ERDOĞAN ALKAN

KÖR OLDUM VEYSEL OLDUM

"Ömrüm karanlıkta geçti, yine de şikâyetçi değilim. Gözüm görse Sivralan'a çoban dururdum. Kör oldum Veysal oldum."

AŞIK VEYSEL VE YAŞADIĞI DÖNEMİN ROMANI

YAYINLARI

ERDOĞAN ALKAN/KÖR OLDUM VEYSEL OLDUM

YAYINLARI

Gedikpaşa Camii sok. No: 57 Kat: 2
34490 Çemberlitaş-İSTANBUL
Tel: 516 17 46
P.K.: 12 Sirkeci-İSTANBUL

ERDOĞAN ALKAN

KÖR OLDUM VEYSEL OLDUM

KÖR OLDUM VEYSEL OLDUM
ERDOĞAN ALKAN

E YAYİNLARI: 1991

ISBN 975-390-059-7

Kapak Fotoğrafı: Ara Güler
Kapak Grafik Çiğdem Dilbaz
Kapak Filmi Ebru Grafik
Kapak Baskı Çetin Ofset
Baskıya Hazırlık: Yüce, Dizgi Grafik Reklam
Baskı Erdoğan Ofset

ERDOĞAN ALKAN

KÖR OLDUM VEYSEL OLDUM

"Kuyucu Murat kıyımından canlarını kurtaran Kızılbaş Türkmenler, çorak mı, sulak mı demeden kuş uçmaz, kervan göçmez yerlere konmuş. Söbalan da bunlardan biri. Şeme Dağı eteğinde, sırtını ormana vermiş, yirmi evli küçük bir köy. Doğusu Beyyurdu, Şahin Kayası, batısı Aşılık taştır boyası, Üçoluktan geçer Türkmen mayası.

Toprağı kıraçtır. Köyün altından akan, zaman zaman kar sularıyla kabarıp bostanları götüren, ama yılın dokuz, on ayında, boynu bükük, ip gibi, arık bir derenin suyundan başka su yoktur. Tarlalar, bostanlar ve insanlar, susuz gözlerini mavi gökyüzüne dikip yağmur beklerler. Yağmur bol olunca köylünün neşesi gelir; çifte giderken keyifle ıslık çalar, av avlar, küllüklerde horoz döğüştürür, yetişkin oğlanları evlendirmekten söz eder. Öyle ambarlar dolup taşmaz, toprak bire üçü zor verir, satamazlar, ama hiç değil "yiyim"lerini çıkarırlar. Yağmurun yağmadığı kıtlık zamanlarında, dalgın ve düşünceli, toprak evlerine gölge gibi girip çıkarlar, yoksullar gurbet hazırlıklarına başlar. Gurbetçiler genellikle Adana'nın pamuk, Mersin'in portakal ve sebze bahçelerinde, Bafra'nın tütün tarlalarında yazın ırgatlık eder, biriktirdikleri üç beş kuruşla dönüp kışı geçirirler.

Söbalanlılar bu kıraç topraklarda yıllarca yaşamlarını sürdüregelmişlerse, bunu, gökten yağmur bekleyen boz tarlalardan, arık bir derenin ince, yorgun kollarla suladığı küçük bostanlardan, yaban ellerindeki gurbetçilikten çok, köyün sırtını verdiği Meşelik Ormanı'na borçludurlar. Ev yaparken gerekli tahtayı, kış yaz yakacaklarını sağladıkları gibi, ağaçları keser, Kayseri, Sivas ve Şarkışla pazarlarında kereste ve odun kömürü olarak satarlar, ellerine geçen parayı, gaza, tuza, beze ve şekere yatırıp köyün yolunu tutarlar. Yalnızca kesip, tek bir ağaç dikmedikleri orman tükendikçe Söbalanlıların yoksullukları da artar, gündüz tarlada, bostan-

da, evde çalışan kadınlar akşam hayallerinde, gece düşlerinde gömüler görür, kocalarını gâvur mezarlarını açmaya, kilise örenlerini, tepeciklerin, ocağın, büyük kayaların ve yaşlı ağaçların diplerini kazmaya zorlarlar. Çocuklar da analarının anlattığı tansıklarla büyür, yaşlı ağaçlar ve kayalarda ışıkların yandığını, gece garip gölgelerin köyün alt yanındaki sin'lerden doğrularak Güldede'nin, Mustafa Abdal Tekke'si'nin yolunu tuttuğunu söylerler.

Köyde topal kadın hayli çoktur ve topallık uzun yıllardan beri Söbalanlı kadınların en büyük baş belasıdır. Topal olmayanların bile kocaları kızdıklarında "seni topal eşeğin torunu" diye bağırıp kakınç kakarlar. Zavallılar, iki de bir bu sözü duymaktansa, tarla-tapan, ev-ocak yükü bir yana, ormanın tamamını eşşek gibi sırtlanıp Kayseri pazarına götürmeye razıdırlar. Bu baş belasının kökünü, kökenini doğru dürüst bilen yok. Herkes bir başka öylü anlatır. Kimilerine göre "kendini bilmez bir avrat Gül Dede'nin türbesi yakınlarına işeyip Yatır'ın hışmına uğramış, Söbalan'ın kadınları o densiz avradın cezasını çekiyormuş..." Kimilerine göre "Kuyucu Murat kıyımından kaçan bir karı-koca, kaça kaça en son Beserek Dağı'nın eteklerine gelmiş. Yedi uşakları varmış bunların. Altısı yollarda açlıktan, sayrılıktan kırılmış, bir tek kız uşakları kalmış. Ot yiye yiye canlarını Beserek'in eteğine atan bu karı koca, otun üstüne suyu da içince çatlayıp ölmüşler. Üç yaşındaki sabi sübyan kız kalmış ortalıkta. Allah'ın bir hikmeti, işte o zaman, topal bir eşşek emzirmiş uşağı. Topal eşşeğin memesini emdiğinden kızın kız soyundan uşakları hep topal doğmuş. Köyün kadınları bu topalların sulbünden imiş..."

Topaç, Viranyurt, Mescit, Höyük ve Ortaköy'le çevrilidir Söbalan. Topaç'ta Çerkezler "eğleşir" ve Kızılbaş Türkmenleri sevmezler. Höyükte, Ortaköy'de Kızılbaşlar oturur. Söbalanda ip gibi akan su Ortaköy'de her gözeden bilek kalınlığında fışkırır. Söbalanda bire üç, taş çatlasa bire beş veren toprak Ortaköy'de bire on beş, bire yirmi vererek köylünün yüzünü hep güldürür. Söbalan'da ağaçlar meyveye özlem duyarken, Ortaköy'de dallar yükünü çekemez, ağırlıktan yerlere kadar eğilir. Anlatılana göre "bir zamanlar Ortaköy de kıraçmış. Serçe parmak kalınlığında ya var, ya yok, küçük bir su akarmış burada önceleri. Derviş Baba suyun önüne durup değneğiyle toprağa hızla vurmuş ve "Ya mübarek, ak!" demiş. Vurmasıyla dağlardan gürül gürül bir su kopup Dervişin ayaklarına gelmiş."

Söbalanın dört evinde Şaturoğulları yaşarmış. Dereye bakan evlerden biri Karacahmetlerin. Anası Meneviş oğlunu hısımlarından Gülüzar'la evlendirir, dokuz ayın bitiminde topaç gibi bir oğlanları olur, adını Ali Rüstem koyarlar. Gel zaman, git zaman Gülüzar yine yüklenir, bu kez Veysel'i doğurur.

İşte Veysel'den, köyün yaşlılarından dinlediklerim bunlar. Bilmiyorum eski Sivralan'ı çizebildim mi sana? O zamanlar adı Söbalanmış."

Önde taksi, arkada pikap ve burunsuz çekim aracı, oyuncuları, kameramanı, ışıkçısı, makyajcısıyla tüm ekip Şarkışla'dan Sivralan'a giderken Erkan yapım yardımcısı Necmi'ye bunları anlatıyordu.

Kızılırmak göründü.

Sözü sürdürdü Erkan:

"Kızılırmak soru işaretine benzer. Zara'dan doğar, Hafik ve Şarkışla'dan sonra Sivas topraklarını terkeder. Bir yay çizip Kayseri'yi, Nevşehir'i, Kırşehir'i, Ankara'yı ve Çorum'u sular, Samsun'un Bafra ilçesinde denize dökülür. Aşık Veysel'in yaşam öyküsü Kızılırmak gibidir. Bir ucu Bafrada'dır, bir ucu da Zara'da. Bafra'ya dek uzanan acılı bir yaşam Zara'nın doğusundaki Kızıldağın gür sularıyla beslenip sona erer."

Yönetmen Erkan, yönetmen yardımcısı Belma ve yapım yardımcısı Necmi öndeki taksideydiler.

Şarkışla'da doğmamıştı ama kökü bu topraklardaydı Erkan'ın. Çocukluk yıllarının geçtiği bozkıra hep gizli bir özlem vardı içinde. Sürekli konuşuyor, anlatıyordu:

"Küçükken çok geçtim buralardan. Böyle taksiyle değil. Kimi zaman kağnıyla, kimi zaman at arabasıyla. Her yaz Çermiğe gelirdik. Ne bu yollar vardı, ne bu köprü.. Şu Kızılırmağın sularına bakın, şimdi böyle nazlı ve güzel. Ama zamanında, coşup nice gelini, kızı yutmuş, nice türküler yakılmış üstüne."

Necmi sözünü kesti:

"Duralım abi, bu kırmızı Hatun'un resmini çekmeden olmaz."

Şoför:

"Az ötede çeşme var, suyu buz gibi, parmağını soksan donar, dilerseniz orda konaklayalım" dedi.

Topaçın Çerkezleri çapaları bıraktılar, elleri alınlarında, bir süre baktılar gelenlere.

Bir kadın söylendi:

"Uşak bunlar da kim?"

"Çermikçiler ellaam.

"Çermikçiye benzemiyorlar."

"Veysalcılar, Sivralan'a gidiyorlar."

Çeşitli sesler yükseldi:

"Bir Veysaldır tutturmuşlar."

"Nalıncı keseri gibi herif hep kendine yontuyor."

"Tefecinin teki, evinde demirden kesesi varmış."

Bir mürekkep yalamış adam, cahil avradın sözünü düzeltti:

"Onun adı kese değil, kasa."

Kadın altta kalmadı:

"Ha kese, ha kasa, sen içindekine bak. Köyde iki bakkal dükkanı, ikisi de Veysalların elinde.."

Bir başkası tamamladı:

"Değirmene ne diyek.."

Topaç'ın Çerkezleri oldum olası sevmezdi Kızılbaşları. Herkes çöğündeki taşı döküyordu:

"Veysal'ın tuzu kuru, bir oğlunu öğretmen, ötekini muhtar etti."

"Kızlarını kapıladı, koca buldu Alaman'dan, en kötüsünün kişisi DDT'de."

Mürekkep yalamış adam, cahil kadınların sözlerine gülümsedi. Bilgisini gösterdi:

"Şu avrat kısmı da hiçbir sözü doğru belleyemez. Biri kasa diyeceğine kese der, öteki TRT diyeceğine DDT der. Ulan aklı eksikler DDT bit ilacı, hiç Veysal bitli yere kız verir mi?"

"Ahmet zahracılığa soyunmuş, yem satarmış."

"Elma bahçesinin geliri de cabadan."

"Tek elma bahçesi olsa, kele, onca davara ne den. Sattığı südün, yoğurdun hesabını tutacak babayiğit isterim.."

Mürekkep yalamış adam, saçı uzun aklı kısaları susturdu:

"Ulan sizde şuncacık akıl yok, zenginin malı züğürdün çenesini yorarmış. Kasası var, kesesi var Veysal'ın, bize ne, kendi keselerimizi doldurmaya bakak. Görmüyonuz mu, çeşmenin başında yığıldılar, besbelli fikfik edecekler."

Adamın bilgiçliğine çoktandır öfkelenen gençlerden biri hıncını aldı:

"Ona fikfik demezler, piknik derler, piknik, hiç duymadın mı?"

Bilgiç bozulmuş görünmedi:

"Fikfik, piknik, her neyse, götürüp bir şeyler satak.."

Tatlı bir yayla güneşi vardı, yakmayan, ısıtan. Usul yelin altında dağ çiçekleri dalgalanıyordu. Buz gibi suyla yüzlerini yıkadılar. Buz gibi soğuk suyu kana kana içtiler. Altına rakı şişelerini koydular. Etler çıktı.

Belma kalktı, bir adım attı, ayağının ucunda hafifçe yükseldi, dağ çiçeklerine doğru yürüdü. Topukları yere değmiyordu sanki, bale yapar gibiydi.

Erkan, düş dolu, bir süre, çiçekler arasında gezinen Belma'yı izledi. Sonra Kızılırmağın bulanık sularına uzun uzun baktı. Gözlerini bozkırın uzak bir noktasındaki tek ağaca dikti. Necmi'ye:

"İçinde çok yaşamadım ama bozkırı hep sevdim. Sonsuzluğun simgesi. Yalnızlık. Teklik. Ölümsüzlük. Şu yalnız ağaca bir bak, doğaya meydan okuyor. Ressam olsam, bozkırdaki böyle tek bir ağacı çizer, ismini "nü" kordum." dedi.

Ve gözleri yeniden dağ çiçekleri arasında gezinen Belma'nın üstünde durdu.

Necmi sordu:

"Yeni bir aşk mı abi?"

Nerval'in bir dizesiyle yanıtladı:

"İnsan sever, yalnız ve yalnız bir defa..

Koyun kucak dolusu domates, hıyar ve patlıcanlarla Topaç'lılar sökün ettiler. Etler sebzelerle çubuklara dizildi. Bozkır iştah açıcı bir koku kapladı.

Belma kucak dolusu çiçekle döndü. Erkan Aşık Veysel'in bir şiirinden dizeler okudu:

"Derleyip devşirmiş, top top elindeKokular, koynuna kor çiçekleri..

Belma azarlayan gözlerle baktı.

Ötedeki oyuncular iyice coşmuştu. Türkü, şarkı, halaylar birbirini izliyordu.

Erkan ve Belma, havadan sudan, Aşık Veysel'in yaşam öyküsünden söz edip sustular.

Necmi fazlalığını anladı. Boşalan su şişesini doldurmak bahanesiyle uzaklaştı.

Belma topladığı çiçeklerin adını saydı. Her birinin tek tek özelliklerini anlattı. Birden sözünü kesip:

"Sakın kımıldama" dedi Erkan'a.

Usulca yanaştı. Yaklaştı.

Erkan yüzünde sıcak soluğunu duyuyordu Belma'nın. Yürek atışı hızlandı.

Belma elini omzuna attı. Parmaklarının arasında bir kelebek vardı. Erkana gösterdi:

"Bak, ne güzel bir "Sevita!"

Şu yüreğin sesi nasıl da budaladır, nasıl yanıltır insanı. Sıcak soluğunu yüzünde duyunca bir an, Belma'nın dudaklarını beklemişti. Oysa karşısında bir kelebek vardı: "Sevita."

Belma avıyla öğündü:

"Ender bir tür."

Kelebeği saldı. Sevecen gözlerle uçuşunu izledi.

Erkan düş kırıklığından sıyrıldı:

"Çiçeklerin adını, kelebeklerin türünü biliyorsun. İyi tanıyorsun doğayı. Nerden kaynaklanıyor bu bilgi?"

Yanıtlamadı Belma. Gözlerini uzaklarda, sonsuz mavide gezdirdi. Usul esen dağ yelini soludu:

"Kekik kokusu bunlar, serinletiyor."

Sustular.

Erkan gülümseyerek Necmi'yi gösterdi. Küçük bir tepeye tünemiş, ırmağı, çiçekleri çekiyordu.

Az sonra yanlarına geldi. Aşık Veysel'den bir şiir okudu: "*Esti bahar yeli, karlar eridi./Kubarmış dağlarda kar çiçekleri./Kavlettim yar ile ahtım var idi./Birlikte dermeye mor çiçekleri.*"

Şiirin gerisini getirmedi. İki yalnıza kaçamak bir göz attı.

İki yalnız arasında zaten söz bitmiş, sessizlik başlamıştı. Necmi'ye cankurtaran simidi gibi sarıldılar:

"Nerelerde kaldın, gel" dedi Erkan.

Necmi otların üstüne uzandı.

Erkan sözü sürdürdü:

"Ne güzel şiir değil mi?"

Ve havayı iştahla soludu:

"Et kokusu mis gibi, insanı acıktırıyor."

Belma tamamladı:

"Daha niye duruyoruz burda, gidelim.

Ötekilere karıştılar. Belma alevlere dalgın gözlerle bakıp usul bir sesle söylendi: "Toprakla ateş evlendi."

Oyuncular şimdiden filme vermişti kendilerini. Birbirlerini rol adlarıyla çağırıyorlardı:

"Şu şişeleri çeşmeden doldur Karaca."

"Ferman senindir Gülüzar Sultan.

"Domatesleri yaktın avrat. Vah ki vah, gözümüz kör ise burnumuz da kapalı değil ya.."

"Vışş, kör olan benmişim meğer, görememişim Veysal."

Kadın oyunculardan biri, eteğine çalı çırpı doldurmuş, topallayarak ateşe yaklaşıyordu.

Bir erkek oyuncu bağırdı:

"Nerede kaldın Yeter, ateşin harı sönecek."

Öteki hışımla yanıtladı:

"Ne zırlanıp duruyon Ürüstem. Erkeğim diye yan gelip yatmışsın, bir de celalleniyon.."

En çok konuşan, yiyen, içen yine erkekler, hizmet edenler ise kadın oyunculardı. Köy adamı kılığına bürünmek ekmeğine yağ sürmüştü erkeklerin. Efelenip duruyorlardı:

"Bardağı doldur Zalha.

"Elif dedim, kız Elif, sallanmasana heeri..

"Anam nerde, Şirin anam, semaver demlendi mi?"

Kadınlar da altta kalmıyorlardı:

"Bok iç, gözünü şeytan doyursun..

"Hele yezite hele.."

Topaç'lılar yeniden gelip, eteklerindeki sebzeleri döktüler.

Bolluk oyuncuları şaşırttı:

"Şuraya bak. Verdiğimiz ne ki, bir kişinin, bilemedin iki kişinin lokantada içki parası. Amma da kazıklanıyoruz. En iyisi köyde yaşamakmış."

"Elbette kazıklanırız, verdiğimiz paralar aracıların cebine akıyor."

"Arkadaş, onu bunu bilmem, bu işin tek çözüm yolu kooperatiflerden geçer. Nasıl bey gibi yaşarız.."

Belma Erkan'ın yüzüne baktı. Aynı şeyleri düşünüyorlardı. Usul bir sesle:

"Aydınlarımız ne kadar az tanıyor ülkeyi. Kooperatiften medet umuyorlar. Türkiye kooperatif mezarlığı. Binlercesi kurulmuş, batmış." dedi.

Erkan onayladı:

"Siyasal bilinçten yoksunlar. Ülkeyi de tanımıyorlar. Nobel yazarlarını sor, bülbül gibi şakısınlar."

Belma sözünü kesti:

"Yazarlarımızı okusalar ellerine ne geçecek. Yapıtların çoğu yerel araştırmaya dayanmıyor. Toplumbilimcilerimiz, araştırmacılarımız, yok denecek kadar az."

Necmi geldi yanlarına. Bardağı Erkan'a, çubuğa dizilmiş etleri Belma'ya verdi:

İçkili olduğu belliydi:

"Abi hele şunu bir dikle, yenge sen de şunları ye, çok güzel olmuş."

Belma'nın canı sıkıldı:

"Yenge mi, bu söz de nerden çıktı?"

Necmi kırdığı potu düzeltti:

"Özür dilerim Belma hanım, ağız alışkanlığı işte. Sevdiklerimize abi, yenge, abla diyoruz böyle. Aslında hiç doğru değil.."

İçki ötekilerin de başına vurmuştu.

"Bir an önce yola çıkalım, Aşık içen adam, halden anlar. ama köylüye rezil oluruz." dedi.

Kervan kalktı. Erkan pikaba geçti.

Araçlar homurdanarak toprak yolları yemeye başladı. Oyuncuların kıvançlı, esrik sesleri motorun gürültüsünü bastırıyordu.

Erkan pikabın penceresinden bir süre baktı. Anlatmaya başladı:

"Aşık'ın dünyası Sivralan'dır, Karataş'ıyla, güldede'siyle, Beserek Dağı'yla. Kentlere yerleşmeyi hiç düşünmedi.Köy doğa ve sessizliktir onun için. Sessizliği çok sever. Şiirlerini gece yazar. Bana, gözlerimi yitirdiğimden duyarlığım kulaklarımda toplandı, geceler sessiz oluyor, daha iyi dinliyorum kendimi, doğayı daha iyi işitiyorum, demişti... Şimdi Ortaköy'e giriyoruz. Burası bucak."

Karakol'un önünden geçerlerken sağ yandaki bir yapıyı gösterdi:

"Mustafa Abdal Tekkesi burdaymış eskiden."

Yamacı geçip Sivralana girdiler. Erkan pikabı durdurdu:

"Geldik, yollar çok dar, yayan yürüyeceğiz."

Köyün çocukları başlarına toplandı:

"Kimi aradınız, Aşık emmiyi mi? Biz haber verek."

Erkan topluluğa uzaktaki bir tepeyi gösterdi:

"Ayıpınar karşısı."

Ahmet, yanında küçük kızıyla yolda karşıladı ekibi. Uzun yüzü, sivri çenesi, ince dudakları, gülüşü. dökülmeye başlayan saçları, kalın ensesi ve üstü sahan dibi kadar düz, basık kafasıyla babasının gençliğiydi:

"Hoş gelmişsiniz, dün bekliyodum sizi."

Erkan ve Belma'yla kucaklaştı. Ötekilerle tek tek tokalaşmaya kalktı. Küçük kız, hımkırıp sümüğünü eteğine sildi, konukların ellerine saldırdı. İş hayli uzayacaktı. Erkan araya girdi:

"Maşallah ordu gibiyiz, selamı sabahı evde sürdürsek.."

Dar yoldan aşağı indiler. Oyuncular, sevecen gözlerle çevreyi süzüyorlardı. Toprağı eşeleyip nasibini arayan tavuklar, başları dik, efelenen horozlar, çetenler, kağnılar, mevsim yaz olduğu halde tüten bacalar. Uzun, siyah donlarını dizlerine kadar sıvayıp boka gömülmüş üç kadını görünce şaşırdılar. İçlerinden biri ötekileri aydınlattı:

"Tezek yapıyorlar, yakacak."

Kentlileri görünce kadınlar da işlerini bıraktılar. Seyir çıkmıştı. "Şehirli avratlar"ın kılık kıyafetlerini süzdüler:

"Aboovv, kollarına, döşlerine ne den... Cıscıblak."

"Şona bak, şona kız, cuğara içiyor, amanın."

"Elbet içer, şehirli, bizim gibi eli bokta değil ya.."

"Yanlarındaki herifler kişileri mi?"

"Kişileri, oynaşları, kendilerinin bileceği iş..

İki ayrı dünyanın turistleri birbirlerini seyredip yeni şeyler görmenin tadını çıkardılar.

Erkan, Ahmet'e sordu:

"Aşık nasıl?"

"İyi değil, midesini kestiler. Gün güne kötülüyor. Uykuya düştü son zamanlarda. Dalıp dalıp gidiyor. Korkuyom, Allah gecinden versin, ölüm uykuyla gelir derler."

"Annenin sağlığı?"

"İyi çok şükür. Burda yok, İstanbul'da, bacımın yanında. Haber saldık, getirecekler."

Topluluk, tek katlı, beyaz boyalı, ilkokulu andıran büyükçe bir yapının önünde durdu.

Ahmet'in karısıyla Aşık'ın kızı Zöhre kapıda bekliyorlardı.

Ahmet bacısına sordu:

"Babam uyandı mı?"

"Yok, uyuyor."

Konukları soldaki odaya aldılar. Duvarlar, nakışlı, renk renk kilimlerle kaplıydı. Karşıda, tam ortada, Aşık'ın sazı asılı. Ustası Şemsi Yastıman. Biri kapının üstünde, öteki yan duvarda, iki fotoğraf: Veysel, başında ünlü fotör şapkasıyla. Ve her zamanki gibi, kravatsız. Üstünde, içlik denen, tek düğmeli, yakasız gömlek. İki duvarın önünde, boydan boya iki sedir. Sedirlerin üstünde, allı dallı basmalarla kaplanmış minderler.

Köylünün ilk ikramı yemektir.

Konuklar henüz yerleşmeye bile zaman bulamadan Zöhre ve Ahmet'in karısı sofra kurmaya kalktılar. Erkan önledi:

"Sağolasın Zöhre bacım, biz yedik, karnımız tok."

Zöhre karşı çıktı:

"Valla olmaz, bulgur aşı yaptık, seversin..

O sırada Ahmet girdi. Zöhre yakındı:

"Karnımız tok diyor bunlar gardaşım, o nasıl iş.."

Erkan açıkladı:

"Çeşmenin başında piknik yaptık, bir saat bile geçmedi. Gırtlağımıza kadar tokuz. Bir an önce kalacağımız yerleri göster, dünden beri uykusuzuz, şunların haline bir bak.."

Rahat minderi bulunca yorgunluk etkisini göstermeye başlamıştı. Kimi mahmur gözlerle bakıyor, kiminin başı torba gibi önüne düşüyordu.

Kalkmak üzereydiler. Aşık'ın öteki oğlu girdi. Konukların ellerini sıktı. Erkan tanıttı:

"Bahri bu, Ahmet'in küçüğü, öğretmen. Saz da çalar. Babası gibi şakacıdır."

Ekip evlere dağıtıldı.

Erkan öksürerek uyandı, Aşık'ın yatağına baktı. Boştu. Doğrulup, pencereden dışarıyı seyretti: ağarmaya başlayan süt rengi bir sabah ve nasibini arayan tavuklar ve bir horoz. Aşık'ı gördü, elinde ıbrık ayak yolundan dönüyordu.

"Kalktın mı?"

"Kalktım Aşık."

"Rahat uyuyabildin mi bari, öksürdün bütün gece?"

"Senin horozun maşallahı var, ötüp durdu."

"Öter, biliyom, boyuna öter, bana benzer, gecesi gündüzü yok onun da."

Kapı açıldı, Zöhre girdi, odayı süpürmeye koyuldu, yerleri temizledi, sıra sedirlere geldi. Döşeğin altını, üstünü temizleyecekti, babasından kalkmasını istedi. Aşık ellerinden güç alıp doğruldu, duvarı yoklayarak yürüdü. Evin önüne çıktılar.

Zöhre işini bitirdi. Aşık yatağına uzandı:

"Kalbimde bir çarpıntı oluyor Erkan bey."

"Kalktın ya, birden kalkınca olur."

"Yok, yattığım yerde de oluyor."

Titreyen elleri yanındaki iskemlenin üstünde dolaştı, piposunu arandı. Yaktı, bir iki soluk çekti tütünden, genzini temizledi.

Kapı yeniden açıldı. Elinde kahvaltı tepsisi Zekine girdi. Zekine beşinci. Altı çocuğu var Aşık'ın: Ahmet, Zöhre, Menevşe, Bahri, Zekine ve Hayriye. Bir şiirinde: *"Ben gönlümün valisiyim/Altı çocuk velisiyim."* der.

Tepside tereyağı, bal, çökelek ve süt vardı. Zekine hamarat adımlarla kayıplara karıştı.

Masayı Zöhre kuruyordu. Aşık usul bir sesle anlatmaya başladı:

"Bu süt inek sütüdür, yağsızdır ama yarayışlıdır. Şimdi koyunlar kurudu. Kurudu demem şundan ki sağılmaz. Eylülde koyunlar kurumaya baş-

lar, nisana kadar sürer. Koyun nisanda kuzular, mayısta başlar sağılmaya. Bu aylarda inek sağılır, keçi sağılır."

Bir Aşık söylüyordu, bir Zöhre:

"Sabahınan erkenden davar sağılır, yaylıma gider çünkü. Biz gün ışımadan kalkarık."

"Harman zamanı tarlaya varır köylü, ekin biçer gün ışımadan."

"Tarlaya giden ayrı, evde kalan ayrı olur."

"Evde kalan yoksa tarladan akşam erken dönerik, davarı sağmak için."

"Bir sabah, bir akşam sağılır davar."

Kapı vuruldu, Belma'ydı gelen.

"Günaydın!"

Aşık takıldı:

"Güzel hatırın için varsın gün aydın olsun. Ama ben sana küstüm."

"Niye?"

"Niyesi var mı? Unuttun bizi kaç yıldır."

Elini öptü Belma, ayak ucuna oturdu.

Erkan alıcı gözlerle baktı ona. Pencereden sızıp duvara vuran sabah ışığı saçlarının yöresinde beyaz bir çember oluşturuyordu. Yorgunluğu atmış, teni parlıyordu. Aydınlık yüzünde, çevresine rahatlık veren tatlı bir gönenç vardı.

"Çağdaş bir Meryem" diye söylendi içinden.

Madonna'sını doya doya seyretme olanağını bulamadı. Belma Aşık'la kısa bir söyleşiden sonra kalktı, Erkan'ı kolundan çekti:

"Yaylan bakalım şair, yapacak çok işimiz var. Çocukluktan kurtulamadığın için senaryonu da çocuklarla doldurmuşsun. Köydeki ufaklıkları bir görelim, Aşık'ın doğduğu eve bakalım, ne halde. Çekim yerlerini araştıralım, at bulalım, eşek bulalım, hadi kalk."

Buyruk büyük yerden geliyordu. Kalktılar.

Aşık'ın doğduğu ev köyün alt yamacında, çakıl ve mil yığınına dönüşen eski bostana karşı, uzun, toprak bir yapı. Girdiler. İki ev yaptırmıştı Veysel ama anılarını korumak için büyüdüğü eve dokunmamıştı. Eski evdeki durgunluk, sessizlik, artık kullanılmayan eşyalar kişiye zaman içindeki insanın büyük yalnızlığını anlatıyordu. Kimler konup kimler göçmüştü burdan!

"Nesnelerin ömrü bizden çok uzun. İnsan göçüp gidiyor, belki nesneler yaşıyor" dedi Erkan.

Bir zamanlar insan sesleriyle dolup taşan, şimdi sessizliğe bürünmüş yıkıntıyı dolaştılar. Girişte köylünün "hayat" dediği bir sofa, hayat'ın sağında, küçük pencereli bir oda. Solda ahır. Ahırdan samanlığa geçiliyor. En dipte "evlik", hem mutfak hem kiler. Buğdayını, ununu, bulgurunu evlikteki ambara kor Söbalanlı. Tandır bütün gün yandığından gece sıcacık

olur, ayazın buz kestirdiği güz ve kış gecelerinde, kızlar evlik'i, oğlanlar ahırı birbirleriyle bölüşemezler.

"Burada iç çekim yapılmaz" dedi Erkan.

"Haklısın, üstelik tehlikeli, yıkıldı yıkılacak."

"Dış çekimlerde önünü kullanabiliriz."

Bayıraşağı inip dere yatağına geldiler. Çocukların kimi boncuk yarıştırıyor, kimi aşık kemiği atıyordu. Ufaklıklarla konuşup yeteneklerini ölçtüler.

Ayıpınar otlağına tırmandılar. Öğlen olmuştu ve Savaş tanrısı Zeus bozkıra altın mızraklarını fırlatıyordu. Bir ağacın gölgesine oturdular. Erkan az sonra kalktı, dolaştı. Bir dağ gülüne kıydı, Belma'ya uzattı:

"Seni yaksın beni yakan ateşler./Yanakta güllerin fiyatı kaça?"

Köye indiler. Hemen her evin önünde bir hedik yaygısı vardı. Buğday bulgur için haşlanmış, kurutuluyor. Yaygıların kıyısından güçlükle yol bulabildiler kendilerine. Biraz daha yürüyünce Necmi'ye rastladılar. Fotoğraf çekiyordu. Eve döndüler. Ağaçta yüzülmüş bir kuzu sallanıyordu.

Öğlen sonrası da araştırmayla geçti.

Gün battı, lüks lambasının hırıltılı saltanatı başladı. Aşık hastaydı, odasına doluşmak olmazdı. Ama Erkan, oyuncuların Veysel'i tanımalarını istiyordu.

Veysel rolündeki oyuncu Aşık'ın elini öptü. Aşık elleriyle yüzünü yokladı, şakalaştı:

"Bu nasıl Veysal, bıyığı yok."

Oyuncular sedirlere dizildi.

Sofra kuruldu, leğeni andıran koca bir tepsi kondu ortaya. Et kokusu kapladı odayı. Ağaçta sallanan kuzu kebap olmuş, tepside geliyordu. Aşık'ın takılmayı sevdiği genç öğretmen rakı şişelerini açtı. Onca insan masaya sığmayacağından, Zöhre ayrıca, konukların yanlarına sahan, tabak sıkıştırdı. Tepeleme yufka da, masanın yanına çekilen bir iskemleye kondu. Ağız şapırtıları arasında söyleşi başladı. Aşık, sedirdeki yatağında, sırtını duvara verip yaslanmıştı. Öğretmen rakısını dolduruyor, mezesini ağzına veriyordu. Önüne rakı bardağı yerine su bardağını sürdü. Yudumlayınca yüzünü ekşitti Aşık, şakadan çıkıştı:

"Ne diye su bardağını önce veriyon?"

"Ben mi verdim, kendin aldın."

"Ben körüm, sen de mi körsün?"

Gülüştüler. Zekine boşalan tabakları doldurdu. Aşık etten ıssırdı. Kızına takıldı:

"Acıtmamışsın hiç, acısız etin tadı mı olur?"

Küçük oğlu Bahri girdi. Elinde bir şişe, cebinde bir kitap vardı.

Zöhre kardaşına çıkıştı:

"Ne diye rakı taşıyıp duruyon, babamın midesi yeni kesildi!"

Erkan kitabı çıkarıp baktı: "Günaha Son Çağrı."

"Güzel kitap, geçen yıl okudum, nasıl buldun, beğendin mi?"

Yanıtladı Bahri:

"Beğendim beğenmesine, ama sonunu pek anlayamadım. İsa çarmıha gerilmiş mi, gerilmemiş mi?"

Aşık söze karıştı:

"Allah'a inanıyoruz, herkesi Rabbülalem yaratmış. Sonradan bazıları ayrı mezhepler koymuş, çeşitli yollar çizmiş. Böyle gelmiş böyle gidiyor. Neden herkes birbirini hor görür, seninki yanlış, benimki doğru der. Birleştirmek için büyük bir güç gerek. Belki bir gün birleşirler, ama biz göremek..."

Erkan araya girdi:

"Bu konuda çok güzel bir şiirin var. Şöyle başlar: *"Bu alemi gören sensin/Yok gözünde perde senin/Haksıza yol veren sensin/Yok mu suçun burda senin..."*

Şiirin gerisini Aşık okudu.

Belma sordu:

"İlk kez duyuyorum, kitabında sanırım yok. Sonradan mı yazdın?"

"O kitabın çıktığı tarihlerde böyle ileri değildik, ortalık softa, yobaz doluydu, hurafelere inananlar mı desem..."

Sözü öğretmen aldı:

"Hurafeye inananlar yine var. Senin doğduğun otlakta, Ayıpınarı'ndaki bir ağaç pıtırak gibi çaputla doluydu. Bir avrat dibinde uyuya kalmış, düşünde Hızır'ı görmüş. Ziyaret yeri olup çıktı. Ağacı kökünden kestik.."

Aşık, öğretmene yeniden takıldı:

"Şuncacık akıl var mı? Çaputları toplayıp yakacak yerde koca ağaca kıymış.. Bu deliyle geçinemiyok Erkan bey, etmediğini komaz bana, hiçbir şey yapamasa dama çıkıp bacanın ağzını tıkar, dumana boğar odayı. Kovuktan tilki çıkaracak sanki."

Günü yine araştırmayla, çekim yerlerini belirlemekle geçirdiler, gece Belma'yla senaryo üstünde çalışacaklardı.

Aynanın önüne gitti, alıcı gözle baktı kendine. Saçlarını sağdan sola, soldan sağa, arkadan öne çekip boş yerleri doldurdu. Odada gelip gitti. Bir süre ne yapacağını bilemedi. Senaryoya göz gezdirdi... Yeniden aynanın önüne geçti. Yer değiştiren birkaç teli eski haline getirmek epey zamanını aldı. Kendine kızıp söylendi: "Bana ne oluyor böyle, toy aşıklara döndüm." Rakı doldurdu, bardak boşaldı. Eli yeniden şişeye gitti. Bardak

yeniden boşaldı. Gözleri dumanlandı. Ne bulmuştu Belma'da: "Gönül düşmüş Dudu'ya, Dudu benzer kediye." Aklına birden gelen bu halk deyişine güldü. Kedi olsaydı Belma! Kucağına yatırır, başını, boynunu kaşır, sırtını sıvazlayıp tatlı mırıltılarını dinlerdi.. Bilinçaltı bu kez de bir Trakya türküsünü çağrıştırdı: "İki karpuz bir koltuğa sığar mı?/İlk sevilen yar son sevilene uyar mı?" İlki de sonu da Belma'ydı. Onu ilk gördüğü günü anımsadı, yıllar öncesine aktı: Lisenin son sınıfına geçmiş, yaz tatilinde Samsun'a, abisinin yanına gelmişti. Gazinoda oturuyor, batan güneşe bakıyor, kıyıya vuran dalgaların usul sesini dinliyordu. Gözleri birden az ötedeki kıza takılmıştı. Yaşlı bir kadın vardı yanında. Göz göze geldiler. Siyah bakışlarından büyülü bir ışık çıkıyordu sanki. Garip bir heyecan duymuş, gözlerini kaçırmıştı. Az sonra yanından geçtiler. Yürüyüşünde bir tuhaflık vardı. Yere tam basmıyor, ayağının ucunda yürüyordu. Bir adım atıyor, ayakkabının burnunda hafifçe yükseliyor, sonra ikinci adımını atıyordu. Uzun zaman ardından bakmış, bu tuhaf yürüyüşü seyretmişti. Hepsi bu. "Kahpe Feleğin" cilvesi, nerden nereye? Mülkiyenin ikinci sınıfındayken arkadaşıyla, fakülteye yakın bir evin bodrum katını tutmuşlardı. Yukarıdaki pencereden, gelip geçenlerin yalnız ayaklarını, bacaklarını görebiliyorlardı. Yüksek topuklar, alçak topuklar. Çamurlu ayakkabılar, pırıl pırıl rugan ayakkabılar. İçe basanlar, dışa basanlar. Bol paçalar, dar paçalar. Sütun bacaklar, çarpık bacaklar, lobut bacaklar. Mini etekli bacaklar, uzun etekli bacaklar. Arık bacaklar, besli bacaklar. İvedi, canlı ayaklar, nazlı ayaklar. Kendini zor sürükleyen düşünceli ve mahzun ayaklar, karşı cinsle yanyana, kıvançlı, seken ayaklar. Ayak bacak uzmanı olmuştu nerdeyse. Divana uzanır, geçen ayak ve bacakların sahiplerini, nasıl insanlar olduklarını bulmaya çalışırdı. Bir tür oyun haline getirmişti bunu. Yağmurlu bir gündü. Arkadaşıyla tavla oynuyorlardı. Başını kaldırdı, tam zarı atacaktı, gözleri pencereye takıldı. Bir çift kadın bacağı geçiyordu. Ayaklarının ucunda, bir tuhaf yürüyordu. Bir şeyler anımsar gibi oldu, gözü daldı. Arkadaşı çıkıştı: "Atsana zarı!" Bir gün de kitap okurken aynı bacakları gördü. Kapı önüne çıktı. Bacaklar uzaklaşmış köşeyi dönüyordu. Ardından koştu, kaybetti.. Bir hafta sonra ayakları yakaladı, peşine düştü. Hukuk Fakültesi'ne geldi ayaklar, dersaneye girdiler. Yakınına oturdu. Işık saçan siyah gözlerle iki yıl sonra yeniden karşılaşmıştı. Samsun'da, gazinoda gördüğü kızdı bu. Yanındaki çocuğa baktı. Sınıf arkadaşı Vehbi. Sayılı ineklerden olduğu için iki fakülteyi birden bitirmek istiyordu. Hüseyin Cahit, nişanlılık hukukunu gür sesiyle anlatırken, dinleyenler gülmekten kırıldılar. Ders bitti, bahçeye çıktılar. Vehbi'ye çaktırmadan göz hapsine aldı kızı. Ayakkabılarının üstüne basan, doğulu, esmer bir çocuk dikkatini çekti. Kızın çevresinde dolanıyor, türkü söylüyordu: *"Mardin kapı şen olur/Dibi değirmen olur,/Buralardan yar seven/Çok geçmez verem olur"*

Vehbi'yi tanıdığı için kolaylıkla çengel atmış, Karabatak gibi araya girmiş, sonra da aşık olmuştu Belma'ya. Sık sık birlikteydiler, Fakülte bahçesinde ve dersanede. Bir de kuyrukları vardı: "Mardin Kapı" "Yüre-

ğin mantığı mantığın bile aklını puşt eder" gibilerden bir sözü vardır Fransız'ların. Belma aşkına karşılık vermemiş ve ayakkabılarının üstüne basan o doğulu çocuğa, Mardin Kapı'ya tutulmuş, evlenmişti onunla. Mutlu mu oldu? Boşandı. Bir kızı var, hepsi o kadar. Sanki damızlık aradı. Bir gün başını önüne eğip "belki de sevdiğimi sandım" demişti.. Cebinden bir fotoğraf çıkardı, kendi aile tablosu; kolunu karısının omzuna atmış, gülüyorlar. Önlerinde çocukları. Bir iki sözcükle, öylesine sade ve yalın, en köklü hüzünleri nasıl da dile getiriyor türküler: *"Ne sen gelin oldun, ne ben güveyi.."* Belma'yı yitirince, bir aşk kırgını olarak avuntuyu içkide aramış, üzgün, öfkeli ve şaşkın, belki de salt Belma'dan göç almak için evlenmiş, başkasını da mutsuz etmişti.. Saatine baktı. Neden gecikmişti? Pencereyi açtı. Dışarda yalnızca karanlık vardı, içine yoğun bir hüzün çöktü. Gelmeyecek mi? Kapı vuruldu.

Gözleri şişeye takıldı Belma'nın, yüzündeki gülücük kayboldu. Oturdu ve hemen senaryoyu açtı. Bir süre sessizlik oldu. Ardardına diktiği kadehler etkisini göstermeye başlamıştı, sıkıldı Erkan:

"Çay demletelim mi?"

"Hayır, sağ ol."

"Bir kadehçik rakı, zihni açar?"

Şefkatle Erkan'ı süzdü:

"Az iç, yoksa çalışamayız, bana sodandan bir bardak ver yeter."

Erkan sodayı doldurdu, Belma sayfayı çevirdi. Pencerenin camına ayın şavkı vurdu. Bir şairin sözüyle, *"ay ışığı, eşşoğlueşşek"* Sivralan'daki eski geceleri getirdi.

"Yıllar nasıl da geçmiş!..."

"Akıp gidiyor zaman."

Rakısını yudumladı. Dışarı baktı. Ay kaybolmuştu. Camdaki yansıması koyulaştı. Kendini bir gölge, bir kalıp gibi duyumsadı. Oysa Belma etiyle, kemiğiyle vardı, eskisi kadar güzeldi. Yaz yağmuru başladı.

"Seni ilk gördüğüm günü anımsıyor musun?"

"Evet, kıyıda, gazinoda."

"Ayak izlerini arayıp durdum hep."

Belma gülerek dosyayı kapattı:

"Deli. Ne güzel şeyler yazmışsın. Ama anlaşıldı, okutmayacaksın."

Erkan'ın yanına oturdu, rakısından bir yudum aldı, cama vuran yağmurun sesini dinledi:

"Çocukluğumdan beri korkarım yağmurdan. Bana yaşlılığı anımsatır."

Erkan Ronsard'dan bir dörtlükle yanıtladı: *"Ağarınca saçların bir gün mum ışığında/Bir ocağın başında oturup yün bükerken/Ronsard güzelliğimi öğerdi diyeceksin/Dudağından yazdığım dizeler dökülürken."*

Uzun süre konuşmadılar, ağızlarının kıyısında baykuşlar vardı sanki. Köpeklerin uluması duyuldu.

Sessizliği Erkan bozdu:

"Boşa tükettik yılları."

"Neden boşa tüketelim, çocuklar var."

"Ama biz mutlu olmadık."

"Aragon, *mutlu aşk yoktur* demiş, bilirsin şair."

"Nerval de, *"insan sever, yalnız ve yalnız bir defa"* demiş.

Yeniden sustular. Köpek seslerini dinlediler. Pencereye vuran yağmur damlalarının usul şarkısı sürüyordu. Erkan belli etmeden camdaki yansımasına baktı. Saçlarının biçimi bozulmuş, boş yerler açığa çıkmıştı...

Lüks lambasının ipek fitili kızardı, söndü. İçini yoğun bir sıkıntı kapladı. Belma'nın elini aradı, Belma elini çekti. Karanlığı sevmezdi Erkan. Işık sönünce taş gibi olduğu yerde kalır, bir adım atamazdı. Böyle anlarda yanında biri varsa, konuşmak, onun sesini duymak sıkıntısını dağıtıyordu:

"Annem köy öğretmeniydi. Kimse arsasını parasız vermediğinden okulları sahipsiz yerlerde, daha çok mezarlıkların kıyısında yaparlardı. Annemle ben, okuldaki küçük bir odada geçirirdik yaşamımızı. Duyduğumuz tek ses uzaktaki derenin uğultularıydı. O dere kıyısında bazan, ağzına bıçak sokularak öldürülmüş insanların cesetleri bulunur, bodrumda eşkiyaların saklandığı söylenirdi. Gaz lambasının fitili hep yanık, ana oğul ışıkta, birbirimize korkuyla sarılarak yatardık. Işığa böyle alıştım.."

Sustu. El yordamıyla rakısını aradı. Kül tablasını düşürdü. Belma bardağı eline tutuşturdu. Konunun değişmesine sevindi. İyi ki sönmüştü lamba. Erkan'ın geçmişi kurcalaması yüreğinde kabuklaşan yarayı kanatıyordu. Düş kırıklığına uğrayan yalnız o muydu? Kendi de bir aşk kırgınıydı. Yalnızlardandı. Kadının yalnızlığı, erkeğinkine benzer mi? Tek başına bir çaybahçesinde bile oturamazsın, lokantada yemek yiyemezsin. İstanbul'da kendini otobüse atabilsen, içinden nerdeyse hamile çıkarsın. Özel arabalılar durur önünde, adamın niyetini gözündeki ışıktan anlarsın.

Erkan rakısını yudumlarken, birkaç saniye içinde bunlar geçti Belma'nın usundan. Düşüncelerini kendine sakladı:

"Işığa düşkün değilim. Yatınca yorganı başımın üstüne çeker, kendimi bir mağarada düşlerim. Saklambaç oynar gibi" dedi.

"Karanlık, korku ve kuşku veriyor bana."

"Düşünüyorum da... Belki Aşık Veysel'in kuşkuları da karanlıktan kaynaklanıyor. İlk gelişimizde ben biliyorsun, kasanın olduğu odada yatıyordum. Girip çıkmıştı içeri gece birkaç kez, bir anlam verememiştim. Kuşkulanmıştı belki de."

"Aşık dediğin güzeli görmeden de sezinler. Koynuna girecekti."

"Deli!"

Lüks lambasına yeni fitil bulundu. Odayı tatlı bir ışık doldurdu.

Belma Erkan'ın yüzüne dikkatle bakıp gülümsedi:

"İşte ışığın geldi koca bebek. Sen de kendine gel. Hep böyle çocuk mu kalacaksın? Burda neden beraberiz unuttun. Aşık Erkan'ı değil, Aşık Veysel'i konuşalım."

Senaryoya eğildiler. Erkan öne düşen saçını yana çekti.

"Hâlâ sarhoşsun" dedi Belma.

"Değilim. Neden?"

"Çok içkili olduğunda böyle çekersin saçlarını, soldan sağa doğru.."

Belma'nın ilgisi hoşuna gitti.

Senaryoya değgin bilgi vermeye başladı: "Önemli olan nedir?" Aşık Veysel'in sanatı mı? Dizelerine kaynaklık eden olaylar mı? Tarla tapanla uğraşan bir toprak adamının yaşam serüveni mi? Bu toprak adamı, aynı zamanda, tasavvufa dayalı şiirler de yazmış! Tekkelere girip çıkmış. Tekkeci mi? Diyemem. Bilgiyi, tekniği, öğrenimi savunmuş. Tekkelerle haşır neşir olan babasıymış. Hem alevi, hem değil Aşık Veysel. Hiçbir dizesinde Şah sözcüğü yok. Üstelik Pir Sultan Abdal'ın şiirindeki "Katip arzuhalim yaz Şaha böyle" dizesini değiştiriyor, "yaz yare böyle" diyor. Yaşamını, yazgısını, kişiliğini yönlendiren bir başka sosyal çevre daha var, Şarkışla, kasaba. Anlıyor musun beni?"

Birbirini izleyen sorular karşısında ne diyeceğini şaşırdı Belma.

Erkan sözünü sürdürdü:

"Gerçekle düş arasında, biraz destansı bir film yapmak istiyorum. Ancak, tül perdenin ardından görünseler de gerçekler ağır basmalı. İstediğim simgeci bir yapıt. Hayli deneyimlerim var, hayli okudum sembolistleri. Birikimlerimi koymalıyım. Bir görünüp bir kaybolan bazı tiplerle Aşık Veysel'i doğuran ortamı vermeye çalışmalıyız. Halk ayrımında olmasa da ilkel çağların ateş, güneş, ay, gök ve yer tanrılarının, fetişizmin kalıntıları sürüyor: muskalar, uğurlar, uğurlu taşlar, kemikler gibi. Bereket Tanrıçası Kibele'nin torunları ilkel inançlarını unutmamış. Bilirsin Kibele'nin Anadolu'daki adı kimi bölgelerde Bereket, kimi bölgelerde Kıble'dir."

Sodası bitmişti Erkan'ın. Su getirmek için çıktı. Belma başını yeniden senaryoya eğdi. Bir şey dikkatini çekti: Erkan iki ok çıkarıp sayfanın kıyısına şu notları düşmüştü: *"Sevita" "Toprakla ateş evlendi"* Gülümsedi.

Sabahleyin, Ayıpınar Otlağı'ndan çekim başladı.

☆ ☆ ☆

Karnı burnunda Gülüzar solgun güz otlarını çiğneyerek Ayıpınar'a koyun sağmaya gidiyordu. Birden çatlayacak gibi oldu kasıkları. Çalı dibine zor attı kendini. Geniş sırtını yere verdi. Bacaklarını ayırdı. Parmaklarını toprağa sapladı. Can havliyle bağırdı:

"Anaaam! Anaam!"

Sesi dağlarda yankılanıp geri döndü:

"Anaam! Anaam!"

Kayaların burçlarından keklikler korkuyla havalandı.

Bir daha bağırdı:

"Anaam! Anaam!"

Yekindi.

Bacaklarının arasından inen çocuğun sesini duydu. İnce dudaklarındaki acının yerini tatlı bir gülücük aldı.

Oğlanın göbeğini kesti. Bir çaputa sarıp sarmaladı. Köyün yolunu tuttu.

Karacahmet uşağın kulağına ünledi. Yeni konuğun adını Veysel koydu. İki horoz, bir kaz kesti. Şatıroğlu'nun evinde şölen oldu.

Aylı bir akşamdı. Gökte yıldızlar altın çiviler gibi pırıl pırıl yanıyordu. Konukların bir bölümü içerde, bir bölümü dışarda eğleniyordu. Yer sofraları kurulmuştu. Meneviş nine, Zeliha, sinilerle bulgur aşı, turşu, meyve, yeşillik taşıyorlar, Molla Hüseyin'in sazıyla, canlar türkü söyleyip semah dönüyorlardı.

Başta, yakın hısmı, Şatıroğulları'ndan Haydar, tüm konuklar, ağızlarını doldurup boğma'ları yudumlarken Karacahmet'i kutluyor, şöleni öğüyorlardı:

"Ne mutlu sana, oğlanları ikiledin.

"Artık sırtın yere gelmez."

"Maşallahı var gençlerin, iyi oynuyorlar."

"Kızlar da yaman ha, oğlanlardan aşağı kalmıyorlar."

Haydar iki büyük çiğ köfteyi marul yaprağına özenle yerleştirdi, sardı. İştahla çiğneyip yuttuktan sonra sordu:

"Gülüzar bacımızın sağlığı nasıl?"

Konuşmayı pek sevmeyen Karacahmet kısaca yanıtladı:

"İyi, iyi, çok şükür."

Molla, semah'ın eşliğinde, Şah Hatayi'den okuyordu. Konuşanlara ters ters baktı. Karacahmet konukları susturdu:

"Hele Mollayı dinliyek..

Haydar usul bir sesle onayladı:

"Haklısın. Şimdi tatlı tatlı söylüyor ama, boğmayı fazla kaçırınca ne sazı saza benzer, ne sözü söze."

Karacahmet'in öteki oğlu, Ali Rüstem, kardeşini kıskanmadı. Bir yandan hizmet ederken, öte yandan, oyuncular arasına karışıp, kışın ayaz, yazın günün vurduğu kararmış, çatlak ayaklarıyla hoplayıp zıpladı.

Avare Söbalanlılar bütün bir güz av avladılar, kuş kuşladılar. Ardından bir zemheri başladı ki aboov! Olanca tezeği tandıra doldurdular, kara kış bana mısın demedi. Ormanı kesip köye taşıdılar, kara kış bana mısın demedi. Köylü kazma kürek sapını yakacaktı nerdeyse.

Kara kış geldi geçti, kondu göçtü. İlk yaz yeli esti, dağlarda çiçekler kubardı. Cümle ağaç uykusundan uyanıp yeşil atlas donunu giydi. Karataş'ta kar kalmadı, eridi. Güldede'yi çayır çimen bürüdü.

Köylüler çifte başladılar.

Veysel altı aylık oldu. İlk dişlerini çıkarıyordu. Meneviş ve Senem nineleri, anası Gülüzar, komşuları, hısım akrabayı çağırdılar. Yeni bir zıbın giydirip uşağı orta yere koydular. Yüzüne bir çaput örttüler.

Meneviş nine bağırdı:

"Başın, dişin güçlü olsun hey oğul!..

Başından avuç avuç bulgur aktardılar.. Konukların önüne bulgur aşı koydular.

Aylar geçti, yıl devrildi. Şatıroğlu Karacahmetler altı kez, önce buğday, sonra arpa devşirdiler topraktan. Kara toprak bire üçü zor verdi. Veysel böyle yaman bir yoksulluk içinde yedi yaşına girdi. Bütün köy çocukları gibi, yaylakta, otlakta, çiftte, çubukta dolaştı. Akşamları, geceleri, hiçbir anlam vermeden, hiçbir şey düşünmeden, gökteki yıldızları seyretti. Ot yoldu. Düven sürdü. Öküzleri haylayıp suvardı. Tarlaya azık taşıdı. Kır çiçeklerini çiğnedi. Bostana dadanan kuşları taşladı. Ormandan kozalak, çalı çırpı topladı. Ne güneş dikkatini çekti, ne gökteki yıldızlar, ne çiçekler, ne otlar, ne de orman. Onları son kez gördüğünü nereden bilecekti? Kim nerden bilecekti? Yayla yelini soluduğundan, çam dibinden gelen buz gibi suları içtiğinden al aldı yanakları. Ninesi Meneviş uşağın yüzüne bakıp bakıp da "Bu Veysal'ın gözleri ne kadar güzel" der durur, Karacahmet anasına takılırdı:

"Maşallah de ana, göz değer sonra!"

Uçan kuştan esen yelden sakınırdı torununu Meneviş. Ali Rüstemi de severdi sevmesine ama, ille bu küçüğü, ille bu Veysel pek tatlıydı.

Torununa Meneviş ninesinin gözü değmedi. Ne geldiyse ocağı batasıca çiçek sayrılığından geldi. Nice ocakları söndürdü. Kaza benzer ak gerdanlı kızları, mühür gözlü oğlanları aldı götürdü. Al kanatlı Azrail, yediğini yedi, yemediğini sakat koydu.

Veysel beş gündür ateş içinde yanıyordu. Cılk yaraydı bedeni. Alnına hakik taşı ile bakır taktılar. Dumandan, yemek kokusundan uzak tuttular. Çiçeğin beyi çıkmasın diye kabuklarını yedirdiler. Çare etmedi. Çocuk alaf alaftı.

Göz değmiştir diye, oklava vurdurmak için Ümmühan'ı çağırttılar. Ümmühan oklavayı eline aldı. Gülüzar bazlama tahtasını oğlunun başında tuttu.

Ümmühan bazlama tahtasına vura vura bağırdı, sordu, ötekiler yanıtladılar:

"Tatar nerden geliyon?"

"Tatar Han'dan geliyom."

"Ne vurursun?"

"Sancı vururum."

"Vurma."

"Vururum.

"Vurma.

"Vururum."

Oklava da derde derman olmadı.

Kurşun döktürmeyi denediler. Eleğin içine biraz ekmek, tuz, buğday, arpa, bıçak, iyne ve bir ayna koydular. Meneviş nine torununun başını örttü. Eleği ateş içinde yanan uşağın üstüne tuttular. Kurşuncu kadın su dolu tasa erimiş kurşunları boşalttı. Kurşunlar göz göz oldu. Odadakilere gösterdi:

"Görüyonuz işte, oğlanda göz var."

Okuyup üfledi. Veysel'in sırtını bıçakla sığadı. Kapının önüne çıkıp elekteki ekmeği köpeklere, buğdayı tavuklara attı.

Kurşun döktürmek de derde derman olmadı. Üstelik, Veysel'in gözlerinde çiçeğin beyi çıktı.

Bütün gün tarlada didinip duran Gülüzar gecelerini oğlunun başında uykusuz geçiriyor, yavrusunu kendisine bağışlaması için, Tanrı'ya dua ediyor, Kırkları, Oniki İmamları yardıma çağırıyordu.

Sayrı döşeğinde oyalanması için Veysel'in eline babasının yeni çıkarttığı "kafa kağıdı"nı vermişlerdi. Ateşten yanan gözlerle, bir kendi resmine, bir kırmızı mühüre bakıyordu.

Kırmızı en son gördüğü renk oldu.

Bir sabah hummalı bir uykudan uyanıp, ağlamaya, bağırmaya başladı:

"Anaa, gız ana nerdesin, korkuyom, kandili yakın..

Oğlunun sesini duyan Gülüzar küllediği sahanı acele leğene daldırıp duruladı. İçinden söylendi:

"Bu nasıl maraz ise yedi bitirdi yavrumu."

Koşup yanına geldi:

"Korkma buradayım ben."

Veysel sürekli bağırıyordu:

"Ana, ana, ışığı yak, karanlık."

Gülüzar çocuğun sözlerine bir anlam veremedi. Gün yeni ışımıştı ve küçük pencereden içeri süzülüyordu. Oda loştu.

"Ateşten zahir" diye düşündü.

Kandili yaktı, başucuna koydu. Veysel hâlâ bağırıyordu:

"Ana ışığı yakın. Baba, baba, Ürüstem, gardaşım..."

Gülüzar kandili oğlunun gözlerine uzattı. Yüzüne baktığında taş gibi kalakaldı. Düşmemek için duvara tutundu. Çiçek gözlerini yemişti. Gözçukurlarının içinde yalnızca iki kanlı et parçası vardı.

Bağırdı:

"Ahmet, Ahmet, başımıza gelen!...

Karacahmet, sürüye katmak için hayvanları ahırdan çıkarıyordu. Karısının sesine koştu:

"Geldim Gülüzar, uşağa bir şey mi oldu?"

Veysel hâlâ bağırıyordu:

"Karanlıkta kaldım, korkuyom, ışığı yakın."

Çocuğun sesini duyunca rahatladı. Çok şükür ölmemişti.

Gülüzar oğlunun üstüne kapanmış, sel gibi gözyaşları döküyor, saçını başını yoluyordu:

"Gözlerine bak Ahmet, gözlerine, çiçek yeyip bitirmiş."

Şatıroğulları'nın gelini günlerce çifte çubuğa gitmedi. Uğundu. Döğe döğe dizlerini morarttı. Sabah, akşam ağıt kaldırdı:

"İki yıldıza benzerdi gözceğizin hey oğul. Buğday başaklarına benzerdi yüzceğizin hey oğul. Bana gelsin sana gelen gadalar. Çiçek almış gözlerini vay oğul. Akmaz olsun suyun Kızılırmak. Taşa dönsün al geyiğin Beserek. Çayır çimen bitmez olsun Güldede. Emziğimde süt damarım kesilsin. Kara bağrım kara taşlara gelsin!..."

Çok evlerden çok ağıtlar duyuldu. Çok ana saçını başını yoldu. Bütün kırımlar gibi çiçek kırımı da geldi geçti, kondu göçtü. Ama o uğursuz yıldan sonra Veysel'in adı "Kör Veysal" oldu.

Gülüzar yeniden gebe kaldı. Bu kez bir kız doğurdu, adını Elif koydular.

Tanrı'nın hikmetinden sual olunmaz. Sağ oldukça umut yaşar. Seksen, doksan, yüz yaş olsa, teneşire çıkanaca umut yaşarmış derler.

Karacahmet, Gülüzar ve Meneviş nine de umutlarını kesmediler. Aç doyurup yalın donattılar. Sarı donlu dervişlere, tekkelere adaklar adadılar. Uşağı ocaklara götürüp dedelerin şifasına sundular. Kerbeladan gelme suları içirdiler.

Torununun gözlerinin açıldığını göremeden Meneviş ninenin gözleri kapandı.

Gülüzar ve Karacahmet'in yüreklerinde umut aylarca bir saman çöpü gibi ışıl ışıl yandı. Ne var ki, nice keskin dedelerin, dervişlerin soluğu fayda vermedi.

Molla Hüseyin Söbalan'ın tek okumuş kişisiydi. Mektep, medrese görmemişti. Dili söz, eli kalem tuttuğu için Molla adını takmıştı köylüler ona. İşrete fazlaca düşkündü. Tuttukları yoldan gitmese de, Pir Sultan'ı, Şeyh Bedrettin'i sever, öğerdi. İleri görüşlüydü, softa, yobaz değildi.

Karacahmet bostanı çapalıyor, Veysel el yordamıyla taşları ayıklıyordu.

Şatıroğlu başını kaldırdığında Mollayı gördü. Kaz gibi ağır adımlarla salına salına yürüyor, el sallıyordu. Oğluna:

"Molla emmin geliyor" dedi.

Veysel yüzünü buruşturdu:

"Yüreği yanıyordur yine, bostanda körpe hıyar bırakmaz..

Veysel'in saçlarını okşadı, omzuna vurdu Molla:

"Nasılsın oğul?"

"İyiyim emmi, sayende, ellerinden öperim.

"Benim çarıklardan ne haber, çitidin mi?"

"Biter inşallah yakında. Ürüstem'inki bitsin de.."

Karacahmet'in yanına gitti:

"Kolay gelsin erenler.."

"Kolaysa başına gelsin Molla."

Birlikte armut ağacının dibine oturdular. Molla Hüseyin bir süre taş ayıklayan Veysel'e baktı. Tütün kesesini çıkardı. Kalınca bir sigara sardı. Karacahmet'in önüne koydu keseyi:

"Kendine de sar."

Veysel'i gösterdi:

"Aferin oğlana, eli tez."

"Öyle. Tüm taşları ayıkladığı gibi, bostana kuş kondurmuyor valla."

"Hiç mi görmüyor?"

"Bir gözü hiç görmüyor, dediğine bakarsan, ötekinde belli belirsiz bir ışık var imiş."

Molla seslendi:

"Körpesinden bir iki hıyar getir."

Oğlan duymazlıktan geldi.

Karacahmet'e takıldı:

"Uşağı da kendine benzetmişsin ulan Karaca. Nekeslik Şatıroğulları'na anadan atadan desem babanın günahı boynumda kalır. Rahmetlinin eli boş olduğunda bile gönlü dolu olurdu.."

Karacahmet gülümseyip Veysel'e bağırdı:

"Molla emmini duymadın zahir, körpesinden bir iki hıyar topla, yüreği serinlesin, yoksa Adöv yengenin vebalını alırık."

Bir süre sustular. Armut ağacının ve mısırların yapraklarıyla oynayan rüzgârın uğultusundan başka ses duyulmadı.

Kaçak tütünden çıkan mavi dumanlar yay çizip, iplik iplik havaya dağıldılar.

Sessizliği Şatıroğlu bozdu:

"İşi gücü çarık çitimek. Çarıkla boğaz doyar mı? Eri geci öleceğik. Elde yok, avuçta yok. Bu çocuğun hali n'olur?"

Molla sordu:

"Hekime götürdünüz mü?"

Karacahmet şaşkın şaşkın baktı yüzüne:

"Hekime mi? Halimizi bilmezmiş gibi. Neyle?"

"Bu iş, tekke derviş işi, ocak dede işi değil Karaca. Oğlanı hekime götür. İki öküzün var, ineğin var. Hadi öküzler çiftte gerekli. İneğe ne diyelim? Sat gitsin. Oğlundan ileri mi?"

"Aha sattım. Sivas'ın, Kayseri'nin hekimini biliyon. Dinleri imanları para. Gidenler ne hayrını gördü?"

"Benim demem onlar değil. Akdağmadeni'ne götür. Herif Lokman Hekim. Bakarsın çaresini bulur. Fen ilerledi."

Karacahmet izmariti attı. Ayağını uzatıp topuğunun ardıyla ezdi. Bir süre, başı önünde düşünüp durdu. Yakındı:

"N'öreceğimi ben de şaşırdım hey Molla. Uşakları üçledik. Gözü görmez naçar bir oğlan. Ali Rüstem dersen, küçük, sabanın tutağına eli zar zor yapışıyor. Gülüzarım çırpınıp duruyor, ama ne de olsa zenne bir avrat. Erkeğin işi başka, kadının işi başka.. İneği satıyım, satmasına. Bir tas süt içiyok, yoğurt yiyok, boğazımıza çalınsın, yemez olak. Akdağ nere, Söbalan nere. Aha sattım ineği, aldım oğlanı yanıma, gittim Akdağmadeni'ne. Veysal'ın gözleri kurumuş, üzüme dönmüş. Bir günde em'ini bulacak mı o hekim? Bugün git, yarın gel demez mi? Hanıydı, hamamıydı, uğraş dur işin yoksa. Yetecek mi tek ineğin parası. Kaça gidiyor bir inek? Hiçe. Hayvan tüccarı Hacosman hırsızın teki, fırsatını bulsa anasının uçkurunu çalar. Cambazlar buyruğunda. Boğazlarını kessen Hacosmanın sözünden çıkmazlar. Doğru dürüst para verdikleri yok.. Sözün kısası Molla ağam, cahil aklımla diyom ki, şimdilik danayı anasından ayırmayak. İnek dursun durduğu yerde. Önce sarı danayı satak. Bakarsın toprak yüzümüze güler, hasattan da bir şeyler kalır. O zaman götürürüm Veysal'ı Akdağmadeni'ne. Yazgısında var ise gözü açılır, ışığı görür..."

Veysel hıyarları getirdikten sonra az uzağa oturmuş, taş ayıklıyordu ama eli yerde kulağı onlardaydı. Molla göz ucuyla çocuğa baktı, sözü uzatmak istemedi.

"Benden söylemesi Karaca, ötesi senin bileceğin iş."

Uçsuz bucaksız çöllerde doğan tek tanrılı din, ölümden sonra cennetin bahçelerini, ender yemişler ve kevser şerbetleri adayarak yoksullara umut dağıtmış, büyük yerleşim merkezlerinde, kentler ve kasabalarda tecim düzenini, toplumsal yaşamı kurallara bağlamıştı ama, doğayla, toprakla didinen, salgınlar, kırımlar, sayrılıklar karşısında çaresiz, hekimden, ilaçdan yoksun, yaşamlarını doğanın seçimleme yasasına göre sürdürebilen, devlet elinin sadece vergi toplamak için uzandığı kuş konmaz kervan geçmez köylerin, üretime, sağlığa, sosyal çatışmalara değgin ilişkilerini, gerçek yaşamın gereksinimlerini karşılamaktan uzaktı. Bu nedenle köylüler, hem din adamı, hem yargıç, hem hekim olan kendi yalvaçlarını kendi bağırlarından çıkardılar. Büyük yerleşim merkezlerindeki, aksoylulardan gelen, Edep Alilerin, Ahi Evranların, Hacı Bayramların ve Mevlanaların yanı sıra, köylerde ve kentlerin yoksul mahallelerinde "babalar" ve "dedeler" böyle doğdu. Güçlerini bilgilerinin derinliğinden çok, kişiliklerinden, sağduyularından, insanları inandırma ve uzlaştırma yeteneklerinden alan "babalar" ve "dedeler", sağlıklarında köylerin önderleri, öldüklerinde ise "yatır" ve "ermiş" adıyla umut kaynağı oldular.

Ne var ki, uzaktaki ulular, bu kendiliğinden doğan kuruluşlara el uzatmakta gecikmediler, "Baba'lık" izne ve atama belgesine bağlandı, "Dede'lik" kalıt gibi babadan oğula kaldı.

Böylece Bektaşi uluları, elleri erişmeyen uzak yerleri tekkelerdeki "derviş babalar" ve ocaklardaki "dedeler" le yönettiler.

"Babalar" ve "dedeler" uzun zaman yörenin öndeıeri oldular. Yalnız kulla Tanrı arasındaki göksel ilişkileri değil, bireyler arasındaki toplumsal ilişkileri de düzenliyor, kadılık yapıyor, kararlar veriyorlardı.

Devlet iyice örgütleşince, Tekkeler ve Ocaklar görevlerinin büyük bölümünü yitirdiler. Şimdi yalnızca, sayrıları, inmelileri okuyup üflüyorlar, kalan boş zamanlarında ise saygın konuklarına "Hadikayı Şüheda"dan, "Muhammet Hanefi Cengi"nden, "Kesikbaş"tan bölümler anlatıyor, Ali'nin, Hasan ve Hüseyin'in acıklı öykülerini dile getiriyorlardı.

Söbalana komşu Ortaköyün Mustafa Abdal Tekkesi iki derviş "Baba"nın elindeydi. Kulağı çift mengüçlü Hasan Baba sözü sohbeti sever, gelen konuklarla söyleşir, öğüt verirdi. Kendi halinde biriydi. Çok konuşur az yerdi. Çift mengüçlü olduğundan Tekke ondan sorulurdu.

Tek mengüçlü Araboğlu Mehmet Baba'nın bütün özlemi, yirmi kırmızıyı denkleştirip Kerbelaya gitmek, çifte mengüç takmaktı.

Kızılbaşların kimi Tekke'ye, kimi Ocağa bağlıdır. Babasından öyle gördüğü için Karacahmet tekkeciydi.

Kanatlı kapıdan girdi. Yatır Baba'nın türbe taşını öptü, sağdaki yapıya yöneldi.

Babalar semaverleri kurmuş, çaylarını içiyor Tekkenin halinden yakınıyorlardı. Dervişlerin yanında konuşmak töreye uymadığından, konuklar dinlemekle, baş sallamakla yetiniyordu.

Karacahmet, elleri göbeğinde, eğilip "Babaları" selamladı, sessizce sedirin ucuna yerleşti.

Araboğlu Mehmet Baba anlatıyordu:

"Fazla söze ne gerek var erenler. Her gün gelip giderken görüyorsunuz. Eski kazanlar, kepçeler, leğenler pastan çürüyor. O kazanlardan her biri bir devenin etini rahatlıkla pişirir, kepçelere manda başı sığardı. Hey gidi hey, dilleri olsa da konuşsalar. Bir zaman bu Tekkede ağalar, beyler, attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kırdırırlar, tepe gibi yığarlardı etleri. Tüm açlar doyar, arta kalanla itler bayram ederdi. Göl gibi sağılan sütleri koyacak yer bulamazdık. Ya devlet yoksullaştı, ya kamu nekes oldu. Gayri en kabadayısı bir seklem buğdayı, bir kısır keçiyi zor veriyor. Kışı güç çıkardık bıldırki cer'le."

Sözü Hasan Baba aldı:

"Köylü şaşkına döndü, kendi bulamıyor ki tekkeye versin. Aşarcısı, öşürcüsü, ibiğini kuruttular halkın."

Araboğlu konuklara yöneldi:

"Allah eksikliğini göstermesin, gelip gidenimiz çok. Hiç değil önlerine sıcak bir çorba çıkarmayınca.. Koca tekke döner mi? Kavurmasını, yağını, bulgurunu, ununu bir tamam denklemeyince koca tekke döner mi?"

Konuklar birbirlerinin yüzlerine baktılar. Sözün arasına girmekten çekiniyorlardı. Araboğlu bu tür sessizliklere alışkındı. Sorusunu ad vererek yineledi:

"Döner mi Karaca?"

Şatıroğlu dinlemiyordu. Dalıp gitmişti gözleri. Usu başka yerlerde, Akdağmadeni'ndeydi.

Araboğlu bozuldu. Sesini yükseltti:

"Döner mi dedim Karaca, döner mi ha?"

Karacahmet dalgınlığından uyandı. Ancak, ne söyleyeceğini bilmiyordu. Öteki konuklar yardımına yetişti:

"Dönmez elbette.."

"Yatır Babamızın koca bir tekkesi, kolay mı..

"Gelen giden eksik değil, temsil misal biz.."

"Ayranıydı, yağıydı.."

"Oduna ne demeli, oduna? Odunsuz pişer mi onca konuğun aşı?"

Mehmet Baba, duyduklarından hoşnut, doksandokuzluk tesbihine asıldı. Dua ediyormuş gibi dudakları sürekli kıpırdıyordu. Bir süre yalnız doksandokuzluğun şakırtısı duyuldu. Odadakileri tepeden tırnağa şöyle bir süzdü. Acıklı bir sesle sözünü bağladı:

"Bakalım bu yıl nic'olacak halımız..

Hasan Baba **Y**unus'tan bir dörtlükle yanıtladı:

"Mal sahibi, mülk sahibi/Hani bunun ilk sahibi/ Mal da yalan, mülk de yalan/Var biraz da sen oyalan."

Ardından ekledi:

"Kolayı bulunur, Allah büyük."

Tekkenin hizmetçisi tahta sofrayla içeri girdi. Koca bakır siniyi özenle üstüne yerleştirdi. Tatlı bir nane kokusu doldurdu odayı. Araboğlu iri ellerini apışına attı. Şalvarının peyiğini toplayıp yekindi, sofrada yerini aldı.

Konuklar yemeğe düşkün olmadığını bildikleri halde, yerlerinden kıpırdamayıp Hasan Babaya baktılar.

Hasan Baba sofrayı gösterdi, her zamanki sözünü yineledi:

"Bana aldırman, buyurun erenler. Nefsime uydum pişirin dedim, sofraya otururum nefsi yenemem."

Erenler halkalandılar, tahta kaşıklara yapıştılar. Yalnızca konukların ağız şıpırtısı duyuldu.

Yemek bitti. Babalar geyik postlarının, konuklar sedirin üstündeki yerlerini aldılar.

Tütün keseleri açıldı.

Hasan Baba din ulularının yaşam öykülerini anlattı.

Şeme Dağı'nın ardında batmaya yüz tutan akşam güneşi erenleri uğurluyordu. Karacahmet kalkarken Hasan Baba sordu:

"Veysal oğlum n'örüyor?"

Şatıroğlu içini çekti:

"N'öörsün baba. Yumuş buyuraman, çifte salaman. Çark çitiyor işte. Bir tahtayı, çalı süpürgesini saz edip türkü çığırıyor."

"Bak hele, sesi güzel mi bari?"

"Hem güzel, hem yanık."

Hasan Baba gülümsedi. Tekkenin hizmetçisini çağırdı:

"Eski bir saz vardı, nerde acep, kıyıya köşeye bir göz at."

Sivralanlı erhorozda uyanmıştı.

Adviye davarı sağmış hamur yoğuruyor, tandırı tezekliyordu. Mollanın sesi duyuldu:

"Adöv, kız Adöv.."

Başını kaldırıp söylendi:

"Allah canımı almadı ki kurtaram. Ocağı batasıca, kim dedi sabahın körüne dek zıkkımlan, çal çağır keyfet."

Ses bu kez daha bir öfkeliydi:

"Adöv dedim, olmaz olasıca.."

Kollarını hamurdan çıkardı, tekneye sıyırıp sallana sallana yürüdü.

Molla yatağın içinde doğrulmuş, it oturumunda geriniyordu. Karısını görünce gülümsedi:

"Nerdesin avrat? Görüyon mu şunu, bizim herife ne oldu, öldü mü, kaldı mı demiyor. Bir ayran çarp babana rahmet, yoğurdu iyi özendir."

Kadın homurdanarak çıktı. Elinde tasla döndü. Ayranı dikti Molla, yorganı çekip uyumaya çalıştı. Uzaktan bir bağırtıdır geliyordu. Başını yastığın altına soktu. İnce ince sürüp gidiyordu ses. Doğruldu, pencereden baktı, görünürde kimseler yoktu, söylenmeye başladı:

"Söbalan'a yeni ganil mi çıkaracaklar. Köy içinde avaz avaz bağırıp türkü çığıran bu görgüsüz de kim? Hele şunun sesine, avrat gibi, ipince. Ulan dürzü, bağırtlak kuşu musun?"

Ses gittikçe yükseliyor, daha bir artıyordu.

Yataktan çıkıp giyindi. Cik cik öten densize haddini bildirecekti. Kapının önünde derin derin soludu. Meşelikten esen çam havasını ciğerlerine çekti. Dere aşağı yürüdü. Yürüdükçe ses de yükseliyordu. Yumruklarını sıkıp homurdandı:

"Şaplağı haketmedi mi kendini bilmez. Kaç yıldır türkü söylerim, evlere karşı böyle ötmedim."

Aslında Molla'yı kızdıran türkü değil, uykusunu alamamaktı. Karacahmet'lere doğru geldiğinde şaşkınlıktan dona kaldı. Türküyü söyleyen naçar Veysel'di. Mırıldandı:

"Şu işe bak, bu yaşta bu uzun avaz. Babası sinek gibi, dızırtısı zor duyulur. Allahın hikmeti, çiçek afatıyla gözünü aldı, borçlu kalmayayım diye zahir, bu yanık sesi verdi."

Veysel, Aşık Veli'den bir deyişe geçti. Molla büsbütün şaşırdı:

"Vay canına, şimdi de ayete durdu. Becerecek besbelli, ünümüzü Söbalan'dan silip atacak."

Az ötedeki bir taşa oturdu. Ayağı kağnının okuna çarptı, ok gıcırdadı. Gürültüyü duyan Veysel sustu. Sazın teknesini bacaklarının arasına sıkıştırıp kulak kesildi. Seslendi:

"Ordaki kim?"

Molla yanıtladı:

"Benim Veysal oğlum."

Molla emmisini sesinden tanıdı:

"Bağışla, uşaklar sandım."

Doğrulup Veysel'in yanına gitti. Sazın teknesine, eşiğine, perdelerine baktı:

"Anlaşılan zenaati elimizden alacan. Bu saz da nerden çıktı?"

Molla emmisinin sözleri hoşuna gitti. Yay gibi ince dudakları gerildi, yüzüne tatlı bir gülücük yayıldı:

"Ne haddimize emmi. Bizimkisi şurda bir oyalanma. Babam tekkeden getirdi, kırık bir saz."

"Doğru. Ne teli var, ne perdesi."

"Biliyom. Sazın düzgününü kim yitirmiş ki ben bulam. Sesi çıkmıyor ama beni oyalıyor işte. Çit yok, çubuk yok. Uşakların yanına varsam itip kakıyorlar. Yumuş tutamam, hizmet göremem. Tarlaya bostana gitsem taş ayıklamaktan öte işe yaramam. Babam, sazı bellersen düğünde dernekte çalar çığırır üç beş kuruş alırsın, olmadı un alır, buğday alırsın, elegüne muhtaç kalmazsın, diyor."

Çocuğun büyük adam gibi konuşmasını çok sevdi:

"İyi söylemiş baban. Deneyelim bakalım. Kırığını dutkallasak, bağırsak büküp perdelerini çeksek beribenzer saza döner her hal."

Veysel sevinçten deliye döndü:

"Essah mı Molla emmi? Beribenzer saza döner mi diyon?.."

"Hele bir götürelim. Ses verir iyi kötü."

Bastığı yerleri kollayarak usul adımlarla evin yolunu tuttu Veysel. Duvarları yoklayıp sedirin ucundaki yerini buldu. İlk işi Molla emınisinin çarıklarını çitimek oldu. Bostanda konuşulanlar geldi usuna: "Uşağı Akdağmadeni'ndeki Lokman Hekime götür, bakarsın çaresini bulur.." Akdağmadeni'nin nerde olduğunu düşündü. Sakın Yemen'de olmaya? Telaşlandı. Yemeni köye gelen Aşıklardan duymuştu. Oraya adamın en babayiğidi bile, kanatlı kuş olsa yedi yıldan önce varamazmış. Sonra kendini avuttu. Hiç yedi yıl sürer mi, yeter ki kuş olsun insan. Kuş olduğunu düşündü. Ova bir karış, yayla bir kulaç, pırrr diye kanatlanıp Maden iline konuyor. Süzülüp giriyor pencereden içeri. Silkinip yeniden insan oluyor. Karşısında Lokman Hekim, yılan gibi eğrilip bükülen sakalları göbeğine varıyor. "Geldin mi Veysal oğlum, seni bekliyordum" diyor. Elinde koca bir külek, içi tepeleme merhem. Daldırıyor elini, yoğurda benzer merhemi çalıyor gözlerine bir güzel. "Aç gözlerini" diyor. Açıyor. Dünyası ışıyor birden. Karanlıktan kurtuluyor. Öpüyor elini Lokman emminin. Yeniden kuş olup kanatlanıyor. Yamaç'ın tam ortasına konuyor, uşakların ceviz yarıştırdığı yere. Kör gibi yapıyor önce mahsustan. Cevizler yuvarlanmış gidiyor, onunki en önde. Memo öteki uşaklara sus işareti edip "benim ceviz kazandı" diyor. Yapışıyor yakasına o zaman. Bağırıyor: "Görmüyom mu sanıyon itoğlu it. Aha senin cevizin şu, arkadaki, aha da benimkisi, en önde. Çevirdiğin dolapları biliyom. Göz derler göz bunlara, uçan pireyi görür." Sonra ötekilere dönüyor: "Ne bellediniz ya, cin gibi görüyordum aslında, sizi sınamak için körlüğe vuruyordum". Nasıl da şaşırıyorlar, dillerini yutuyorlar.

Öylesine dalmıştı ki biz'i eline batırdı. Yine de acısını duymadı. İçini çekti. Biriyle konuşuyormuş gibi yüksek sesle söylendi:

"Hele bir danayı satsın babam, yaylanın karlısından, ovanın taşlısından, karlı dağları aşıp hele bir varalım Akdağmadeni'ne, el mi yaman, bey mi yaman görür uşaklar."

Öküzlerin burnundan oluk gibi buğu çıkıyordu. Gülüzar kocasını kapıda karşıladı. Karacahmet yakındı:

"Öküzler çatlayacak.."

"Acı sudan içirmedin inşallah"

"Ne acı suyu? Yorgunluktan. Bir çifti bizim, bir çifti tutmaca, bunca tarla iki çift öküzle döner mi, hiç değil bir ırgatımız olaydı.."

Kocasını avutmaya çalıştı:

"Ne diye tasalanıyon sanki, Söbalan'da toprak ile didinen bir biz miyik, niceleri var, çifte sürecek öküzleri bile yok, kendileri koşuluyor sabana. Allahıma şükür, neyimiz eksik!.."

Kızmış gibi şakadan çıkıştı:

"Ne biçim avratımışın, ben bir söylüyom, sen bin, lakırdıyı kes de şunları ahıra çekek."

Karacahmet çarıklarını çözmeye çalışırken Gülüzar sofrayı kuruyordu. Şatıroğlu göz ucuyla küçük oğluna baktı, gülümsedi. Ali Rüstem'den önce davranıp çarığını almak için pusuda bekliyordu. "Uşak" anlasın diye, oflayıp puflayarak, çarıkları bir hayli gürültüyle çıkardı.

Veysel atıldı:

"Ver kaldırayım baba.

Oğlunun yumuşak saçlarını okşadı:

"Yaşa benim aslanım."

Halim selim, kendi halinde, sessiz bir insandı. Çok konuşmazdı. Dünürcük çorbasını kaşıklarken, Veysel'in gönlünü hoş edecek birkaç sözcük aradı, bulamadı. Sessizliği ilk bozan Veysel oldu:

"Molla emmim benim sazı bir güzel onaracak."

"Onda mı saz?"

"Heye. Sabah türkü çığırırken, Molla emmim de ordan geçermiş. Teli, perdesi bozuk, teknesi kırık bunun, ver de onarayım, tutkallayım dedi.."

Keyifli zamanlarında karısıyla, çocuklarıyla şakalaşmayı sever, en çok da, kuruntulu oğlu Veysel'e takılırdı. Gülüzar'a göz kırptı, ardından çıkışır gibi yaptı:

"Oğlan küçük, aklı yetmez, birine kaptırır demedim mi sana kadın.. Ben köyün uşaklarından korkarken Molla sazı alıp savuşmuş."

Veysel'in yüreği oynadı:

"Essah mı baba, sazın üstüne yatar mı şimdi Molla emmim.. tüüh.."

Ellerini yere dayadı, kalkıyordu.

Oğlunu oturttu:

"Ayıptır, hemen istenmez."

Veysel'in çok üzüldüğü yutkunmasından belliydi. lokma ağzında büyüyor, boğazından aşağı inmiyordu. Gülüzarın yüreği dayanamadı. Kocasına çıkıştı:

"Ne çok severmişsin bu uşağı üzmeyi, essah sandı, görmüyon mu, çorba boğazından geçmiyor."

Oğluna sarılıp çiçek bozuğu yanaklarından öptü:

"Tasalanma yavrum, baban şakadan söyledi, seni kandırıyor."

Kocasına da onaylattı:

"Üzüp durma uşağı, mahsustan takıldığını söyle de yüreği ferahlasın."

Karacahmet'in nasırlı elleri Veysel'in yumuşak saçlarında gezindi:

"Şaka yaptım oğlum, şaka, koca Molla emmin kırk sazı ne yapsın. Ben çiftten dönerken uğrar alırım."

Veysel'in çiçek bozuğu yüzünde tek çizgi bile kıpırdamadı. Babasının sözleri onu avutmaya yetmemişti.

Karacahmet yaptığı şakaya bin pişman oldu.

Gündüzün uyanık düşleri, gece uykuda rüyaya dönüştü. Bu kez karabasanlar da birlikte geldi. Önce, Lokman Hekim'in uzun sakalları yılan olup boynuna dolandı. Zor kurtuldu yılanlardan. Sonra karşısına kocaman bir kurbağa çıktı, gözlerindeki merhemi yalayıp yutmak istedi. Sazının sapıyla vurdu. Vurdukça büyüdü kurbağa. Ağzını açmış, üstüne geliyordu.

Kanter içinde uyandı. Ali Rüstem'e daha bir sıkı sarıldı. Bütün bir gün çift süren Ali Rüstem taş gibiydi.

Bir ara dalar gibi oldu. Bu kez Yemen çöllerindeydi. ağzına kumlar doluyordu.

Bağırdı:

"Ana! Ana!"

Yorganı üstünden atıp yatağın içinde bağdaş kurdu. Solukları dinledi bir süre. Terden sırılsıklamdı. Susadı. Kalktı. Ev içindeki kılavuzu duvarlardı. Duvara avuçiçlerini yapıştırıp yürüdü.

Anasının üstüne basmıştı. Bütün gün mayıs tepip tezek yapan Gülüzar başını güçlükle kaldırdı. Oda karanlıktı. Kocası sandı. Seslendi:

"Sen misin Ahmet?"

Eliyle yokladı, Ahmet yanındaydı.

Veysel anasını uyandırdığına üzgün, yarasa gibi duvara yapışmış, kıpırdamadan duruyordu. Gülüzar soluna dönüp kendini uykunun kollarına bıraktı.

Su içti. Döndü. Duvarı yoklayarak yürüdü. Yönünü iyi kestirememişti. Ayağı yatağın ucuna takıldı, anasının üstüne düştü. Korkuyla sıçrayan Gülüzar ayakucunda oğlunu buldu. Uzun uzun okşadı saçlarını. Sordu:

"Uyumadın mı can oğlum?"

Veysel'den yanıt gelmedi.

Kalktı Gülüzar, kandili yaktı. Oğlunun başını dizine aldı. Yüzünü, gözlerini öptü. Tuzlu ter dudaklarını yaktı. Elini gömlekten içeri soktu. Telaşla fırladı:

"Cılk tere batmışsın hay oğlum, kötü rüya mı gördün?"

Sedirin altındaki bohçayı çıkardı, üstünü değiştirdi. Sorusunu yineledi:

"Korkulu rüya mı gördün, tere batmışsın?"

Annesinin sıcak döşüne sokuldu Veysel. Yüzünde düş dolu, hülyalı bir anlatım vardı:

Akdağmadeni'ndeki Lokman Hekim'in sakalı çok mu uzun ana?"

Gülüzar bu garip soru karşısında şaşırdı, ne diyeceğini bilemedi:

"Görmedim ki, hay oğul."

"Akdağmadeni Yemen'de mi ana?"

"Yemen'i nerden çıkardın?"

"Köye gelen Aşıklar'dan duydum, adamın en babayiğidi kanatlı kuş olsa yedi yıldan önce varamazmış Yemen'e."

Gülüzar neşelendi, sevecen gözlerle bir süre baktı Veysel'e. Başını bağrına bastı, yanaklarını uzun uzun öptü. Yumuşak, tatlı bir sesle yanıtladı:

"Bakma sen o Aşıklar'a. Evlerinde aş yapacak avrat bulamaz, Yemen'den, Hint'ten yavuklu tutarlar, telleri batsın."

Sordu:

"Akdağmadeni Yemen'de değilse nerde ana?"

Ahmet'ten adını duymuştu ama Akdağmadeni'nin nerede olduğunu bilmiyordu Gülüzar:

"Yemen'de değil elbette, ama nerde olduğunu baban iyi bilir. Atlarsınız eşeklerin sırtına, yaylanın yaşlısından, ovanın taşlısından, çayır çimen geçerek, lale sümbül biçerek, üç günde, bilemedin dört günde varırsınız. Doğrusunu baban bilir. Hadi artık uyuyalım Veysal'ım."

Ana oğul koyun koyuna yattılar. Gülüzar hemen uyudu. Ama Veysel düşlerinde hep Akdağmadeni'nde dolanıp durdu.

Anadandoğma körlerde şekil, boyut ve renk kavramları yoktur. Bu yüzden rüya görmezler. İnsan dünyayı beş duyusuyla algılar. Bu beş duyu içinde en büyük pay gözündür. Bir insanın rüyasında canlı ve cansız varlıkları, örneğin, kuşu, yılanı, kurbağayı, sakalı, cevizi, yoğurdu, merhemi, otu, çiçeği görmesi için onları daha önce görme duyusuyla algılaması gerekir. Algılanan nesneler ve canlılar bilinçaltına çekilip zamanı geldiğinde rüyalarla bilinçaltından bilinçüstüne çıkarlar.

Yedi yaşında kör olan Veysel hâlâ rüya görüyordu. Çünkü yedi yaşına kadar gören gözleri doğanın canlı cansız varlıklarını bilinçaltında biriktirmişti. Ne var ki, aradan uzun yıllar geçtiği için, renkler, şekiller ve boyutlar belirginliklerini yavaş yavaş yitiriyordu. Az boyutlu, az renkli bir düş evreniydi bu. Varlıklar kalıpsız gölgeleri andırıyordu ve bu gölgeler korkutuyordu küçük Veysel'i. Rüyaları çoğu zaman karabasanlara dönüşüyordu. Anasının koynunda olmasına karşın, geceyi yine karabasanların ağırlığı altında, kanter içinde geçirdi.

Çitidiği çarığı alıp sabah erkenden köyün başına çıktı, bir kayanın üzerine oturdu. Gömüt taşları gibi, yalnız, sessiz ve karanlıktı.

Söbalan'da yaşam, mal'ın erhorozda sürüye katılışıyla başlar. Gelini kızı, köyün eli tutan tüm kadınları, kovalarla ineğin, öküzün ardından koşup mayıs toplarlar.

Mal'ın sürüye katılışı çocuklar için tek eğlencedir. İneklerin kuyruğuna sarılıp kayarlar, yeni danaların, boğaların boynuzlarındaki süslü boncukları çalarlar.

Memo Veysel'i görünce öküzün kuyruğunu bıraktı. Arkadaşlarına işaret etti. Kulaklarına bir şeyler söyledi. Bir ağızdan bağırmaya başladılar:

"Kör kör köpeği, ayakyolu kapağı/Şeytan almış sazını, böcek yemiş gözünü."

Duymazlıktan geldi.

Çocuklar burnunun dibine sokuldular. Yöresinde çember olmuş sürekli bağırıyorlardı:

"Kör kör köpeği, ayak yolu kapağı/Şeytan almış sazını, böcek yemiş gözünü."

Aldırmadı, çarığını çitimeye koyuldu.

Bu kez de itip kakmaya başladılar.

Kulağının dibine girdiler. Avaz avaz haykırıyorlardı:

"Şeytan almış sazını/Böcek yemiş gözünü."

Tekerlemeyi türküye dönüştürdüler. Veysel öfkelendikçe onlar neşeleniyor, ayaklarını yere vuruyorlardı:

"Kör kör köpeği/Ayakyolu kapağı.."

Dayanamadı, çarığı seslere doğru fırlattı, kalkarken düştü. Yüzü sivri bir taşa gelmişti. Yanaklarından aşağı ince bir kan şeridi süzülüyordu. Elleri yerde, dizlerinin üstünde topaç gibi dönüyor, bulabildiği taşları savuruyordu:

"Eşşek sıpaları, ne istiyonuz benden.."

Taşlardan biri Memo'nun karnına oturdu. Bir zaman uğundu oğlan, sonra bağırdı:

"Hele köre.. uşaklar biz de onu taşlayak..

Taş yağmuruna tuttular. Çocukların sesleri sığırın sesine karıştığından kimse küçük Veysel'in yardımına koşmadı. Karacahmet'in oğlu, düşe kalka, hem kaçıyor, hem eline geçen taşı, keseği peşinden koşanlara fırlatıyordu.

Memo ve arkadaşları oyundan usandılar, güle oynaya geri döndüler. Veysel hâlâ kaçıyor, ardına taş toprak yağdırıyordu. Soluk soluğa, Meşelik Ormanı'na girdi.

Göğsü demirci körüğü gibi inip inip kalkıyordu. Kör çocuğun korkusu doğanın öteki yaratıklarını da telaşlandırdı. Kırlangıçlar dallardan çevik

kanat vuruşlarıyla havalandı. Ürkek kertenkeleler, iri gözlerle çevreyi kollayıp yarıklardan fırladılar. Böceklerin, kuşların günlük yaşam sesleri, otların çıtırtısı, yaprakların hışırtısı kulağında büyüdükçe büyüyor, yüksek bir dağ yalıyarından dökülen şavlanların uğultusuna dönüşüyordu. Sanki bütün orman, ellerinde iri taşlarla üzerine yürüyen, onu ezip yok etmeye çalışan canlılarla doluydu. Solurken çıkardığı kendi hırıltısından bile korkuyordu. Yüzükoyun kapaklanmış, yengeç gibi, ellerini kollarını oynatıyor, bulabildiği kuru ağaç parçalarını, kozalakları sağa sola atıyor, yaptığı gürültüden daha bir ürküp, Meşelik'in içinde fır fır dönüyordu. İnce, tiz bir çığlık attı:

"Anaaa! Anaaa!"

Sesi yankılanıp kendine döndü:

"Anaaa! Anaaa!"

Korkusu arttı. Tehlikeden kaçan tüm canlıların içgüdüsüyle saklanmak, gizlenmek istedi. Nereye koşsa karşısında insanlar vardı. Gürültüden ürken bir ardıç kuşu pırr diye yuvasını terketti, kanat vuruşları Veysel'in aklını başından aldı. Düşmanlarından kurtulabilmek için, maymun gibi ağaca tırmanmaya başladı. Tırmandı, tırmandı. O yukarı çıktıkça sesler de azalıyordu.

Sağlam bir dalın üstüne oturup, meşenin gövdesini kucakladı. Yürek çarpıntısı azaldı, kulaklarındaki korkuç uğultular yok oldu. İlk yaz yeli alnındaki terleri kuruttu. Korku yüreğinden dağıldı. Bir dal kırıp, kendine saz yaptı, türkü çağırmaya başladı. Türkü söyledikçe kendi sesini sevdi. Beserek Dağı'nın üstünde, kırmızı bir tepsiyi andıran güneşin son ışıkları yapraklar arasından süzülüp, çiçek bozuğu yüzünü öptü, kulağına sevgiyle fısıldadı: "Korkma küçük çalgıcı, kırmızı tül kanatlarımla sarıp sarmaladım seni, kimse dokunamaz."

Ağaçtan indi. Sırtını meşenin kalın gövdesine verdi. Solgun ışıkla kucaklaşıp uyudu.

Adını çevre köylerin de bildiği Molla Hüseyin orta boylu, geniş omuzlu, saçları ve bıyıkları ağarmaya başlamış, şişmanca, içkiyi fazla kaçırmadığı zaman sözü sohbeti dinlenir, sevimli bir insandı. Boynu yok denecek kadar kısa olduğundan, büyük başı geniş omuzlarına kaya gibi sonradan konmuşa benziyordu. Başparmağını sık sık tükrükler, gür kaşlarının kanatlarını yukarı kaldırırdı. Kırmızı burnu yüzüne yapışmış gibiydi. Kısa kollarının ucundaki tombul eller perdelerde gezinirken parmakları, basmaz da, telleri, nazlı bir gelinin saçlarını ya da bir güvercin sırtını okşar gibi okşardı. Hep başkalarını eğlendirmekten usandığı için, Söbalan'a bir Aşık gelse sevinir, semah çaldırır, tek varlığı olan gümüş kadehini bırakıp yerinden saltanatla kalkar, Dünya'ya ve yazgısına meydan okurmuş gibi, bir ayağı üzerinde şöyle bir yaylanarak, bir sağa bir sola doğru salınır, iri

gövdesinin tüm görkemiyle oyunun hakkını verirdi... Kimsenin gönlünü kırmaz, en uzak köylerden düğüne çağırsalar, Adviye'nin karşı durmasına aldırmaz, yola düşerdi. Molla'nın gerçek yüzünü kendinden başka işte o zaman, dağlar, taşlar, uçan kuşlar, güdük ağaçlar ve susuzluktan yana yatmış küskün buğday başaklarıyla bozkır görür, gözlerinden pos bıyıklarına doğru akan yaşlara yalnız bozkır tanık olurdu. Hay huy içinde tükettiği yılları, tatlı ömür sürüp gidecekmiş gibi ertelediği yaşanmamış günleri, kafa çatlak gözü perdelilerle yok ettiği zamanı düşünür, yumruklarını havaya kaldırıp kendine kargışlar yağdırırdı. Sayesinde nicesi tarla tapan sahibi olmuş, ama o, köyün ve Şarkışla'nın "bokyedi başılığından" öteye gidememişti. At üstünde geçen uzun saatlerinde, en çok, koyun adını taktığı köylüye öfkelenir, onların aklı beş para etmez Hacosmanlara, Camızoğullarına, dangalak Himmetlere pes etmesine, kasaba eşrafına yolunmasına kızardı. Hayvanlardan bile ders almıyorlardı. İki karınca bir araya gelince, kendilerinin elli, yüz kat ağırlığındaki tırtılları canlı canlı yuvalarına taşıyıp afiyetle yiyorlardı.

Düğünden dönüyordu. Önünde uzanan bozkıra ve kararmaya yüz tutan gökyüzüne baktı. Doğayı sessizlik kaplamıştı. Sessizliği ve karanlığı sevmezdi. Heybeden rakıyı çıkardı. Eğer kaltağına vurup şişenin ağzını kırdı. Başına dikti, "katresi yere düşerse haramdır" deyip son damlasına dek içti. Aşık Kamil'den bir türküye başladı. Türküyü sevmedi, sustu. Kemter Baba'dan okudu, onu da sevmedi, sustu. Mahmuzları atın karnına saplayıp haykırdı: "Ben Söbalan'lı Molla, siz kimsiniz dağlar taşlar? Yolların sonsuz gezgini, yazın alev, kışın kar yiyen Molla!" Otların arasından bir tilki kaçtı. Kunduzlar yuvalarından fırladı. Böcekler sindiler, akşam karanlığında gözleri değerli taşlar gibi parladı... Yumruğunu kaldırıp, yazgısına, kahpe dünyaya, çaldığı saza, Söbalan'a, evine, şu Evrende gelmiş, geçmiş ve gelecek ne varsa hepsine kargışlar yağdırdı.

Meşeliğe geldi. Yol kıyısındaki ağacın dibinde bir karaltı gördü. Yaklaştı. Şaşırdı. Karacahmet'in oğlu Veysel boylu boyunca uzanmış yatıyordu. Bu geç vakit işi neydi ormanda, sarası mı vardı yoksa? Attan indi.

"Veysal, Veysal oğlum!"

Veysel kıpırdandı. Dudakları aralandı:

"Ne istiyonuz benden gâvur dölleri."

Elini tuttu, saçlarını okşadı, kaldırmaya çalıştı:

"Benim, Molla emmin."

Karacahmet'in oğlu elini tuttu, öptü, göğsüne, yüreğinin üstüne koydu:

"Bilemedim, uşaklar sandım."

Köye vardılar. Karacalara uğramadan eve geldi Molla.

Konuşturdu oğlanı:

"Şaşkınım Molla emmi. Köyün uşakları kovaladı taşlarla. Kaça kaça ormana gelmişim. Ne yapacam, n'örecem bilmiyom. Ah bir gözüm açılsaydı."

Bir süre sustu Molla. Uzun uzun düşündü. Çok eskiden tanıdığı kör bir ozanın sözlerini ansıdı. "Kör olan insanın gözleridir, kendi değil. Kulaklarım var, işitip seslerin ne yandan geldiğini, ne sesi olduğunu, insanların, hayvanların, tüm canlıların yerini yurdunu anlıyabiliyorum. Dilim, damağım var, tadıyorum. Kör olan ben değilim, gözlerim. Ya gözleri görüp de dünyaya kör bakanlar?"

Bir kağıt parçasını yakıp eline yanaştırdı. Veysel elini çekti. Sordu Molla:

"Ne olduğunu anladın mı?"

"Hışırtısından belli, kâğıt."

Kandili yaklaştırdı:

"Bu yanan ne?"

"İsin kokusundan belli, kandil."

Sedirin ucuna koydu kandili.

"Nereye koydum?"

Veysel havayı kokladı.

"Uzağa."

Pencereyi açtı:

"Ne yaptım şimdi?"

"Pencereyi açtın."

"Dışarda hava nasıl?"

"Rüzgârlı."

Meze sofrasındaki, akşamdan kalma armutlardan ikisini verdi:

"Hangisi ham, hangisi olmuş?"

Parmaklarıyla bastı:

"Bu olmuş, bu da ham."

İki elma uzattı:

"Hangisi mayhoş, hangisi tatlı?"

Veysel elmanın birini ısırdı, çiğnedi yuttu. Ötekini ısırdı:

"Bu mayhoş, bu da tatlı."

Molla sözlerini noktaladı:

"Kör olan gözlerin Veysal oğlum, sen değilsin. Kulağın var, ağzın var, burnun var, dilin var, damağın var. Her varlığı sesinden tanıyabiliyon, dokunup öğreniyon. Kokluyon rayhasını. Issıyon, dilin damağınla tadıyon. Nice gözü açık körler var. Yeter ki gözü açık körlerden olma."

Sonra karısına seslendi:

"Sofra hazırla Adöv, Himmet gelecek akşam, altın yumurtlayan kaz."

Karacahmet'ler çift dönüşü oğlanı evde bulamadılar ama nerede olduğunu kestirmekte güçlük çekmediler. Mutlak Molla emmisinin yanındaydı.

Şatıroğlu bir süre başını kaşıdı, düşündü. Karısına sordu:

"Niye bilmem, aşırı kuruntulu oldu bu uşak, kimseye güvenmiyor, bir şaka ettim, burnumdan geldi?"

Yalnız anne değil, aynı zamanda üretim aracı olan köy kadını bütün çalışmalara katılır, sabanın tutağına yapışıp çift sürer, tohum atar, taşı, otu ayıklar, ekin biçer, buğdayı, samanı yükler, tarladan taşır, değirmene götürür. Erişte keser, kuskus çevirir, sebze kurutur, kışlık yiyeceği hazırlar. Softaların, kentlerde ve kasabalarda horladığı, çarşaflarda ve kafes arkalarında tutsakladığı kadın, köylerde Bereket Tanrıçası Kibele'nin torunudur. Bu betiksiz filozof, otların dilini öğrenir, ilaçlar yapar, sayrı kocasını ve çocuklarını iyileştirmeye çalışır. Önemli kararlar almak gerektiğinde, bu kararları sanki kocası düşünüyormuş gibi söyler, hep arkada kalarak, sessiz soluksuz önderlik eder, evi yönetir. Doğayla yüzyüze yaşama, onda, kentlerdeki tüketim toplumunun körlettiği, ya da yönünü değiştirdiği, araştırma, inceleme, gerçeği daha çabuk kavrama yetisini biler, arttırır. Günün gündüz saatlerini didinmekle geçiren köy kadınını gece ev işleri bekler. Erkeği yatağında uyurken o, isli bir kandilin ışığında yırtık yamar, çorap örer, yün eğirir. Gecenin sessizliğinde, kocasının ve çocuklarının günlük davranışlarını yorumlar, onlara yardımcı olma çarelerini araştırır.

Oğlu Veysel'in, en küçük bir gürültüden nasıl ürktüğü, çarık çitirken doğrulup, kollarıyla çevresindeki boşluğu nasıl yokladığı, yürürken her düşüşte yüzünde nasıl büyük bir acıyla doğrulmaya çalıştığı Gülüzar'ın dikkatinden kaçmıyor, yüreği acıyla burkuluyordu.

Kocasının sorusunu derin bir ah çekerek yanıtladı:

"Şöyle gözlerini yum da, evin içinde, dışında, dolanmaya kalk Ahmet'im. Ne kadar dolanabilirsin, ne kadar katlanabilirsin karanlığa? Yönünü yöreni göremeyince korkman mı? Şurdan biri kafama bir taş vurur demen mi? Köyün uşakları az mı itip kaktılar çocuğu? Ellerinde taşlarla az mı kovaladılar? Körlüğünden hey Ahmet, körlüğünden. Herkesden bir kötülük gelecek sanıyor, güvenemiyor insanlara."

Karacahmet kalktı, bir yukarı, bir aşağı dolaştı. Tesbihini çıkardı. Daldı:

"Doğru, körlüğünden zahir. Kuş uçsa yerinden fırlayıp, dizlerine vura vura, "baba bostanı yoluyorlar" diye feryada başlıyor. Ne yapmalı ben de şaştım, iki yakamız bir araya gelmedi ki alıp götürem uşağı hekime."

Veysel'i almak için çıktı.

Altın yumurtlayacak kaz Himmet'in aşkına lüks lamba yanıyordu.

Karacahmet "Hele Molla rezili, löküs yandığına bakarsan kafeste keklik var besbelli" diye söylendi.

Molla sedirin baş köşesine oturmuş, Kaz Himmet'i karşısına almıştı. Boğma rakısını içiyor, baldır turşusunun suyunu kaşıklıyordu.

Kâhyayla Haydar keyiflenip saza yapışacağı anı bekliyorlardı, Veysel kapı dibine yakın, hasıra bağdaş kurmuştu.

Şaturoğlu'nu görünce sevindi Molla:

"Bak hele, bizim Karaca gelmiş. Şöyle yanıma otur. Hangi rüzgâr attı böyle?"

"Hiç. Oğlanı merak ettim. Gecikti de..

"Veysal da olmasa eşiğimizden aşacağın yok. Avrat gibi evde oturacağına akşamları uğra da boğma rakımızı iç, gözün göynün açılsın."

"Meretten bıkmadın gitti. Küpün dibini ne zaman bulacan?"

"Aman ağzını hayra aç gardaşım. Küpün dibini bulursak köylünün devletle işini hal yoluna kim koyar. Beni devlet önünde bülbül gibi konuşturan ne? Bu gözünün akını sevdiğim boğma değil mi?"

Karacahmet takıldı:

"Bunca rakı parasına nasıl güç yetiriyon. Gömü mü buldun, n'ördün?"

Elmayı yeninde parlatıp bir diş ısırdı:

"Allah dostların yokluğunu göstermesin. Himmet, doğrulayıp bana gelmiş. Neden gelmiş? Tarlayı devletin elinden kurtarmak için. Nasıl gelmiş Karaca yavrum? Yel vurmuş dal gibi sallana sallana değil elbet. Yanında boğmasıyla gelmiş. Amanın, bu Molla su içip boğulur da devletle davamız divana kalır demiş."

Himmet Ağa'ya dönüp onaylattı:

"Doğru mu?"

Himmet Ağa ellerini oğuşturarak yanıtladı:

"Doğru elbet. İç içebildiğin kadar. Ardı da gelir. Hele tarlayı kurtar, göl gibi rakıya boğarım seni."

Gümüş kadehi dikip bıyıklarını sıvazladı Molla:

"Ağzına sağlık. Bu Karaca rezilinin eline kalsam çıra gibi yakar beni. Allaha şükür, sen varsın."

Sezdirmeden odadakilere göz kırptı.

Veysel tedirgindi. Babasının gelmesinden ürkmüştü.

Hüseyin'in kulağına eğilip usulca sordu:

"Babam kızgın mı?"

"Yok gülüp duruyor."

Rahatladı.

Molla durmadan konuşuyor, Himmet Ağa'ya, Karacahmet'e, Kâhya'ya takılıyordu.

Neden sonra aklı başına geldi. Karaca'yı buyur etmişti ama önünde ne maşrapa vardı, ne kaşık. Oğluna seslendi:

"Anana söyle, maşrapa, kaşık versin, Ahmet emmin boğmayla baldır turşusunun tadına bir baksın. Baksın da söylesin, baldır turşusu mu; Gülüzar bacımızın baldırı mı daha tatlı."

Şatıroğlu güldü.

Veysel şakayı sevmedi. Yüzünü astı. "Bu Molla emmimin ağzı gayetle bozuk. Anamın baldırını ne karıştırıyor meclis'e!" diye söylendi içinden.

Maşrapa, kaşık, yağda yumurta geldi.

Karacahmet yufkayı üç köşe büktü, torba yoğurduna daldırdı. Bir parça yumurtadan aldı. Maşrapa'yı, Bektaşi usulünce dikti. Tatlı bir sıcaklık tırnak uçlarına yayıldı.

Kaz Himmet, altın yumurtlamak için, dokuz doğuruyordu yerinde. "Ulan Molla, boğazında kalır inşallah, koyun canı derdinde kasap et derdinde. Hele şuna bak hele. Keyfi beyde yok. Nesine gerek. Tarla bizim tarla. Boğma bizim boğma. Rakımızı zıkkımlanmaya gelince iyi. Hiç söz ettiği yok tarladan", diye söyleniyordu içinden.

Dayanamayıp sordu:

"Sıyırabilir miyik devletten?"

Molla, sözünü ağzında bıraktı:

"Patlama kardaşım. Mecliste az konuşup çok dinleyecen. Her şeyin bir zamanı var!"

Kaz Himmet sustu.

Molla boğmayı dikti, dürümü ıssırdı. Gözlerini yumup lokmasını iştahla çiğnedi. Kaykıldı. Mindere iyice yerleşti. Oğlundan sazı istedi. Nesimi'nin türküsüyle başladı: "*Sofular haram buyurmuş şarabın katarını/ Saki, doldur, ben içerim, günah benim, kime ne?/Kâh çıkarım gökyüzüne, hükmederim gaftan gafa/Kâh inerim yeryüzüne, dost tutarım, kime ne?/ Nesimiye sormuşlar ki yârin ile hoş musun?/Hoş olayım, olmayayım, yar benimdir, kime ne?*"

Maşrapaya uzandı.

Karacahmet'in içkiyle başı pek hoş değildi. Önündekini zorla bitirmişti. Kâhyanın, Molla'dan geri kalır yanı yoktu. Şatıroğlu'nun maşrapasını doldurdu. Gözleri şimdiden dumanlanmıştı. Hatayi'den bir türkü istedi.

Molla sazın teknesine abandı. Hatayi'den Pir Sultan'a geçti, sazı bırakıp anlatmaya koyuldu:

"Pir Sultan Yıldızeli'nin Banaz köyünden. Yaşadığı yer köy ama ünü tüm Osmanlı toprağını tutmuş. Şah deyip kendinden geçermiş. Hazreti Ali Efendimiz Düldül'üne binecek, elinde çatal kılıcı zülfikâr, derebeyini, paşasını poşasını kılıçtan geçirecek, mazlumun ahını alacak diye beklermiş bu Pir Sultan. Bir de müridi varmış, Hıdır adında. Pir Sultan anlattıkça, konuştukça hayın hayın bakarmış yüzüne. İşte bu Hıdır olacak hayın bir gün kaybolmuş ortalıktan. Beş yıl mı, on yıl mı sonra Osmanlı'nın paşası olarak, ardına leşkeri takıp Sivas livasına konmuş. Sen misin Şah diyen. Tutmuş yakasından Pir Sultan'ın. Önce Toprakkale zindanına kapatmış, ayağına topuzlu zincir vurmuş. Bir vakit zindanda bekletip sonra Kadı'nın önüne çıkarmış. Hıdır paşa hayınına kalsa, Pir Sultan'ı hemen dara çekecek. Halk ayaklanır mayaklanır diye korkmuş. "Tuttuğu yoldan dönersen canını bağışlarım. Kadı'nın önünde, içinde Şah geçmeyen üç deyiş söyle, elini kolunu sallaya sallaya git" demiş. Saz istetmiş Pir Sultan. Almış üç telliyi. *Sivas ellerinde zilim çalınır*" diye başlamış, "*Katip arzuhalim yaz Şah'a böyle*" diye tamamlamış. Üç türkü, üç ayet söylemiş ki üçü de Şah aşkıynan dolu. İşte böyle yiğit bu Pir Sultan. Kendi ölüm fermanını kendi imzalamış."

Sazı bıraktığı yerden aldı. Pir Sultan'm kadı önünde söylediği türküleri çaldı.

Veysel ezgilerle alabildiğine coşmuştu. Hüseyin'in kolunu tutup sordu:

"Ben de bir gün Molla emmim gibi çalabilir miyim acep?" Ardından, içini çekerek ekledi:

"Nerde o günler..."

Acıdı. Kör adam nasıl saz çalabilirmiş diye düşündüğü halde Veysel'i üzmemek için yalan söyledi:

"Elbet çalacan gardaşım. Molla emmim anasının karnında öğrenmedi ya, o nasıl belledıyse sen de belleyecen elbet."

Kaz Himmet Ağa kıçının altına aldığı ayağını durmadan değiştiriyor, çivinin üstünde oturur gibi debeleniyordu. Kehribar tesbihini şak şak öttürüyordu sıkıntısından. Öksürüp boğazını temizledikten sonra tarla konusunu yeniden açtı:

"Şu tarla işi Molla, sıyırabilir miyik dersin?"

Molla aldırmaz gibi yanıtladı:

"Sıyrılır sıyrılmasına ama.."

"Aması neymiş?"

"Kesenin ağzını açacan."

"Kaç paraynan hallolur?"

"Bilmez değilsin ya bu işleri, önüne gelene yedirecen."

"Kaça biter sayende."

Molla sustu. Gözlerini süzüp parmaklarıyla hesaba durdu:

"En kötüsünden on kırmızı lira."

On kırmızıyı duyunca sıçradı, kaşığındaki yoğurt üstüne döküldü.

"Ne diyon Molla gardaşım. On kırmızı tarlanın kendisi etmez. Şu dar zamanda kimden bulunur bu para. Beni kuru çul üstünde oturtmak mı niyetin. Sen bilin, başka kolayı yok mu? Beş kırmızı desen neyse. Davardan, maldan satar, bir araya getirirdik. On kırmızı dile kolay.."

"Orasına karışmam valla. Devlet ben olsam, al Himmet, yalnız bu tarla değil Söbalan'ın tümü senin, yaylası, otlağı cabadan, derdim. Memur kısmı Himmet'in nazik hatırını hiç dinlemez, cebine girecek liraların şıkırtısına bakar. Bu düzen böyle. Osmanlı deyince bir nokta koyup duracan. Yeyim üstüne kurulmuş. Ne demiş Celali atalarımız: "Şalvarı şaltağ Osmanlı/Eğeri kaltağ Osmanlı/Ekende yok, biçende yok/Yiyende ortağ Osmanlı."

Bir maşrapa daha yuvarladı. Yufka dürümünden ısırdı. Ağzını şapırdatarak çiğnedi. Gıdığının altındaki adem elması bir aşağı, bir yukarı gidip geliyordu.

İyice kaçmıştı Himmet Ağa'nın keyfi. "Zehir zıkkım ye" diye söylendi içinden.

Lokmayı yuttuktan sonra sordu Molla:

"Tapuyu getir demişdim, getirdin mi?"

Şalvarının cebinden soluk, yırtık bir kağıt çıkarıp verdi Himmet Ağa.

Yüksek sesle okudu Molla:

"Yirmi dört dönümü atik, otuz altı evlek, yetmiş iki arşın cedid. Şarken Zühdü, garben Ali, şimalen Feyzullah, cenuban miri araziyle mahdut tarlanın sülüsü dört hisse itibariyle..."

Tapuyu uzattı:

"Senin ekip biçtiğin yerlerin çoğu devlet malı. On kırmızı lirayla temizlenirse çok iyi."

Himmet Ağa yalvarıp yakarmaya başladı:

"Ben de diyom, sen ne diyon. Yok diyom, dinletemiyom. Bıldır buna benzer bir davayı beş kırmızıya halletmemiş miydin?"

"O bıldırdı gardaşım. Ne demişler? Eski çamlar bardak oldu demişler. Bıldır bir batman halis yağ otuz kuruş idi. Bu yıl çıktı kırka. Devri yıl say ki elli."

"Elini ayağını öpeyim Molla, beş kırmızıya becer bu işi, aç cılbak kalmasın uşaklar."

Molla hesap yaptı içinden: "Memurlara iyisinden bir rakı sofrası kaça mal olur, bir kırmızıya, iki kırmızı nakden rüşvet, eder üç kırmızı. Bir kırmızı ummadığın mesarif. Eh, bir kırmızı da kötüsünden bize kalır. Bu avanaklar olmasa nasıl geçindirsin onca uşağı Molla, boğma parasını nerden bulsun. Tarla yok, tapan yok..."

Hesabı bitirince yanıtladı:

"N'apalım gardaşım. Senin güzel hatırın için devlete dil döküp bir yalvarak, kiminin parası, kiminin duası, beş kırmızıya tarlayı kurtarmaya çabalayak bakalım. İnşallah emeğimiz boşa gitmez."

Himmet Ağa boynunu büktü:

"Davardan maldan satıp denklemeye çalışak."

Yeniden sazı aldı Molla. Aşık Nesimi'nin en sevdiği türküsünü bir daha gözlerini yumup okudu: "*Sofular haram buyurmuş şarabın katarına/ Saki doldur ben içerim, günah benim kime ne/Kâh çıkarım gökyüzüne hükmederim gaftan gafa/Kâh inerim yeryüzüne, dost tutarım kime ne.*"

Maşrapaya uzandı. Boğmayı dikti. Pir Sultan'dan okudu. İçtikçe aşka geldi. Çaldıkça içti.

Karacahmet huyunu biliyordu. Önce böyle coşar coşturur, bazan da cıvıtıp kavgaya bozardı. Vakit hayli ilerlemişti. İzin istedi.

Peltekleyerek komşuları uğurladı, Molla, Karacahmet'e:

"Tutkalladım, perdesini bağladım, ses verir iyi kötü, uşağın sazını götürün" dedi.

Bardaktan boşanırcasına yağmur, ardından dolu yağdı. Karacahmet'ler çifte gitmedi. Bostanı selden korumak için ark açtılar, bent kurdular. Sırılsıklam zor attılar kendilerini eve.

Karacahmet ocağın önünde giysilerini kurutuyordu. Karısı seslendi:

"Ahır akıyor Ahmet, yerler göl gibi, sığır satlıcandan ölmezse iyi. Demiştim dam delik diye, Gülüzar çırpınsın dursun, aha işte görüyon."

Şatıroğlu eli belinde bir süre ahırın haline baktı. Malın altını kurutmalıydı. Dehledi. Hayvanlar, koca kafalarını kaldırıp şöyle bir baktılar, gevişi sürdürdüler. Tekmeledi, bana mısın demediler. Öğendireyi aldı, tam dürterken bir çığlık duydu. Veysel yüzünü avuçlamıştı, parmaklarından kanlar sızıyordu. Gülüzar da koştu. Örümcek ağı basıp kanı durdurdular ama, o günden sonra, Veysel son ışıktan da yoksun kaldı. Artık, varlıkları gölge gibi de olsa göremiyecek, yalnızca bir ses evreninde yaşayacaktı.

Karacahmet birkaç gece üzüntüden uyuyamadı.

Karısı teselli etti:

"Kendini boşa üzüyon Ahmet'im, arkada gözün yok ya, nerden bilecektin uşağın ahıra girdiğini."

Sırtını yastığa dayayıp düşündü, sarı dananın parası yetmezse ineği, olmadı öküzün tekini satmaya karar verdi. Hele "ıcık" büyüsün şu dana, et bağlasın. Herif Lokman Hekim'miş, bakarsın ışığa kavuşur uşak, yumurtaya can veren Allah, nelere kadir değil ki!"

Ay geçti, üç yıl devrildi. Söbalan'lılar topraktan üç kez buğday ve arpa devşirdiler.

Gücük çıktı, ocaktaki ateşin harı söndü. Alı al, moru mor dağ çiçekleri başlarını topraktan uzatıp ışığa "günaydın" dediler.

Sarı dana köyün uşaklarıyla büyüyüp üç yaşına girdi. Şatıroğlu Karacahmet danayı kattı önüne: "Hacosman'ın cambazları bakalım ne paha biçecek?"

Sığır tüccarı Hacosman Efendi'nin kökten Arap olduğu bilinir ama, servetinin kökeni ve Şarkışla'ya nerden düştüğü pek bilinmez. Ortalıkta bazan yaşlılardan kalma garip sözler dolaşır. Zenginin malı züğürdün çenesini yorarmış. Belki de çekemezlerin uydurması: Mal Müdürü Veli Efendi kadar uçkuru bozuk, eteği pis adam dünyada az bulunurmuş. Evlatlığı sabisübyan Ümmühan'ın birkaç yıl koynuna girdikten sonra, kızı başından savmak için, kavat bir koca arayıp Osman'ı bulmuş. Kızı evlendirmiş ve sevgili damadının evinden ayağını eksik etmemiş. Her akşam, rakıyı, mezeleri koltuğunun altına sıkıştırıp Ümmühan evlatlarına gidip durmuş. Osman'ın bahtı açılmış, Allah ya kulum yürü demiş, Osman yürümüş. Veli Efendi rezili, valiymiş, kaymakammış, komutanmış, tüm konuklarını Osman'ın evinde ağırlamış. Eski ev konukların şanına yaraşmadığından, Osmanlar daha büyük bir eve taşınmışlar. Bir süre sonra Şarkışla'nın eşrafı da dadanmış. Gel zaman git zaman, derken Ümmühan bir hocaya tutulmuş. Kamında bebesi, takılmış ardına, kendini kurtarmış. Karısının kaçışını sözde ar etmiş Osman, bir süre naralanmış kasabanın içinde... Dostları, Yapaltılı, akça pakça bir kızı gelin getirmiş eve. Kırk atlı kırk bayrak ile Şarkışla'yı doldurmuş. Kaç gece sabahlara dek, başta Mal Müdürü Veli Efendi, ardında kasabanın eşrafı, hovarda delikanlılar, gümbür gümbür tabanca patlatmışlar. İkinci ev de dar gelmiş Osman'a, konağa taşınmış. Çok geçmeden, oturak alemleri yeniden başlamış. Eline rakısını, mezesini alan hovarda eşraf, baba kesesinden yiyen delikanlılar, birbirleriyle yarış edercesine konağa koşuyor, girebilen giriyor, giremiyenler kanatlı kapının önünde naralar atıyormuş. Bahçesi güllü, günebakanlı, havuzu fıskiyeli konağa "Harem" adını takmışlar. Osman'a gelince, adı çoktan unutulmuş. Nerde "Harem ağası", "Boynuzlu", "Dürzü", "Kavat" gibi söz geçse, meclise yeni gelenler ondan söz edildiğini anlarmış. Yapaltılı fukaranın adını da "Oynak Sultan" takmışlar. Geceleri, konaktan gelen çalgı seslerini duyup, pencerelerinin perdelerini aralayarak, kavat Osman'ın boynuzları ne zaman tavanı delip de köşk bu soysuzların başına yıkılacak diye bekleyen yaşlı kadınlar, bir gün sabaha karşı kasabalıların telaş telaşa, "Harem"e doğru koştuğunu görmüşler. Şarkışla'nın yüz kara-

sı konak yerindeymiş ama Yapaltılı fukara tavanda saat sarkacı gibi sallanıp duruyormuş... Dostları üçüncü bir kadın bulup Osman'ı yeniden evlendirmişler. Üçüncüsü ne kaçmış, ne de kendini asmış. Ardardına kuzulayıp çekemezlerin dilini kesmiş... Para nelere kadir değil ki! Osman küplerini çil altınla doldurunca millet "kavatı" da, "dürzüyü" de unutmuş, Osman'ın adı "Hacosman" olup çıkmış.

Yine de eskiler, ağızları öyle alıştığı için, ara sıra kaçırıyor, Hacosman diyecek yerde Kavat Osman diyormuş bazan, elbette yüzüne karşı değil.

Hacosman'ın, hayli serüvenden sonra kapağı Söbalan'a atan karısı Ümmühan ise şunları anlatır:

"Hey gidi Dünya, hey, onbeşine ya değmiş ya değmemiştim. Osman'a verdiler beni. Yiğidi öldür hakkını yeme. Osman da Osman idi, boylu boslu, babayiğit, bıyığının her telinde adam asılır. Salına salına sokağa çıktığında, evli avratlar bile höllük toplamaya gidiyom diye yollara dökülür, Osman'ı seyre dururlardı. Kafalıydı, akıllıydı. Kendini vara yoğa yormaz, en umulmadık yerden kazanç sağlardı. Baktı, Şarkışla'da her ev yapan, Kanağ'ın, Acısu'yun kumunu arabalara yükleyip taşıyor. Uzun uzun düşündü, kendi kendine söylendi: "Kimden sorulur, Kanağ'ın, Acısuyun kumu? "Hiç kimseden", o halde, hiç kimseye sormadan ne hakları var devletin kumunu besbedava almaya" deyip kalktı Sivas'a gitti. Çalmış kapısını vali paşanın, paraysa para, Kanağ'ın, Acısuyun kumunu on yıllığına bana kiralayın demiş. Şaşırmış vali paşa, kim bu deli ki, dağlar taşlar kuma keserken Allah'ın kumunu kiralamaya kalkıyor, yoksa altında gömü mü var diye söylenmiş. Ağzından girmiş, burnundan çıkmışOsman'ın, sonunda kumdan gömü çıkarsa yarısı benim deyip basmış mührü. Hey gidi, hey, Şarkışla'lılar nasıl da telaşlanmıştı. Aşarı öşürü yetmezmiş gibi Allah'ın kumu da mezede bindi, canımızı alsalar da kurtulsak.. Osman dağdan gelip bağdakini koğacak diye bir zaman bağırıp çağırdılar, sonunda alıştılar. Dahası, Osman'ın açıkgözlülüğünü öğe öğe göklere çıkardılar, kadınlar evlerde kocalarına, sen yan gelip yat böyle, Osman yiğidi Allah'ın kumunu satıp çuval dolusu para kazanıyor diye kakınç kaktılar. Beni görmeliydiniz o zamanlar, üzerimde sim gümüş sırma işlemeli, eteği yandan dökümlü, belden düğmeli atlas üç etek, altında canfes şalvar, ayağımda uzun konçlu, önü boydan boya kayıştan bağlı, yüksek topuklu potinler, Şarkışla içinden salına salına geçerken erkekler kahvelerde oyunu, esnaf teraziyi, helebiyi bırakır, beni seyretmek için kapı önüne koşardı. Kasabanın en büyük konağında otururduk. Bahçesinde güller, günebakanlar, küpe çiçekleri. Cumbaları Şarkışla'nın bir ucundan baksan görülür. Odaları yayla gibi, içinde gömme dolaplar, yüklükler, gusülhaneler. Sonunda olan bana oldu. Eli para görünce hovardalığa vurdu Osman, eve barka uğramadı. Bir avrat erini döşeğinde görmezse, bir eli yağda, bir eli balda olmuş ne fayda. Osman'ı eve bağlamak için, günlerce akıldane kadınları, efsuncuları, üfürükçüleri dolaştım, herife eşşek dili, leylek boku, avrat kanı yedirdim, içliğine domuz yağı sürdüm, yastığına okunmuş kuş

tezekleri koydum fayda etmedi. Meğer beni çekemeyen Şarkışla'nın yosmaları evden soğutmak için it ayağı yedirmişler adama. Eve barka bu yüzden uğramıyor, ipini sürüyüp it gibi bu yüzden geziyormuş. Cahillik işte. Neydim ki ben o zaman, yaşım onbeş ya var, ya yok. Şimdiki aklım olsa şıp diye kesmez miydim it ayağı büyüsünü. Umudumu yitirmek üzereydim ki Abdullah Hoca'nın kapı komşusu, olmaz olasıca o kadın kapımı çaldı. "Gün gördük, devran gördük, başımıza gelmedik kalmadı, kocalarımızın uçkurunu nasıl bağladık sanıyon, Abdullah Hoca'nın soluğuyla. Aklın varsa Hoca'ya git, bozmadığı büyü yoktur dünyada" dedi. Vardım Hoca'nın evine. Buyur etti, bir zaman baktı yüzüme. Allah'ın bildiğini kuldan ne saklamalı, bakışı hiç de hoca bakışına benzemiyordu, yüzünde ışık yoktu. İçimden yine de bir kötülük geçmedi. Hoca demek Allah'ın adamı demek, bakışı böyle zahir dedim. Kalemi tükrükledi, Mekke'den gelme kâğıda özene bezene bir dua yazdı, muşambaya sardı. "Bu muskayı üç yuvarlak mavi taşla birlikte Damlaca Dağı'ndaki kör kuyuya at, üç zaman bekle, belki üç saat, belki üç gün, bilemedin en çok üç hafta sonra kocan, çalımından eser kalmamış, süklüm püklüm gelir, gülümsün, bülbülümsün, sümbülümsün diye diller döküp yalvarır. Sen hiç oralı olma, hangi kadının koynundan çıktıysan git ona dil dök de, ben onca acı çektim, biraz da sen acı çek de, ben kaç gece yalnız yattım, yalnızlığı biraz da sen tat de. İt ayağının büyüsünü her hoca bozamaz, bu muskanın içinde kurban olduğum İbrahim Aleyhüsselam Hazretlerinin duası var. Peygamber olduğu halde karılarından biri hayırsız çıkıp canını yakmış, bir dua bırakayım ki şu yeryüzünde seven sevdiğinin yanında olsun, en taş yürekliler bile kara sevdaya tutulsun demiş. İşte böyle ay yüzlü, melek kızım, şimdi git, en son üç hafta bitiminde it ayağı büyüsü bozulmazsa gel beni bul, bir de yıldızına bakalım" dedi. Canını şeytan alası Abdullah Hoca'ya dualar ede ede sevinçten deli gibi dışarı çıktım. Sordum, soruşturdum, Damlaca Dağı'ndaki kör kuyunun yerini öğrendim, bismillah deyip muskayı ve taşları attım dibine. Güneş battı batacaktı. Yollardaki kayaları uzaktan Osman sanıyor, yüreğim gümbür gümbür yanaştığımda, kara yüzlü taşlarla karşılaşıyordum. Eve vardım. Üç gün geçti. Osman geldi gelmesine ama kütük gibi, zil zurna sarhoş, döşeğe devrilmesiyle horlaması bir oluyordu. Üç hafta da böyle geçti. Adam uysallaşacağı yerde daha bir azgınlaştı, Şarkışla'da koynuna girmedik orospu bırakmadı. Hoca'nın kapısını çaldım yeniden, gözleri parladı adı batasıcanın. İçeri aldı beni, yıldıznameyi açtı, sağına, soluna bir zaman baktı, okudu üfledi, odadaki cinleri kovaladı, döndü, "kurban olduğum Allah senin yıldızını benimkine bağlamış, Tanrı buyruğuna karşı boynumuz kıldan ince kızım, bu yaştan sonra bir daha evlenmek varmış" demez mi. Dilim dişim kenetlendi. Kucağı bebeli evli bir kadın idim, ama ben de çocuk sayılırdım. İnandım. Sakalı göbeğinde koca bir Allah adamı yalan söyleyecek değil ya deyip, yazgıma boyun eğdim, kucağımda Memo, Hoca'nın evine geldim oturdum. Osman kıyameti kopardı Şarkışla'da. Bıyığının her telinde adam asan, babayiğit bir herif, taşı sıksa un ufak eder. Abdullah can telaşına düştü. Tası tarağı toplayıp

kurtuluşu Şarkışla'dan kaçmakta bulduk. Yozgat'ın bir köyüne yerleştik. Benden sonra daha nicelerinin yıldızı Hocayla birleşmiş meğer. Kahır, çile içinde bir yıl geçirdim. Sonra bir kuşluk vaktinde, Allah'ın adamı kimbilir hangi avradın koynunda uyurken, Memo'yu sırtıma sarıp kaçtım, Şarkışla'ya tuz götüren bir eşşek kervanına katıldım. Aşağı tükürsen sakalın, yukarı tükürsen bıyığın. Osman'a dönsem adam lime lime keser doğrar, bir sünni köyde kalsam Abdullah Hoca'nın uzun kolları orda da bulur beni. Kısmetim Söbalan'mış. Topal avratlar önceleri içimize yezit girdi diye bastılar yaygarayı. Derken Derviş Memet Tekkeye çağırdı. O sordu ben anlattım. Meğer daha doğuştan yüz ayar kızılbaşmışım da cahilliğimden bilememişim. Yelpikli bir herifle everdiler beni.. Hey gidi Dünya hey!.."

Hacosman Efendi hayvan pazarının hemen yakınındaki kahvede cambazlarını toplamış, ne yapacaklarını öğütlüyordu:

"Kulağınızı dört açıp iyi dinleyin beni. Arık koyunun hakkı kırk, bilemedin elli kuruş. Kuyruğu okkalı besli koyuna altmış kuruşa kadar verin. Dananın değeri taş çatlasa beş mecidiye, öküze, ineğe gelince iki kırmızıyı aşmak yok. Çarıklının gözünü açmayacan. Paranın tadını bir yol alırlarsa biz aç kalırız. Anlaşıldı mı?"

Cambazlar başlarını salladılar: "Biliyok ağam, bilmez miyik hiç. Köylü kısmına bir elle verdiğini öteki elle geri alacan. Yakalarını koyversek bizim iki yakamız bir araya gelmez."

Köpüklü kahveleri höpürdetcrek içtiler.

Cambazların gözü ellerindeydi. Hacosman ağırdan alıyordu. Kahvesi bitince "bol köpüklü bir kayfe" daha istedi. Bugüne bugün, gün görmüş, ün vermiş, koca bir Hacosman Efendi'ydi. Varsın beklesinlerdi.

Ağzının ucuyla sordu:

"Birer kayfe daha için."

Cambazlar oyunun kurallarını biliyordu. Topluca yanıtladılar:

"Sağol ağam, sen buyur."

Bir yarım saat de ikinci kahvenin bitmesi sürdü. Cambazlarına ne yaman biri olduğunu, Sivas valisini nasıl parmağının ucunda oynattığını, kadı'nın, kaymakamın Şarkışla'daki konağına nasıl elleri göbeğinde girdiğini anlatıp durdu. Tuz, ekmek hakkı bilmeyenlerin, Hacosman'la boy ölçüşmeye kalkanların tek tek boylarının devrildiğini eklemekten de geri kalmadı.

Cambazlar sırayla onayladılar:

"Senin gibi var mı? Aç görsen doyurur, çıplak görsen giydirir, borçluyu borcundan kurtarırsın. Sivas'ın, Kayseri'nin, Tokat'ın tüm yoksulu kapında kuyruk olur ki it kuyruğundan beter."

Camızoğlu huylandı. Herifler ağız birliği yapmış gibi Hacosman Ağa'yı övmek için birbirleriyle yarışıyorlardı. İçinden söylendi:

"Hele itlere, hele. Ulan Hacosman'ın pireden yağ çıkardığını bilmezlermiş gibi. Anlaşıldı, hepsinin gözü benim yerimde. Bundan kelli tetik atmalıyım ayağımı. Kartalın yuvasını yavruyken yıkmalı ki cücükleri kaçırmasın."

Hacosman gümüş sim işlemeli tütün kesesini çıkardı. Kaçak tütünü ağır aheste kağıda yaydı. Uzun uzun yuvarladı. Ucunu tükrükleyip dişleriyle didikledi. Bir süre sustu.

Cambazlar çıt çıkarmıyor, hayran gözlerle bakıp efendilerinin yeni buyruklarını, aslında keseye el atacağı anı bekliyorlardı. Hacosman iyisinden bir de ticaret dersi verip "avanakları" büsbütün şaşırtmak istedi:

"Yalnız almayı değil, satmayı da bilecen. Satacaksın arkadaş. Başım darda kalsın, isteyim, taş satarım, taş. Şarkışla'lı Allah'ın taşını, yok değirmen, yok bina, yok soku için, mezarlık için gümbür gümbür taşıyor da bir kul karşısına dikilip "bu taşlar babanın malı mı?" diye sormuyor. Ne cevap verebilecek? Söyleyin, ne cevap verebilecek?"

Cambazlar yanıtlamadı.

Devam etti:

"Elbette, "değil" diyecek. Kendi sözüyle gelecek oyuna. Yapışacaksın yakasına, hesap soracaksın, babanın malı değilse ne hakla evine taşıyon diyeceksin. Bak nasıl sökülür paraları. Bir vakit taş satarsın. Taş biter toprak satarsın. Önünde duran mı var, serbestsin. İngilizdeki akıl kimsede yok. Bu serbestiyi İngiliz koymuş, dileyen dilediğini yapsın gibilerden bir söz, gâvurcasını söylesem anlamazsınız, kaba türkçesi "koy kıçına rahvan gitsin."

Cambazlarını büsbütün mestetmek için serbestliğin başka sırlarını da aradı kafasında. Bir süre düşündü, aradığını buldu. Kahvesini höpürdetip sigarasından son bir nefes çektikten sonra sözü sürdürdü:

"Ağıllar davar gıdısıyla dolup taşıyor. Peki neye benzer gıdı, düşünün, neye benzer?"

Cambazlardan biri yanıtladı:

"Fışkıya."

Hacosman kızdı:

"Onu biliyok, başka neye benzer?"

Hiçbiri ağzını açmadı.

Sorusunu kendi yanıtladı:

"Zeytine benzer, zeytine. Edremit'ten, Ayvalık'tan getirtirsin zeytini, doldurursun yeniden tenekelere. Dört kepçe zeytin, bir kepçe davar boku, artık insafına kalmış, bilemedin beş kepçe zeytin bir kepçe fışkı. Sat satabildiğin kadar. Bir zaman sonra öyle alışırlar ki, içine fışkı komasan bu zeytinin hiç tadı yok deyip almazlar. Serbest olacan. Yanlış anlamayın ha, İngiliz bu serbestliği şalvarı bitliler için komamış. Ticarette serbest olacan. Serbestlik kafanın işlemesi demek."

Sözünü bitirince hepsini tek tek süzdü. "İtlerin" gözleri parlıyordu. Anlattıklarına pişman oldu. Fazla ileri gitmiş, heriflerin gözlerini açmıştı. Kahvesini bitirdi. Çok geçmeden cambazların varlığını unuttu. Daldı. Başka şeyler düşünmeye başladı. Kafasında kırk tilki dolaşıyordu. Tilkiler karanlık inlerine girdikten sonra sordu:

"Eksik gediğiniz var mı?"

Cambazlar, her zamanki gibi, önce birbirlerine bakıp sonra başlarını önlerine eğdiler. Hacosman takıldı:

"Hele eşşoğulları, gırtlağınıza kadar altın liraya gömsem yine gözünüzü doyuramam."

Keseyi çıkardı. Paraları şıkırdata şıkırdata ellerine altını saydı. Sırmalı keseyi cepkeninin iç cebine yerleştirdi. Eski defterin sayfalarını çevirdi. Kalemi tükrükleyip, özene bezene, her birinin aldıklarını hesaplarına geçirdi.

Kalktılar. Tam gidecekken, Hacosman, Camızoğlu'nu yanına çekti, bir yarım mecidiyeyi uzattı:

"Al bunu Memo'ya götür!"

Sakalını kaşıyarak uzaklaştı.

Camızoğlu Sergisof marka köstekli saatine baktı. Atına atladı, dört nal sürdü. Ortaköy'e yaklaşırken Hacosman'ın buyruğunu anımsadı. Söbalan'a yöneldi. Ağzını boşluğa açtı, Hacosman'ın yüzüne tükürür gibi tükürdü, mırıldandı: "Elbet bir gün senin de defterini dürerim, ne belledin bizi, oğlunun dadısı mı? Meraklanma, elimden geleni ardıma koymam, boynuzlu Hacosman'a küpeli oğlan yaraşır."

Söbalan, Höyük ve Ortaköy'ün davarını tek bir çoban güder. Çobanın yiyimini davar sahibi "pernekler" karşılar, ayrıca çoban payı öderler. Himmet Ağa Ayıpınar'daki büyük ağılını köyün davarına açtı diye uzun zaman kendine düşen çoban payının yarısını ödemedi. Ortaköy ve Höyük'ün varlıklı pernekleri de nekeslikte "Kaz Himmet"den geri kalmadılar. Köylünün çoğu zaten yoksuldu, yiyecek ekmeği zor buluyordu.

Kış çobanı ayrı, yaz çobanı ayrı olur. Paylarını alamadıkları için çobanlar en olmadık zamanda sürüyü bırakıyorlar, sık sık değişiyorlardı. Himmet Ağa'nın aldırdığı yoktu, hatta bu durum işine geliyor, çoban pa-

yının üstüne yatıp çil mecidiyeleri keseden çıkarmıyordu. Dimyata pirince giderken evdeki bulgurdan olduğunu sonra anladı. Koyunlar et tutmuyordu. Ağılım açtıktan başka, çoban payının da tümüne katıldı. Sürüyü bir yıldan beri yaz, kış, F'liğin "gurbetçi" oğlu Hüseyin güdüyor, çoban payını da düzenli alıyordu.

Davarın sayısı bini geçmezse çobana yardımcı tutulmaz.

Ümmühan sırtında uşağıyla Söbalan'a geldiğinde köylüler onu yelpikli bir adamla everdiler. "Marazlı'nın eli iş tutmadığı bir yana, demirci körüğü gibi inip inip kalkan göğsü sabaha dek hırıldıyor, komşulara bile uyku uyutmuyordu. Gel zaman, git zaman, yelpikli öldü ama bu kez de, büyüyüp kazık kadar olan aylak Memo'nun "boğaz telaşası" çıktı ortaya. Yaşlılar toplandılar, Himmet Ağa'ya vardılar, yalvardılar, yakardılar, kapından çöplensin Ağam dediler. Ardından Ümmühan da gitti, ağıt kaldırdı, oğundu, dil döktü.

"Molla'nın altın yumurtlayan Kaz'ı" yaş tahtaya basmadı, gelenleri gönderdi, uzun hesaplar yaptı, "bakarsın söylenenler doğrudur, Hacosman'ın gerçekten piçidir velet, sayesinde pazarda malımız değerlenir" diye düşünüp karara vardı.

Memo'nun çobana yardımcı durması Camızoğlu'nu ürküttü. Hacosman'ın kâr zarar ortağına verdiği altınlarla Kars'tan, Erzurum'dan sürek indirip İstanbul'a gönderiyor, kazancın yarısını cebine atıyordu. Davardan maldan anlarsa babası ilerde oğlanı koltuğu altına alır, Memo ayak bağı olurdu. Yok eğer "Otçu it"in teki çıkarsa ya mapus damını, tımarhaneyi boylar, ya da babası "sittir" ederdi. İşe "haytayı" önce tütüne alıştırmakla başladı.

Otlağa geldiğinde, Memo davarı yaylıma bırakıp bir ağacın tepesine çıkmış, kuşların yuvasını bozuyordu. Atını dört nal süren emmisini tanıdı.

Elinde bir yuvayla indi. Gözleri açılmadık üç tüysüz yavru kuş, başlarını kaldırmış cik cik ötüyor, ana serçe, kanat vurup Memo'nun başında telaşla dönüyordu. Yuvayı yere vurdu, yavruları tek tek ezdi. Toprağın üstündeki küçük kanlı et parçalarını sıyırtarak seyretti. Çimene sürtüp çarığının tabanını temizledi.

Camızoğlu, "Bu itoğlu it babasından da hayın" diye söylendi içinden.

Yılışık bir sesle:

"Hoşgeldin, Musta emmi" dedi.

Ve ekledi:

"Tütün getirdin mi?"

Ağacın dibine oturdular. Camızoğlu torbayı çıkardı, sigara sarmaya başladı. Memo heveslendi, kendi de sarmak istedi, tütünü saçtı. Hacosman'ın baş cambazı oğlanın yanaklarını okşadı:

"Daha erken, büyüyüp erkek olunca cuğara sarmayı bellersin."

Emmisinin döşüne bir yumruk vurdu:

"Ben erkek değil miyim?"

"Erkeksin elbet, erkeklik başka, tütün sarmak başka, hele önce dumanı ciğerine çekmeyi, burnundan çıkarmayı öğren."

Erkekliğini kanıtlamak için dumanı var gücüyle içine çekti, öksürmeye başladı, gözlerinden yaş boşaldı.

Camızoğlu sırtını yumrukladı:

"Hele rezil, acelen ne, ardından atlı mı koşuyor, yavaş yavaş, her şeyin yolu yöntemi var."

Memo dumanı burnundan çıkarırken çalımla sordu:

"Cep harclığı saldı mı babam?"

Kesesine davrandı, yarım mecidiyeyi eline tutuşturdu.

Gözleri parladı Memo'nun, mecidiyeye bir süre baktı:

"Bir okka üzüm alınır mı bunla?"

"Ne bir okkası, bir torba."

"Tütün?"

"Ben deyim bir, sen de iki torba."

"Babam pek mi zengin?"

"Şarkışla'nın en zengini."

"Kaz Himmet Ağa'dan da mı?"

"Heye."

"Elli davarı var mı?"

Camızoğlu güldü:

"Ne ellisi, ne yüzü. Sayısı belirsiz."

"Abooov!.. Niye bizi yanma almıyor?"

"Anana küs."

"Elbet küser, haklı. Kahpe anam, babam gibi varlıklı bir yiğidi terk edip çulsuz bir hocaya kaçmış. Daha çok sürün ür. Benim suçum güna..."

Birden sustu. Gözleri kelebeği izliyordu. Kelebek çalının üstüne kondu. Kalktı, kedi adımlarıyla usulca yaklaştı, ellerini çırptı, ona hiçbir zararı dokunmayan bir canlının yaşamına son verdi. Çalının dibindeki kaplumbağa korkuyla başını içeri çekti ama yazgısından o da kurtulamadı. İki ayağı üstünde zıplayıp hayvanın üstüne indi Memo, çöken kabukları koyu bir kan doldurdu. Yerine oturdu.

Camızoğlu içinden söylendi: "Bu yılanın başı mutlak küçükken ezilmeli" ı

Sardığı sigaraları "yılan"a verdi:

"Al bunları, yedeğinde bulunsun. Ben yine getiririm."

Atını sürdü. Memo Çerkez atının gidişini izledi.

Çocuklardan kaçıp meşeye tırmandığı günden sonra ağaçların üstünü sevdi Veysel. Dereyatağındaki armuda çıkmış, saz çalıp türkü söylüyordu. Pek neşeliydi. Sarı danayı babası pazara götürmüştü. İki gün, üç güne kalmaz, yaylanın yaşlısından, ovanın taşlısından, sıra dağları aşıp çayır çimen geçerek, lale sümbül biçerek tutarlardı Akdağmadeni'nin yolunu.

Çamaşır yıkayan kadınlar tokaçları bırakıp doğruldular, Veysel'i dinlediler. O, Lokman Hekim'e uçarken aşağıda iki çocuk, bostanı yolmuş, çaldıklarını bölüşemiyorlardı. Kavgaya başladılar.

Veysel birden türküyü kesti,

"Ana, Ürüstem!.."

Saz elinde güçlükle inmeye çalışıyordu.

Sesine Molla koştu, çocuklar kaçtı. Veysel'in saçlarını okşadı:

"Meraklanma hepsini aldım."

Yerdekileri toplayıp oğlanın koynuna, ceplerine doldurdu. Bayırı tırmandılar.

Bir domates yuvarlandı:

"Düştü emmi!"

Molla yorgun gözlerle, salına salına inen domatese baktı.

Oğlan yürümedi:

"Gidip alayım."

"Çoktan dereyi bulmuştur, tek domates için onca yol inilir mi, düşer müşersin."

Söz dinletemedi.

Kavun karpuz yata yata, çocuklar düşe kalka büyür derler. Karacahmet'in oğlu büyümüştü ama düşmekten kurtulamıyordu. Molla'nın dediği çıktı, ayağı taşa takıldı. Koynundakiler de saçıldı. Önde domatesler, arkada Veysel, dereye aşağı yuvarlanıyorlardı. Yardımına koştu.

Yamacı yeniden tırmanırlarken uzun uzun düşündü Molla, oğlandaki bu aşırı sahip olma tutkusu nerden kaynaklanıyordu? Bir zamanlar tanıdığı kör ozanın sözlerini anımsar gibi oldu: "Sürekli acı çektiği için özürlü başkasına acımayı bilemez, özveriden yoksundur. Hep yardım görür, başlangıçta karşı çıkar, ama giderek alışır, hatta özründen kurnazca yararlanma yollarını, acındırma sanatının inceliklerini öğrenir. Suçlusu kendileriymiş gibi, özellikle evdeki yakınları özürlüye aşırı ilgi gösterirler, örneğin körün elinden tutarlar, tabağını tepeleme doldurur, etin en iyisini onun önüne korlar, yemeği ağzına verirler. Özürlü böylece bencilleşir. Sahip olma tutkusu bencilliğin ürünüdür."

Sarı Dana yok pahasına gitti. Karacahmet Şarkışla'dan dönerken kara kara düşünüyordu: "Şu yalan Dünya'dan çekip giderse, ne yapacaktı oğlu. Ali Rüstem elbette kardaşını gözetir, ele güne muhtaç etmezdi. Etmezdi ya, evlenecekti o da, el kızı kendi uşağının derdine düşecekti, kör birinin kalırını niye çeksin. Hadi çekti. Ölümlü kalımlı dünya, Ali Rüstem'e tapulu değildi hoş."

Höyük Köyü'nden geçerken şenlik sesleri duydu. Düğün vardı bir evde. Eşeğin başına samanı torbasını geçirip girdi.

Baba oğul saz çalıyor, canlar semah dönüyordu. Oğlan Veysel'den de küçüktü. Aşka gelen konuklar, yirmi, kırk paralıkları "uşağın" alnına yapıştırıyor, cebine atıyorlardı.

Hava kararıyordu, fazla oyalanmadı. Yolu tuttu. Sıkıntısı dağıldı. Bozkıra karşı keyifle ıslık çaldı. Saz çalmayı bellemişti Veysel, kendini kurtarırdı.

Gülüzar kişisini gürültüsünden anlardı. Hele de pazar dönüşlerinde Ahmet, cebi para görmüşse, eşşeği ahıra sokar, ardından bir ıslık tuttururdu. Sonra, nezleye yakalanmış gibi burnunu çeker durur, Pir sultan'ın deyişini söylerdi: *"Benden selam edin ev külfetine/Çıkıp ele karşı ağlamasınlar.."* İşte yine aynı deyişi söylüyordu. Hekimin parasını mutlak denklemişti.

"Değerini buldu mu?"

"Ne gezer!.. Cambazları bilmez değilsin ya, ağız birliği etmişler. Danayı görenler üç mecidiyeden kapıyı açtılar, gebertsen beş mecidiyeden yukarı çıkmadılar. Gitti koca dana."

Gülüzar şaşırdı, şaka ediyor sandı. Cilve yapıp takıldı:

"Canın sağ olsun. Üzme kendini."

"Bu yıl da götüremeyeceğik oğlanı hekime, iyi ki sazı belledi."

Kocasının şaka yapmadığını anladı:

"Uşağın yazgısı.. Gazımız kalmamıştı, tembihlemeyi unutmuşum.."

"Aldım, heybede, tuz, bez, yarım okka şeker. Paranın kalanını esnafa yatırdım. Nasıl borç ise öde öde bitmiyor, bir verip üç, beş verip yirmi yazıyorlar."

Gülüzar ellerini kaldırıp esnafa kargış yağdırdı.

Sular derelerden çağladı, yayla zamanı geldi.

Söbalan'lı yeyimini, hacetini yükledi. Kağnıların dört köşesine dikilen deyneklerin üstüne, çadırı olan çadır, kilimi olan su geçmedik kendir ki-

limler gerdi. Birkaç yaşlının dışında tüm köylüler yayla yolunu tuttu. Helke kollarında güzeller saf tutup el çırpa çırpa yürüyor, türküler söylüyor, mor çiçekleri devşirip top top kovunlarına sokuyorlardı.

Köylünün, kasvetli toprak e- leri bırakıp doğaya açıldığı Beş Aylarda, Tanrıça Kibele ve keçi ayaklı ' an'ın yasaları yürürlüğe girer. Çocukların damarlarında kan daha bir "delicoş" akar, gençler daha çabuk birbirlerine sevdalanır. Küskünlükler, dargınlıklar son bulur, insanlar, tek bir evin bireyleriymiş gibi birbirlerinin kıvançlarını bölüşür, hüzünler, acılar bir yana atılır. Beş Aylarda doğa köylüyü gençleştirir, dinçleştirir, onarır ve mevsim sonunda, yarı tanrılar kadar güçlü, köyüne yollar.

Yaylanın tadını önce çocuklar ve yeni yetmeler çıkardı. Kökler söktükleri çiğdem çiçeklerini sırıkların ucuna geçirdiler. Kapı kapı d. tılar. Zengin evden yağ, yoğurt, yoksul evden bulgur, tuz topladılar.

Gülüzar kapıdan seslendi:

"Uşaklar Elif'i de alın!"

Esma öne atıldı:

"Veysalı da götürek, saz çalar, semah dönerik."

Kağnının üstünde çarık çitiyordu. Kimi kolundan, kimi bacağından asıldı. Ön sıraya yerleştirip koluna girdiler Veysel'in ve köyü bir boy türkülerle dolaştılar:

"Çiğdem der ki ben elayım
Yiğit başına belayım
Her çiçekten ben alâyım
Benden alâ çiçek var mı!"

Çiğdem pilavının bulgurunu, yağını denklediler. Sıra şölen yerine geldi.

Çocuklardan biri bağırdı:

"Pilavı nerde pişirek kardaşlar?"

Her kafadan bir ses çıktı:

"Gadölen'de!"

"Mescit arnında!"

Esma fırladı:

"Otlağa gidek. Hüseyin ağam çoban ateşini yakmıştır bir güzel, koyunları sağıp bize süt de pişirir."

Yel vurdukça dalgalanan başaklar gibi sağa sola salınarak türkülerle Ayıpınar otlağına aktılar:

Navruz der ki boyum uzun
Yapraklarım dizin dizin
Beni ak gerdana düzün
Benden ala çiçek var mı!"

Esma en ön sıradaydı ve Veysel'in elini tutmuştu.

Hüseyin çoban ateşini yakmış süt pişiriyordu. Çiğdem halayının başı görününce, harını yitiren ateşe kuru dal parçaları ve birkaç odun attı.

Çocuklar çalı, çırpı, kozalak topladılar, ateşe doldurdular. Çoban ateşi büyüdü, kocaman oldu.

Odun köz tutmaya başlayınca üç büyük taşın üstüne kazanı yerleştirdiler. Otlak çocukların sesleriyle doldu:

"Suyu getirin suyu.. Yeter koş, bulgur torbasını al şurdan.."

"Su kaynamadan bulgur konmaz deli."

"Ateş sönmesin uşaklar, çalı çırpı toplayın.. üfle hele Hanife."

"Bu kozalaklar iyi yanar.."

"Bulgur haşlandı. Kazanı çekin, soğanı yağda öldürek."

Bir leğen dolusu bulgur pilavı ortaya kondu, çocuklar çevresinde halkalandılar. Yumruk vurup soğanları kırdılar. Kaşıklar leğene daldı, kıvançlı seslerine ağız şapırtıları da karıştı:

"Anamın pilavından datlı olmuş valla."

"N'örüyon lan, ayranı tüketecen."

"Kalan soğanlar nerde? Soğansız pilavın dadımolurmuş."

"Ver şunu, cücüğünü kendi yiyecek, yağma yok."

Memo tepeden inerken bağırıyordu:

"Beni bekleyin uşaklar, tuzunu bizden alıp da..

Pilavın ardından sütlerini de içtiler. Şatıroğullarından İbrahim bağırdı:

"Uşaklar semah dönek, Veysal bize saz çalsın.

Kızlı erkekli el ele verip oyuna girdiler.

Esma Hüseyin'e yalvardı:

"Sen de oyna n'olur Hüseyin ağam.

Söbalanın çobanı semahta yerini aldı. Esma ile Hanife'nin arasındaydı. Esmanın avuçları alev gibi yanıyordu. Hüseyin küçük kızın ellerindeki sıcaklığa şaştı.

Hayta Memo sigaradan sonra esrara kolaylıkla alıştı. Bütün kötülüklere açık bir yapısı vardı zaten. "Ot"a bunalıp iyice harman olsun diye bir süre babasının gönderdiği harçlıkları vermedi Camızoğlu. Kaç akşam, gidip durdu Ortaköy'e Memo. Aldığı yanıt değişmedi:

"Kendir tarlası mı ektim, ben de elden alıyom, parasız verirler mi adama sarıkızı. Koskoca erkek oldun, aklın yetmiyor mu şuncağız şeye, bir kuzuyu boğazla sât, yirmi kuruş, otuz kuruş, ne ise. Sen bana, ben sana.."

Camızoğlu'nun kapısı çalındı bir akşam.

Sırtında kuzu, Memo'nun yüzünden yağmur suları akıyordu. Ürkek ürkek bakınıyordu çe'vresine.

Gelin gözlerini uğuşturarak kapıyı açtı.

Camızoğlu sedirde, sanki beklediği biri gelecekmiş, ya da hemen kalkıp gidecekmiş gibi, gözleri uzakta, dik, kendini öne vermiş, Erzurum usulü oturuyordu. İşadamı olduğundan gündüz koku yapmayan "kuru", gece "sulu" içerdi. Uzun boyluydu. Başı büyük, kulakları küçük, dişleri seyrek ve sarıydı. Tombul parmaklarının arasında tütün zift bağlamıştı. Elini boğmaya uzatırken odaya sırtında yüzülmüş bir kuzuyla Memo girdi.

Yalandan öfkelendi:

"Bu saatte işin ne?"

"Bağışla ağam. Kuzu getirdim ağzına lâyık."

"Kuzunun köküne kıran mı girdi. Derdin zorun ne?"

"Biliyon derdimi. Dermanı sende. Harman oldum."

"Harman olmuş. Hele ite. Tadını aldın çiçek gibi sarıkızın. Parayı görelim önce."

Memo mahzunlaştı. Ağlamaklı bir sesle yalvarmaya başladı:

"Kuzu getirdim ya ağam. Yemin billah, en az bir mecidiyesi var. Parmaklarını da yersin. Kekikle büyüttüm."

Yumuşadı. Dolaptan meşin bir torba çıkardı. Açtı. Özene bezene, bol esrarlı, çift kâğıt bir sigara sardı. Zıvanayı ucuna yerleştirdi. Alevi sigaranın ağzında dolandırdı. Derin bir soluk çekti. Demlenmeye bıraktı. Memo'yu uzattı:

"Esrarın en hası ki böylesi cennette bulunmaz."

Memo gözlerini yumdu, çekti, gözlerini açtı. Dumanı sigaranın ağzına üfledi. Parlattı. Bir daha çekti. Emmisine verdi. Sigara gitti, geldi.

Camızoğlu evliyanın, enbiyanın encamını, Battal Gazi'nin yiğitliklerini, Hazreti Ali'nin Hayber Kalesi cengini, Kesik Başın yaptıklarını, Muhammet Hanefi'nin kâfire nasıl kılıç salladığını anlatmaya koyuldu.

Dinlerken mum gibi sönüp gitti Memo. Başına davul tokmağı vursalar duyacak halde değildi. Çıplak Huri kızları uçkuruna el atmış çözüyorlardı. Boyuna değişiyordu yüzleri. Bir bakıyor Huri kızları, bir bakıyor Musta emmisi.. Gün ağarmadan gözlerini açtı. Şalvarını giyinip ağılın yolunu tuttu. Kendi görmüyordu ama kulakları küpeliydi.

İki saat sonra, Ayıpınar otlağındaki ağılda Memo, koyunları Huri kızı, koçları Zebani görüyordu. Hüseyin geldiğinde hâlâ koçlarla tokuşuyordu. Hastalandığını sanıp, köye gönderdi yardımcısını.

Çobanlara azık yollama sırası Himmet Ağalar'daydı.

Güllü azık torbasını hazırlarken dertli dertli düşünüyordu. Kocasının dediğini mi yapsın, yoksa şu sözden anlamaz kızının dediğini mi?

Himmet Ağa horozlardan önce uyanmış, bir aşağı, bir yukarı dolanıyordu.

Hanife evlekte fır fır dönüyor, eline geçeni azık torbasına doldurmaya çabalıyordu.

Ne yapacağını şaşırmıştı kadın. Aşağı tükürse sakalı, yukarı tükürse bıyığı. Varlıklı aileden gelmeydi, yok yoksul yerden değil. Yok yoksul olsa alır mıydı Himmet? Rahmetli babasının bunca tarlası tapanı ekiliyor, davarı sağılıyordu. Bir kez olsun, "Aha, bu fistan bezi de babanın malından, mülkünden" demiş miydi? Baba evinden ne getirdiyse, yedi yerde yedi yama, onbeş yıldır onları giyiyordu. Her şeye razıydı. Tek, yenenle, içilenle uğraşmasa, kılı kırk yarmasaydı kocası. Ama yok, ne adama söz anlatabiliyordu, ne yüreği yanık kızına.

Hanife torbayı doldururken, o bir yandan gizlice boşaltıyordu. Korktuğu başına geldi. Kocası yel gibi içe: 'aldı, azık torbasına yaklaştı:

"Ne demişler Güllü? Aç ayı oynamaz demişler. Çoban kısmı ayıya benzer. Kursağını dolduracan ki dağ bayır dolanabilsin."

Güllü dilinin altındaki baklayı biliyordu.

Himmet Ağa torbayı açtı, yüzü kaynayan kazana döndü:

"Bu da nesi? Bayram değil, seyran değil. Dağ başında düğün mü var? Vay ocağı batasıca, dere kıyısında altın eleyip sikke mi kesiyor Himmet, padişah efendimizin haznedar başı mıyım, şuna bak, iki çoban parçasına dört yumurta, bir koca teker ekmek, kavurma, torba yoğurdu, yanında yeşil soğanı, nanesi! Ocağıma incir dikecek avrat."

Dört yumurtadan ikisini, kavurmayı çıkardı, ötekilere dokunmadı.

Kulağını kapıya verip babasını dinleyen Hanife gülümsedi, "İyi ki öbür çıkını saklamışım" diye söylendi içinden.

Hanife, Yeter, Esma, küçük ayaklarıyla otları eze eze Gadölen'e doğru yel gibi estiler.

Hanife'nin derdi zoru ille Çoban Hüseyin'di. Topal Yeter'in gönlü Ali Rüstem'e akmıştı, sözde babasına azık götürüyordu.

Kızlar yolda hep yavuklularından söz ettiler.

Esma:

"Benim gönlüm boş" dedi.

Ötekiler şen şakrak yanıtladılar:

"Elbet dolduran bulunur."

Sürüden ilk ayrılan Yeter oldu. Ali Rüstem'i uzaktan görünce, topal bacaklarından umulmayan bir hızla, kanatlanıp kıçını sallayarak Karacahmet'lerin tarlasına kondu.

Kanter içinde kalmıştı Hüseyin. Himmet Ağa'nın kuzusu yer yarılmış yerin içine girmişti. Bütün otlağı, dere boyunu, Meşeliği dolaşmış, aramadık yer bırakmamıştı. Anası başını göğe kaldırıp durmadan meliyor, kuzusu yanında olmayınca şurdan şuraya bir adım atmıyordu. Umudu kesilen Hüseyin davarı dere yatağındaki gölgeye çekti. Düşünmeye başladı. Himmet Ağa'ya ne yanıt verecekti. Köyü ayağa kaldırırdı. Gözleri Karabaş'a takıldı. Toprağı koklayıp eşmeye çalışıyordu. Çukurdan bir post çıkardı. Postu hayvanın ağzından aldı Hüseyin. Kaz Himmet'in kuzusu mevlasına kavuşmuştu. "Yeni kesilmiş" diye mırıldandı. Sürüye hırsızlar dadanmıştı demek. Ama ne diye tek kuzu çalsınlar? Bir iki koyun daha sürüp götüremezler miydi? İt ne güne duruyordu? Söbalan'ın en namlı çoban köpeğiydi. Kurdun, kuşun, hırsızın kokusunu uzaktan alır, Şeme Dağı'ndan adam aşsa Ayıpınar'da burnunu havaya dikip havlamaya başlardı. Köpeği iyice gözden geçirdi. Yarası, beresi yoktu. Ya Memo? Birden sabahki hali geldi gözlerinin önüne. Oğlan koçlarla toslaşıyordu. Belki döğmüşlerdi, aklını oynatmıştı zavallı. Ürperdi. Kuşkuyla baktı çevresine. Dere yatağından düze çıktı. Elini alnına siper edip uzakları gözledi. Ötelerde iki karaltı gördü. Sürüye dadanan hırsızlardı belki. Suçüstü bastırmanın tam zamanıydı. Sopasını aldı. Çınarın kovuğuna gizlendi.

Hanife bir ara durup otlağı taradı:

"Sürü görünürde yok, duldaya inmiştir zahir." dedi.

Bir ağacın gölgesine bağdaş kurdular. Hanife azık torbasını açtı. Ayranı çırptı. Usul esen yayla yeli seslerini Hüseyin'e taşıdı. Hanife gördüğü düşü anlatıyordu:

"Kaçırmış beni Hüseyin. Bilmediğim, görmediğim bir şehir. Kocaman bir göl, içinde sallar. Sallara bindik, bir eve geldik. Ben gelinlik giymişim. Hüseyin elimden tutup "bura evimiz" diyor. Bir ev ki, aboov, Şarkışla'nın konakları yanında hiç kalır. Odaya giriyok. Bir de ne görek? Büyük bir örümcek. Kaçmak istiyok, kaçamıyok, kapı kilitli. Odanın yarısını kaplıyor yaratık. Kafası adam kafası kadar. Korkudan bağırmışım gece, su gibi tere batmışım. Sesime anam uyandı."

Duyduklarına şaşırdı Hüseyin. Koca bir Himmet Ağa'nın kızı sevdalanmıştı ona. Peki ama Himmet Ağa ne diyecekti bu işe? Bir çoban parçasına verir miydi kızını. Tarlasız, tapansız, otsuz ocaksız birine.

Ağaç kovuğundan çıktı. Kızlara doğru yürüdü.

Esma, Hanife ablasını dürttü. Sustular.

"Azığını getirdik" dedi Hanife.

Yaklaştı Hüseyin. Davranışlarında eski rahatlık yoktu. Hanife de kızarmıştı.

Dudağının kıyısında ince bir gülücük, bir Hüseyin'e, bir Hanife'ye bakıyordu Esma.

Hüseyin:

"Neler var kısmetimizde?" dedi.

Çıkının üstünde yayılı yiyeceklere baktı. Kuş sütü olsa içecek halde değildi, kuzu yüzünden canı sıkkındı. Göstermelik bir iştahla ekmeği kırdı, kavurma koydu içine. Lokma çiğnedikçe büyüyordu. Yardımına ayran yetişti. Kızları buyur etti:

"Birlikte yiyek."

Kızlar yanıtladılar:

"Biz yedik. Sen karnını doyur."

Esma ayrıldı.

Hüseyin durgundu. Sessizliği Hanife bozdu:

"Canın mı sıkkın?"

"Kuzunun biri çalınmış. Hem de sizinkisi. Babana ne cevap verecem.

Hanife ağzından kaçırdı:

"Senden kıymatlı değil ya. Canın sağolsun."

Ayran çırpmak bahanesiyle Hüseyin'e biraz sokuldu. Kaşığı alırken eli eline değdi, tırnak uçlarına kadar ürperdi. Köyün kadınlarından duyduğu

sözü anımsadı: "İnsan sevdalanınca yüreğine bir alaf düşer ki aboov, tandırın ateşi yanında hiç kalır." Alaf alaf yanıyordu bedeni. Başını Hüseyin'in omzuna koydu.

Esma çalının ardından gözetledi. Hiçbir şey göremedi. Sürüye doğru yürüdü. İb fırladı, geleni tanıyınca sustu. Köpeğin başını, gıdığını kaşıdı. İt pek hoşlandı, küçük kızın ellerini yaladı, sürüye şöyle bir bakıp tavşan uykusuna yattı.

Çakıl taşları ötede pırıl pırıl yanıyordu. Doğruldu. Yürürken ayağı kesik kuzu kellesine takıldı. Eğilip aldı, ellerine kan bulaştı, aldırmadı. Taşla boynuzları kırdı, koynuna koydu. Kelebekleri kovaladı. Eğilip su içti gözeden. Renkli taşlarla doldurdu eteğini. Saklambaç oynarmış gibi ağacın kovuğuna girdi. Bulunmayı bekledi. Bulunamadı. Çıktı. Ötelerde ot toplayan bir kadın gördü. Koşarak yanına gitti. Dikkatle baktı, tanıyamadı. Böylesine geniş bedenli, iri kemikli bir kadını ilk kez görüyordu. Yüzü dolunay kadar yuvarlak ve büyük, memeleri kocaman, karnı yaygın, kalçaları kalındı.

Kızı anasının uzun siyah saçlarıyla oynuyor, arada bir çekiyordu.

Seslendi:

"Kolay gelsin hala!"

Kadın doğruldu:

"Sağ ol kızım!"

"Mescit'ten misin?"

"Yok!"

"Höyüklü müsün?"

Kadın tatlı tatlı gülümsedi.

"Değilim. Uzak durma, gel şöyle."

Esma yaklaştı. Kadın devam etti:

"Yapraklıda otururum, buralardan uzaktır, ama bütün bu topraklar, tarlalar benim bahçemdir kızım."

"Yemlik mi topluyon böyle?"

"Her türlü ot toplarım, çiçek toplarım."

"Çok mu seviyon çiçeği?"

"Çok, dilini anlarım hepsinin."

Eğilip bir menekşe kopardı:

"Bak bu mavi donlu kıza. Neden böyle boynunu eğmiş, üzgün, bilin mi? Bu mavi donlu kız, aşıklar, ozanlar beni koparıp koklar, türküler yakar, sonra kaldırıp atarlar, oysa kaynatıp suyumu içseler, ağrıları, sızıları kesilir, damarlarına kan, bedenlerine şifa gelir diyor."

Bir papatya kopardı:

"Bu koyun gözlü, ak duvaklı papatyanın yapraklarını, seviyor mu, sevmiyor mu diye fal bakıp atar aşıklar. Oysa suyu diş ağrılarını keser, uykusuzu uyutur... Bak bu kekik burcu burcu kokusuyla gönlü ferahlatır, erkeğin beline güç verir, kızların göğsünü güzelleştirir."

Yabancı kadın hem topluyor, hem anlatıyordu:

"Bunun adı güzel avrat otu, bir adı da belladona, güzel kadın demektir. Meyveleri senin gözlerin gibi siyah. Ancak şu gördüğün boru şeklindeki çiçeklerinin rengi değişir. Kiminde kırmızı, kiminde sarı. Bu otun suyu ağrıya sızıya dermandır, zencirlik delileri bile sakinleştirir. Küçüksün aklın ermez ama yine de söyleyim, gözü dışarda çılgın erkekler olur, uçkuru ellerinde kadın peşinden koşarlar, bu otun suyunu içseler karılarının dizi dibinden ayrılmazlar. Kuytu yerlerde biter bu yüzü peçeli güzel, iyi ellerde iyi, kötü ellerde kötüdür."

Torbasından bir avuç çiçek çıkarıp sözünü sürdürdü:

"Buna da nergis denir, göllerden topladım. Kökü ve çiçekleri kaynatılıp içildiğinde kadınlar hemen bebek yaparlar."

Esma başını önüne eğdi. Yabancı kadın gülümsedi.

Bir dağ güvercini yandaki kayaya kondu, kuluçkaya oturup guruldamaya başladı. Kadın iri elleriyle geniş karnını sıvazladı, kuşu gösterdi:

"Ana olacak. Bir gün sen de ana olacaksın, unutma."

Kız annesinin uzun saçlarını çekti. Bir bulut güneşe yaşmak taktı, otlar çiğlendi, buğulandı. Kara karıncaları köle yapmak için yuvalarına sürükleyen kırmızı karıncalar, ağızlarında avları, durdular, yabancı kadının usul sesini dinlediler: "Seni ben yarattım çocuğum, seveyim, sevileyim diye, sıcak soluğun varlığıma anlam kazandırsın diye. Sürekli saçımı çekip gücümü tüketiyon."

Yabancı kadın sustu, bir süre dağlara, gökyüzüne, ağaçlardaki ürkek kırlangıçlara baktı.

Esma sordu:

"Adı ne bunun?"

"Gülüzar."

Yeniden sordu:

"Sizin oralarda ot bitmez mi hala?"

Kadın gülümsedi:

"Elbette biter kızım!"

"Buralara niye geldin?"

"Aradığım ot başka. Yonca'nın dört yapraklısı."

Koynundan, küçük bir şişede sakladığı ölü bir kelebek çıkardı:

"Bu kelebeğin adı "Sevita". Dört yapraklı yoncaya konar. İşte bu kelebeğin konduğu otu arıyorum."

"Dört yapraklı yonca ne işe yarar hala?"

"Körlerin gözünü açmaya yarar kızım. Kardaşımın gözlerini çiçek afatı yedi, dermanı yine çiçekten gelecek."

Kayaya bir başka dişi güvercin daha gelip kuluçkaya yattı.

Esma kadına sokuldu. Uzun siyah saçlarını okşadı. Güvercinler kayadan kanatlanıp omuzlarına kondular.

Yabancı kadının gözleri buğulandı.

Sordu Esma:

"Ağlıyon mu ana?"

Kadın tuzlu dudaklarıyla Esma'yı öptü. Sevgi dolu gözlerle bir süre baktı:

"Acı çekeceksin kızım. Tarlanın tohumu değişecek."

Esma bir şey anlıyamadı.

"Acıktım" dedi yabancı kadın. Üç taşı üçgen biçiminde yerleştirdi. Çalı, çırpı, kozalaklar topladı, taşların üstüne yığdı. Ayrı ayrı ağaçlardan iki kuru dal buldu, ortalarını yonttu, birbirlerine sürtmeye başladı.

Esma, iri, siyalı gözlerini kocaman açmış, dikkatle bakıyordu.

Dallardan duman tüttü. Yabancı kadın üfledi. Kızarıp tutuştular. Tutuşan dalları çalı çırpı yığınının arasına soktu. Duman çoğaldı. Maviye çalan bir ışık belirdi. Mavi ışık kırmızıya dönüştü, küçük alevler yükseldi.

"Ateşi büyütek" dedi.

Çalı çırpı topladılar. Alevler yükseldi, gölgeler yüzlerini yaladı.

Üstüne iri dallar attı yabancı kadın. Karşısına geçti. Bağdaş kurdu. Dirsekleri dizlerinde, yüzü avcunda, düş dolu gözlerle baktı aleve. Mırıldandı:

"Toprakla ateş evlendi."

Torbasından çıkardığı patatesleri közün altına koydu... İri ellerini korlara uzattı, patatesleri çıkarttı. Birkaçını Esma'ya verdi. Esma kabuklarını soyacak oldu, yabancı bırakmadı:

"Üstünde ateşin altını var." dedi.

Haydar'ın kızı iştahla çiğnedi:

"Pek tatlı olmuş hala, eline sağlık."

Sevecen bir gülüşle yanıtladı:

"İçinde ateşin altını var!"

Ot torbasını sırtına attı, kızıyla birlikte yürüdü.

Esma ardından bağırdı:

"Adın ne senin hala?"

Yabancı, dönmeden yanıtladı:

"Bereket. Kimileri de Kıble olarak bilir."

İri kalçalarını sallayarak otlar içinde kayboldu.

Güneş Şeme Dağı'nın üstünde kızarmaya yüz tuttu. Bulutlar kurşun rengi kollarını otlağa uzattı.

Aklına Hanife ablası geldi. Koştu.

Bir taşa oturdu Hüseyin. Ayağının dibindeki dal parçasını aldı, gelişigüzel sapladı, yumuşak toprağın altından kil çıktı, "insan kısım kısım, yer damar damar" diye söylendi. Parçalanmış ebegömeci "kökümü topraktan niye koparıyorsun" diye melil mahzun bakıyordu. Başını kaldırdı, yayladan gelen yeli soludu, yaprakların hışırtısını dinledi. "Ağacın kökü de toprakta, insanın kökü de toprakta" dedi. Birkaç dönüm yeri olsa yaz demez, kış demez didinir, çalışır, el bire üç alıyorsa, o bire beş alır, kapı kapı dolanıp çoban payı istemekten, onun bunun ağız kokusunu çekmekten kurtulurdu.. Kurbağaların sesine kulak verdi. Hayli geç olmuştu vakit. Tuz verdi, suladı koyunları. Sürü uykuya çekilince, yamçısını başının altına koyup bir ağacın gölgesine uzandı.

Yanında bir başkası varmış gibi garip bir önsezi yle gözlerini açtı. Esma, az ötedeki tümseğin üzerine baykuş gibi tünemiş ona bakıyordu:

"Sen daha buralarda mısın?"

"Hanife ablamı bekledim."

"Hanife gideli çok oldu.

Koynundan rengi maviye çalan bir taş çıkarıp Hüseyin'in karşısına oturdu:

"Al senin olsun!"

Ne diyeceğini şaşırdı. Küçük kızın kalbini kırmak istemedi:

"Güzel taşmış, nerden buldun?"

"Dere yatağından. Başka taşlarım da var, istiyorsan onları da veririm."

Söbalan'ın çobanı içten gelen bir sevecenlikle küçük kızın siyah saçlarını okşadı.

Kız avcunu usul usul kolundaki kıllar üstünde gezdirdi. Hüseyin bir çocuk karşısında olmadığını anladı, kolunu telaşla çekti. Aynı anda avcunda müthiş bir sıcaklık duydu. Mavi taş kor gibi yakıyordu.

Kızın bebekleri hafifçe dışarı doğru çıkık iri siyah gözlerindeki yoğun ışığın ilk kez ayrımına vardı. Çocuk gözleri değildi bunlar.. Hatta, sanki göz de değildiler, kendi başlarına yaşayan bir çift ayrı varlıktılar. Esma konuşmuyor, yalnızca bakıyordu. Koyu siyah gözler kartal gibi üzerine çökmüştü Hüseyin'in. Karabasan'ın altında kalmışcasına soğuk ter döktü:

"Karanlık çöktü çökecek, hemen gitmelisin eve.. Hay Allah, yalnız olmaz ki, gelen geçen de yok."

Uzaktan Ali Rüstem'le Veysel göründü. Esma'yı yanlarına kattı.

Küçüktü ama küçük kızlardan başkaydı Esma. Köy içinde yürürken, onu görenler ardına dönüp bir daha bakardı. Söbalan'da analar çok kız doğurmuştu, bunun kadar dal gibi incesi yoktu. Başı küçüktü, saçları ortadan bir kıvrımla dar alnının üstüne dökülüyordu. Bazan alabildiğine çok konuşuyor, bazan dili tutuluyordu. İster otursun, ister ayakta, bir ayağı hep öndeydi. Sanki onu avlamak isteyen bir avcı vardı ve o, ürkek bir tavşan haliyle kaçmaya hazırlanıyordu. En çok da konuşurken iri siyah gözlerinden yoğun bir ışık yayılırdı. Bazan, anasının yıkamak için verdiği kabı kacağı atıp sokaklara fırlar, elinde eteğinde, çiçekler, renkli taşlar, hayvan kemikleri, tavukların, horozların kesik başlarıyla döner, onları bir araya koyup uzun uzun seyrederdi. Haydar ile Zeliha kızlarının bu davranışlarına şaşıyorlardı.. Babası, "oklavacı Ümmühan'ın yüzünden, gönderme kızı şu üfürükçü avrada, büyüyle duayla aklını bozmuş" deyip karısına çıkışıyordu... Gizemli zamanlarının dışında neşeli bir kızdı, gülünce kahkahası köyün başından duyulurdu. Türküyü de severdi, bazan anlamını bilmediği ama hoşuna giden bir söz duyunca türküye dönüştürür, yineleyip dururdu. Yapraklılı Bereket Kıble kadından duyduğu sözü de türkü yaptı: "Toprakla ateş evlendi." "Toprakla ateş evlendi." Aynı tümceyi aylarca yineledi, ne tek sözcük çıkardı, ne tek sözcük ekledi. Bununla da kalmadı, koyun kucak dolusu ot taşıyıp durdu eve. Gizlice kaynatıyor, sularını içiyordu. Karı koca tam belaya çattılar, "bir gün zehirlenecek, geberip gidecekti!" Huylandılar. Kız kestiği tırnaklarını ateşe mi atmıştı? Yoksa türbeye yakın bir yere mi işeyip çarpılmıştı? Kaynağın ve Kutsal Taş'ın, kolkavuşmaz ardıç ağaçlarının bulunduğu Huykesen'e götürdüler. Çaput bağladılar,mum yaktılar, horoz kestiler. Dilek taşını iki kez Kutsal Taş'a yapıştırdılar, düştü. Üçüncüsünde tuttu, ferahladılar. Esma'ya gelince, yalnız, "Başım dönüyor" dedi. Ama daha köye varmadan aynı türküyü söylemeye başladı. Zeliha kocasını avuttu: "Yaşı küçük, hele büyüsün!"

Eski bir hoca karısı olan Ümmühan "Aptullah"tan öğrendikleri sayesinde Söbalan ve çevre köylerde ününü duyurmuştu. Oklava vurmakta üstüne yoktu, ayrıca, sarılık ve sıtma kesiyor, kırık çıkık bağlıyordu.

Dua gücüyle kaç ölüyü sin'lerinden çıkarıp hakî urbalı meleklerle evine getirttiğini "Zalha"ya anlatırken, Esma hayran bakışlarla dinliyor, Ümmühan halası gibi bir gün, ölüleri hortlatıp, ellerinde mumlar, Söbalan'ın yollarına dökmeyi, avratlarını döğen herifleri büyü gücüyle yıldırmayı düşlüyordu.

Söz "Veysal"dan açıldı. Zeliha, fukara Gülüzar'ın şaşkına döndüğünü, uşağı Akdağmadeni'ndeki hekime göndermek için çırpınıp durduğunu, danadan sonra sıranın ineğe, öküze geldiğini anlattı.

Ümmühan dudak büzdü:

"Onlarda şuncacık akıl olsa bir kağıda iblisin sıfatını çizer, kedi büyüsüyle birlikte muskaya koyup oğlanın boynuna asarlar, bak kırk güne kalmadan gözleri nasıl açılır."

Esma kulak kesilmiş, söylenenleri dikkatle dinliyordu.

Sürekli karanlıkta yaşayan kör insanın gündüzü, gecesi olur mu? Kimi zaman, köylü uyanıkken o uyuyor, köylü uyurken o dolaşıyordu. En çok da köy içinde gece gezmeyi seviyordu. Alay eden, söz atan yoktu, taş atan küçük "velet"ler yoktu. Gece gezen adama köpekler de alışmışlardı. Sokakları, dönemeçleri, her evin yerini ezbere biliyor, yardımsız rahatça dolaşıyordu. Kötü bir huy da edinmişti, pencere diplerine sinip konuşulanları dinliyordu.

Haydar emmilerinin ordan geçerken ayaklarının dibine pat diye bir şey düştü. Elleriyle yeri yoklayıp aldı. Eve getirdi, açtı, iki çene kemiğiyle bir kâğıt buldu.

Sabahleyin anasına gösterdi. Kâğıtta, acemi bir elin çizdiği yürekler, gözler, bir de, ne insana, ne hayvana benzeyen, kuyruklu, acayip bir yaratık vardı. İnsan mıydı, şeytan mıydı, kedi mi? Sordu oğluna Gülüzar:

"Nerden buldun?"

"Haydar emmimlerin ordan geçiyordum, yukardan attılar.."

Veysel'e bir şey demedi ama içinden söylendi: "Deli kızın işi bu."

Bir akşam, davarı ağıla sokup Memo'yla köye indiklerinde Esma usulca Hüseyin'in yanına sokuldu:

"Hanife ablam tembihledi. Yarın Ayıpınar'a geliyok. Otlaktan ayrılmayacakmışsın. Aynen böyle söyledi."

Memo konuşulanları duydu.

Devri gün Hüseyin, davarın ardına Memo'yu kattı. Memo sürüyü bayır aşağı indirince bir kayanın ardına sindi.

Esma ile Hanife göründüler. Hanife şöyle bir baktı. Hüseyin ortalıkta yoktu. Başı sürekli önünde, yonca arayarak yürüyen Esma'ya çıkıştı:

"Tamamı tamamına dedin mi bellettiklerimi?"

"Dedim abla, demem mi."

"Peki neden Hüseyin yok?"

Esma şaşkın Hanife ablasına akıl verdi:

"Daha otlağa gelmedik ki."

Tepeyi çıktıktan sonra gözden kayboldu kızlar. Memo sine sine yürüdü, çay'ın kıyısına geldi, söğütleri siper ederek ilerledi. Hem gidiyor, hem söyleniyordu: "Bizi beşikte bebe belledi Hüseyin, var bir iş bunda. Niyetleri bozuk olmasa ne diye önceden haber salsın Hanife kahbesi. Mutlak çınarın duldasındalar. Elimle koymuş gibi bulurum. Ulan Hüseyin, durup durup turnayı gözünden vuracan he mi? Koca bir Himmet Ağa'nın kızını kafese koymuş. Keklik kuşunun etini sana yediren Memo'nun anasını.." Bir ara düşüncesini değiştirir gibi oldu: "Nasıl da akıl edemedim. Varsın Hüseyin eşşeği Hanife kekliğinin tadına baksın, Esma da bıldırcın gibi, hopladıkça oynuyor cicikleri... Kısmatımızda hangisi varsa. Kurt kuzuya dalar gibi birinden birine dalmalıyım ki, Söbalan'da, Ortaköy'de ünümüz yayılsın." Ayrımında olmadan yüksek sesle bağırdı: "Deyyus Musta emmi de nasıl bir yiğit olduğumuzu anlasın."

Sesinin öfkesinden kendi de korktu, bir işiten var mı diye yanına yöresine baktı, in cin yoktu, ferahladı. Yılan gibi sürünerek çınara doğru yaklaştı. Hanife, iki gözü iki çeşme ağlıyordu. "Konuşukları" duymak için az daha sokuldu. Kız yalvarıp yakarıyordu:

"Kulun oluyum Hüseyin, anana söyle, istetin beni babamdan, gayri dayanacak halim kalmadı."

Hüseyin Hanife'nin belikli saçlarını okşadı:

"Hangi yüzle isteteyim. Ekili toprağım, dikili fidanım yok. Benim gibi bir çobana kızını verir mi baban!.."

Hanife bağırdı:

"Verir, elbette verir. Hele bir vermesin. Bohçamı aldığım gibi kaçarım. Ben rüyamı gördüm çoktan. Bir büyük şehre gitmişiz, koca göllü bir şehir. Bir evde oturuyok ki Şarkışla'nın konakları yanında hiç kalır. Al götür beni Hüseyin, kuş olup kanatlanak, başka diyarlara konak. Babamın niyeti niyet değil. Kızın yaşı onbeşe, bilemedin onaltıya yetti mi helalinden kısmatına gitmeli deyip yatıyor."

Yüzünü nasırlı elleri arasına aldı. parmak uçlarıyla gözlerindeki yaşları sildi:

"Ağlama, döktüğün yaşlara yazık, bir kolayını bulûruk elbet, hadi gül bakalım."

Hanife'nin gülen yanaklarında gamzeler çukur çukur oldu.

Usulca doğruldu Memo. Birden Esma'yı gördü, sakız kengerlerini toplayıp güneşe seriyordu.

Tavşan gibi bir çırpıda yaklaştı, çırılçıplak soyunup karşısına dikildi, hoplamaya başladı.

Nutku tutuldu kızın. Vargücüyle bağırdı:

"Hüseyin ağam. Hanife abla. Yetişin!.."

Hüseyin fırladı. Sese yöneldi. Koştu, Memo'yu çuval gibi sırtlayıp yalağa bıraktı. Çıplak Memo buzlu yayla suyunda malak gibi çırpınıp durdu.

Memo hem Hüseyin'den, hem Hanife'den öcünü aldı. Yeni kurbanlarını özellikle "Himmet Ağa"nın davarından seçti. "Kaz"ın iki koyunu kar suyu gibi eriyip yerin altına girdi. İki koyunun yokluğu nasıl gizlenir? Gizlenemedi. Himmet Ağa fırlayıp otlağın yolunu tuttu.

Şişman, bacakları kısa ve çarpık olduğundan, kıçını iki yana sallayarak yürürdü. Köylüler bu yüzden "Kaz" adını takmıştı ona, yalnızca kaz akıllı olduğu için değil!

Yol bitmek bilmiyordu. Bacaklarının kısalığına hayıflandı. Çoban parçası Hüseyin'e verdiği koca ayakları,koca elleri ondan esirgeyen Yaradana siteme hazırlandı, sonra şükretti: "Koca eli n'örüyüm, el dediğin keseye girsin yeter, veririm üç mecidiyeyi bir serseriye, doğduğuna pişman eder Hüseyin rezilini. Ama ille de ayak, her zaman gerek adama, kaçarsın ki yel gibi, ardından atlı yetişemez. İnsanın bacakları uzun olmalı aboov, leylekler bile imrenmeli." Babasına söğdü içinden. Rahmetli deve gibiydi. Kıçıkırık cüce anasını almasa başına bunlar gelmezdi.

Oturup soluklandı. Acıdı kendine. Eti kanı beş para etmez çobanlardan çektiği! Yalağından ziftlenmeseler köpekten beter olur, uluya uluya geberir giderlerdi. Ya ırgatlar? Hüseyin cılbağından, otçu Memo'dan beterler, Allah razı olsun, ağamızın sayesinde kursağımız kavurga gördü derler mi, demedikleri bir yana, yattıkları ahırı beğenmezler, neymiş, yel üfürüyormuş, sel götürüyormuş. Ulan ekmek hakkı bilmezler, koca bir ağa iken Himmet kuştüyü döşekte mi yatıyor?

Kısa bacaklarının üstünde yaylanıp kalktı. Gün batarken otlağa geldi. Kurt kuzuya dalar gibi ağıla daldı. Davarı saydı. İki koyun Kırklara karışmıştı. Söylenenler doğruydu demek.

Hüseyin yoktu, köye inmişti. Memo esrarı çekmiş, Huri kızlarıyla oynaşıyordu. Yakasına yapışan Himmet Ağa'yı tanıyamadı, gılmanların baskınına uğradığını sandı. Göz kapaklarını şöyle bir araladı, içinden söylendi: "Gılmanlar değil, eciş bücüşler." Gözlerini yumdu. Eciş bücüşler yakasını bırakmıyordu.. Sönük bakışlarına biraz canlılık geldi. Himmet Ağa'yı seçti. Bir şeyler söylüyordu adam, ağzı Singer makinası, tıkır tıkır işliyor, Köpek Marka bozuk gramafon plağı gibi cızırdayıp aynı havayı çalıyordu:

"Söyle hadi, tek tek anlat. Anan yalvardı yakardı, kazanda aş yerine taş kaynatıyok dedi. Elim iş, dizim yokuş tutmaz dedi. Kulun köpeğin olayım, benim oğlan çobana yardımcı dursun, kapında çöplensin dedi. Bir kuzu iki koyundan oldum. Yılan beslemişim koynumda. Sürüme kurtlar dadanmış meğer.."

Yakasından düşmeyen "Kaz"ın sarsıntısıyla ayıldı Memo. Kestirip attı:

"Davarını git Hüseyin'den sor. Evdeki körpe kuzuyu da yiyor."

Himmet Ağa telaşlandı:

"Ne, bir kuzu daha mı?"

Memo bağırdı:

"Boşuna Kaz Himmet dememiş sana köylü. Körpe kuzu dediğim, Hanife kuzu. Onu da çıtır çıtır yiyor Hüseyin."

Himmet Ağa'nın başından kaynar sular döküldü. Kız da elden gidiyordu. Memo'yu Hurilere bırakıp köyün yolunu tuttu.

Sabah uyandığında Memo akşam olanları ayrıntılarıyla anımsadı. Çobanlık elden giderse "otu" neyle alırdı? Camızoğlu'na koştu.

Mustafa Ağa'nın gelini pencereden Memo'yu görünce yüzünü buruşturdu. Kaynanasına seslendi:

"Memo denen o eşşek sıpası, açak mı?"

Gelinin sözlerini işitti, içinden söğdü: "Sana eşşek doğurtmayan sıpanın anasını..."

Kaynananın sesi duyuldu:

"Açma ite, sor, ipini sürüyüp niye gelmiş?"

Bir küfür de avrada savurdu:

"Ulan uçkuru bitli, şu it eline bi geçse büzüğünü mengene gibi sıkıp..."

Gelin yukardan bağırdı:

"Ne var, ne istiyon?"

"Musta emmimi görmeliyim mutlak. Çok mühim."

Gelin kaynanasına seslendi:

"Çok mühümmüş, ille babamı görmek istiyor."

Kaynana homurdandı:

"Çermiğe gitti de."

Suyu her derde derman Çermik tüm Şarkışla köylerinin şifa ve eğlence yeridir. Hali vakti iyi olanlar, yaz aylarında, döşeklerini, kapkacaklarını bir arabaya yükleyip kaplıcanın yolunu tutar, suyun gözesine yakın, çadırlarını kondururlar. Çubuk gibi sarı çiçekler açan "yalangı"ların saplarından çardaklar yapılır. Sebze, meyve Ortaköy'ün bostanından, bağından gelir. Her hafta bir sığır kesilir, çadırlar, etleri kantara vurup kendi aralarında bölüşürler. Akşamları fener ışığının altında erkekler Sivas hala-

yı çeker, kadınlar türkü çağırır. Sünniler böyle eğlenirken, zaman zaman çevre köylerden inen Aşıklar Kul Himmet'den, Emrah'dan, Pir Sultan'dan deyişler söyleyip Kızılbaş'ların gönlünü hoş eder. Daha çok bir oba yaşamını andıran Çermik'de üstü kapalı tek yapı, adına hamam dedikleri suyun gözesidir. Ortada genişçe bir havuz vardır. Gece kadınlar, gündüz erkekler girer. Saygın konuklar için havuz bir güzel boşaltılır, suya başkası alınmaz.

Çermiğin bakıcısı Memo'yu içeri salmak istemedi. Çoban yamağı efelendi:

"Musta Ağa'mı görmeye geldim. Memo geldi de, ötesine karışma."

Camızoğlu oğlanı görünce keyiflendi.

Memo soyunup manda göle dalar gibi suya atladı. Havuzdakiler önce homurdandılar, sonra kestiler seslerini. Ne de olsa Camızoğlu'nun tanışıydı.

Sırtını bir güzel oğdurdu oğlana, kulunçlarını kırdırdı. Eline bir sabun tutuşturup başını sabunlattı Camızoğlu.

Çermiğin yiyimi daha çok Ortaköy'den döndüğü için, bir "yumuşu" var mı diye, bakıcı, eli göbeğinde Mustafa Ağa'nın önünde bekliyordu.

Bir baş işaretinden Camızoğlu'nun meramını anladı. Soyunup havuza daldı, suyun akış yolunu tıkadı. Havuz gittikçe derinleşti. Sular boynunu buldu Memo'nun.

Camızoğlu belinden kavramış, sözde yüzme öğretiyor, kendine çekip çekip havada hoplatıyordu oğlanı. Hayli su yuttu Memo. Yalvarıp yakarıyordu ama Cambaz halinden anlamıyor, manda gibi sıçrayıp suları dört bir yana taşırıyordu. Bir ara, top atar gibi karşısındaki bir adama fırlattı. O da önce kendine çekti sonra havada hoplattı. Kucaktan kucağa sıçrayarak iki adam arasında gidip geldi çoban yamağı. Bir şeyler söylemek istiyor, ağzına sular doluyordu. Yüzü morardı. Havuz cehennem kazanına dönmüştü. Böyle garip bir olayla ilk kez karşılaşıyordu çermikçiler. Birer birer çıktılar. Sonu ne olacak diye dışardan seyre koyuldular. Adamlar azgın boğalara benziyordu. Boğalardan biri pes etti. Sıkı sıkıya yapışmıştı Memo'ya, topu karşıya atmıyordu. Camızoğlu uludu:

"Göndersene yezit."

Yezit hırıldadı:

"Az bekle!"

Camızoğlu'nun atını eğerlediler.

Memo'ya seslendi:

"Atla önüme!"

Çermikçiler dizi dizi seyrediyorlardı. Memo kısık bir sesle yalvardı:

"Terkine bineyim Ağam, önde düşerim."

Camızoğlu gürledi:

"Atla dedim, asıl arkada düşersin."

Lök lök sürüyordu atı. Bir inip bir kalkıyordu Memo.

Eve geldiler. Camızoğlu gelinine bağırdı:

"Yiğidin ardına yastık koyun!"

Yiğit sözü hoşuna gitti, yastığı yerleştiren geline baygın gözlerle baktı. Yılıştı emmisine:

"Sende Zile pekmezi varmış ki en hasından, biliyon "sarıkız" tatlı yedirir."

Aslında aklı Zile pekmezinde değil "sarıkız"daydı.

Camızoğlu eksiketeklere buyurdu:

"Konuk gelmiş evimize Memo gardaşımız, saklınızı, gizlinizi serin de görek, kopun ha, daha duruyorlar."

Camızoğlu keyifliydi, Himmet Ağa "otçu iti" sittir ederdi artık.

Uğurlarken Memo'yu rahatlattı:

"Konuşurum Himmet'le, ben var iken kimse senin kılına dokunamaz!"

Söbalan çalkalandı:

"Neler oluyormuş, neler. Yere bakan yürek yakar. Köylü uyuyadursun, Himmet'in kızı çoban Hüseyin'le suyu çoktan kaynatmış, çobanlık ettiği yok ya, işi gücü sabisübyan ayartmak."

"Davar bir deri, bir kemik, dolaştırıp otlatmak varken, salıp bir yana, Himmet'in kızıyla otlarda, tövbe tövbe..."

Güllü, kocasının elinden zor aldı Hanife'yi. Kemiklerini kıracaktı nerdeyse. Himmet Ağa atını eğerletti. Namus düşmanı, davar hırsızı Hüseyin'i kumandana teslim etmeyince. ekmek hakkı bilmez densizi falakanın altında görmeyince yüreği soğumayacaktı. Güllü bir kenara çekti adamı, "Sabalın hayrı, akşamın şerri. Sabah ola, hayrola. Aklını başına devşir. Namus bizim namusumuz. Kızın adı bir çıkarsa Söbalan'ı da aşıp çevre köyleri dolanır, âhırında başımıza kalır" dedi.

Az sonra Camızoğlu geldi. Himmet Ağa'yı doldurdu:

"El altından öğrendim, davarı çalan hırsız "otçu it"in ta kendisi, at gitsin, kalanı kurtar.."

Buruşuk yüzünü kaşıyıp düşündü. Şaşılacak şeydir ki Himmet'in kaz kafası işledi:

"İkisini de atınca davarı kim güdecek, hele şimdilik otçu kalsın, iyi bir çoban bulak, defterini o zaman dürerik", dedi.

Himmet Ağa'nın dişsiz ağzından çıkan tek söz Hüseyin'in çobanlıktan atılmasına yetti.

"Bana gurbetçilik göründü" dedi.

Ana oğul öyle uzun konuşmadılar. Şu yalan dünyada neler görmüş geçirmişti Etlik. Oğlunu bu yaşa getirinceye kadar, taşı toprağı sökmüş, ele güne avuç açmamış, minnet etmemişti. Etmezdi de.

Hüseyin'e hak verdi:

"Dediğin doğru oğul. Balıtını biyol da gurbette dene. Gözün arkada kalmasın. Kocamadım daha. Çok şükür aslan gibiyim. Herkesin rızgını verir Yaradan. Kim açlıktan ölmüş ki ben ölüyim. Alt yanı bir boğaz. Bostan çapalarım, tepik teperim, kendimi geçindiririm. Gurbetçilik zor. Kısmatında var ise kazanırsın. Paranı çarçur etme. Şehir yerin boyalı avradı sürmeyi gözden çeker. Dostuna dost ol, düşmanına post olma."

Kırık tahta bavulu akşamdan onardı Hüseyin. Etlik Ana gözyaşlarını içine akıtarak oğlunun donunu, içliğini, şalvarını öpe öpe yerleştirdi.

Gün henüz ağarmamıştı. Söbalan uykudaydı. Anasının elini öptü Hüseyin. Sarılıp kucaklaştılar. Etlik Ana sordu:

"Hanife'yi görmeden mi gidecen?"

"Böylesi daha iyi."

"Bir diyecen varsa ben iletiyim."

"Ne deyim, ne söyleyim, kafesteki kuş değil, ocaktaki aş değil, yüreğim sevdaya tok, kendisine de söyledim, Hanife'nin sevdası bir yalancı düş ana."

Azığını, bavulunu aldı. Yola koyuldu.

Sabahın alacakaranlığında kayboluncaya dek oğlunu izledi Etlik. Sonra gözyaşlarını salıp ağıdı kaldırdı.

Dağ taş Etlik Ana'nın ağıtını dinlerken, sabahın ortasında Hüseyin, ayaklarının altındaki toprağı tüketmek istercesine hızla yürüyordu.

Hüseyin'in gittiğini duyunca nutku durdu Hanife'nin. Ağlayamadı, ağıt kaldırmadı. Ağzı dili kilitlendi. Kan çekildi yüzünden. Etlik Ana fukaranın başına bir hal gelmesinden korktu. Eksiketeği avutmak için aklına ne gelirse uydurup başladı sayıp dökmeye:

"Ben gidiyom ama gözüm arkada dedi. Kanadım, kolum kırık n'örüyüm dedi. Köy yerinde rezil oldum, Hanife'nin karşısına çıkacak yüzüm kalmadı dedi. Varıp gurbete gidiyim, kuruşu kuruşun üstüne koyum. Söbalan'dan bir tarla da ben alıyım dedi. Göz açıp Hanife'yi gördüm, gönül verip Hanife'yi sevdim, üstüne yar tutmam dedi."

Ve ardından eklemeden edemedi:

"Ocaktaki aş değil, kafesteki kuş değil, bizimkisi bir yalancı düş dedi."

Esma patiskayı kasnağa gerdi. Gergefe bir resim çizdi ve bütün gün işledi. Götürüp Hanife ablasına verdi.

Hanife baktı, patiskada yalnızca koca bir göl ve ortasında boş bir sal vardı. Sordu:

"Bu ne?"

"Bu senin rüyan."

Himmet Ağa'nın kızı aynı soruyu suların perisi Nergis'e sorabilseydi şu yanıtı alırdı:

"Batağa demir atmış bu boş sal, bozkırdaki tek ve tenha bir ağaç gibi; düştür, sonsuzluktur, hiçlik ve yalnızlıktır."

Karacahmet'in oğlu büyüdü, delikanlı oldu. Sazını ilerletti, sesi daha bir güzelleşti, gelip geçen Aşıklar'dan ve Molla eminisinden yeni şeyler ve Tanrı aşkını öğrendi. Gizemli tasavvuf düşüncesi karanlık dünyasıyla kolayca uyum sağladı. Çocukluğundan kalma bazı huyları terketti, örneğin geceleri pencere diplerine sinip evlerde konuşulanları dinlemiyordu artık. Bir huyu değişmedi, ağaçların üstünü hep sevdi. Kanatlanıp Akdağmadeni'ne uçamamıştı, Lokman Hekim'e gözlerini açtırıp aydınlığa kavuşamamıştı, ama tıpkı bir kuş gibi yuvasını bostandaki armut ağacına kurmuştu. Her dalı tanıyordu parmakları, ayakları bastığı yeri biliyordu. Ağacın gövdesini pir önünde tek ayak üzre duran dervişlere, yaprakların uğultusunu dervişlerin hu çekerken çıkardığı seslere benzetiyordu belki. Belki bu armut ağacında sonsuzluğa, gök katına, Tanrı'ya daha bir yakın duyuyordu kendini. O da tıpkı bir ağaç değil miydi? Köylüydü ve kökü topraktaydı, öte yandan, dallarını, kollarını Tanrı'ya uzatmış genç bir dervişti.

Kemter Baba'dan bir deyiş söylüyordu. Kendini unutmuştu karanlık dünyasında. Gökyüzündeki yağmur bulutlarını göremiyordu. Ya kulakları? Söbalana yıldırımlarını yağdıran gök gürültüsünü duymuyor muydu? Duymuyordu. Bir başka evreni yaşıyordu çünkü. Kemter Baba'nın dizelerinde, ezgilerinde kanatlanıp uçmuştu. Doğadaki her çiçekten bal alan bir arıydı. Çiçek tozlarını özümlüyor ve başka dünyalara taşıyordu.

Tavuklar, horozlar kümeslerine, tilkiler inlerine, köstebekler yuvalarına, köylü evine kaçarken, Veysel Kemter Baba'nın yanındaydı."

"Ahmet gibi hiçbir sultan olamaz
Onun aşkı derunumu yavndırdı
Ben üryanım deyi ağlar gezerken
Kahır gömleğini bana gönderdi."

Gökyüzü ırmaklarını Söbalan'a saldı.

Zeliha kızına bağırdı:

"Eteğini başına geçir, saçın sırılsıklam suya kesmiş."

Ana kız ayaklarına bulaşan çamuru tepe tepe koşuyorlardı. Şatıroğulları'nın bostanına geldiklerinde armudun dibine pusmuş bir karaltı gördüler. Zeliha kızını kolundan yakalayıp durdurdu:

"Şu karaltı kim?"

Esma bağırdı:

"Veysal bu ana."

Sular oluk oluk yüzünden akıyor, Karacahmet'in oğlu, yağmurun altında, taştan bir anıt gibi kıpırdamadan duruyordu. Yüreğinde Tanrı vardı. Fırtınanın, yağmurun sözü mü olur. O ateşle nice ırmaklar kurumuştu. Yanıyordu. Bir büyük aşkla yanıyordu. Bu aşkın ateşini hangi ırmaklar söndürecekti? Belki yar dudağından akan ırmaklar. Ama nerede o yarin dudakları? Çağlarca, Mecnunlar, Leylalar, Ferhatlar, Züleyhalar yanan dudaklarını serinletecek ırmağı aramışlar, bulamamışlardı. Mumammed geceleri miraca giderken, onlar hep "Bizim miracımız yar kucağıdır" demişlerdi.

Başından akan serin suyu seviyordu. Damlalar yanan yüreğini soğutuyordu. Toprağı götüren sular, içinde yıllar yılı biriken acıyı da temizliyordu sanki.

Duymuyordu Esma'nın feryadını. Kızcağız "Hadi gidek, sel alır götürür bizi" diye çırpınıyordu.

Zeliha oğlanın nazıyla uğraşacak halde değildi. Veysel'i kolundan tuttuğu gibi sürükledi:

"Hele sıracalıya. Erkek olacan sözde. Ağaç dibinde tavuk gibi ne tüneyip duruyon?"

Daldığı düş evreninden uyandı. Yürüdü. Esma kollarından tutuyordu. Söbalan'lı çalgıcı içinden söylendi: "Ne güçlü parmakları var şuncağız kızın."

Su dolu bir çukur çıktı önlerine. Düştü düşecekti Veysel. Tam zamanında sarılıp kurtardı Esma. Söbalan'lı çalgıcı, kızın şuncağız olmadığını anladı. Molla ustasının sözleri geldi aklına: "Köylü kızı şehirliye benzemez, fasulya gibi çabuk büyür gelişir, hemen dal budak salar, sarılacak bir "sırık" arar."

Esma da Veysel'e sarıldı, ama "sırık" aradığı için değil. Aklına koymuştu kız, Lokman Hekim'den önce o açacaktı Veysel'in gözlerini... Kedi büyüsü tutmamıştı, bütün umudu dört yapraklı yoncadaydı. Uykuları kaçmıştı, hep Veysel'i düşünüyor, tarlaya, bostana giderken, gözlerini yerden ayırmıyordu.

Hüseyin gurbete gidince üç köyün davarı, dağlar taşlar Memo'ya kaldı. Aklı ille de Hanife'deydi. Kızı çıtır çıtır yese, Himmet'e damat olurdu bir güzel. Sonrası iplik gibi sökülüp gelirdi. Ot'un en iyisini içer, bir yanında Hanife, bir yanında Huri kızları, şu yalan dünyanın keyfine bakardı.Gel gör ki Himmet Ağa artık çobana kızıyla azık göndertmiyordu. Tek umudu Meşelik'ti Memo'nun. Üç köyün gelini, kızı Meşelik'ten yakacak odun toplar, akşam yükü sırtlanıp evin yolunu tutardı. Kaç gündür pusuda, Hanife'yi kolluyordu.

Ağaca sırtını verdi, çift kâğıdı tükrükleyip yapıştırdı, "sarıkız"ı tütüne yayarken bir karaltı gördü, dikkatle baktı.

Hanife, sırtında odun, usul adımlarla yürüyordu. Birden önüne dikildi:

"Körpe kuzu dağda belde dolaşmamalı, kurt yer."

Hanife öfkeyle yanıtladı:

"Her kuşun eti yenmez, belleyemedin mi otçu."

"Tadına bakmak için ille de Hüseyin mi gerek?"

"Hüseyin'in adını ağzına alacak adam mısın sen çalık!"

Hızla yürüdü. Memo ardından koştu, yeniden önüne çıktı. İtip devirdi kızı.Sırtüstü düştü Hanife, yekindi, kalkamadı. Kollarını, bacaklarını yengeç gibi sallayarak çırpınıp durdu. Şelek örnesinden bir türlü kurtulamadı. Uçkuruna el attı. Hanife can havliyle bağırdı:

"Yetişin, adam öldürüyorlar!"

Elini kızın ağzına kapattı. Çinti donu, tumanını sıyırıp attı. Hanife tekmeledi. Düştü, doğrulup yeniden çullandı. Kız boşuna bağırıp yırtındı. Apışında bir acı duydu. Gözlerinden yaşlar boşandı. Yüzünü yana döndü, parmaklarını toprağa sapladı.

Himmet Ağa Memo'yu da çobanlıktan dehledi ama, bu kez, yaylımdaki davar değil evdeki körpe kuzu elden gitmişti. Camızoğlu'nun hevesi de kursağında kaldı, düşündüğünün tam tersi, hırsız mırsız demeden Hacosman oğlunu koltukladı. Hanife'ye yaptığı oyunu her yerde anlatıyordu:

"Babasının oğlu. Demek kız odun taşırken itip sırtüstü devirmiş, çökmüş üstüne. Ulan ne akıl varmış itte."

Ata bindiği gibi Söbalan'ı buldu, Himmet Ağa'nın evine kondu. Hanife'yi görünce gözleri parladı, baktıkça yalandı, dilini damağında şaklatıp durdu. Sakalını sıvazladı bir vakit, bıyıklarını burdu. Kasıla kasıla kızı istedi.

Himmet Ağa şaşırdı. Koca bir Hacosman demek bundan gelmişti. Demek Memo gerçekten Hacosman'ın oğluydu.

Bezirgan yalanıp bıyıklarını burarken, Himmet Ağa da şunları düşünüyordu: "Aferin kıza, aferin sana Hanife. Babasının kızı, kuyruğu okkalı koçu nasıl da yakaladı, erkeğik diye kubarlanıp duruyok, avratlardaki akıl bizde hiç yok..."

Söz kesildi.

Hanife kendini asmaya kalktı, kurtardılar.

Hacosman sık sık geldi. Sim gümüş sırma işlemeli, eteği yandan dökümlü, belden düğmeli atlas, canfes şalvar, uzun konçlu, önü boydan boya kayıştan bağlı, yüksek topuklu potinler getirdi. Yavaş yavaş yumuşadı kız. Şehir yere gelin gideccktı, bahçesi güllü, günabakanlı, havuzu fıskiyeli konakta oturacaktı.

Düğün dillere destan oldu. Kırk atlı kırk bayrak ile Şarkışla'yı doldurdu. Davullar, zurnalar kırk gün kırk gece çaldı, gümbür gümbür tabancalar patladı.

Hacosman körpe gelini kolluğunun altına aldı. Ot'çu oğlunun eline sermaye verdi. "Ben de böyle başladım, hele bir çerçilik et, bezirgancılığı öğren, gez dolaş, kon konuş, bu mal elin değil senin" deyip ayağını evden kesti.

Aylar geçti, yıl devrildi. Şatıroğulları'ndan Karacahmet'in kör oğlu Veysel on sekiz yaşına girdi. Ortalıkta savaş sözleri dolaşıyordu.

Camgöz Derviş gelince tilkiler girecek delik arar. Tuttuğunu sopanın altına yatırır, öyle hayın.

Ağacakışla'nın Karakol Komutanı Derviş Efendi atını kendirin içinden dereye yukarı sürdü. Karacahmetler'in bostanına yanaştığında bir karaltı fırladı. Kırat ürktü, silkindi. Sürücüsü Camgöz Derviş olmasa tepe üstü toprağa dikilirdi. Tüfeği doğrultacak oldu. Karaltıyı tanıyınca gülmeye başladı. Karacahmetin kör oğlu Veysel, elinde koca bir taş, söğüp sayıyordu:

"Vay anasını avradını..., vay kahpe dölü. Kendir tarlasını Kayseri'nin şosası mı belledin?"

Camgöz, delicoş oğlanla alay etmeyi düşündü. Büyüklerin sözü geldi aklına: "Körün taşından sakın." Ses verdi:

"N'örüyon lan, bana mı vuracan o taşı?"

"Heye, sana vuracam."

"Buralar kumandansız kalırsa dağdaki eşkiyadan, kurttan kuştan kim kurtarır sizi Veysal oğlum."

Karacahmetin oğlu elindeki taşı yere attı:

"Bağışla kumandan efendi, tanıyamadım."

"Maşallah sana, mangal kadar yüreğin varmış da bilememişim. Ağacakışla'nın kumandanına, hadi kumandan bir yana, kıratın önüne taşla dikilmek hangi babayiğidin harcı. Ya kırat aşka gelip tepeleseydi seni, ya ben eşkiya sanıp tüfeği alnına doğrultsaydım."

Veysel hüzünlü bir sesle cevapladı:

"Keşke kumandan efendi, geçer gider, kendimi kurtarırdım."

"Bunlar ne biçim söz, Allah'ın gücüne gider, takdiri ilahiye karşı gelinmez, çarpılırsın, karışmam."

Karakol Komutanı Başçavuş Derviş'in Söbalan'a çoktan uğradığı yoktu. Veysel merak etti:

"Eşkiya avına mı geldin kumandan efendi?"

"Say ki eşkiya avına. Osmanlı Alamanla bir oldu Veysal oğlum, durdurabilene aşk olsun, İngilizi, Frengi geyik gibi önüne katacak, eşkiya avı yanında hiç kalır. Hadi bana eyvallah. Köylü tarlaya gitmeden yetişmem gerek."

Kırat bostan duvarından sıçrayıp gözden kayboldu.

Karacahmet'in oğlu bir süre düşündü, "bu Camgöz itoğliti elbette hayra gelmedi, kimbilir kimi sopanın altına yatıracak, gelişine eşkiya süsü veriyor, Kahya emmilere varmalı, aslını astarını öğrenmeli" diye söylendi kendi kendine. Köye yukarı hızla yürüdü. Çukura girdi ayağı. Düştü. "Uğursuz ayaklı pezevenk" diye başçavuşa söğmeye kalktı, "Camgöz itoğl'itinin suçu ne, bu benim alın yazım" deyip vazgeçti.

Kıratı görünce ilk telaş Kahya'ların kümesinde başladı. Tavuklar, piliçler kaçacak delik aradılar. Kumandan piliçlere hayın hayın bakıp gülümsedi, sarı sivri dişleri meydana çıktı. Kıratı evin önündeki kazığa bağladı, başına yem torbasını taktı. Görünürlerde kimseler yoktu. Habersiz gelmişti. Haddine miydi köylünün? Haberli gelse, kırat Höyüğü geçer geçmez Söbalan'lı karşılamak için yollara dökülürdü.

Bağırdı:

"Lan Kahya!.. Kahya dedim, heey, kimse yok mu bu evde?"

Kapıda Elif belirdi. Kavrulmuş, çatlak ellerindeki pürçüklüyü kemiriyordu. Hımkırıp burnunu temizledi. Sümük bulaşığını eteğine sildi.

Camgöz bönbön bakan Elif'e sordu:

"Adın ne senin kız sümüklü?"

"Elif."

"Kahya baban evde mi?"

"Kahya benim babam değil."

"Kimmiş ya baban?"

"Ahmet, Karacahmet."

Hırsını küçük kızdan aldı:

"Kahya baban değilse işin ne burda?"

"Anam saldı, hacete gıldim."

Kahya kapıda belirdi. Öküzleri çıkarıyordu. Karakol Komutanı'nı görünce ne yapacağını şaşırdı. Camgöz'ün zaman zaman köyleri dolaştığı olurdu, ama böyle sabahın karanlığında, hem de tek başına ilk kez geliyordu. Ağzı dili tutuldu.

Kahya'nın şaşkınlığı Camgöz'ün hoşuna gitti. Koca bir karakol kumandanından elbette korkmalıydı bu çarıklılar. Takıldı:

"Yahu n'oldu sana, dut yemiş bülbüle döndün. Nicedir dineliyorum burda. Kahya diye bağıra bağıra bir hal oldum. Köylü aşka gelip kulağının zarını mı patlattı yoksa?"

Söbalan'ın muhtarı kendini toparladı. Şaşkınlığı üstünden attı:

"Hoş geldin, safalar getirdin kumandan efendi. Görüyon mu aksiliği. Her zaman erkenden kalkarken bugün uyuyakalmışım. Sıracalı avrat da uyarmamış, haberim olaydı... Yorulmuşsundur besbelli, buyur içeri geçek, ırahat et."

Camgöz tüfeğini astı. Topuklarını kıçının altına alıp oturdu. Kırmızı zarf hemen açılacak diye kaymakamın buyruğu vardı ama, köylü kısmını iyi tanıyordu. Zarf bir yol açılınca Kahya'nın da, köylünün de keyfi kaçar, piliç kesip boğma rakı çıkaracak yerde yumurta kayganasıyla selametlerlerdi.

Camgöz'ün geldiğini duyunca büyük küçük Söbalanlı'nın yüreğine korku düştü. Bir an önce tarlanın yolunu tutmaya hazırlandılar. Ama çok geçmeden duyuru geldi: "Cenderme kumandanının buyruğu. Kimse çifte çubuğa gitmeyip köyden ayrılmayacak..."

İlerigelenler birer ikişer evi doldurdular. Kumandanın elini iki elleri arasına alıp Kızılbaş usulü hoş geldin ettiler, bağdaş kurup oturdular.

Koca bir mindere kurulan Camgöz, piliçleri kemikleriyle yiyor, boğma rakısını yudumluyordu.. Köylüye hoş görünmek için bardağı Kızılbaşlar gibi avcunun içine almış, başparmağını bardağın ağzına doğru dikmişti. Odadakiler suspus kesilmişler, yemek yeyişini seyrediyorlardı. Bir süre ağız şapırtılarından başka ses duyulmadı. Himmet, Kahya, Haydar, Molla, Ahmet Ağalar ve köyün diğer saygınları sedirin üstündeydiler, gençler ve yoksullar duvar diplerine sıralanmışlardı. Uşaklar hizmet için kapıya ya-

kın diz yıkmıştı. Merakla bekleşiyorlardı. Karacahmet Haydar'ın kulağına birşeyler fısıldıyor, yoksullar sessiz soluksuz, komutanın buyruğunu bekliyordu. Komutan'a gelince şimdilik Kahya'nın piliçlerini sorguya çekiyordu.

Piliçler bitince doğrulup geriye kaykıldı. Gürültüyle geğirdi.

Söbalan'lılar bir ağızdan: "Yarasın Derviş Efendi" diye bağırdılar. Doymak bilmeyen Camgöz taşı gediğine koydu:

"Yaradı besbelli. Ne fayda ki pek körpe, pek küçükmüşler. Dişimin kovuğunda bile kalmadı."

Kahya'ya döndü:

"Söbalan'daki kümeslere tilki mi dadandı muhtar?" Besilileri götürmüş, geriye bu cılızları koymuş gavurun tilkileri."

İçinden söylendi Kahya: "Hele yezit, senden iyi tilki mi olur."

Muhtarın susuşu Camgöz'ün hoşuna gitti. Yüreğinin yağını büsbütün eritmek için öfkeyle söylendi:

"Niye sustun Kahya, canın sağ olsun, Şarkışla'nın koskoca bir jandarma kumandanı, şurda ayağımıza gelmiş, pilicin sözü mü olur, kümesin hepsini yeyip bitir, yetmezse komşulardan da alırız demek varken.."

Camgöz Derviş'i huylandırmaya gelmezdi:

"Ye malın gibi... Koskoca bir kumandan, biz demiş, ayağımıza gelmiş, feda olsun."

Başçavuş keyiflendi:

"Ha,şöyle, ağzın dert görmesin, boğmayı da tazele."

Kümeste piliç kalmamıştı. Camgöz kart tavuğa, horoza elini sürmezdi. Kahya kara kara düşünmeye durdu. Molla imdada yetişti:

"Senin kümeste piliç kalmadı besbelli. Tavuk horoz keseceksen hiç kesme. Derviş Efendi'nin dişine yazık değil mi? Koca bir kumandana kart tavuk yedirmek Söbalan'ın şanına yakışmaz. Senin piliçler bittiyse, köyün koca bir Himmet Ağa'sı ne güne duruyor. Dolup taşıyor kümesi, sıkış tepiş, hayvanlara da eziyet, bir haber salalım Güllü bacımıza, üç beşini yakalasın kanadından, getirsin, gayri kızartması da Zalha yengemizden.."

Gözleri faltaşı gibi açıldı Kaz Himmet'in. Gırtlaklayıp canını alsalar razıydı.

Molla, Himmet Ağa'ya döndü:

"Doğru değil mi gardaşım?"

"Kaz" yutkundu. Hayır dese, Camgöz kancasını takar, dünyayı zindan ederdi, evet dese, bir başka dert. Hadi bir tek piliç olsa. Molla hergelesinin söylediği söze bak, babasının çiftliğiymiş gibi nasıl da bol keseden savuruyordu, üç beşini kanadından tutup getirmeliymiş..

Neşesi yerine gelmişti Molla'nın. Sözü sürdürdü:

"Himmet Ağa'mızı bilmezsin Derviş Efendi. Öl dediğin yerde ölür köylü için, hele de Şarkışla'nın cendermesi, tahsildarına canını verir, malını mülkünü yağmala ses çıkarmaz. Dahası, Yunus gibi *"Canlar canını buldum, kovanım yağma olsun"* deyip de bayram eder. Himmet Ağa'mız niye böyle susuyor, anlamadın değil mi, evinde küp dolusu yıllanmış şarap var, pekmez gibi. İçinden söyleniyor mücerret:" Şu Kumandan acep boğmadan başka bir şey içmez mi? Piliçlerin yanı sıra Güllü avrat bir testi dolusu yıllanmış şarap getirse de Derviş Efendi tadına baksa" diyor."

Şarap sözünü de duyunca Himmet Ağa sedirin üstünde küçülüp kurbağa kadar kaldı, kaşları iyice düştü, yumuk gözleri açıldı.

Çakır keyif başçavuş, karşısında kız oynatsalar bu kadar neşelenmezdi. "Kaz"ın kafasına bir yumruk da o indirdi:

"Yanında bal, yağlı çörek, tereyağı da olursa ne güzel."

Molla oğluna seslendi:

"Koş H"mmet emminlere, Güllü yengene söyle, Himmet emmim haber saldı, korpesinden üç piliç, bir testi yıllanmış şarap, yağlı çörek, bal ile tereyağı Kahya ağamızda hemen hazır olacak de."

İsmail fırladı.

Camgöz sohbet olsun diye sordu:

"Ürün nasıl bu yıl, bıldırkine göre verimli mi?"

Ürün sözünü duyunca köylüler ürktüler. Demek Camgöz bunun için gelmişti, öşürden arta kalanı da ellerinden alacaktı Osmanlı besbelli. Yakınmaya başladılar:

"Kötü kumandan efendi, kötü. Bire üç bile kaldıramadık. Devletimiz değil mi, canımızı istesin, üç beş karış buğday ya kaldı, ya kalmadı, bütün kışı nasıl geçirelim, şaştık."

"Öteki köyleri bilmiyok. Söbalan'ın hali perişan.

"Davarlar, inekler süt vermez oldu. Avratlar memelerini sündüre sündüre koparacak neredeyse."

"İyi kötü, yağıymış, yoğurduymuş satıp beş on kuruş alıyor, gaza tuza yatırıyoduk, şimdi o da yok."

"Ölümüze kefen bulamıyok valla."

Duvarın dibindeki yoksullardan biri de ağzını açacak oldu:

"İlle de tahsildar, kanımızı emiyor."

Sedirdekiler sert baktı, adam sustu.

Karacahmet:

"Allah padişahımızı başımızdan eksik etmesin," dedi.

Himmet Ağa yalnızca dinliyordu. Öğüdünü dedesinden almıştı: "Ben bunca serveti nasıl yaptım, meclislerde çenemi kapayarak, söz gümüşse sükut altın, konuşmazsan herkes seni dost sanır. Bıraktığım varlığı koruyacaksan, yılan gibi sürün izini belli etme. Diyelim ağzını tutamadın da

konuştun, o zaman sözün geleceğini kolla, işine yaradı yaradı, yok yaramadı, fincancı katırlarını ürküttün, tersini söyle, Osmanlı birinci konuştuğunu unutur, ikincisine öyle bir yapışır ki sen de şaşan."

Bunca yıllık deneyi vardı Camgöz'ün. Bir mecliste baş köşeye kurulup yalnızca dinleyenlerden hiç hoşlanmazdı.

Himmet Ağa'nın canını yakmak geldi içinden:

"Ne diye susuyon Himmet Ağa. Köyün yarısını ekip biçiyon yine de ağzını bıçak açmıyor. Senin ambarın da mı boş?"

Himmet Ağa'yı telaş aldı. Piliçleri, şarabı unuttu. Nasıl etsek de ambardaki buğdayı kurtarsak diye düşünmeye koyuldu.

Camgöz adamın susuşuna büsbütün kızmaya başladı. Şarabın gecikmesi yüzünden sinirleri gerilmişti. Öcünü almak için attı:

"Duyduğumuza göre, sen bu köyde ayrı gayrı güdüp sünnüyü şiiye takma çabasındaymışsın."

Himmet Ağa daha bir korktu. Camgöz'ün çizmelerine kapandı. Kumandan ödlek herifi omuzundan tutup doğrulttu. Sesini alabildiğine yükseltti:

"Kendine gel, toparlan, bizim çizmemizin tozunu ancak düşman yalar."

Molla'ya buyurdu:

"Ne süzülüyon, hele iki tıngırdat."

Molla bir türküye başladı:

"Paşa kızı çiğner batman sakızı
Ben tanırım irşad olan ağızı..

Camgöz Derviş gürledi:

"Paşasız poşasız olsun. Başka türkü bilmiyon mu?"

Aşık Kamil'den okudu:

"Boş gitme köyüme ey badı saba
Yare gözyaşımdan armağan götür
Eğer hatırımdan sual ederse
Zülfü tekellümden bir nişan götür"

"Varırsan yanına bari gizli var
Konuşma yar ile duymasın ağyar
Kamilin sözünü eyler aşikar
Sırnihan elinden armağan götür"

Molla Çamşıklılar gibi ağzını yaya yaya söylüyordu türküyü. Dizelerin son sözcüklerini uzatıyor, yukarı perdeleri kullanıyordu. Kendine özgü bir çalışı vardı. Üstten vuruyordu tellere.

"Ha şöyle" dedi Komutan. Mavi gözleri dalıp gitti.

Kulak kesildi Veysel. Çok sevdi Aşık Kamil'in türküsünü. Sesini Molla emrinisinin sesine uydurarak mırıldanıyordu.

Yiyor, içiyor, bazen de konuşuyordu Camgöz, Söbalanlılar baş sallayıp onaylamakla yetiniyorlardı. Kızılbaş töresine göre Komutan'ın hatın için bile olsa, bir Aşık türkü çığırırken, deyiş söylerken kimse ağzını açmazdı.

Başçavuşun gözü Veysel'e takıldı, saz çalarmış gibi sağ eliyle havada tezene vuruyor, sol elini yukarı aşağı oynatıyordu oğlan. Molla türküyü bitirince sazı ondan alıp Veysel'in kucağına bıraktı:

"Sıra sende Veysal oğlum! Hele görelim, sazın teline vurmak mı, yoksa koskoca karakol kumandanını taşa tutmak mı kolay."

Veysel:

"Ustamın yanında saz çalmak ne haddime" dedi.

Molladan izin çıktı:

"İşleyen demir ışıldar. Çalıp çağırınana bak."

Sazı bebe gibi kollarında yayladı. Elini tellerde gezdirdi. "Necip" türküsünü söylemeye başladı. Yanık sesi Camgöz Derviş'i bile duygulandırdı, aşklarını, çocukluğunu anımsadı.

İkinci türküye geçti Veysel:

"Salını salını gelen efendim
Gel böyle salınma göz değer sana
Alları giyinip durma karşımda
Duyar ırakipler söz değer sana

Yürü güzel yürü, kimin yarisin
Şu hasta gönlümün şifakarısın
Karşıdan görünen Kırklar Dağısın
Sabahın güneşi tez değer sana

Ürfaniyim sever yari övmesin
Çöze idim ak göğsünün düğmesin
Topla zülüflerin yere değmesin
Yollar kubarlanmış, toz değer sana."

Perdeler parmakları altında yitip gidiyor, yanık bir ses, Ürfani'nin aşkını dağa taşa, kurda kuşa dinletiyordu.

Veysel türküsünü bitirdiğinde, Başçavuş Derviş efendi bir büyük düşten uyanır gibi başını kaldırdı. Odadakiler, sessiz bakıyorlardı. "Derviş'i

seyretmenin ne demek olduğunu belletirim size" diye söylendi içinden. Kendini şöyle bir toparladı. Cebinden mühürlü zarfı çıkardı, ağır aheste açtı, sözcüklerin üstüne basa basa okudu:

"Eli silah tutan herkes Şarkışla askerlik şubesinde kayıtlarını yaptırıp en geç cuma gününe kadar Sivas'ta bulunacak. Osmanlı ülkesinde seferberlik ilan edilmiş olup..."

Savaşın ne olduğunu bilmeyen gençler sevindi. Yaşlılar kara kara düşündüler.

Derviş atına atladı, Kırat tozu dumana katarak gözden kayboldu.

Şatıroğullarının bostanında, Molla, Himmet Ağa ve Karacahmet savaşı konuşuyorlar, Rüstem çapa çapalıyor, Veysel taşları ayıklıyordu.

Himmet Ağa sordu:

"Niye çıkmış bu savaş?"

Molla güldü:

"Yoo, bilirsin bedavadan bitimi bile vermem. Önce tütün kesesini çıkar."

Himmet Ağa keseyi ortaya koydu:

"İç içebildiğin kadar, kaçak tütün ki tel tel, Adöv bacımızın saçları gibi."

Molla anlatmaya koyuldu:

"Sırplı bir uşak Alamanın şehzadesini öldürmüş. Oğlunu öldürürler de durur mu Alaman kralı, ahım divana kalmasın, öcümün alındığını göreyim, dünyayı haritadan silmezsem öfkem dinmez, bilgiçlerim kollarını sıvasın, öyle bir silah bulsunlar ki ben burdan tetiği çekince İngilizi, Rusu, Sırbı kurt kuş gibi yere serilsin, kim bu büyülü silahı bulursa malımın mülkümün yarısını cebinde bilsin demiş."

Alaman kralının, silah uğruna malının mülkünün yarısını vermeye kalkması Himmet Ağa'nın garibine gitti. Karşı çıktı:

"İnanmam. Bir büyük Alaman kralı, deli mi ki malının mülkünün yarısını şuna buna dağıtsın. Çıkarır fermanını, ey bilgiçler, kim ki bana dünyayı silip süpürecek silahı bulamazsa kellesini uçmuş bilsin, der, bak o zaman tatlı can korkusuna nasıl kollarını sıvar keçi sakallılar."

Molla yalayıp ıslattığı sigarasından bir nefes çekti. Himmet Ağa'ya takıldı:

"Şuncacık şeyi anlayamadın mı? Alamanın kralı kendi kesesinden harcayacak değil ya. Elindeki, dünyayı silip süpüren silah olduktan kelli, İngiliz'in, Rus'un, Sırp'ın malını yallah babam alacak. Yarısını Osmanlıya, Aceme verse, yarısı yine kendine kalır."

Himmet Ağa coştu, tespihini keyifle şakırdattı, bacağını değiştirdi. Sırtını ağaca sağlamca verdi:

"Alaman dünyayı silip süpürecek, Osmanlıya verecek desene."

"Ne belledin ya, Alaman Osmanlıya, Osmanlı sana. Yoksa senin davarlar kuzulamayla çoğalır mı? Yeter ki padişah efendimiz kralın koltuğuna girebilsin."

İyice coşmuştu Himmet Ağa:

"Kıvırır mı dersin?"

"Elbet kıvıracak, akıldane paşaları var, göğsü silme nişanlı. Enver Paşa var ki aboov, Edirne'den atına atlayıp İstanbul'daki sadrazamı tahtından devirdi, Talat Paşa desen daha bir akıllı, kırk tilkiyi suya götürür, susuz getirir. Cemal Paşa'nın adını duydun mu? Duymadın besbelli. Bu Cemal bizim Celali atalarımız gibi gözü kara değil, hesabını kitabını tutmadan şuradan şuraya adımını atmaz. Rus'un toprağını, davarını, malını cebinde bil. Hem kimin malını verecek Alaman kralı? Osmanlının malını yine Osmanlıya, ecdadımızın Çin'de, Maçin'deki tapulu mülklerini eski sahiplerine, sana bana verecek. Alaman'la Osmanlı, bir de Acem şahı el ele verip dünyanın sırtını yere getirince gel keyfim gel. Aha sana hiç yoktan koca bir servet Himmet Ağa, sal ırgatları toprağa, işlesinler. Aç it gibi dolanmaktansa yiyecek ekmek bulurlar hiç değil."

Konuşulanlara kulak veren Veysel kendi kendine söylendi:

"Hiç akıl yok mu bizim paşalarda, meramları topraksa Çin'de, Maçin'de işleri ne, versinler beş kırmızıyı Molla emmime, insin Şarkışla'ya, sıkıştırsın altınları devletin eline, olur biter."

Molla işi şakaya vurmuştu ama yüreği kan ağlıyordu. Savaşın ne olduğunu biliyordu. Karacahmet'in de ağzını bıçak açmıyordu, gözleri Ali Rüstem'deydi.

Tekmil köyler boşalıp Sivas'a, Kayseri'ye aktı. Askerlik şubeleri nasıl baş etsin. Camiler, hanlar, hamamlar doldu, adam alacak yer yok.

Analar saçını başını yoldu, gelinler döğünüp dizlerini morarttı. Günlerce ağıt kaldırdılar:

"İki yıldıza benzer gözceğizin hey oğul. Buğday başaklarına benzer yüzceğizin hey oğul. Bana gelsin sana gelen gadalar. Akmaz olsun suyun Kızılırmak. Taşa dönsün al geyiğin Beserek. Çayır çimen bitmez olsun Güldede. Emziğimde süt damarım kesilsin. Kara bağrım kara taşlara gelsin!..."

"Höllüğünü elediğim, kundağını beledığim, yoluna kurban olduğum, evimin,ocağımın gülü, yaylamın yurdumun bülbülü, beni böyle bırakıp nerelere gidiyon, sensiz günü gün mü sayarım, sensiz dünü dün mü sayarım, günüm sensin, dünüm sensin, dağı taşı inleten, yeri göğü dinleten ba-

ban, atını, pusatını aldı, gökte ay ışımadan, eşkiya durmadan pusuya, düştü yollara bir zaman, gidiş o gidiş hey oğul, sana verdim sevgimi, muhabbetimi, göz açıp gördüğüm, gönül verip sevdiğim, şah oğul, bahtın babanın bahtına benzemesin, ektiğin güversin, diktiğin yeşersin, altın perçemli oğlun, sırma saçlı kızın olsun, ömürleri uzun olsun, düğünleri güzün olsun, varlığını görüp sevineyim, uşaklarını görüp övüneyim, sağlıcakla git, sağlıcakla dön oğul."

"Hey alnırnın yazısı, gönlümün sızısı, gözümün çırası sensin, sensiz dünyam zindan olur, şu gönlümün gülü sensin, sensiz bağlar viran olur, göz açıp gördüğüm, gönül verip sevdiğim, şah yiğidim, koç yiğidim, karşı yatan kara dağın yıkılmasın, gölgelice ağaçların kesilmesin, adı güzel Muhammed'e bağışlasın Tanrım seni, sağlıcakla git, sağlıcakla gel, yollarını gözleyen kan ayaklını unutma, beşikte yatan sırma saçlı, ela gözlü kızını, oğlunu unutma..."

Analar, gelinler öyle ağıtlar söylediler ki kuş kanadı kalem olsa ne defter edilip yazılır, ne destan edilip dizilir...

Bir gün sustular ve merak ettiler:

"Düşman kim?"

Molla'ya sorsun diye Adöv'e söylediler.

Adöv haberi getirdi:

"Düşman Sırp"

Birbirlerine baktılar:

"Sırp da ne uşak?"

Adöv düşündü. Attı:

"Sırp demek besbelli Çerkez demek!"

Haber yayıldı. Topaçlı Çerkezler'le Kızılbaşlar'ın arası büsbütün açıldı. Kızılırmağı geçen sal Çerkezler'indi, "Karşı Taraf"ı sala almadılar. Karşı taraf da devri gün "Düşman"ın salını yaktı.

Ekinlerin çoğu biçilemedi. Çocuklar bir avuç kavurga için buğdayları yaktılar. Nice tarlalar boz oldu, bostanlar, bağlar kurudu. Evlere sessizlik çöktü.

Veysel'in suskunluğu kahrediyordu anasını. Derdini söylese elbette bir derman bulmaya çalışırdı, kendi bulamasa konuşur, büyüklere danışırdı. Babası çarık çitirken oğlan bağdaş kurmuş, Ceneviz taşları gibi kımıldamadan duruyordu. Kişisi ondan da beter, "şu uşağın derdi ne" diyor mu? Dayanamadı, ellerini kaldırıp yüksek sesle dua etti: "Kurban olduğum Tanrım, n'olur beni erkek yarataydın, yıkardım kahrı, zulmü eksiketeğin başına, ha babam çarık çitirdim, benimki her gün ölmek!"

Kılıf diktirdi sazına, tüfenk gibi kuşandı, köy içinde böyle dolandı. Söbalanlılar sazlı askere bakap bakıp güldüler.

Gülüzar dayanamadı, sordu:

"Nedir derdin oğul, ne yiyon, ne içiyon, derdini söylemeyen derman bulamaz, kara yaslara büründün, seni böyle gördükçe dayanamıyom, ana olmayan bilmez."

Veysel'in yüreğindeki acı dolup dolup taşıyor, dökülecek bir umman arıyordu. Dilinin bağı çözüldü:

"Bizi yurt niye beslemiş ana? Bugünler için. Yaşıtlarım cepheye gitti. Ben bir Türk oğluyum. Türk çocuğuyum. N'olurdu sin taşıma şehit adı yazılsaydı. Felek kırdı kanadımı kolumu. Bana şehitliği bile çok gördü. Can dediğin ne ki ana? Eri geci al kanatlı Azrail çöker başına alır. Kan dediğin ne ki? Bir kaşık kan mı yok bende bu yurt için verecek? Nice çileli günler geçirdim, genç yaşımda dünyam karardı, karanlığı yine de kendime yoldaş edindim, ama askere alınmayışım pek zoruma gitti ana, bunlar da mı gelecekti başıma?"

Sözlerini zor tamamladı. Acı boğazında, yaşlar göz çukurlarında düğümlenmişti. Irmağın seli gibi saldı gözyaşlarını.

İçinden söylendi Gülüzar: "Aşarcı yer, öşürcü yer, paşası yer, poşası yer, Osmanlı nasıl ayakta durur? Böyle, Veysal gibilerle, Anadolu uşağıyla."

Aklının yettiğince oğluna öğüt verdi:

"Yaradan teraziye vurmuş, kiminin eline, kiminin diline silah vermiş. Dilinde silahın var, Türk'e böyle hizmet et, ağzını yediğim oğul."

☆ ☆ ☆

Gırtlağına kadar Veysel'le doluydu Erkan. Çekimden arta kalan zamanlarda Aşık'ın sanat yaşamına değgin bilgileri not ediyor, bir zamanlar başlayıp yarım bıraktığı romanı da tamamlamaya çalışıyordu. Uykusunda bile rahat değildi, sayıklıyor, "Esma", "Gülüzar" diye bağırıyordu.

Sabahın köründe Necmi damladı. Aşık'ın bir takkeli, bir de fotörlü resimlerini çekti ama çok yalvarmasına rağmen kravat taktıramadı, bütün başka fotografçılar gibi onun da hevesi kursağında kaldı. Necmi resim çekerken Aşık takıldı:

"İyi çıkmazsa almam ha!"

Kahvaltıyı evin önünde, ağacın dibinde yaptılar. Aşık yemekten sonra piposunu yaktı, birkaç nefes çekince de öksürmeye başladı.

Ahmet:

"Çok cuğara içiyon baba, bak durmadan da öksürüyon" dedi.

Oğlunu teselli etti:

"Cuğara içmekten maksat durmadan öksürmek değil mi?"

Erkan ahret sorularına başladı:

"Aşık olarak adını nasıl duyurdun?"

"Ruhu şad olusun, bin dokuz yüz yirmi dokuz, otuzlarda Ahmet Kutsi bey Sivas'a geldi, maarif müdürü olarak. Sivas'ın bütün Aşıklarını toplayıp üç gün süren bir konser yaptırdı Halk Evi'nde. İşte böyle çözüldü ayağımızın bağı. "Sen bu sazı niye taşıyon?" diyenlere, "İşte baksana, maarifli insanlar bile bunu hoş görüyor" dedik. Rahmetli Kutsi Tecer birer kâğıt vermişti. Bir ipucu geçti elimize. O zaman serbestledik. Gittikçe daha da genişledik.

"Şiir yazar mıydın o yıllarda?"

"Yok, yazmazdım. Diğer Aşıkların, Karacoğlan, Emrah, Dertli, Pir Sultan'ın, bizim bu yöre Aşıklarından Kemter Baba'nın, Ürfani'nin, İğdecikli Aşık Veli'nin demelerini ezberlemiştim. Karacoğlan'dan, Emrah'tan çok söylerdim o zamanlar. Ama şiir yazmaya başlamamıştım. Ben şiire geç başladım, kırk yaşımda."

"İlk yazdığın şiirleri anımsayabiliyor musun?"

"İlk yazdığım şiir mi? Cumhuriyet'in onuncu yılında yazılmış bir destan. Onbeş mi, onsekiz dörtlük mü ne. "*Türkiye'nin ihyası Hazreti Gazi/ Kurtardı vatanı düşmanımızdan/Canını o yolda eyledi feda/Biz dahi geçelim öz canımızdan.*" İşte böyle uzun boylu gidiyor. Gazi o zamanlar Atatürk soyadını almamıştı. Ankara'da çıkan Hakimiyeti Milli gazetesine verdim destanı."

"Hangi türküleri söylerdin, ilk plağın hangisiydi?"

"İlk plağım, "Mecnunum Leylamı Gördüm." Başka plaklar da yaptım, "Çiğdem", "Yıldız" gibi...

"Köy Enstitü'lerinde müzik öğretmeniydin..."

«Bedri Rahmi, Hakkı Tonguç, Ahmet Kutsi, Bedrettin Tuncel o zamanlar kültür yayınlarında çalışıyor, "Ülkü Dergisi"sini çıkarıyorlardı. O yıllarda, tanırsın, yanımda Veysal vardı, ikimizin de adı Veysal olduğundan ona Küçük Veysal derlerdi. Bize enstitülere saz öğretmeni olarak gitme teklifinde bulundular, giderik dedik. Sefer Aytekin de orda çalışıyordu. Aldı istasyona kadar götürdü. 1941 yılıydı. Hasanoğlan, Çifteler, Gölköy, Yıldızeli, Ladik okullarında saz öğretmenliği yaptım. Ladik'ten onbeş gün izinle köye döndüğümde bir daha geri gitmedim. Enstitü'lerdeki hayat beni sıktı. Günde bir iki saat derse girer, sonra bir odada yapayalnız kalırdım. Oturup sanki karımdan mektup almışım gibi bir şiir yazdım."

"*Bu gün mektup aldım gül yüzlü yardan/Bekletme sılada gel deyi yazmış.*" Bu şiir miydi?"

"Benim şiirlerimi benden iyi biliyon. Heye buydu. Okudum şiiri müdüre, izin istedim."

"Diğer şiirlerini nerde yazdın,?"

"Esti bahar yeli karlar eridi" "Açtı bahar çiçekleri Ada'nın" şiirlerini Arifiye'de, "Mektup"u, "Gidiyorum gündüz gece"yi, "Hayran oldum o dallara"yı Hasanoğlan'da, "Toprak" şiirini Çifteler'de yazdım!"

Ekip izinli, ama üç kişiye izin yok. Erkan, Necmi'ye:

"Yaylan arkadaş, doğru Zara'ya, Yapraklı köyünü bir incele, evlere bak, araba bul, at bul, köylülere sor soruştur, giyim kuşamlarını incele, yaşlı kadınların sandıklarını açtır, göreyim seni" dedi. Necmi yaylandı.

Belma'yı aldı. Aşık Veysel Okulunun ve üstüne kabartma saz konduruImuş Aşık Veysel Çeşmesi'nin önünden geçtiler. Halil Çavuş'u buldular, konuşup notlar aldılar. Necmi'nin listesinde geçen evlerin içine baktılar. Öğlen oldu. Yemekle oyalanmadılar, yanlarına yiyecek alıp Gavur Mezarlığı'na yollandılar. İki saat yürüdüler. Ter içindeydiler, dinlendiler. Yürüdüler, Gavur Mezarlığı'na geldiler. Erkan notlar aldı. Yeniden yola düştüler. Birkaç köylüye sorup. Şatıroğlu Karacahmetler'in çevredeki tarlalarını buldular. Dönüşte Belma'nın hırkası çalılara takıldı, çıkarmaya çalışırken de eline diken battı:

"Aksi Şeytan!"

Aksi Şeytan dalların arasından güldü:

"Şu kadınlardaki akıl bende olsa şeytanlıktan kurtulurdum. Boğazlarını tutamaz cennetin elmasını yer, suçu bize yüklerler. Aklı havada gezer, hırkayı çalıya takar, suçu bize yüklerler."

Erkan Belma'nın elindeki dikeni güçlükle çıkardı. Bir çıtırtı geldi, ağaçların arasından bir keçiyle oğlak çıktı.

"Bu kim biliyor musun?" dedi Erkan.

"Kim?"

"Kır Tanrısı Pan. Yanındaki de Aşk Tanrısı yaramaz Eros, okunu bize gerecek."

Belma içinden söylendi: "Yine mi?" Ve eğildi, yerden yuvarlak bir taş aldı. Erkan gülümsedi:

"Küçük Esma atmıştır."

Akşamın serin yeli yüzlerindeki teri kuruttu.

"Dinlenelim" dedi Erkan. Belma bir kayaya oturdu. Erkan az ötesine uzandı. Konuşmadılar. Güneş Şeme Dağı üstüne bir mızrak boyu indi. Derenin usul şırıltısını dinlediler. Yeşil bir kertenkele kayanın yarığından insanoğullarını merakla süzdü. Belma gözlerini uzaktaki bir noktaya dikti. Kalktı, bir adım attı, ayağının ucunda hafifçe yükseldi, ikinci adımını attı, usulca yanaştı. Parmaklarında bir kelebek vardı:

"Sevita mı?"

"Değil."

Kelebeği saldı, sevecen bakışlarla uçusunu izledi. Erkan'a:

"Gidelim. Karanlıktan korkarsın sen." dedi.

"Çok yorgunum, biraz daha dinlenelim."

Belma kayaya oturdu. Erkan çiçek koparıyormuş gibi kayanın dibine sokuldu, Belma'nın elini tuttu. Belma elini çekti:

"Yağmuru hiç sevmem, bana yaşlılığı anımsatıyor" demiştin. Yağmur bir simge, yaşlılığın değil, yalnızlığın simgesi. Karanlık da öyle. Beni ürküten, benim sevmediğim, karanlık değil, yalnızlık. Örneğin sevdiğim birinin elini tutsam karanlığın verdiği yoğun sıkıntı dağılıyor."

Belma yerinden kalktı:

"Beni kandırma, gidelim.

Erkan güvence verdi:

"Dokunmayacağım, söz."

Belma oturdu, Erkan kalktı. Sürekli kaçıp duran ürkek tavşanı üzmek geldi içinden:

"Saçların ağarmaya başlamış."

İri siyah gözlerini Erkan'a dikti:

"Seninkiler de dökülmüş. Hem ne demek istiyorsun, sana ne saçlarımdan. Evet erken ağardılar, ellerine kına yak. Kimseye yar olmadım, artık olmam da..."

Sırtını döndü Belma. Omuzundan tutup çevirdi Erkan:

"Biz bozkır çocuğuyuz, mayamız sabırla yoğrulmuş, beklemesini biliriz. Bu toprakların bir halk ozanı, *"Hiç kimse o yardan alamaz miras/ Deliktaş'ta şu Ruhsati var iken."* diyor.

Sözü sürdürdü:

"Oğlan uşağı aramayan bulunur mu, elimi sallasam ellisi, saçımı sallasam tellisi, ışık içinde yatsın ecdadımız, oğlu olanların ayağına ipek halılar döşeyip bir dediğini iki etmez, kızı olan kara yazılıların altına kara keçe serip önlerine kara yahni korlarmış. Gül benim, gönül benim."

Güneş Şeme Dağı'nın ardında kayboldu, alacakaranlık başladı. Belma kalktı. Erkan bir türkü tutturdu. *"Mardin kapı şen olur/Dibi değirmen olur/Buralardan yar seven/Çok geçmez verem olur "*

Belma aldırmaz göründü. Erkan devam etti: *"Mardin'in ağaçları/ Yarin beyaz saçları..."*

Belma ayağını yere vurdu:

"Çok hayınsın."

Erkan sustu. Sustular. Cırcır böceklerinin şarkısını dinlediler.

"Acının sesi bunlar."

"Ne acısı?"

"Cırcır böceklerinin şarkısı birbirleriyle sürtüşen kemiklerinin sesiymiş.."

Yeniden sustular. Sefil bir baykuş öttü. Erkan bir taş attı, baykuş kalkmadı. Bir taş daha attı, baykuş yine kalkmadı.

Belma çözüldü:

"Benim çocukluğum da seninkine benzer. Annanemle birlikte kaldım hep. Garip bir kadındı. Hangi evde otursak altında bir yatır gömülü sanar, abdest alıp namaz kılar, yatır çarpmasın diye dua ederdi. Lisede de aynı şey. Geceleri ay ışırken, güller koklarken Samsun'u, ölülerin gömütlerine dönmesini beklerdim. Üniversiteye girdim, yaşamım yine değişmedi. Biraz geciksem eve, sokaklara düşerdi. Sonra o peydahlandı. Ne zaman beni görse bu türküyü söylerdi. Bir yıl dolaştı peşimde. Dersanede, bahçede, hep aynı türkü. Yüz vermedim. Bir gün türkü kesildi. Ne çevremde dolaştı, ne türküsünü söyledi. Eksikliğini duydum, arar oldum. Evlendik. Annesini yanına aldı, toz kondurmazdı ona. Gecelerini geç vakte dek dışarda geçirirdi. Giderek, "polis peşimde" deyip uğramaz oldu eve. Ve ben, genç kızlığımdaki gibi bir yaşlı kadınla başbaşa kaldım. Yine de bir soluktu evde.

Sustu Belma. Erkan mırıldandı:

"Kediye, köpeğe, kuşa sığınır da, sığınamaz insan kendine."

Güneş iyice battı. Ay da yoktu. Teni soğudu Erkan'ın. Başını göğe kaldırdı. Tek bir ışık aradı, bulamadı. İçini yoğun bir hüzün kapladı. Belma elini tuttu, parmağını gökyüzüne uzattı:

"Bak orada bir yıldız var."

Ve Nerval'den iki dize söyledi:

"Tek yıldızım da söndü, yaldızlı sazım
Çalıyor Melankoli'nin Kara Güneşini.."

Erkan'ın hüznü yok oldu. Coşkulu bir sesle bağırdı:

"Bu toprakların çocuğu, bir bozkır uşağı da şunu söylemiş hanım:

"Sandım ki zöhre yıldızı
Şavkı beni yaktı geçti."

Dosyasını çıkardı Erkan. Senaryoya oklar çıkıp şu sözcükleri ekledi: "*Hırka, baykuş, Pan, Eros.*" Romanına bir iki sayfa yazdı. Yattı. Rüyalarından Belma, Esma ve Gülüzar aynı yüzle geçtiler. Kendi de bir Hüseyin oldu, bir Veysel.

"Kamera?"

"Hazır."
"Işık?"
"Hazır."
"Başla!"

☆ ☆ ☆

Sırtında buğday seklemi, Veysel girdi, Karacahmet çıkıştı:
"Ben getirirdim!"
Alındı:
"Elim ayağım tutuyor baba."
Taş günlerdir dönüyor, uyku değirmencinin gözlerinden akıyordu. En son Karacahmet'in ununu öğüttü, sıra Haydar'a gelince kestirip attı:
"Benimki de can, yatmaya gidiyom, değirmen sizin, durun başında öğütün. Ağırşağı iyi ayarlayın ha, aş yerine taş yersiniz. Bir aksilik çıkarsa uyandırın."
Haydar, Karacahmet'e yalvardı:
"Elini öpeyim Karaca, yardım et çıksın aradan şu iş, uşaklar götürsün sizin unu, benim kız cin gibidir.."
Çuvallar kağnıya yüklendi.

Bozkır, gıcırdayan tekerlerin tekdüzen türküsü tuttu.
Akşam olmuş, güneş dağların üstüne inmişti. Rüzgâr, kızların saçlarını, Veysel'in çiçek bozuğu yanık telini okşuyordu. Az sonra ince bir yağmur başladı, giderek hızlandı.
Esma bir süre Elif'le konuştu, sonra sustular. Yollar uzun zaman yalnızca tekerleklerin sesini dinledi.
Kızılırmağın kıyısına geldiler. "Oha" deyip öküzleri durdurdular. Esma indi, bir adım attı, ayağının ucunda hafifçe yükseldi, öbür adımını attı, topukları yere dik, ayaklarının ucunda, Kızılırmağa doğru uçar gibi yürüdü. Salcı ortalıkta yoktu. Karşı yakaya, Topaç'taki evlere seslendi. Kimse çıkmadı.
Sordu Veysel'e:
"Ne yapak?"
"Önce unları kurtarak."
Esma hasırı çuvalların üstüne serdi:
"Yaz yağmuru, çabuk diner."
Yağmur dindi. Elinden tutup Veysel'i kağnıdan indirdi. Evlere yeniden seslendiler, yanıt gelmedi. Kızılırmağın suları iyice kabarmıştı.

Elif uyandı:

"Üşüyom" dedi.

Büyükçe üç taş buldu Esma, üç taşı üçgen biçiminde yerleştirdi. Çalı çırpı topladı, taşların üstüne yığdı:

"Bağ bıçağın yanında mı?"

Veysel bıçağını verdi. Kağnının altına girdi kız, bir tahta parçası kesti, ikiye böldü, ortalarını yonttu. Veysel'in yanına oturdu. Tahtaları birbirine sürtmeye başladı. Dirseği sürekli Veysel'in koluna değiyordu. Bir sıcaklık Şatıroğlu'nun kollarından parmak uçlarına dek yürüdü. Yüreği ısıtan, teni ürperten bir sıcaklık.

Kızın eli sürekli işliyordu. Ne yapıyordu acep? Sordu. Esma yanıtladı:

"Odunları sürtüp ateş yakmaya çalışıyom."

Şaştı Veysel. Cebinden küçük bir kese çıkardı. Kavı çakmak taşının üstüne koydu, demiri bir kaç kez çaldı. Kav tutuştu. Kıza verdi. Esma yanan kavı yığının arasına soktu, üfledi. Duman çoğaldı. Mavimsi bir ışık belirdi, mavi kırmızıya dönüştü, küçük alevler yükseldi. Alevler büyüdü. Esma yaş dalları, ateşin, önce yanına, sonra üstüne koydu. Düş dolu gözlerle baktı:

"Ateş toprakla evlendi" dedi.

Elif'e sordu:

"Isındın mı?"

"Acıktım Esma abla."

Haydar'ın kızı, ışıklı, siyah gözleriyle çevreyi taradı. Kalktı. Elinde buğday başaklarıyla döndü. Ateşin üstüne koydu. Bekledi. Küçük ellerini korkmadan korlara uzattı. Kavrulan başakları avuçlarında ufaladı, kavurgayı Elif'e verdi. Elif inci dişleriyle taneleri öğüttü:

"Ne tatlı olmuş abla" dedi.

Esma gülümseyerek yanıtladı:

"İçinde ateşin altını var."

Veysel bir anlam veremedi bu sözlere. Altının tadını ilk kez duyuyordu. Onu asıl şaşırtan çocuk sandığı Esma'nın becerisiydi. Unu kurtarmış, ateş yakıp Elif'i ısıtmış, tarlalardan topladığı başaklarla doyurmuştu... Ayaklarını ateşe doğru uzattı. Bacakları Esma'nın bacaklarına değdi. Bir sıcaklık yeniden tüm gövdesine yayıldı.

Aynı akım geldiği yere döndü. Haydar'ın kızı teninin ürperdiğini duyumsadı.

Veysel biraz daha yanaştı.

Omuz omuza, kıpırdamadan, kabaran Kızılırmağın sesini dinlediler.

Sabaha karşı ırmak duruldu. Geçtiler. Veysel coşkulu bir sesle, Ayıntaplı Hasan Hüseyin'in türküsüne başladı:

"Yolumuz uğradı mahi güzele
Güzel için güzel bakmak güzeldir
Güzelin buyruğu, emri üzere
Güzel ile yola gitmek güzeldir

Esma da katıldı:

Güzel doğar güzel, bahar yazınan
Güzel ağlar, güzel güler nazınan
Güzel çalar, güzel söyler sazınan
Güzel ile sohbet etmek güzeldir

Güzel giyer güzel, şah abayı
Güzel gezer güzel ili obayı
Güzel doğar, güzel Muharrem ayı
Güzel ile matem tutmak güzeldir.

Hal böyle böyle, var yare söyle
Beni Mecnun etti, kendisi Leyla.

Bozkır eski bir aşk öyküsünü yeniden yaşadı. Aşıklar usulca gömütlerinden doğruldu. Kerem bir kez daha ah deyip yandı. Mecnun yüzünü çölün kumlarına gömdü. Ferhat gürzünü Amasya dağlarına vurdu. Tahir mızrağı kanına sapladı. Sonra yeniden usulca toprağa uzandılar.

Esma Veysel'i sazı tüfenk gibi kuşanıp köy içinde dolanır görünce takılmadan edemedi:

"Ava mı çıkıyon?"

Veysel güldü:

"Heye.."

"Ne vuracan?"

"Ceylan."

"Bizim buralarda ceylan ne gezer?"

"Sen varsın ya."

Veysel kağnının okuna çarptı, sendeledi, Esma koşup elini tuttu. El ele yürüdüler. Sordu Veysel:

"Eve mi?"

"Madımağa. Millet ota vurdu kendini, köyün çevresi boşaldı, Güldede'ye gidecem. Elif'i de alak, sen de gel, ceylan avlarsın."

Toprak al yeşil giymiş, besleyip büyütmüştü çiçeklerini. Esma, mor menekşeleri, yaban güllerini topluyor, koklayıp koynuna koyuyordu. Papatyalardan bir demet yaptı, Veysel'e verdi.

İki kız, keklik gibi seke seke yürüyüp türküler söylediler:

"Şu taşı kaldırmalı
Derviş Baba, varey, varey
Yılanı öldürmeli
Derviş Baba, varey, varey
Küçükten yar seveni
Derviş Baba, varey varey
Cennete göndermeli
Derviş Baba, varey, varey.!...

Yavru bir kuş gibi çırpınıyordu Veysel'in yüreği. Sabahın seher vaktinde cümle kuşlar ötüşürken, nasıl bülbülün çığlığı gülü uyandırırsa, Esma'nın sesi, söylediği türküler Veysel'in gönlünde, adını henüz iyice bilmediği tatlı duygular uyarıyordu.

Haydar'ın kızı ot kesmiyor, önüne bakıp sürekli yonca arıyor, kelebekleri kolluyordu. Madımaklar, hardallar, yaprakları bilek kadar evelikler, kıyısı kırtış kırtış dantelcli guşguşular, kuzu kulakları, teke sakalları ayakları altında ezildikçe Elif'in içi gidiyor, "niye toplamıyok" diye Esma'ya çıkışıyordu, ama hep aynı yanıtı alıyordu:

"Allah'ın otu bitmez."

Veysel Esma'ya ayak uyduramıyordu:

"Ne koşturup duruyon, niyetin düşürmek mi?"

Kahkahalarla gülüyordu Haydar'ın kızı:

"Hani sen ceylan avcısıydın, say ki çöldeyik, say ki ben de bir ceylanım, avla da görek."

Deli dana gibi dolaşmaktan, çimenleri tepmekten usanmıştı Elif. Haydar emmisinin kızına çıkıştı:

"Eve boş dönersem anam öldürür. Ben ot toplamaya başlıyom.

Çömelip madımak kesmeye, torbasına doldurmaya başladı.

Esma da eteklerinin ucunu belindeki kuşağa sıkıştırdı. Bıçağını işletti.

İki saat içinde torbayı, eteklerini, madımak, ebegömeci, evelik, kuzu kulağı, guşguş ve teke sakallarıyla doldurdular. Derenin kıyısına bir çukur açtılar, otları içine koydular. Hem yıkıyorlar, hem ellerini dizlerine vura-

rak, ezgiyle "Çillen otum çillen.. Çillen otum çillen" diye bağırıyorlardı. Otlar kabardı, sevindiler. Çıkarıp bir kıyıya koydular. Çukurdaki çamurlu suyu avuç avuç boşalttılar. Dereden dolan yeni suyla bir daha yıkayıp duruladılar. Bölüşüp köyün yolunu tuttular.

Eve gelince Elif, Esma'nın nasıl deli dana gibi koştuğunu, ot toplamayı unutup seke seke dağ bayır aştığını, gözü görmez kardaşını yorduğunu, "Ben ceylanım, sen de avcı, avla beni de görek" diye Veysal ağasını kızdırdığını, demet demet koyun gözü verip sırnaştığını tek tek anlattı.

Gülmemek için kendini tuttu Gülüzar. Kızmış göründü mahsustan:

"Bak şunun ettiğine. Bacak kadar boyuyla. Dünyanın sonuna kaldık. Gelin belli değil, kız belli değil. İnsanın edebi udu kalmadı. Delinin teki Esma. Sendeki akıl onda olsa yetişkin bir oğlana sırnaşır mı? Afferin benim aslan kızım."

Elif sevindi.

Tetik parmağı olmayan askerde çürüğe çıkar. Düşmanın attığı kahpe bir kurşun tetik parmağını uçurduğu için savaştan ilk dönen Memo oldu. Ev ev dolaşıp dört parmaklı elini gösterdi, cepheden sağlık haberleri getirdi ve yiğitliklerini anlattı ama avanak avratları bile kandıramadı. Tatlı canı kurtarmak için parmağına kendi kıymıştı. "Şehit olmasak da gaziyik" diye hayli çalım sattıysa da ismi "Gazi Memo" değil "Dokuzparmak Memo" kaldı.

"Dokuzparmak Memo" eşşeğini kağnı okuna bağladı. Yere bir yaygı serdi, üstüne boyalı şekerleri, horoz şekerlerini, halkalı şekerleri, mavi gözdeğmezlikleri, boncukları, küpeleri, gerdanlıkları dizdi. Kıyısı dantelli şehir yazmalarını, halisinden patiskaları özene bezene yaygının uç köşelerine koydu. Eskişehir'in lüle taşından takımları, Erzurum taşından tesbihleri yaygının ayrı bir yanına yerleştirdi...

Önce çocuklar koştu. Gözlerini şekerlere diktiler. Çocuk kısmı, dişe dokunur bir şey almazdı ama köylüyü serginin başına toplamakta bire birdi.

Memo sırtını kağnıya verip oturdu. Bugüne bugün koca bir çerçi anası, Ocaklı Ümmühan da çalım satarak sergide yerini aldı.

Kızlı, oğlanlı çocuklar çember oldular. Çember daha da genişledi. Kadınlar uşakları itip ön sırada durdular, baktılar. Birer birer gözden kayboldular, kocalarıyla birlikte yeniden göründüler.

Alış veriş başladı. Çuvalları çıkardı Memo. Buğday verenlerden buğday, yumurta verenlerden yumurta alıyordu.

Uşaklar kendilerini yere attılar. Böyle alışmışlardı, uzun boylu bağırıp tepinmezlerse analarının yüreği yumuşamıyordu.

Hasat zamanı çocuklar büyük insanlar gibi en ağır tarım çalışmalarına katılır, hasat bitince yeniden çocukluğa dönerler. Oğlanlar boyalı şekere, kızlar inciğe boncuğa duyarlıdır.

Her çerçi geldiğinde Söbalan'da kıyamet kopar. Veysel gürültüyü duyunca çitidiği çarığı yanı başına bıraktı, sergiye yaklaştı. Kalabalığa karışmadan uzakta durdu. Esma'nın sesini duydu:

"Ana, şu küpeleri al bana."

Zalha halası öfkeyle çıkışıyordu:

"Dellendin mi? Bu teneke parçasına on yumurta verilmez. Nerden bulacam? Evde hepsi dört yumurta var. Baban çiftten dönünce ne yiyecek."

Veysel kendi kendine söylendi:

"Bu nasıl küpeyimiş ki Esma hevesleniyor. Sokuldu, ellerini uzatıp çemberi aralamaya çalıştı. İncik boncukları ezecekti. Memo fırlayıp omuzlarından tuttu:

"Oha! Biz bunları lira dökerek aldık, saz çalıp türkü çığırarak değil."

Veysel'in alnındaki sol damar kalınlaştı, atmaya başladı yürek gibi. Çiçek bozuğu yüzü killi toprağa döndü, burun kanatları gerildi, alt dudağı sarktı, uzun çenesi daha da uzadı, sol gözünün içindeki kızıl et parçası büyüdü.

Memo ürktü, ayrımında olmadan bir adım geri çekildi.

Az sonra Veysel'in yüzündeki fırtına dindi, dalgalı deniz duruldu. Sözcüklerin üstüne basarak konuştu:

"Şo küpeleri ver hele."

Memo küpeleri verdi. Veysel ince parmaklarıyla biçimini yokladı. Sordu:

"Kaça bunlar?"

Memo yanıtladı:

"Beş kuruş. Gümüş beşlik olacak ha. Sana en son on yumurtaya, Elif bacım sevinsin."

Veysel ayrıldı, on yumurtayla dönüp küpeleri aldı.

Esma Veysel'e göz oldu:

"Güzel bir çiçektir bu, kokusu hoştur, adı menevşe, rengi mor, al kokla.."

"Her vakit açar mı?"

"Hayır, her çiçeğin bir mevsimde yeri olur. Bu mavi kıza aşıklar türkü yakar, suyu damara kan, bedene şifa, ağrıyı, sızıyı keser... Bu da papatya, koyun gözüne benzer, kızlar yapraklarından fal açar.

Çalılardan bir kuş sürüsü havalandı:

"Keklik kısmı zurba zurba dolanır."

Çiçekleri tek tek toplayıp Veysel'e veriyordu:

"Lale bu, yardan ayrılmışçasına boynu eğri durur."

Çıngırak sesleri duyuldu:

"Sürü Güldede'ye doğru başını almış gidiyor. Güldede'nin ağaçları türlü türlü ses verir."

Veysel onayladı:

"Ağacın hüneri çok, ustasına düşmesin, zurna olur iniler."

"Sen de sazı inletiyon, mutlak ünlü bir Aşık olacan."

Karacahmet'in oğlu umutsuzca yanıtladı:

"Aşıklığı kim yitirmiş ki ben bulam."

Çay kıyısındaki bir ağacın gölgesine oturdular. Veysel'in yüzündeki terleri yazmasının ucuyla sildi. Anlatmayı sürdürdü:

"Solumuz Kurban Pınarı, sağımız Beyyurdu, Şahinkayası. Mecsit köyü Şeme Dağı'nın eteğine yaslanmış.."

Esma'nm elini tuttu. Tatlı bir sıcaklık kızın elinden parmaklarına ve yüreğine aktı.

Hanife'yi daha ilk gördüğünde Veli Efendi'nin dişleri ışıldamıştı. Hacosman'ın mal müdürüyle dönecek işleri vardı, gelini de rahatça, odada dönsün diye Memo'yu çerçiliğe salmıştı.

Masayı donattı Hanife. Ekmeğin karneye bağlandığı, tiryakilerin şekersizlikten kıvranıp üzümle çay içtiği kıtlık günlerinde sofrada kuş sütü eksikti. Nar gibi kızarmış bir kuzu, yağlı çörekler, küp peyniri, yumurta, zeytin, turşu, buza yatırılmış rakı...

Hanife bir yandan koyuyor, bir yandan da "bok yeyin" diye içinden söyleniyordu. Kocasından, boynuzlu kaynatasından, bu konaktan iğreniyordu. Hele Veli Efendi olacak adam! Ağzı yalak gibiydi herifin. Konuşurken tükrükler saçıyordu. Parmağını sofra başında bile burnundan çıkarmadığı yetmezmiş gibi, vıcık vıcık et parçalarını "Yemezsen ölümü öp" diye uzatırdı. Yüreği bulandı.

Karakol Komutanı Camgöz Derviş Mal Müdürü'nden önce geldi. Karısını da yanına almıştı. Eski bir akşamcıydı, vakti saati gelince bekleyemezdi. Camgöz'ün huyunu bilen Hacosman Hanife'ye seslendi:

"Bardakları getirin hele!"

Camgöz dilini şaklatarak içdi, rakıyı icad edenlerin babasına rahmet okudu. Biraz çakır keyif olunca karısına takıldı:

"Veli Efendi uçkuruna gayetle bozuktur, avrat kısmına yiyecek gibi bakar, huylanıp adamın başına çorba çanağını geçirme sakın. Köprüyü geçene kadar Veli eşşeğine dayı diyeceğik."

Hacosman'a onaylattı:

"Doğru mu Hacosman Efendi."

Hacosman düzeltti:

"Yanlış. Eşşek değil, eşşoğleşşek."

Gülüştüler. Bir süre sessizlik oldu.

Sığır tüccarı sordu:

"Kütahya'dan haber var mı? Cevap geldi mi name'ye?"

"Geldi, gelmez mi. Çiftlik almanın tam zamanıymış şu sıra, ama bizde para ne gezer?"

Ayıntaplı'ydı Camgöz. Askerde teskere bırakmış, uzatmalı olduktan sonra zamanının büyük kısmını Kütahya'da geçirmişti. Yine oraya dönmek, bir çiftlik satın almak istiyordu. Sahtiyan çizmeleri ayağına çekecek, altın köstekli saati yelek cebine sokacak, dosta düşmana çalım satacaktı. Hele de içkili olduğu zamanlar, hep Kütahya'da alacağı çiftlikten söz ederdi.

Karısına döndü:

"Şu çiftliği bir alabilsek, ırgat çalışır, biz yerik. Yatarık sırtımızın üstüne, vur patlasın çal oynasın."

Karısı sordu:

"Her dilediğimi alır mıydın o zaman?"

"Bir sözünü iki eden Derviş'in.."

"Hele yalancı, şimdi böyle den, o zaman boşlan beni."

"Sensiz çiftliği n'örsün Derviş."

Kapının tokmağı vuruldu.

Odayı hacıyağı kokusu doldurdu. Veli Efendi'nin berberden yeni çıktığı belliydi. Koca bir mal müdürü olduğundan, berber pudrayı, kremi bolca sürmüştü. Un çuvalından, değirmenden çıkmış gibi bembeyazdı yüzü. Ortadan ayrılmış biryantinli saçları başına yapışmıştı. Gerdanı sarkıyor, dudakları döğülmüş ete benziyordu. Sarıldı, önce Hacosman'ı, sonra Karakol Kumandanı'nı yanaklarından öptü. Başçavuş takıldı:

"Neredeydin Veli Efendi? Gözümüz yolda kaldı. Ablamdan mı izin alamadın yoksa?"

"Berberin çenesine yakalandık, eli bir işliyor ağzı bin."

"Ayna gibi parlamışsın valla. Şarkışla'nın avradına kastın var ellaam!"

"Biz yaşlandık, iş geçti, kim bakar yüzümüze."

Camgöz karısına döndü:

"Yalan mıyım, ayna gibi parlamamış mı?"

Utanırmış gibi kocasına sert sert baktı kadın.

Bir tepsi börekle Hanife girdi. Camgöz bu kez Hanife'ye onaylatmak istedi:

"Ayna gibi parlamamış mı?"

Ağzı kulaklarına vardı Veli Efendi'nin.

Hacosman gelinine yalandan çıkıştı:

"Bu nasıl sofra göreneği, rakıları doldurmak yok mu, otur hele."

Sığır tüccarı Hanife'yi elinden tutup, kendisiyle Veli Efendi arasındaki boş sandalyeye zorla oturttu.

Mal müdürü aşka geldi. Rakı bardağını bir dikişte boşalttı. Elinin tersiyle bıyıklarını sildi, bismillah çekip iri bir et parçasını ağzına attı. Dizi Hanife'nin dizine değdi, içi gıcıklandı, bardakları ardardına boşalttı. Masa altından elini kızın baldırına götürdü. Hanife yılışığın elini itti.

Camgöz sallanarak kalktı. Bir oyun havası koydu gramafona. İnce bir kadın sesi doldurdu odayı: "*Kadife yastığım yok./Odana bastığım yok./Kitaba el basayım./Senden başka dostum yok.*" Karısını kolundan tuttu:

"Kalk iki dön, oyun havası boşa gitmesin."

Nazlandı kadın:

"Güzel güzel oturup içiyonuz işte.N'öreceksiniz oyunu."

Hacosman üsteledi:

"Nazlanma heeri."

Camgöz Derviş'in karısı kırk yıllık köçek gibi göbek atarken Veli Efendi de sürekli alkış tutuyordu. Neler geçiriyordu usundan:

"Taş gibi avrat. Koynunda bir gece konuk olsam yeter." İyice coştu. Kalkıp karşısına geçti, göbeğini hoplatmaya başladı.

Ne kadar oyun plağı varsa gramafona koydu Camgöz.

Veli Efendi, yüzünden boşalan terleri koca mendiliyle sık sık kuruluyordu. Odada başkalarının bulunduğunu unutmuş gibiydi. Göbeğini kadının karnına sürtüyor, arada bir de göğüslüyordu.

Tam kıvamına gelmişti adam. Hacosman işaret etti. Camgöz plağı yenilemedi:

"Hele biraz da konuşup sohbet edek Veli Efendi."

Yeyip içip bir karara vardılar: Yok seferberlikmiş, yok kıtlık varmış diye çarıklı davarının, malının değerini arttırdıkça arttırıyordu. Oysa, cephede can veren Memed'in kursağını doldurmak gerekti. Çarıklının yüzünden kavurmayı ateş pahasına yolluyordu Hacosman. Mal müdürü topaç gibi bir laf salsa ortalığa, bundan kelli davarı, malı olan kelle başına vergi ödeyecek, ödemeyen topun ağzına konup atılacak, tarlası, tapanı, davarı, malı toptan mezede çıkacak dese, bak nasıl aklı başına gelirdi çarıklının. Hem cephede Memed'in karnı doyar, hem de iyi kötü, çiftliği alacak kadar Derviş'in cebi para görürdü. Memo Hanife'yi gelin getirince şu kötü konak da dar geliyordu artık. Bir "gayfenin" kırk yıl hatırı vardır. Kırk yıllık dostu Veli Efendi, helalinden üçbeş kuruş versin yeter, konağı seve seve satardı ona.

Veysel'in armağan ettiği küpelere çok sevindi, gözleri sürekli yerde tarladan dönerken, bir zamanlar Bereket halaya rastladığı yere geldi, oturdu, uzun uzun güneşin alev yüzüne baktı ve tatlı düşlere daldı Esma: Dört yapraklı yoncaları buluyor önce, Dokuzparmak Memo'dan, yumurtaları sayıp, Oltu taşından tespihi, Eskişehir lülesinden takımı satın alıyor ve külekte yonca merhemi, Topal Yeter'in kanatlanıp Ali Rüstem'e uçtuğu yerde Veysal'a rastlıyor. Otur diyor, oturuyor Karaca emmisinin oğlu, çalıyor dört yapraklı yonca merhemini bir güzel gözlerine, aç gözlerini diyor, açıyor Veysal, o şaşkın bakadursun, uzatıyor Oltu taşından tespihi, sonra yum diyor gözlerini, Veysal yumuyor, aç diyor gözlerini, Veysal açıyor, bir takım ki Eskişehir lülesi, oğlan neye uğradığına şaşıyor.

Hayal içinde, az ötesindeki yelkovan çiçeğinin yapraklarını okşadı, haberci çiçek kızı Veysel'e taşıdı. Çarık çitirken Karacahmet'in oğlu da düşlere daldı, ama onun düşleri Esma'nınkilerden daha gerçekçiydiler: Saz çala çala topluyor mangırları, sayıp bir güzel değirmeni sahipleniyor, bir de çırak tutuyor iyisinden, varsın taş gece gündüz dönüp dursun, o kazandığı paraya bakar, uyku dediğin de ne ki! Yığar mecidiyeleri, Memo gibi çerçiliğe sıvanmaz, bir de bakkal dükkânı açar, eh o zaman "kör" diye vermesinler Esma'yı!

Haydar'ın kızı köyün yolunu tutarken Veysel de evine doğru yöneldi.

Hacosman'ın topaç gibi ortalığa saldığı söz ağızdan ağıza geçerek tüm köyleri dolaşmış Veysel'e dek gelmişti.

Kapıda Elif yün eğiriyordu. Sordu:

"Babam tarlada mı?"

"İçerde."

"Anam?"

"O da."

İkisini karşısına aldı:

"Babam var iken söz bana düşmez ama hatırlatayım dedim. Kulağıma çalındı, davara, zahraya salma salınmış, köylünün niyeti saklamakmış ellaam, hiç doğru değil, yine de öğrenelim el n'örecek. Anam evleri dolaşsın, avrat kısmından söz kapmak kolay olur, baba, sen de erkeklerin ağzını ara. Aman ha, karda yürüyün, izinizi belli etmeyin. Ben Kahya emmimle bir konuşayım."

Deyneğini yere vura vura çıktı.

Veysel'in büyüyüp evi sahiplenmesi Karacahmet'in hoşuna gitti:

"Allah bugünleri de gösterdi."

Gülüzar ellerini Allah'a kaldırdı:

"Çok şükür. Bir de evlendiğini görebilsek!"

Karacahmet'in delikanlı oğlu Kahyalar'da epey oyalandı. Ordan Molla emmilerine geçti. Son olarak Esma'lara uğradı.

Haydar Ağa Veysel'i sedire yerleştirdi, Zeliha ardına yastık koydu:

"Hiç gelmiyon."

Sıkılarak yanıtladı:

"Hep aklımdasınız, rahatsız etmeyim diyom."

Haydar eminisi mahsustan azarladı:

"Yediği naneye bak, bura bizim değil canların mekanı."

Zeliha hatır sordu:

"Nasılsın?"

"İyiyim sayende hala, bir can değil mi, sürüyüp gidiyok."

Esma ayranla girdi. Anası hamaratlığına şaşıp yüzüne baktı, Esma kızardı, tas el değiştirirken Veysel'in avuçları ellerini hapsedince daha bir bozuldu, kulaklarından alaf fışkırdı.

Delikanlının aracılığıyla saygınlar söz birliği ettiler, devri günün akşamı Yamaç'ta toplanıp yeni salma işini uzun boylu konuşacaklardı.

Karacahmet'in oğlu deyneğini bir yere vurup, bir havada savurarak Yamac'a doğru giderken ardından bir ses geldi ve sesinden sahibini tanıdı:

"Uğurlar olsun oğlum."

"Sağol emmi."

"Nereye böyle?"

Gittiği yeri söylemedi:

"Hiç, geziyom."

Adama sağlığını sordu:

"Nasılsın?"

"İyi değilim, içimde dert var."

Yaşlıyı teselli etti:

"Allah büyüktür, çıkaran bulunur elbet."

Yürüdü.

Saygınlar şaşırıp kaldılar. Toplantı sözde gizliydi. Demek ki, yerin yalnız kulağı değil, ağzı da vardı, yer söylemişti ve Yamaç arı kovanı gibi uğulduyordu. Evlerde tek kişi kalmamış, çağdışılar, kadınlar ve tekmil uşak alana dolmuşlardı.

Çoğu neden geldiğini bilmiyordu. Yaşlı bir kadın yanındakine sordu:

"Niye toplandık?"

"Rus'u yenmişik, onu kutluyok."

Ötede bir başka yaşlı kadın ağlıyor, usul, içli bir sesle Yemen türküsünü söylüyordu: "*Kışlanın önünde sırasöğütler/Yüzbaşı oturmuş asker öğütler/Yemene giden o babayiğitler* "

Parmağından gazi Memo, Plevne marşıyla kalabalığı coşturuyordu:

"*Şanı büyük Osman Paşa*

Plevne'den çıkmam diyor!"

Veysel söğdü:

"Hele ite, Söbalan'ı Hacosman babasının tapulu mülkü sandı."

Kimi de telaş içindeydi, devlet davarı, sığırı, son tanesine kadar tarladaki buğdayı yallah babam alıp savuşacakmış.

Ahı gitmiş vahı kalmış ama gün görüp devran sürmüş dişsiz yaşlılar savaşın ne yaman olduğunu biliyor:

"Sütü kalsın davarın, etini verin gitsin Osmanlı'ya" diyorlardı.

Kadınlar, daha gerçekçi, dizlerini döğüp ağıt ediyorlardı:

"Keşke orduya gitse kele, askerdekiler oğlumuz, uşağımız, kurtulsun vatanımız, feda olsun canımız, malımız, davarımız, katar katar devemiz, boynu mavi boncuklu boğalarımız.."

Kör Kamer de ekledi:

"Tavlada çerkezatımız.."

Dürtüp susturdular.

Veysel güldü, ağıtlarla deve, boğa bağışlayan bu fukaraların bir kısır keçisi bile yoktu.

Gizli toplantıya yalnızca Himmetler gelmemişti, davarın ve malın gerçek sahibi ortalıkta yoktu, Hacosman'ın dünürü olduğundan ellaam.

Ana baba günüydü, top atsan duyulmaz. Saygınlar yeniden söz birliği ettiler, toplantı yeri değişti, delikanlıyı da alıp dereye aşağı indiler.

Karacanın bostanında bağdaş kurup oturdular.

Muhtar olduğu için söze Kahya başladı:

"Ben muhtarım, devletin bir temsilcisi, lakin devlet devlet olsa, ibiğimizi kuruttu. Ölümüz kefensiz kaldı, bütün yıl çalış çabala, gelip alsınlar elinden. Alemin ahmağı biz miyik, Çerkezlerden akıllısı yok valla, her bir şeyi saklamışlar."

Cebeliğin Hasan köyün en ödleğiydi:

"Camgöz yılanı deliğinde bulur çıkarır, başımıza hal gelmese, yeri iyi seçmeli."

"O işi bana bırakın, koca Emlekte yer mi yok, yiğit ise bulsunlar" dedi Kahya.

Veysel'in çiçek bozuğu yüzünden endişe bulutları geçti:

"Devlete karşı gelenin sonu hayırlı olmaz, hırsın atıyla gitmeyek."

Cebeliğin Hasan Ağa da onayladı:

"Şeriatın kestiği parmak kanamaz."

Haydar araya girdi:

"Devlet diye, şeriat diye diye kanımızı emdiler."

Veysel karşı çıktı:

"Büyüklerimiz bizden iyi düşünür."

"Hepsi hacı-hoca, bezirgan, yoksulu düşünen kim?"

Haydar emmisinin aklına şaştı Karacanın oğlu:

"Akıldane paşalar var, onlar mı doğruyu bilir, köylü kafamızla biz mi?"

Kahya yeniden söze karıştı:

"Zenginlerin kızları paşalarda, suyu baştan bağlamışlar."

Veysel'in canı sıkıldı:

"Söbalan'dan topal avrat mı alacaklardı, davul dengi dengine. Boynumuz kıldan ince."

Cebeliğin Hasan atıldı:

"Elbette kıldan ince."

"Elde yok avuçta yok, ne yiyeceğik bütün kış" dedi Haydar.

Yanıt Veysel'den geldi:

"Yaradan herkesin rızgını verir elbet. Aç mı koydu Söbalanlıyı toprak, karnımızı doyurdu şükür, bize düşen toprağı işlemek, tohumu haşlamak, ama n'örüyor köylü, sabanı yalandan tutup yatacak gölge arıyor."

Şaşırdı Haydar:

"Tarlaya tapana uğramadığından çektiğimizi bilmiyon. Yan gelip yatsak Söbalan'ın toprağı haşladığımız tohumu bile vermez."

Veysel alındı:

"Boş mu duruyom emmi, ben de çarık çitiyom, otu, taşı ayıklıyom, n'örebilirim başka?"

Haydar konuşacak oldu, Karacahmet bir el işaretiyle susturdu, kuruntulu uşağını avuttu:

"Yanlış anladın oğlum, Haydar, çalışıyok, çabalıyok, niye alın terimizi kaptırak diyor. Yerden göğe haklısın sen biliyom. Camgözü, tahsildarı itin iti, ossaat anlarlar saklımızı, gizlimizi, bıldır şunca davar vardı, mal vardı, yer yarılıp yuttu mu derler, bir söyleyen olursa elimiz, avcumuzdakinden de oluruk."

Kahya güvence verdi:

"Söbalan'dan kancık çıkmaz, hiç kimseler duyamaz."

Mollaya döndü:

"Öyle değil mi?"

Molla güldü:

"Hacosman niye gönderip duruyor Dokuzparnağı köylere? Yayla yelini solusun, çam dibinden gelen soğuk suları içsin diye mi? Elbette değil, çerçilik aldatmaca, siz siz olun, Memo'nun yanında söz kaçırman ağzınızdan."

Veysel'in dudakları oynuyordu. Karacahmet oğlunun saçlarını okşadı:

"Yüksek söyle, enginlerde dolaşma, biz de duyak."

Oğlu sözcüklerin üstüne basa basa, tane tane konuştu:

"Yalanı boşlasak iyi olur. Kuru bühtan er geç çıkar ortaya, doğru yoldan sapmayanın iki cihanda yeri var, niceler gelmiş geçmiş, konmuş göçmüş, ne götürmüş azdan çoktan, nicesinin çarkını ters çevirmiş bu dünya, nice yiğitleri tepmiş devirmiş, ne bay kalmış sonunda ne geda, herkes kazandığını yalan dünyada bırakıp beş arşın bezle yolcu olmuş. Adımı doğru atıp düz ovadan şaşmayak, uzun sözün kısası, diyom ki, tamamını değil de yarısını saklayak erenler."

Erenler şaşkınlıkla birbirlerine baktılar.

Gece geç vakte dek konuştular, her kafadan bir ses çıktı. Molla pek karışmadı, köylünün huyunu bilirdi, tamam der, tam tersini yapar, atar, tutar, zoru görünce dut yemiş bülbüle döner, ağzını kilit açmaz.

Dağıldılar.

Molla eve gitmeden önce, usul adımlarla bir süre dolandı. Düşündü: "Bütün köyün yüreğinde korku var. Osmanlı'nın yarattığı korkuyu Enver Paşa bile söküp atamaz. Devlet korkusu, cenderme korkusu, tahsildar korkusu. Hadi Veysal kör, karanlıkta yaşamak ürkekleştirmiş oğlanı. Ya ötekiler, onlar daha da kör. Hem aç kalmaktan çekiniyorlar, hem cendermenin, Camgöz'ün saklanan malı, davarı gizlide bulup çıkarmasından. Gözlerinin önünü göremez hale gelmişler. Neden korkuyorlar? Ölümden öte köy var mı? Peki yaşıyorlar mı zaten? Yitirecekleri ne? Hiç.. Ellerinde yok, avuçlarında yok. Bütün bir yıl uğraşsınlar, didinsinler, üç beş kile buğday kaldırsınlar harmandan, onun da çoğunu tahsildar alsın götürsün. Köylü çalışsın, üretsin, şehirli eli kıçında gezip hazır yesin. Ekende biçende yanımızdalar mı? Hele bir orağı alıp güneşin arnacında tarlalara dalsınlar, hele bir, ağızları saman dolu, harman savursalar da görsek ne babayiğit olduklarını. Bırak ekin biçmeyi, harman savurmayı, dövene binip öküzün ardından dolanmayı bile beceremezler. Yemeğe gelince pek ustalar. Köyde Camızoğulları, Himmetler, kasabada Hacosmanlar yağmalasınlar bu hanı. Her yerde kuyrukları var itlerin. Memo gibi kuyruktaki kıllar da cabadan... Ne yapmalı peki? Birleşmeli, silip atmalı korkuyu, cenderme haksızlık mı etti, topluca dikilmeli karşısına, olmadı mı, dayanmalı kaymakamın kapısına, tut ki kaymakam da onlardan, Sivas'ın valisi ne güne duruyor. Validen de iş çıkmazsa ver elini İstanbul, bir bir sayıp dökmeli Enver Paşa'ya."

Düşündüklerine birden kendi de şaştı. Yüksek sesle söylendi: "Belli iyice yaşlanmışım, beynim sulanmış. Biz kimik ki paşaların önüne çıkabilek.."

Köylüler hiçbir şey yapmadılar, ne sakladılar davarı, ne de sattılar.

Hacosman bir eli kıçında, bir elinde koca taneli kehribar tespih, Şarkışla'nın mal pazarını şöyle bir dolandı, hayvanlara göz ucuyla baktı. Eski kaynatası Mal Müdürü Veli Efendi'ye uğradı, bir kahvesini içti, şurdan burdan, bir de hayvan pazarındaki durgunluktan söz etti. Veli Efendi:

"Anlaşıldı, tahsildar o değilden köyleri bir gezsin." dedi.

Hacosman ekledi:

"Çerkezlere fazla bulaşmasın ha, heriflerin gözü kara."

On beş güne kalmadan Şarkışla'nın hayvan pazarı dolup taştı. Karacahmet de ineği yok pahasına elden çıkardı. Daha parayı cebine koymadan, nerden haber aldılarsa, esnaf yanında bitti. Akdağmadeni'ne yine gidilemedi. Hem, Lokman Hekim ölü müydü, sağ mıydı belli değil!

Dağ gibi Molla'ya ne olduysa Şarkışla'nın askerlik şubesine çağrıldığı o günden sonra oldu. Oğullarından ikisinin ölüm haberi perişan etti adamı. Gamsız, tasasız Molla'nın yerini taş kadar dilsiz ve sağır bir başka Molla aldı. Gün geçtikçe kötüledi. Çaldıkça içti, içtikçe çaldı, hep aynı türküyü söyler oldu: "*Hano Yemendir/Gülü çemendir/Giden gelmiyor/ Acep nedendir.*"

Adviyenin durumu kocasından da kötüydü. Dokuz ay karnında taşıdığı, emzirdiği, beslediği, beşiklerde salladığı iki oğlu toprak olmuştu, yattıkları yer bile belli değildi. Derdini bağrına gömüyor, gizlediği gözyaşlarını bir tenhada salıyordu. Ötekiler de döner mi, dönmez mi? Kocası ölüm döşeğindeydi. Tek kuruşları yoktu, Molla eline geçeni işrete, keyfe vermiş, kara günleri düşünmemişti, ama iyi kötü erkeğiydi başında, avuç açmamış, açtırmamış, evini ele güne muhtaç etmemişti. İçliği elinden bırakıtı, yamayla uğraşacak halde değildi. Kocasının öksürüklerini duydu, meret bir başlayınca saatler sürüyor, leğen dolusu köpük kusuyordu kişisi. Başına gitti, alnını tuttu. Göğsü demirci körüğü gibi inip inip kalkıyordu. Su içirdi.

Rahatlar gibi oldu Molla, sırtını duvara dayadı, bir süre üzgün gözlerle baktı karısına. Koca bir ömür gözlerinin önünden akıyordu. İşte gelmiş gidiyor. Sultan Süleyman'a kalmayan dünya ona da kalmamıştı. Şu illerde, şu köylerde toprağın taşın, kurdun kuşun ağzı dili olsa da anlatsaydı. Hey gidi günler hey! Hırıltılı bir sesle söylendi:

"Al kanatlı Azrail'in sabrı tükendi, saz acıyı yeğinletir, Veysal'ı sesle, biraz çalıp çığırsın."

Şatıroğlu, ustasının ayak ucunda bağdaş kurup sazına düzen verdi. Yanık bir ses odayı doldurdu: "*Bülbülün kanadı yeşil/Kırmızı güle dolaşır/ Ağlamak bana yaraşır/Sen ağlama ben ağlayım.*"

İkinci bir türküye geçti: "*Mecnun'um Leyla'mı gördüm/Bir kerede baktı geçti/Ne sordum, ne de söyledi/Kaşlarını yıktı geçti.*"

Hardallı Halil, Aşık Kamil, Tonuslu Aşık Hüseyin, Kemter Baba, Ürfani bir bir tellerden geçtiler.

Ustası hırıltılı bir sesle durdurdu:

"Ağzına sağlık oğlum. Çok insandan dinledim ben bu sazı, çok aşıklar tanıdım, sen gibisini görmedim. Şu Söbalan'a kapanma, gez dolaş, başka diyarlara git, kon konuş, Aşık demek gezginci ozan demek. Usta malı söylemekten kendini kurtar. Saz deyip geçme, sayesinde nice aşık bey gibi yaşamış, yeyip içmiş. Şu Molla emmin bile sazla kaç ev geçindirirdi. Har vurup harman savurdum, işret ayağında yedim. Pişman mıyım? Değilim. Bir daha gelsem dünyaya yine yaşadığım gibi yaşardım. Demek istediğim şu, aklını kullanırsan saraylarda, konaklarda oturur kalkar, dünyalığını kazanır, keseni doldurursun. Sen sen ol, büyük adamların meclisinde çalıp çağırmaya bak. Ama, yoksulun da gönlünü kırma. Gevezeliği sevmen biliyom, yine de söyleyim, büyüklerin meclisinde, çok dinle, az konuş. Hacı Bektaş Efendimiz "eline, beline, diline sahip ol" demiş. Aç değil, açık değilsin çok şükür, iyi kötü malınız toprağınız var. Saz davarın, toprağın verdiğinden çok verir, çal çağır, hem kendin eğlenirsin, hem de eller eğlenir, keseni doldurursun. Yedi sülaleni besler saz, yeter ki yerinde kullan."

Karısını çağırdı. Yaşlı, çukur gözlerini öptü:

"Çok hakkın var bende Adöv, helal et. Çektirdim sana, gün göstermedim, bağışla. İşte geldim, gidiyom. Kalan sağlara söyle, şükür kimsede hakkım yok, geçmişse helal olsun, bende hakkı olanlar da hakkını helal etsin, etmiyenler olursa boşa tasalanmasınlar, borcumu vermek için öte dünyada tezelden bekliyom kendilerini, hadi şimdi bana eyvallah."

Yüzünü duvara döndü.

Veysel'in on yıllık saz ustasını devri gün toprağa verdiler.

Savaş bitti. Hacosman'ın Arab'ı da düşmanla birlik olup Türkü sırtından hançerledi. Alamandan mülk umarken Osmanlı kendi mülkünden oldu, can çekişen hasta adam ölmeden Frenk ve İtalyan kolunu, İngiliz bacağını koparıp aldı. Kanlı ellerini yüreğine, Anadolu'ya uzattılar.

Gidenlerin çoğu geri gelemedi, mezarları bile yok, adı sanı bilinmedik gurbet illerde kalıp türkü oldular. Ali Rüstem, Hüseyin, İbrahim, İsmail,

Ali, Süleyman, Karagülle, Gazöz, Keleş ve diğerleri döndüler, ölen ölür kalan sağlar bizimdir.

Analar babalar ağladı ama tarlaların yeniden yüzü güldü.

Şükür Tanrı bugünü de gösterdi, Mescitarnında Ali Rüstem'le Karacahmet çift sürüyor. Veysel bazan ot ayıklıyor, bazan elinde sapan, kuşa kargaya taş savuruyordu. Oğlunun tek ayağı üstünde yaylanarak sapanı fır döndürüp taşı denk getirmesine şaşıyordu Karacahmet ve Tanrı'ya "her şey senin eserin, kuşu kargayı vuran senin gözlerin" diyordu. Ancak uşakta garip bir hal vardı, ince uzun parmaklarını toprağa saplayıp yaban otlarını kökünden koparırken bazan dalıyor, eli yerde devinimsiz, uzun uzun yalnızca düşünüyordu.

Karacahmet yağlığını çıkardı. Yüzünde biriken terleri sildi. Göğe baktı. Güneş dik vuruyordu. Öğlen olmuştu. Ali Rüstem'e:

"Öküzler cılk ter içinde, boyunduruktan çıkar, gölgeye götür, ben de dinleneyim biraz, yaşlandım, çabuk yoruluyom." dedi.

Ali Rüstem öküzleri önüne katıp uzaklaştı. Karacahmet bir çalının gölgesine uzandı.

Hısım oldukları için Karacahmet'le Haydar'ın tarlaları yan yanaydı.

Esma ile Elif'e Topal Yeter de katılmıştı. Kızlar ellerinde azık çıkını, hoplaya zıplaya, guşguşu, yemlik toplaya toplaya geldiler.

Haydar'ın cini elini siper ederek baktı:

"Şu, Ali Rüstem ağam değil mi?"

Yeter bağırdı:

"Heye!"

Ve kanatlanıp ossaat gözden kayboldu. Az sonra Ali Cengiz oyunuyla ikisi de görünmez oldular.

İki kız yürüdüler. Tarlaya girdiler. Elif, çalı dibine uzanmış babasına seslenmeye kalktı, Esma bırakmadı:

"Uyuyor."

Küçük kız bu kez de Ali Rüstem gardaşına azık götürmek istedi. Esma yine bırakmadı:

"Anlamıyon mu avanak, Yeter'le evcilik oynuyorlar, döver seni, garışmam, unuttun mu Gülüzar halamın tembihini, hani madımak toplayacaktın, hadi sallanma."

Elif sümüklerini çekerek uzaklaştı ama madımak toplamayıp uzaktan "Esma kahpesini" gözetlemeye başladı.

Haydar'ın kızı kedi gibi usulca yaklaşıp Veysel'i çimdikledi. Veysel bacısı sandı, şakadan azarladı:

"Ayağımın altına alırım ha!"

Esma'nın ünlü kahkahası Mescitarnı'nda çınladı.

Veysel sesini aldı:

"Gülüşünden tanıdım, Esma'sın sen, Gadölenin sivrisineğinden beter ıssırıyon."

Kız bir çimdik daha bastı.

Veysel kızmış göründü:

"Kanıma mı susadın?"

"Heye susadım."

İtip devirdi Veysel'i. Karacahmet'in oğlu kendi düşmeden önce kızı kolundan yakaladı. Güçlü parmaklarında çırpındı Esma.

"Elime geçtin işte, kurtul kurtulabilirsen" dedi Veysel.

Niye kurtulsun Esma? Kendini bıraktı.

Elif ikisini yuvarlanır görünce şaşkınlıktan dona kaldı, "Haydar emmim duymasın" diye mırıldandı. Birden aklı başına geldi, koşup Ali Rüstem ağasıyla topal kızı da gözetledi. Ve gördüklerini tek tek evde anasına anlattı, bir aferin daha aldı.

Rahat uykuları kaçmıştı Veysel'in. Yataktan kalktı, kapı önüne çıktı, kağnı okuna oturup yönünü Haydar emmilerine döndü. "Esma kaçıncı uykusunda kim bilir" diye mırıldandı.

Gülüzar pencereye geldi. Söylendi içinden:

"Yüreğinde bir derdi var oğlanın. Var ama ne? Tıpkı babasına benzer, ser verir, sır vermez hınzır. Sevdalandı mı acep?"

Dua etti:

"Kurban olduğum Tanrım, ölmeden uşakları everebilsem."

Dışarı çıktı, Veysel'in yanına geldi, dereden tepeden konuştu, sözü torun torbada bağladı:

"Kocadım gayri. Rüyamda hep ölmüş anamı görüyom. Ben de yaşlandım, baban da. Bir ucu ölümlü dünya. Ölmeden önce oğullarımı eversem, son demimde torunlarımı kucağıma alabilsem. Rabbim o günleri dilerim gösterir bana. Güldede'ye mum adadım."

Veysel içini çekerek yanıtladı:

"Gösterir ana, gösterir. Ali Rüstem gardaşıma kız mı yok, aslan gibi, bana benzemez."

Gülüzar sözünü kesti:

"Neyin varmış, gücün kuvvetin yerinde, bu saz bu ses sende oldukça.. Özrün Allah'ın vergisi. Aç değil, çıplak değiliz çok şükür, niceleri aş diye taş kaynatıyor."

Veysel gülümsedi:

"Ha deyince nerden bulam kızı?"

Sonunda oğlunu söyletmeyi başarmıştı Gülüzar. Sözün ardını sürdürdü, Dede Korkut ağzıyla sözcükleri birbirine ekledi:

"Elini sallasan ellisi, saçını sallasan tellisi. Oğlan uşağı aramaynan bulunur mu? Işık içinde yatsın ecdadımız, oğlu olanların ayağına ipek halılar döşeyip bir dediğini iki etmez, kızı olan kara yazılıların altına kara keçe serip önlerine kara yahni korlarmış. Yedi yılda bir bulduğum oğul. Söbalan'da yirmi evin dördü Şatıroğulları'ndan. Ün vermiş bir soydansın, yaylanın yaşlısı, ovanın taşlısı deme, dön dolaş, kaşların kalem kaşlısı, saçların sırma saçlısı deme, kon konuş. Kiminin boyu güzeldir, kaşı kalem karası, gözü badem çağlası. Kaşların yay edip kirpik oku atmaktan başka ne bilirler."

Ayışığı gibi tatlı bir gülücük ince dudaklarına kondu Veysel'in:

"Ne çok laf varmış sende ana."

"Sözümü kesme, bırak tamamlıyayım. Kimi kız olur boyu güzeldir, kimi kız olur soyu güzeldir ama burnu havada ise neye yarar, böylelerinin nazım çekmektense bir taşı yastık yap ta onunla bir yastığa baş koyma. Kız vardır huyu güzeldir, işlengerlikte üstüne yoktur, sen uyanmadan uyanır, önüne sıcak çorba kor, urbanı giydirir, çarığını bağlar, erim der, arım der, evini ocağını, yumuşunu bilir. Sana bir huyu güzel bulalım."

"Ezbere konuşup duruyon. Söbalan'a gökten gelin mi yağıyor. Evlenmeyi ben de isterim elbet."

Gülüzar, Tanrısına şükretti ve sözünü sürdürdü:

"Diyeceğimi dedim, ana öğüdümü verdim, gerisi senin elinde, gül senin gönül senin, ara beğendiğini. Elim erer gücüm yeterken helal süt emmiş biriyle başını bağlayıp mürvetinizi göreyim."

"Söbalan'ın dört evi Şatıroğlu'ndan dedin, hısımlarımızdan bir kız beğensem verirler mi sanıyon, gözü görmez bir naçar demezler mi? Seninkisi bir yalancı düş ana."

"Tıpkı baban gibisin, ser verip sır vermezsin irezil oğlum. Evlat kısmının anadan atadan gizlisi olmaz. Derdini söylemeyen derman bulamaz. Aklında biri mi var? Çıkar baklayı."

"Haydar emmimin kızı, Esma."

"Meyli var mı?"

"Var gibi ama bilemem, belki kendi kendime gelin güveyi oluyom."

Gülüzar Zeliha'ların evine doğru baktı. Gecenin bu saatinde ışıkları yanıyordu. Şaştı. Kuş olup pencerelerine konsaydı Esma'nın uyumadığını, lambanın solgun ışığında nakış işlediğini görürdü. Gergefdeki patiskada koyunlar, kuzular, bir ağaç ve ağaç altında oturan bir kızla bir oğlan şekillenmişti.

Karacahmet çukur kazıyor, Gülüzar toprağı atıyordu. Elif dalları tutuşturmak için kozalak, çalı çırpı topluyordu.

Gülüzar alnındaki teri sildi:

"Bu kömür işi çok yorucu Ahmet. Niye biz de Kahya gibi yapmıyok. Dana alak, dağda belde otlatıp satak. Dudu söyledi, iyi para kazanmışlar."

Karacahmet kazmayı bırakıp soluklandı:

"Sen Dudu'ya ne bakıyon, aynı şeyi Haydar da denedi, elinde yok, avcunda yok."

Haydar'ın adı geçince Gülüzar'ın aklına birden Esma geldi. Çoktandır kocasına açmak istiyordu:

"Haydar dedin de... bizim Veysal Esma'ya takmış kafayı, onla evlenmek istiyor."

Karacahmet şaşırdı:

"O daha çocuk."

Kocasının uyluğuna bir çimdik attı:

"Sen beni aldığında neydim ki? Unuttun eski günleri. Esma kadardım. Sokakta oynuyordum. Anan, baban görücüye geldiklerinde bacım gidecek diye üzüldüm, kahırlandım. Anam kolumdan tuttuğu gibi içeri aldı beni, "konukları ağırla, şerbet yap" dedi. Hem şerbet yapıyor, hem içimden Kırklara, On iki imamlara dualar okuyor, yalvarıp yakarıyordum. Babam bacımı vermese de şunlar elleri koynunda çıkıp gitseler diyordum. Üç gün mü, beş gün mü geçti aradan. Rahmetli kaynatamla, kaynanam yeniden geldiler bize. Umudumu kesmişdim, alıp götürecekler bacımı diyordum. Bir de baktım küpeleri kulağıma takıyorlar. Sevindim, hopladım, küpelerim olmuştu ya, artık üzülmüyordum bacımın gitmesine. Sokaklarda oynayıp duruyom. Bir kalabalık toplandı evde, çalanlar oynayanlar. Ben su taşıyom çeşmeden. O sıra, köyün kızlarından biri "seni koca bir herife verdiler" demez mi? Bakracı bıraktığım gibi koştum, tuttum anamın eteğini, başladım ağlamaya, iki gözüm iki çeşme, "ana gız ana, beni değil bacımı verdiniz, he mi?" dedim. Anam gülüp, "elbet seni verdik kız, herifin yaşlısı mı olur, nikahta keramet var, ben de sen yaşda evlendim!" demez mi? Hey gidi Ahmet, unutmuşun o günleri, Esma'ya şuncacık diyon."

Karısının anlattıkları hoşuna gitti Karacahmet'in. Uzun uzun güldü. Sonra daldı, anası, babası bir bir geçti gözlerinin önünden. Güveyi traşı, halay çekenler, kapının önünde atılan silahlar, odada Gülüzar'ın başı önünde bekleyişi...

Karısının ağarmış saçlarını okşadı:

"İkimiz de kocadık, haklısın, evermeli uşakları. Önce Ali Rüstem'i çıkarak aradan. Onunki kolay, aslan gibi oğlan topal bir kıza tutuldu. Naçar Veysal'a gelince, moruk Kör Kamer'i alacak yerde Esma'yı takmış kafaya."

Gülüzar kocasına çıkıştı:

"O nasıl konuşuk Ahmet, iki kör bir arada nasıl yapar o işi."

Karacahmet yanıtladı:

"Elleriyle Gülüzar, elleriyle. İnsan eli nelere kadir değil ki!"

Gülüştüler.

Elif geldi, eteğindeki kozalakları, çalı çırpıyı boşaltıp, uzaklaştı.

Düşündü Karacahmet:

"Dur bakalım, zaman ne gösterir, verir mi Haydar kızını, ağzını arayak bir yol, ne de olsa hısmımız." dedi.

Elini tükrükleyip kazmayı var gücüyle sapladı.

Yarma imeceyle döğülür. Kızlar, gelinler soku taşının önünde dizilir, tokmakları indirirler dibek taşına. Tokmak elden ele dolanırken maniler söylenir, türküler çığrılır. Yarmadan sonra sıra, bulgura gelir, üçer, dörder otururlar bulgur taşının başına. İki, üç taş birden döner. Kızlara söz atan delikanlılarla dalaşmamak için evin erkeklerinin uzaklaşması gelenek görenektendir. Her evde ayrı ayrı günlerce sürer imece. Bulgur taşını çeviren kızlar yemeği imece evinde yerler. Oğlan evi hangi kızı gözüne kestirmişse onun adına yemek sinisi gönderir.

Haydargilde üç bulgur taşı birden fırıldak gibi dönüyor, kızlar coşuyorlardı. Elif ortalıkta dolanıyor, gelinler, bulgurun irisini incesinden ayırıp elekten geçiriyordu.

Kapı açıldı, bir sini girdi, kızlar birbirlerine bakıp gülüştüler. Beserek'ten kuş uçsa Söbalan'lı kanat vuruşunu duyar. Veysel'in Esma'ya küpe armağan ettiğini bilmeyen yoktu. Sini, Karacahmet'lerden geliyordu. Esma kızardı. Kızlar bir ağızdan çığrışmaya başladılar:

"Esma sinin geliyor,

Bacım sinin geliyor."

Maniyi ikinci taştaki kızlar sürdürdü:

"Sini kimden geliyor,

Sini kimden geliyor?"

Yanıtı üçüncü taştakiler verdi:

"Veysalgilden geliyor,

Veysalgilden geliyor."

Haydar'ın kızı, "anam duymasın, essahtan sanar" diye yalvarıyordu. O ürktükçe daha bir coşuyordu kızlar. Üçüncü taşı çevirenlerden biri Esma'yı kolundan tutup yanına çekti, kulağına doğru bağırdı:

"Hoş gelmiş hoş üstüne,

Yemeği baş üstüne."

Sonunda Esma da açıldı, ablalarıyla birlikte mani çığırmaya başladı.

Damdan dinleyen Veysel, adını duyunca sevindi. Bibisoğlu İbrahim elinden tuttu, bacaya yanaştılar. Veysel cebindeki elmaları aşağı attı.

Kızlar bulgur taşını döndürürken oğlanlar baskın yapmak için uygun zamanı beklerler.

Pencerenin önüne sokulmuşlar, perdelerin aralığından kızları görmeye çabalıyorlardı. Memo dirseğiyle durmadan dürtüyordu gençleri:

"Baskını yapın gayri, ne diye bekliyonuz."

İbrahim karşı durdu:

"Yemeklerini yesinler."

Her kafadan bir ses çıktı:

"Kaç sini yemek geldi, çatlamazlarsa iyi."

"Bulgur taşını döndürmek kolay mı, başına otur da gör, yiğit kimmiş anlarsın."

"Keşke oturtsalar, canıma minnet."

Damdan inen Veysel, yanında İbrahim'le geldi. Memo pencere önündeki gençlere bağırdı:

"Yer açın Aşığa!"

Veysel pencereye pek sokulmadı, dikkatle içeriyi dinledi, Esma'nın sesini duymaya çalıştı.

Oğlanların cepleri, koyunları elmayla doluydu! Kızları elmalarla taşa tutup baskın yapacaklardı. O sırada Ali Rüstem yaklaştı:

"Yeter de imecede mi?"

Ali Rüstem'e yer verdiler. Gençler çekiniyorlardı ondan, güçlü kuvvetliydi, buğday çuvallarını saman yığını gibi sırtlanıp kağnıya doldururdu. Babası gibi sessizdi, az konuşurdu, zamanı gelince taşı gediğine koymasını da bilirdi. Hakkını bir kula yedirmez, bana dokunmayan yılan bin yaşasın der, başkasının işlerine burnunu sokmazdı.

Karaca'nın büyük oğlu imece evinin içine gülümseyen gözlerle baktı. Hamarat Yeter'ini daha bir beğendi. Taşın sapma üç kız birden yapışınıştı ama, ötekiler dönderir görünüyor, yormuyorlardı kendilerini, akılları dışarda, oğlanların elma yağmurunu bekliyorlardı. Elleri işte, gözleri oynaştaydı. Yeter öyle mi? Değirmen taşını bile fır fır döndürür. Kızın yiğidini seçtiğine sevindi. Asıl yerin Aslısı böyle olur diye söylenmekten kendini alamadı.

Yeterin içine mi doğdu, yoksa Ali Rüstem'in sesini mi duymuştu? Kalktı perdeyi düzeltti, Ali Rüstem'i gördü, el edip güldü. Ali Rüstem bıyığına el attı.

Memo yılışarak yaklaştı:

"Şunları elmaya tutak."

Çerçi bozuntusunu sürükleyip pencereden uzaklaştırdı:

"Evli adamın burda ne işi var!"

Hasretlik gidermek için Hanife köye geldi. Anam babam sağ olsun, hepisinden yar tatlı demişler. Asıl amacı elbette ki Hüseyin'i görmekti. Yaklaşıp konuşamadı, Söbalan'lı tefe kordu insanı, pencereden uzun boylu seyretti, doyamadan ayrıldı. Memo üstündeyken hep Hüseyin'i düşündü, kaçmak için planlar yaptı.

Başlık minderin altına konuldu, yüzükler takıldı. Şatıroğulları kızılbaş köylere okuntu, çağrıcı ve mum gönderdiler. Konuklar yolluklarıyla geldi. Zeliha oğlan evinden aldıklarını kız evine, kız evinden aldıklarını oğlan evine taşıdı. Kıtlık sürüyordu, el altından ağır pahaya aldıkları şekerleme, fındık, fıstık, yemiş ve kahve şekerini bir bakır siniye, şerbetleri bir başka siniye koydular, üstlerini renkli bürüncekle örttüler. Kızlara, oğlanlara çalım sata sata, Elif, siniyi Yeterler'e götürürken, köyün küçük uşakları peşine takıldılar. Bir avuç şekerlemeyi şan olsun diye, ardını dönmeden attı, uşaklar üç beşini havada yakaladı. Esma şerbet tepsisiyle arkadan yetişti. Yolda Hüseyin'e rastladılar. Haydar'ın kızı avuçlarını fındık fıstıkla doldurup uzattı:

"Almazsan küserim."

Yeter'e kına yakıldı. Kızlar kavak gibi sıra sıra dizildiler, bir o yana, bir bu yana salınarak kına türküsünü söylediler: "*Atladı çıktı eşiği/ Sofrada kaldı kaşığı/Büyük evin yakışığı/Gelinim, hatunum kınan kutlolsun/ Gittiğin yerlerde dilin tatlolsun.*"

Höyükten davul, zurna geldi, Kara Ali saz çaldı. Erkekler halay çekti, kadınlar semah döndü, küçük uşaklar da aralarına katılıp tepindiler. Karacahmet besili bir koyuna kıydı, konukların önüne sini sini etli bulgur pilavı çıktı.

Köyün delikanlıları babalarından uzakta, içip kendi aralarında eğleniyorlardı. Hüseyin'le Veysel yanyanaydılar.

Semah dönen Esma, Veysel'le Hüseyin'e göz ucuyla bakıyor, arada bir oyundan çıkıp onlara fındık, fıstık, kuru üzüm taşıyordu. Karacahmet'in oğlu arkadaşlarına saz çaldı. Rahmetli Molla emmisi gibi, her türkü bittiğinde rakı maşrapasını arıyor, gençler eline tutuşturuyorlardı.

Çerçilikten dönen Memo Haydarlar'dan geçerken durdu, bir çocuğa sordu:

"Düğün mü var?"

"Heye, Rüstem Ağamı everiyorlar."

Çalgı seslerini dinledi, bahçeye doğru baktı, sonra gözü yerlerde gezindi, küllüğün ucunda, kaz yumurtasına benzer mavi bir taş gördü, aldı.

Eşşeği kaynatasının ahırına bıraktı, sine sine düğün evine yaklaştı, taşı bahçeye fırlattı.

Mavi taş Hüseyin'in ayağı dibine düştü. Gençlerden birkaçı fırlayıp koştu. Hüseyin taşı aldı, avuçlarında garip bir sıcaklık duyumsadı, "ben bunu bir yerde görmüştüm ama nerde" diye mırıldandı içinden. Dalgınlıkla cebine koydu, boğmayı yudumladı.

Hüseyin ertesi gün köyün dışına çıktı. Bir zamanlar koyun güttüğü Otlağa geldi. Çobanla konuştu. Yürüdü, yaylımda gölgesine uzandığı ağaca yaklaştı. Cebindeki ağırlığın ayrımına vardı, elini soktu, avcundaki mavi taşa baktı. Mavi taş bu kez onu geçmiş yıllara taşıdı, tümseğin üzerine baykuş gibi tüneyen küçük Esma'yı anımsadı:

"Al senin olsun, başka taşlarım da var, istiyorsan onları da veririm.."

Ağacın altına uzandı, koyunların çıngırak seslerini, Çayın şırıltısını dinledi. Kalktı, ağır adımlarla yürüdü, Çınar'ı göndü, Hanife'yi düşündü:

"Kulun oluyum Hüseyin, anana söyle istetsin beni, gayri dayanacak halim kalmadı."

"Ağlama, döktüğün yaşlara yazık, bir kolayını buluruk elbet...

Çınarın kovuğuna girdi. Çıktı. Şeme Dağı'na baktı uzun uzun, gülümsedi:

"Deli gençlik!"

Bütün savaş görenler gibi o da kendini yaşlanmış duyumsuyordu.

Söbalan tekdüzen yaşamına döndü. Ali Rüstem'le Topal Yeter'in evlenmesinden başka ancak bir tek önemli olay oldu. Ümmühan'a diş bileyen Hacosman otçu oğlunu doldurdu:

"Ananın dedesi Şakışla'nın kanağından altın çıkarıp sikke kesermiş. Çekirge bir sıçrar kurtulur, iki sıçrar kurtulur, üçüncüsünde şıp diye ağa düşer. Herifin kalpazan sikkeci olduğu İstanbul'daki Padişah efendimizin kulağına gitmiş, paşalarından en yamanını Şarkışla'ya yollamış. Bir tabur asker eve baskın yapıp gizlideki üç küp altın sikkeden iki küpünü bulmuşlar. Altını da herifi de almış götürmüşler İstanbul'a, sorgu suale çekmişler, çuvalın içine koyup, diri diri, yallah babam savurmuşlar denize. Gizlide bir küp altın daha var, reşatlar, hamitler, beşibiyerdeler ki manda gözü kadar. İşte o bir küp altını ananın ninesi kızına, Ümmühan'ın anasına bırakmış. Sülalecek nekes imişler, bir tekine dokunmadan anası da Ümmühan'a vermiş, ben yerini söyletemedim, bir yol da sen dene."

Anasının bir küp altını onca yıl saklaması çileden çıkardı Memo'yu, kalayı bastı:

"Ulan ben küçük yaşta çobana çırak durup dağda belde dolaşırken, uçkuru bitli anam bir küp altını gömüde uyutmuş."

Ata atladı, yel gibi Söbalan'a uçtu, yaşlı Ümmühan'ı saçlarından sokaklarda sürüdü, yalnız baba soyundan değil, ana soyundan da varlıklı olduğunu köye duyurmak için özellikle bağırıyordu:

"Dedemden kalma küpün yerini söyle, yoksa gırtlağına çöker boğarım!"

Yaşlı Ümmühan'ı Otçu'nun elinden Hüseyin kurtardı, yüzüne de okkalı bir yumruk oturttu. Memo dişlek ağzından kanlar akarken haykırdı:

"Hanife'yi elinden aldım diye mi çulsuz, defterini dürmeyen Memo'nun anasını eşşek.."

Eşşeğin altına giren Ümmühan köylülerin önünde Memo'ya son mirasını bıraktı:

"Hey benim avanak oğlum, bir küp altını kim yitirmiş ben bulâm, bir külek tuz bile kalmadı dedenden, Şarkışla'nın eskilerine sor da anlatsınlar, adıyla, sanıyla "Salakana Dadak" diye anılır. Ben beni bildim bileli ağzından köpük köpük salya akardı ki babalığının balgam çanağı yanında hiç kalır. Gelen geçen ensesine şaplak indirir, Dadak, Dadak diye peşine düşüp taşa tutardı. Bu eşşek anan seni büyütünceye dek ne çekti, sayende son deminde, yerin altından önce eşşeğin altına da girdi."

Bir küp altın yerine bir araba dolusu söz alan Memo sırra kadem bastı. Ardından hâlâ anasının sesi geliyordu:

"Çocukken de hayındı, üç yumurta haşladım bir gün, ikisini bunun önüne koydum, birini de kendim yemeye kalktım, ağzıma atmamınan çıkar diye gırtlağıma yapışması bir oldu.."

Etlik Ana'nın oğlu topraksız Hüseyin üç beş eve ırgatlık etti. Koç yiğitler gurbet ele yaslanır. Tam gurbetçiliğe hazırlanırken Kırat tozu dumana katıp terini Söbalan'da kuruttu. Karakol Komutanı Camgöz Derviş Efendi köylüyü toplayıp okudu:

"Eli silah tutan herkes en geç ayın onüçüne kadar şubesine teslim olacak, olmayanlar topun ağzına konup atılacak."

Daha yıl bile devrilmemiş, hasretlik giderilmemişti.

Yeniden yola düştüler. Analar ve gelinler dizlerini döğe döğe morartıp yeniden ağıt kaldırdılar. Savaş onların da deneyimlerini arttırmıştı, artık düşmanın kim olduğunu biliyorlardı:

"Düşman Çerkez değil, Urum!"

Tekmil köyler boşalıp Sivas'a, Kayseri'ye aktı, camiler, hanlar, hamamlar doldu.

Söbalan'da çağdışılar, eksiketekler, çocuklar ve bir de Karacahmet'in oğlu "Kör Veysal" kaldı. Gün görmüş, devran sürmüş yaşlı Gülüzar, söyleye söyleye, anlata anlata, rahatlattı dertli gelini Yeter'i: "Ölümlü, dirimli dünya, bir ucu görümlü dünya, dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur, zaman dediğin de ne, kuş gibi uçar gider, yel gibi geçer gider, göz açıp kapayıncaya dek Ali Rüstem çıkar gelir."

Ekinlerin çoğu biçilemedi. Çocuklar bir avuç kavurga için buğdayları yaktılar. Tarlalar boz oldu, bostanlar, bağlar kurudu. Evlere sessizlik çöktü. Kıtlık, pahalılık daha da arttı. Darı yetmiş beşe, arpanın ölçeği doksan beşe, küspenin ölçeği seksene, nohut yüz yetmişe, mercimek yüz elliye çıktı. Üzümün, dut pekmezinin yanına yanaşılmaz. Allah'ın otu peziğin okkası on kuruştan, bulabilirsen al. Buğday sahipleri satmaz, nazlanır.

Bu yaman günlerde Karacahmet, bilerek ya da bilmeyerek kızı tam zamanında Haydar'dan istedi, her boğaz eve yüktü.

Haydar Ağa önce sarsıldı, sonra "Hele düşünek" dedi. Düşündüler. Zeliha iş olsun diye kızın da ağzını aradı, Esma önüne baktı. Birkaç çinik buğday başlık verildi. Ne kına gecesi, ne beribenzer düğün. Davul zurna falan yok, üç beş yeni yetme, ellerinde bayrak, teneke çalıp bağıraraktan at üstünde getirdiler. Düşlerle dolu kızın düğünü bu kadar sade oldu.

Veysel Esma'ya aşık mıydı?

Sevda hayal pınarından su içerek beslenir. Seven sevdiğinin ay yüzünü, kalem kaşını, ok kirpiğini, ela gözünü, al yanağını, hokka burnunu, sırma saçını, selvi boyunu, biçim, boyut ve renkleriyle sever ve onu imgeleminde böylc yüceltir. Biçim, boyut ve renkten yoksun gözsüzlerde izlenim ve hayal oluşmaz, uslarında sevgiliyi canlandıramazlar, kalıpsız gölgeler bile değildir canlılar, yalnızca, sonsuz bir karanlıktan gelen seslerdir. Sese, baldan tatlı kanatlı söze dayanarak bir insanın ancak iyi ya da kötü olduğunu düşünebilirsiniz, güzel ya da çirkin olduğunu değil. Aşkı besleyen düş gücü süsten hoşlanır, ses, tek başına sevgiyi süsleyemez. Yedi yaşına dek gördüğü varlıkların biçimleri ve renkleri Veysel'in belleğinden çoktan silinip gitmişti. Başkalarından duyduklarıyla kaşın kalem, yüzün ay, gözün ela olduğunu biliyordu ama, kaşın, kalemin, yüzün, ay'ın, gözün ve ela rengin nasıl ve ne olduğunu bilmiyordu. Aşkta diğer duyuların payı ne? Gözsüz insan kadının sürdüğü kokudan ancak, çiçeğin kokusunu sevdiği kadar hoşlanır. Salt kokuya aşık olunmaz. Ten kokusu

yatakta, sevişirken güzeldir. Tatma duyusu? Sevgili elma değildir, çiğneyip yutamazsın. Dokunma? Vuslat gerçek aşkın ilk değil, son amacıdır. Daha başlangıcında cinsellik taşıyan duygu aşk değil, beğenidir.

Gözsüz Veysel, Esma'ya aşık değildi, olamazdı, onu yalnızca beğeniyordu, çünkü, Karacahmet'in oğlunu Haydar'ın kızına yaklaştıran iki etkenden biri dokunma duyusundan, cinsellikten kaynaklanıyordu; uykuda aldatan şeytan sayılmazsa, delikanlılık ve ergenlik çağında, yaşamına giren ilk kız Esma'ydı, değirmen dönüşü, Kızılırmağın kıyısında otururlarken kolu koluna, dizi dizine, kırlarda eli eline değmiş, tarlada yuvarlanmışlar, belki de öpüşmüşlerdi. Etkenlerden ikinci gördüğü ilgiydi, köyde ona yakınlık gösteren tek kızdı Esma.

Esma Veysel'e aşık mıydı?

Değişik yapıda, garip bir kızdı. Düşlerle doluydu. Her duyduğuna inanıyordu. Ümmühan halasından dinlediği masallarla büyüye inandı, eve mavi taşlar, ölmüş eşeklerin çene kemiklerini, tavukların, horozların kesik başlarını, öküz ve koç boynuzları taşıdı. Bereket Kıble'yle karşılaşınca otların, Sevita kelebeğinin konduğu dört yapraklı yoncanın gücüne merak sardı, kucak kucak ot getirdi, kaynatıp gizlice sularını içti, ölecekti nerdeyse... Yaşıtlarıyla gezmeyip büyüklere özeniyordu, onlar gibi olmaya çalışıyordu. Küçükken Hanife'nin aşkını sahiplenmiş, Çoban Hüseyin'in kıllı kollarını okşamaya kalkmıştı. Hanife'nin rüyasını benimsemiş, gergefe göl ve boş bir sal işlemişti... Belki saz çaldığı, belki kör olduğu için, belki de hısımları diye, evlerinde en çok sözü edilenlerden biri Karaca emmisinin oğluydu. Büyüyle ya da dört yapraklı yonca merhemiyle Veysel'in gözlerini Lokman Hekim'den önce açacak, köylüye parmak ısırtacaktı. Kedi büyüsü tutmayınca uykuları kaçtı, gece gündüz Veysel'den başka kimseyi düşünmez oldu. Rüyalarına körler giriyor, gözleri kuyu gibi karanlık, elleri önde, deyneklerini havada savurarak üstüne yürüyorlardı. Çocukça bir hevesten doğan bu ilgi giderek daha da arttı. O da ergenlik çağındaydı. Köy boşalmış. Veysel'den ve yaşlılardan başka erkek kalmamıştı. Ayrıca, delikanlılar askere gitmeden önce de onunla pek ilgilenmiyorlardı. Köylü "bıngıldak avradı" sever, Esma ip gibi inceydi. Öte yandan, adı deliye çıkmıştı. Gençler ondan söz edecek olsa anaları "delinin teki" diyordu. Düşlerle dolu kızı ateş de etkiliyordu. Evde, ocağın ya da tandırın başına oturur saatlerce alevlere bakardı. Veysel'e yakınlaşmasında, değirmen dönüşü, yolda, kağnıda, Kızılırmağın kıyısında, kolunun koluna, dizinin dizine değmesinin yanı sıra, yakılan ateşin de payı var. Veysel'in söylediği türkünün ikinci bölümüne coşkuyla bu yüzden katılmıştı: "*Güzel çalar, güzel söyler sazınan/Güzel ile sohbet etmek güzeldir.*" Özellikle, düş dünyası zengin, şair ruhlu insanlarda ateşin etkisi büyüktür. Tanrı birinci gün ışığı, sonsuz boşlukta dolaşan ateş tozlarını yarattı. Işığı yoğun karanlıklardan ayırdı. Işığa gündüz, karanlığa gece adını verdi ve bir akşam oldu, bir sabah oldu. Tanrı ikinci gün suları sulardan ayırdı, gökyüzünü yarattı ve bir akşam oldu, bir sabah oldu. Üçün-

cü gün suları toplayıp deniz yaptı, karalar ortaya çıktı ve bir akşam oldu, bir sabah oldu. Dördüncü gün, gündüzü geceden ayırmak için, ışık tozlarını birleştirip ateş topu Güneşi ve yıldızları yarattı. Gökyüzündeki ateş Tanrı'nın, yeryüzündeki ateş insanın çocuğudur. Ateş önünde oturanlar ilkel düşlere dalarlar. Aşk da ilkel bir duygudur, ateşe benzer. Ten okşanırken ısınır, bedenin sıcaklığı artar. Sevdalılardan söz ederken "yüreğine kor düştü", "aşk ateşiyle yanıp tutuştu" denir. Kerem Aslı'nın büyülü düğmelerini çözemeyince öyle bir alı eder ki başından dumanlar çıkar, yanıp kül olur. Aslı saçlarıyla Kerem'in küllerini süpürürken tutuşur. Ateşin uzaktan seyri tatlıdır, dirsekleriniz bacaklarınızda, yüzünüz avuçlarınızda, alevlere bakar, düşlere dalarsınız. Yakınına sokulanı Promethée gibi cezalandırır. Kan bedende daha hızlı dolaşır, kılcal damarlar sertleşir, cinsel bir titreşim doğar. İlk yaz ve yaz aylarında artan evliliklerin sorumlusu Ateş Tanrısı Güneş'tir. Ateşin oluşması için ışık tozlarının birleşmesi gerekir. Altı günde koca bir evreni ve canlıları yaratan Tanrı bile ateşi yapmak için dört gün uğraşmak zorunda kaldı. Veysel ile Esma'nın elleri ellerine, kolları kollarına, dizleri dizlerine değdi, tarlada yuvarlandılar, belki de öpüştüler, tenlerinin sürtüşmesinden kıvılcımlar doğdu ama bu kıvılcımlar ışık olmaktan öteye gidemediler, parladıkları gibi söndüler, aşkın ateşine dönüşemediler. Esma da Veysel'e aşık değildi.

Karacahmet'in az konuşan, sessiz ve dingin oğlu Veysel topraktı, küldü.

Haydar'ın düşlerle dolu kızı Esma, maşa ve soluk bekleyen, parlamaya hazır, külün altındaki ateşti.

Toprak ateşle evlendi.

İki yıl sonra Ateş doğurdu. Sevindi. Bir gece çocuğun sesiyle tatlı bir rüyadan uyandı, düş dolu emzirirken üstünde uyuyakaldı, çocuk öldü. Üzüldü. Toprak Ateş'i bir güzel döğdü. Suçlu olduğu için, üç gün sonra yediği dayağı unuttu. Çocuktan sonra, önce kaynanası Gülüzar, ardından Karacahmet hakkın rahmetine kavuştu. Köyün alt yanındaki sinlerde dinleniyorlar.. Şatıroğulları'nın evinde şimdi yalnızca üç kadın, bir erkek var: Ateş, Topal, yeni yetme oğlanlarla evcilik oynayan Elif ve Toprak. Bir gün Veysel Şeyh Ahmet ve Çepnili İzzet Efendi'ye saz çalmış, Şeyh Ahmet, "bu büyük bir Aşık olacak", deyince Çepnili şu yanıtı vermişti: "Kör adam ne işe yarar, öküz değil ki çifte koşasın!" Gerçekten de Veysel pek işe yaramıyordu, yük eksiketeklerin omzundaydı. Evin işini gördükten başka çift sürüp bostanı çapalıyorlardı. Yine de "Allah canımızı ala, kurtarak" demediler.

Hanife birkaç kez daha geldi Söbalan'a, Hüseyin'in sağlık haberini alıp döndü. Memo'nun canı sıkıldı, bölük komutanı ağzıyla uydurma bir "okuntu" yazdırıp iki mecidiyeyle birlikte bir asker kaçağının eline verdi; "Hüseyin, düşmana kılıç çalıp süngü dürtmek bile nasibolmadan Seddülbahir denizinde çimerken boğularak ölmüştü." Etlik Ana'nın saçında tek siyah tel kalmadı, üç ay sonra köyün altındaki mezarlıkta dinlendi. Memo kurduğu tuzağa kendi de düştü. Şöyle oldu: Hacosman bir gün eve onyedi yaşlarında, ama yaşından büyük gösteren, yanık tenli, karayağız bir çalgıcı getirdi. Adı Hüseyin'di ve hık demiş burnundan düşmüş, Çoban Hüseyin'e çok benziyordu. Saz değil, keman çalıyordu ve kemanı çalarken kemençe gibi tutuyordu. Sesi yanıktı. Çoban Hüseyin'ini yitiren Hanife Çalgıcı Hüseyin'in peşine takılıp kayıplara karıştı. Memo birkaç gün içip Şarkışla sokaklarında naralandı. Gelinsiz ev Hacosman'ın da işine gelmiyordu, konuk önünde dönsünler diye kızlarını piyasaya çıkarırdı ama avradı olacak imansız bırakmıyordu. Otçu oğlunu avuttu: "Avrat mı yok erkeğe, sana Yapaltı'ndan güzel bir kız alırım!" Memo tez zamanda Hanife'yi unuttu, zaten aklını "Camızoğlu Dürzüsü"nün gelinine takmıştı.

Savaş bitti, Hüseyin hortladı, Ali Rüstem ve diğer yaşıyanlarla o da döndü. Ölen ölür kalan sağlar bizimdir, eksiketeklerin gözü parladı, "oh!" dediler.

Anasının ölümünü, uydurma okuntu'yu öğrenince Hüseyin'in ilk işi Memo'nun yakasına yapışmak oldu. Hacosman'ın oğlu büyük yemin içti, Keremullah'a el bastı:

"Töbe de, gardaş!"

Tarlaların, bostanların yüzü güldü, Söbalan eski yaşamına girdi.

Karı koca gül gibi geçindiler. Ölgündü evine Esma, kişisine ölgündü. Tarlaya tapana, çifte çubuğa gider, kocasının urbasını yamar, yur, yemeğini, aşını hazırlardı.

Külün altındaki ateş henüz harlanmamıştı.

İkinci çocuğunu doğurdu.

Kadın güzelliğini göstermek ve duymak ister. Yunak'tan her dönüşte al al yanaklarına, ipek gibi tel tel saçlarına aynada bakıyor, göğüs geçiriyordu Esma. Kime gösterecekti güzelliğini, kimden duyacaktı güzelliğini?

Böyle birini o aramadı, Sel getirdi.

Akşam kocasıyla bostana indiler.

Eğilip çiçeklere baktı:

"Henüz solmamış."

Şatıroğlu yanıtladı:

"Demek toprağı tavsız."

"Emeğimiz boşa gitmese."

Veysel el yordamıyla bir mısırın püskülünü yokladı:

"Saçağı bayılmış."

"Bayılır elbet. Suç Yeter'de, anam o kadar söyledi, tohumunu ılık suda çimlendirin dedi."

"Denelerine de kulağasma, pek zayıf."

Esma suyun bir bölüğünü domates şitillerine verdi.

Veysel alnındaki terleri silip armut ağacının dibine bağdaş kurdu. Yakındı:

"Bütün yıl uğraş didin, ortada ne var, nasıl topraksa.."

"Nesi varmış, ipek gibi, eller bunu da bulamıyor ya, ışık içinde yatsın kaynatam, iyi akıl etmiş bostanı.."

Sustular.

Esma gözlerini gökyüzünde, bulutlarda gezdirdi:

"Yağacak mübarek."

"Keşke, toprağı kaymaklar bir güzel."

"Domatesin yavrusunu kırmaz inşallah."

Yeniden sustular. Sessizliği Veysel bozdu:

"Gidelim."

Dere yukarı çıktılar. Yağmur indirdi.

Şatıroğlu karısının emeğine acıdı:

"Boşa yordun kendini bostanı sulamak için, Allah baba yapıyor o işi."

"Ne bilecen."

Sığır köye girmişti, kadınlar, ellerinde teneke, mayıs toplamak için koştular.

Yeter tandırın başında kazanı karıştırıyordu.

Sordu Veysel:

"Rüstem nerde?"

"Yemeği beklemeden yattı, çok yorulmuş."

Şatıroğlu göğüs geçirdi:

"Her işe koşturuyor, hangi birine yetişsin."

Esma alındı:

"Biz boş mu duruyok, Yeter de, ben de.."

Kocası sözünü kesti:

"Biliyom, bilmez miyim, kadının işi başka, erkeğin işi başka, Rüstem'in hakkı yenmez, çift çubukmuş, sap samanmış... Yüreğim yanıyor ama n'örüyüm, öküzün gittiği yeri göremiyom ki çift sürem."

Yemeklerini yediler. Esma çorap ördü, Veysel çarık çitidi, sazının kırık telini taktı. Gökgürültüsünden çocuk birkaç kez uyandı, anası emzirip uyuttu. Yıldırımların ardı kesilmedi. Yatağa girmeden önce Eşma ayak yoluna gitti, sırılsıklam döndü:

"Göğün dibi delinmiş, şiddetli yağıyor."

"Kötü, patatesi söküp atar, mısırı kırmasa bari."

Sabahleyin köyde kıyamet koptu:

"Sel geldi, sel."

Kadın erkek, çoluk çocuk dere kıyısına koştular, dağ gibi sulara çaresiz gözlerle baktılar.

Sular durulduğunda geriye yalnızca batak kaldı, sel kendir tarlasını, mısırı ve patatesi önüne katıp götürmüştü. Beterin beteri de vardı, Höyükte milin içinden iki çocuk ölüsü çıkardılar.

Ali Rüstem, Yeter, Esma ve Elif şaşkın gözlerle uzun uzun baktılar bostana. Veysel:

"Hiç değil kalanı kurtarak" dedi.

Ali Rüstem üzgün bir sesle yanıtladı:

"Kalan yok ki kardaşım."

Rahmetli Karaca'nın iki oğlu evde dertleştiler:

"Yazboz tahtası gibi, sil baştan edeceğik."

Ali Rüstem onayladı:

"Öyle."

"En çok senin emeğine acıyom."

"Allah'tan gelen bir şey."

Veysel düşündü:

"Bir ırgat tutsak diyom."

Ali Rüstem şaşırdı:

"Irgat mı, neyle?"

"Hüseyin geçenlerde Kahya emmimlere gitmiş, gurbetçiliğin bu yıl vaktini geçirdik, boş dolanmaktansa boğaz tokluğuna sana çalışıyım demiş. Bir konuşak, yükün hafifler."

Böylece sel bostandaki mısırı, patatesi götürüp Şatıroğlu Veysel'lerin evine, partallarla birlikte Hüseyin'i getirdi.

Veysel'in adı bazı çevre köylerde duyulmaya başladı.Düğünlere, sohbetlere çağrıldı. Bütün Aşıklar gibi ona değgin de çeşitli sözler yayılıyordu.

Erkekler ağacın gölgesinde, çiçeği burnundan akan körpe hıyarların tadına bakarken, Topaç'ın Çerkez kadınları, Kızılırmak boyunca kavak gibi sıra sıra dizilmiş, kıçları bostanlara dönük, çamaşırın canını çıkarıyor, kör Aşık'ın encamını anlatıp gülüşüyorlardı.

"Bu Veysal ekseri Ali ağamlara gelirdi, adını sevdiğinden mi, ne."

"Kızılbaşta Aşık mı aran, eline bir kırık saz geçiren çıkıyor ortalığa."

"Mescit köyünde düğüne gitmiş bu Veysal, Kayserili bir Aşıkla zorlu çarpışmış, bir Veysal alıyormuş sazı eline bir o, bir Kayserili söylüyormuş bir bu. Veysal sormuş avazının, Sırat'dan nasıl geçen demiş, Kayserili bilememiş, kuş olup üstünden uçarım gibilerden acemi laflar etmiş. Gâh kasap olmuş Kayserili, gâh tüccar, her ne sorsa Kör Aşık'tan ağzının payını almış, kahrından sazı kıracak olmuş, bizim oğlan burda olsa da anlatsa, ben pek belliyemiyom."

Bir kadın pohpohladı:

"İyi bellemişsin valla, hele acık daha anlat."

"Bir mücerret Molla Babası varmış bunun.."

Uzun Yayla'dan yeni alınan gelin çevreyi henüz tanımıyordu. Sordu:

"Mücerret, hoca mı demek?"

"Mücerretler avrada uçkur çözmeyen ulu herifler."

Bir başka kadın araya girdi:

"Vay fukaralar, işleri güçleri ulumak, he mi?"

Gülüştüler.

Pohpohçu ötekilere çıkıştı:

"Lafını kesmen heeri, güzel güzel anlatıyor."

Bu yanki anlatmayı sürdürdü:

"Mücerret Molla üç telli curayı vermiş bu kör Aşığın eline, pir aşkına çal demiş. O zamanlar saz maz bildiği yokmuş Veysal'ın, şaşkın ördekler gibi durmuş. Ardından aşka gelmiş, bağırmış. Alim Allah aşkına, Bektaş Veli aşkına, Kırklar aşkına. Bağırmasıyla elinin, dilinin bağı çözülmüş. Çalarken, çalarken bir efkar basmış bunu, odanın ortasında takla atmasıyla bayılması bir olmuş. Valla böyle anlattılar, ben elin yalancısıyım."

Kadınlar gülmekten çamaşırı tokaçlıyamaz hale geldiler:

"Ben de gitsem mücerret Molla'nın huzuruna, bir takla atsam Aşık olabilir miyim gız?"

"Sen zaten aşıksın kahpe, inkardan gelme boşuna, dağa oduna gidiyom deyip kuytuda buluşmalarını duymayan mı kaldı?"

"Kahpe" korkuyla bostana doğru baktı:

"Sus gız, duyan da essah sanır, herifin gulağına gider mider de, valla keser beni."

Uzun Yaylalı gelin sordu:

"Nakşi mi bu Veysal?"

"Hiçbir şey değil, kızılbaş, nakşiler coşar."

Pohpohçu araya girdi:

"Kızılbaşlar da coşar."

Öteki diretti:

"Kızılbaş nasıl coşsun, bütün bildikleri horoz uçurmak."

Veysel hakkında hiçbir şey duymayan yaşlı bir kadın da uydurdu:

"Geçenlerde, yarı beline kadar soyunmuş, Kızılırmağı geçerken gördüm, ufak tefek bir herif, Aşık dediğin adam babayiğit olur, şunun neresi Aşık!"

Orakayı temmuz geldi. Yıldızlı geceleri sever Söbalanlılar, düğünlerini derneklerini aylı gecelerde yaparlar. Kayan bir yıldız Mezarlı Boyu'na düşse, üşenmez, kimin sinnini ışıklandırdı diye ararlar, en aydınlık buldukları gömütün üstüne çaput bağlar, adak adar, saçılar saçarlar. Yıldızsız gecelerde ne tarlaya tohum atar, ne bostan ekerler, ne de ekin biçerler.

Yağmurun dinmesini beklediler. Bir akşam başlarını göğe kaldırdılar ki ay aydınlıktı ortalık. Ekini biçmenin, harmanlamanın, taneyi samandan ayırmanın zamanıydı. Oraklarını yüklenip erhorozda yola çıktılar, tarlalara dağıldılar.

Esma'yla Elif düven sürüyor, Ali Rüstem'le Hüseyin harman savuruyordu. Az ötede Veysel, gölgede çarık çitiyordu.

Hüseyin yabayı saplayıp soluklandı. Ağzındaki samanları tükürdü. Göğe baktı:

"Yağmur gelmez inşallah."

Ali Rüstem yanıtladı:

"Yıldızlı gecenin gündüzünde yağmur olmaz."

Hüseyin bir daha tükürdü:

"Yine de elimizi çabuk tutsak.."

Esma düveni bırakıp su içmeye gitti, kuruyan ağzını ıslatmak için Hüseyin de suya yöneldi.

Elif yengesini kıskandı, Esma döndüğünde kızın yüzü azgındı. Gülerek sordu:

"Bu ne surat?"

Öfkeyle yanıtladı Elif:

"Ne diye çevrende dolanıyor zebun?"

"Yalana ne den."

"Yalanmış, beni mi kandırıyon, kancık it kuyruğunu sallamasa erkek it ardından dolanır mı?"

Elif'in sözleri hoşuna gitti Esma'nın. Kahkahalarla güldü:

"Hele şuna, ne sözler bellemiş, peki sen it misin kız?"

"Niye it olacak mışım?"

"İt olmasan peşinden dolanmazdı o oğlan. Kuyruk salladın zahir."

"Kim görmüş peşimden dolandığını?"

"Görmüşler işte, kuş var diye cebine sokturmuş elini. Nasıldı kuş, tüylü mü, tüysüz mü?"

Kıpkırmızı oldu Elif:

"Piç n'olacak.."

Esma kahkahalarla gülerken Veysel'in sesi duyuldu:

"Hele şunlara, keyifleri beyde yok."

Çarık çitimekten sıkılmıştı. Deyneğine basa basa yanlarına geldi, Elif'e seslendi:

"Oha de öküze bacım."

Elif'i indirip kendi bindi, bağdaş kurup oturdu. Düveni Esma sürüyordu.

Sordu Veysel:

"Deneler nasıl? İri mi?"

"Zararsız."

Neşesi yerindeydi, kocasına takıldı:

"Buğdayı satınca bana ne alacan?"

"Ne istiyon?"

"Fistan istiyom, bir de güllü kondura."

Yalandan nazlandı Veysel:

"İşte bu olmaz, biz çiftçiyik, çarık işler tarlada."

Esma direndi:

"Ölümü öp."

"Peki, köy içinde giymek yok ama, Söbalanlı'nın diline destan mı edecen beni."

Esma sözü sürdürdü:

"Çavdarı satınca ne alacan?"

"Ne istersen?"

"İpek yazma. Mavi olacak."

"Yazmayı başında bil."

Bir yandan öküzü dürtüyor, bir yandan kahkahalar atıyordu.

"Yulafı satınca ne alacaan?"

"İşte bu olmadı, yulafı da fiği de satmadığımızı biliyon, davarın malın kışlığı."

Yarenliğe son verdi:

"Fistanı essahtan istiyom, yalan belleme, bir de şehir ekmeği, kar gibi."

Karı koca gül gibi geçinirken yanlış bir olay araya girdi.

Camızoğlu bir zamanlar "Bu yılanın başı mutlak küçükken ezilmeli" demişti ve haklıydı. Şeytan, insan kılığına bürünmüş Memo adıyla yeraltından yeryüzüne çıkmış! Nerde bir kötülük var orda Memo'yu ara! Ancak, bu kez, sonucunu pek sevdiyse de kötülüğü bilerek yapmadı, ne olduysa iyilik yüzünden oldu:

Akşama dek Meşelik'te Hüseyin kesti, Esma istifledi odunları.

Şelekleri sırtlarına vurdular.

Yolda Kör Kamer'e rastladılar. Şeleği çözülmüş, odunlar saçılmıştı. Toplamaya çalışıyordu.

"Kolay gelsin ana" dediler.

Kadıncağızın bir gözü kördü, ötcki az görüyordu. Uzun boylu baktı, sonunda Hüseyin'le Esma'yı seçti:

"Sağolun yavrularım, yaşlılık işte. iyi bağlayamamışım..

Hüseyin odunları topladı. Yaşlı kadına acıdı:

"Yarısını ben yükleneyim ana, yarın uğrar alırsın, aklına bir şey gelmesin, sayar da korum."

Kadın ellerini kaldırıp uzun uzun dua etti:

"Tuttuğun altın olsun oğul, Allah gönlüne göre versin, avradın sırma saçlı, selvi boylu, kaşı keman, kirpiği ok, cilvesi, yumuşu çok..."

Güldüler, fukarayı Dede Korkut'la başbaşa bırakıp yürüdüler.

Az ötede Camızoğlu'nun gelinine rastladılar. Üç beş sohbet ettiler, Ortaköy'den şunu bunu sordular. Onu da geride bıraktılar.

Memo Meşelik yolunda pusuya yatmış. Camızoğlu'nun gelinini bekliyordu. Deyyus cambaz sağda solda yaymıştı: "Karısının göbeğine lira bastırıp oynattık ki aboov, cicikleri sudan çıkmış sazan gibi titriyordu valla.."

Gelin göründü. İşinin ehli Memo sıçrayıp önüne dikildi, ittiğiynen sırtüstü devirdi. Üstüne çöküp şalvarını çıkardı.

Gelin bağırdı:

"Yetişin komşular, can kurtaran yok mu?"

Memo gülerek mırıldandı:

"Yalana ne den. Essahtan komşular gelse, beni senin elinden kurtaramaz."

Kör Kamer sesi duydu, bir ağacın ardına gizlendi, kör gözü cin gibi olanı biteni gördü:

"Hüseyin'le Esma bunlar, amanın.."

Tan yeri ağarmadan söz evleri dolaştı. Akıldaneler Veysel'i uyardılar:

"Koskoca bir herifin ev içinde işi ne?"

Ateş olmayan yerden duman tüttü, söylenti aldı yürüdü, çeşme başlarında, tarlada, yaylalarda, otlaklarda, kuytularda, koytaklarda kadınlar ve erkekler hep köyün namusunu konuştular. Kimi Veysellerden yana oldu, kimi Hüseyin'le Esma'yı tuttu:

"Tevekkeli değil, on aylık sabi sübyan uşağı, üstünde yuvarlanıp öldürmüş, neden, aklı hovardasında olduğundan!.. Belkim mahsustan yaptı, besbelli daha o zamandan koymuş kafasına Hüseyin'i!.. Utanmadan başkasının koğusunu yapıyordu, sanki namusluymuş gibi!.. Yazık oldu Veysal'a, kendi yok Allah'ı var, kuzu gibi herif..."

"N'örsün avrat, altı çinik buğdaya kör adama verdiler, dünyasını bir kör ile karartacak değil ya... Veysal kuzuymuş!.. Ele güne karşı kuzu, evde kurt, Esma'nın üstünde kaç sopa kırmış!.. Kör gözüynen he mi."

Erkekler, karılarından geri kalmıyorlardı:

"Bir hal oldu köye, yeni görenek çıktı, önünü almazsak Söbalan'ın namusu beş paralık olur, Çerkezlerin ağzını tutabilirsen tut gayri... Kabahat Ali Rüstem'de, eve yabancı sokmak hiç doğru değil!.. Dünyanın sonuna kaldık erenler, koyun belli değil, kurt belli değil, umar mıydın Hüseyin'den? Ali Rüstem yemin billahi ediyor, Kör Kamer'in uydurması diyor!... Ateş olmayan yerde duman tüter mi?"

Ateş yoktu ve duman sürekli tütüyordu. Yaşlılar, "evli bir avrada el uzatan uçkuru pisi" görünce yüzlerini çevirdiler. Aklı havada kadınlar, Şatıroğlu Rüstemler'i çekemeyen erkekler, Hüseyin'in yüzüne hayran hayran bakıp söz vurdular:

"İyneden ipliğe dönmüşsün heeri... Esma pek görünmüyor, sırtında değirmen taşı mı var?... Kalburla su taşıyor... Pek hamarat bu Hüseyin, yılın oniki ayında saban demiri hep işler... Elbet işler, ekini firik, yel vurdukça ığış ığış yelleniyor!... Takılmayın uşağa, ne yapsın, onca tarlayı sürmek kolay mı?.. Ulan yoksa Topal'a da mı?..."

Çekemezler Esma'nın kulağını da doldurdular:

"Şaşıyok senin aklına, kör adamın başını nasıl bekliyon?.. Anamın anlattığına bakılırsa sen o zaman daha pek küçükmüşsün, dört çinik arpaya vermişler seni, şimdi başlık kesimi altın ile... Gül gibisin, gençliğinin kadrini bil... Hüseyin'in eskiden de gözü varmış sende, he mi?"

Ahı gitmiş vahı kalmış, zamanında muradına erememiş yaşlı kadınlar, Esma'yı görünce dizlerine vurup ağıt kaldırıyorlardı:

"Hey gidi hey, eksiketek aşka düşmeye görsün, şölen kurup şenlik eylesen ne fayda, siniler, tepsiler donatsan ne fayda, ak yüreği kararır, üçyüzaltmış damarında akan kan morarır, tavla tavla atları, katar katar develeri, sürü sürü davarları bırakır, ne malda olur gözü, ne dalda... Kötülüğün başı elde, belde, ille dilde erenler!.. Yar lebinin yanında dilde kelam hiç kalır, yar lebinden akmayanlar arlı renge boyanmaz... Hey gidi, hey, aklı ermez eksiketek ne bilsin, yer gök duysun, tanık olsun yaradan, canım yoluna kurban der, körden kelli, kırk yıl peşinden koşarsa kele, topala teslim olurmuş!... Sağ gözün sol göze yararı yok, iki gözden naçar adamla yılını nasıl yıl ediyon?... Kim kimin yoluna can verir, vakti zamanı iken demini devranını sür... Gençliğin var, güzel'in, mor sümbüllü dağlarını, gazel dökmez bağlarını ziyan eyleme, bu güzellik kime kalmış sana kala, mor sümbüllü dağın kıraç dağ olur, gazel dökmez bağın yoğ olur, aklım başına devşir."

Esma köy içine çıkamaz oldu.

Külün altındaki ateşten kıvılcımlar sıçramaya başladı.

Tatlı uykuları kaçtı Veysel'in. Zaten kuruntuluydu, eskisinden beter oldu. Pire uçsa zıplıyor, buluttan nem kapıyordu. Kağnıya bağdaş kurup çarık çitimeye koyuldu. Esma bulgur çekiyor, Hüseyin bacadan saman atıyordu.

Hüseyin yoruldu. Dirgeni bırakıp, dinlenmek için oturdu. Veysel'in çarık çitiyen parmakları durdu. Kulaklarını dikti. İçinden söylendi:

"Esma'nın yanına gidiyor Zebun!"

Esma da yoruldu, bulgura ara verdi.

Veysel içinden söylendi:

"Öteki de bulguru bıraktı. Sarmaş dolaşlar, yanak yanağa."

Esma alnındaki terleri sildi. Bulgur taşının sapına yapıştı. Taş hırıltıyla dönmeye başladı.

Veysel içinden söylendi:

"Çeker gibi yapıyor, anlamayayım diye, sıçrayıp üstlerine atılsam, çöksem gırtlaklarına..."

Çarığı usulca yanına koydu, ellerine dayanıp doğrulmaya hazırlandı.

Hüseyin kalktı, dirgeni alıp çetenin üstüne çıktı.

Veysel içinden söylendi:

"Sezinledi namussuzlar, demek gözleri bendeymiş."

Yazgısına, Esma'ya ve Zebun'a kargışlar yağdırdı, Allah'ından bulsunlar deyip sabretti, ses çıkarmadı.

Odada yalnız kaldıklarında ise ahını Allah'a bırakmadı.

Ali Rüstem kasabaya inmişti. Yeter'le Elif çamaşırdaydı. Veysel bostanı bekliyordu, tarla Hüseyin'le Esma'ya kalmıştı.

Hüseyin çift sürdü. Esma tohumu saçtı. Kızgın güneş altında yandılar.

Köye dönerken, "az soluklanalım" dedi Esma, bir gölgeye oturdular... Yayla rüzgârı esti, Esma üşüdü, ellerini hırkanın koluna soktu. Göz ucuyla baktı Hüseyin, ceketini çıkarıp Esma'nın üstüne koydu.

Kekik kokusu iştahını açmıştı. "İnsan çalışırken çabuk acıkıyor" dedi Hüseyin.

Esma yanıtladı:

"Çıkında patates var, ama pişmemiş.

Eski çoban, alışkın ellerle çabucak, üç taş bulup üçgen şeklinde koydu. Çalı çırpı topladılar. Hüseyin kavı tutuşturdu, alev az sonra büyüdü, beyaz kırmızıya dönüştü.

"Köz tuttu" dedi Hüseyin.

Esma patatesleri külün içine soktu.

Bir dağ güvercini pırrr diye karşıdaki büyük kayaya kondu. Bir başka güvercin geldi ardından, başını gagaladı, tüyler uçtu. Dişi kanatlanıp kaçtı, erkek ardına düştü. Dişi yeniden kayaya kondu, erkek kanatlarını çırpıp üstüne çıktı, başını gagaladı, havada birkaç tüy daha uçtu.

Bir ateşe, bir güvercine bakıyordu Esma. Tek kıvılcım, bir ormanı yaktığı gibi, bazan bütün bir ömrü taşıyıp getirir gözler önüne. Yıllar yıllar önce, burada, bu kayanın önünde Bereket Kıble adlı yabancı bir kadının söyledikleri geldi usuna: "Acı çekeceksin kızım, tarlanın tohumu değişecek..." Küçücüktü o zamanlar, bu sözlere bir anlam verememişti. Gün geçtikçe soğuyordu Veysal'dan. Sakın ola ki?...

Kötü düşünceleri kafasından attı. Közün içinden patatesleri çıkardı.

Hüseyin iştahla çiğnedi:

"Pek tatlı olmuş."

Mırıldandı Esma:

"İçinde ateşin altını var."

Irgat-közlerin üstüne bir kucak dolusu çalı çırpı daha attı, Esma'ya yakın oturdu, kolları koluna değdi, Esma kendini sakınmadı. Alevlerin karşısında bir süre durdular.

Promethée zincirlerini kırdı, yapıtını mutlu gözlerle izledi. Aşk Tanrısı küçük Eros yayını gerdi, oku saldı.

Konuşmadan köye geldiler. Ve o akşamdan sonra bakışlarının rahatı kaçtı.

Kül'ün altındaki ateş harlanıyordu.

Şatıroğlu Veyseller Hüseyin'i ırgatlıktan attılar. Sağda solda ondan hep "kapımızdaki it" "ekmek kadri bilmez zebun" diye söz ettiler. "Çoban Hüseyin"in, "Topraksız Hüseyin"in adı "Zebun Hüseyin" kaldı. Hiçbir kötülük yapmamıştı onlara, atılmasına değil, "Zebun" sözüne çok kızdı. Evdeki bütün kilimleri satıp parasıyla bir koç aldı, adını da "Zebun" koydu. Eski çoban bu işleri biliyordu, sık sık otlağa indi, "Zebun"u hep Veysellerin koyunları yanında gezdirdi, kuyruk altlarını koklattı, öcünü almak için "döl ayı"nı bekledi.

Koyunun koça katıldığı "döl ay'ı" şenlik ayıdır. Söbalanlılar buna "Nisan" derler.

"Nisan"da yalnız koyunlar, koçlar değil, erkeği, kadını, çoluğu çocuğuyla tüm köylü şenlik eder.

Koyun koça, köyün hemen girişindeki Yamaç'ta katılır. Herkesin yeri bellidir.

Ön sıradaki erkekler, kimin koçu hangi koyuna önce bineceği üstüne ve cevizine bahse tutuşur. Cevizler alınıp verilirken el oynar ağız işler. Böyle bir günde dilin kemiği olmadığından "karın bacım olsun" diye başlayıp sözü uçkurda düğümlerler.

Delikanlılar, "nisan"ın tadına daha bir varabilmek için babalarından uzak, ama şölene yakın, aynı çember üstünde yerlerini alırlar.

Oğlan uşağı babaların, kız uşağı anaların yanında durur. Koçların koyunlara takıldığı bu şölenin onlarca tek ilginç yanı, "öveçler"in kıyasıya toslaşmalarıdır. Ana babalarıyla aynı odada yattıklarından, öğrenecekleri fazla şey olmaz.

Kadınlar, sözde ayıpmış gibi uzaktan bakarlar. Erkeklerin cevizle geldiği bu şöleni, onlar etek dolusu çörtükle şenlendirirler. Koçların koyunlara seğirttiği anda çörtükler sağlıklı sağlam dişlerinde hırsla parçalanıp unufak olur.

Söbalanda "döl ay'ı" bir tür özgürlük ayıdır. Erkeği, kadını olmadık şakalar yapar, bu arada, kızım sana söylüyorum, gelinim sen anla diyerek taşı gediğine oturturlar. Yarası olan gocunsun.

Köylü birkaç gün öncesinden hazırlığını yapmış. Aşılık'tan kırmızı, Demirkaya'dan sarı aşı toprağı getirmişdi. Davar sahibi pernekler renk renk başka boyalar da satın almışlardı. Çoban, öveç koç arın sırtlarına, bacaklarına kırmızı, kuyruklarına sarı aşı vurmuş, böğürlerine ve gerdanlarına mavi, yeşil, mor boyalar çalmıştı. Bu halleriyle öveç koçlar, güveyiden çok, gerdeğe girecek gelinleri andırıyorlardı. Gerdanlıkları bile vardı. Davar sahibi pernekler güveyilerin boynuna çoban töresi peşkirler, ipe dizili elmalar takmışlardı.

Eylül dendi mi koyunlar kurumaya başlar. Bu, mayısa kadar sürer. Eylülle mayıs arasında inek ve keçi sağılır. Nisan'ı kutlamak için keçiler bir gün önceden sağılmış, yoğurtlar çalınmış, tandırlara yağlı çörekler çekilmişti.

Kadın, erkek, çoluk çocuk, tüm Söbalanlılar, koçun koyuna katılmasını seyretmek için Yamaç'ta çember oldular.

Çoban, öveç koçları saldığında bir gürültüdür koptu. Koyunlar kaçıyor, meliyor, koçlar seğirtiyordu.

Askerlikten sonra da köyde namı "Çavuş" kalan Halil, Memet'in döşüne bir yumruk indirdi:

"Benden yirmi ceviz, öveçler şu ak koyuna seğirtecek."

Taşkafa yalandan kızmış göründü:

"Hele şom ağızlı, hiç hayırlı bir söz düşmez dilinden, kışı donarak mı geçireceğik."

Söbalanlıların inançlarına göre, öveç ak koyuna binerse kış soğuk geçer, kara koyuna seğirtirse "yeğinni" olur.

Yaşlı Kahya bahsi yükseltti:

"Aha benden otuz ceviz. Bu Halil Çavuş rezili neye ak derse bilin ki sonu kara çıkar. Öveçler kara koyunlara seğirtecek besbelli, babayiğit olan bahsimi görsün, cevizime ceviz isterim."

Veysel bibisoğlu İbrahim'e sordu:

"Bizim koç n'örüyor?"

"Sizinki mi, dur bakayım, aha işte, yaman koç, kara bir koyuna seğirtmiş."

Veysel teleşlandı:

"Amanın, seğirttiği sakın bizim kara koyun olmaya.

Bostancı Kasım yanlarına geldi. Veysel'in telaşına güldü:

"Meraklanma gardaşım, sizin koç Kahyaların koyununa seğirtti."

İnce dudakları yay gibi gerildi, yüzüne hoş bir gülücük yayıldı. Çiçek afatının yediği gözlerinin birinde mercimek kadar kırmızı bir et parçası kalmıştı. Kızdığı zaman büyür, sevindiği zaman küçülürdü. Mercimek küçüldü.

"Kahya emrinin koçu n'örüyor?"

Sorusunu İbrahim yanıtladı:

"Hiç, n'örecek, şaşkın itler gibi koşturup duruyor, Söbalan'ın koyununda akıl mı var hay Veysal, akılları olsa koç kısmını böyle yormazlar."

Kahya'ların koçunun it gibi fırlanması Veysel'in çok hoşuna gitmişti. Güldükçe gözündeki kırmızı mercimek küçülüp noktaya dönüşüyordu. Kasım, Şatıroğlu'nu daha da sevindirip güldürmek için sözü İbrahim'in ağzından kaptı:

"Akıl alacak iş değil valla, bu nasıl yiğit bir koçmuş sizinkisi, birinden inip ötekine seğirtiyor, hele boynuzlara hele, koç değil Allah'ın aslanı Ali Efendimiz, İbrahim peygamberimizin kurban kestiği sizinkisinin yanında hiç kalır.

Veysel hayıflandı:

"Ali Rüstem dediydi, bu koç yaman, küründe arpa komuyor, Söbalan'ın koyununa şenlik ettirir dediydi, burda ola da göreydi.."

Kasım omzunu oynattı:

"Köyde değil mi?"

"Şarkışla pazarına gitti."

Az ötede işretçi delikanlılar, koca bir sahanın çevresinde halka olmuş torba yoğurdu, kaygana yeyip boğma rakısıyla kafayı buluyorlardı. Bahis için getirdikleri cevizleri koyunlara, koçlara fırlatıyor, avaz avaz bağırıyorlardı:

"Hadi koçum, bin lan İsmail'inkine!"

"Seninki kuyruğu okkalı bir avrat bulmuş, başlık parasını hazırla!"

"Şuna bak şuna, olup beceremedi, dersini iyi belleyememiş!"

"Koçu gördün mü, koçu, ağzının tadını biliyor, hep Şatıroğulları'nın üstünde, ulan Hüseyin, ulan azap, ulan hergele.."

Hüseyin işretçiler arasındaydı. Gençlerden biri, maşrapayı tazeledi:

"İç valla, helal olsun, işin iş."

Hüseyin boğmayı dikti, kolunun yeniyle ağzını sildi:

"Duyduğunuz hep yalan, dinime imanıma."

Kadınlar dallı güllü giysileri sandıklardan çıkarmışlardı. Hepsi de ayaktaydılar. Sıra sıra dizilmiş kavakları andırıyorlardı.

Bir kadın yaşlı Zeliha'yı dirseğiyle dürttü:

"Şurda kös kös duranlar sizinkiler değil mi? Gözleri kör mü nedir, hallarına bakarsan..."

Esma "kör" sözünü duyunca yüzünü buruşturdu, belli kendisine laf atılıyordu, dişlerini sıktı, başını önüne eğdi.

Anası sözün altında kalmadı:

"Sen olsan birinciliği alırdın he mi, atlı yetişemez ardından, tozu dumana katıp dalardın koç deryasına..."

"Benim adım Zalha mı? Haydar ağarnı bir deri bir kemik koydun."

"Dilersen ödünç vereyim, ama şartım var, pek eziyet etmiyecen."

Yarenlik diğer yaşlı kadınlar arasında da sürüp gidiyordu:

"Bu koçlar ne bağrışıp duruyor, karınları mı aç yoksa?"

"Acıkmışlar, ne belledin, her gün bayram etmiyorlar, bizim gibi yılda bir."

"Öveç yemeği nerde yenecekmiş?"

"Kahyalarda ellaam, pernekler öyle uygun görmüşler."

Dudu'ya takıldılar:

Ağzı açık ne dineliyon erenler, kop eve git, hazırlığını gör, köyün bunca perneğini doyurmak sana düştü."

Dudu mahsustan çıkıştı:

"Dervişin fikri neyse zikri odur demişler, aklınızı uçkurla bozmuşsunuz, tövbe tövbe.."

Aşağıda gençler iyice tozutmuşlardı. Koyunları sevdikleri kızların adlarıyla ünleyip bağırıyor, bazan da, sürünün ortasına taş, kesek fırlatıyorlardı.

Memo özene bezene, bol esrarlı, çift kâğıt bir sigara sardı, zıvanayı ucuna yerleştirdi, alevi ağzında dolaştırdı, derin bir soluk çekip dinlenmeye bıraktı, Zebun'a uzattı:

"Esrarın en hası ki böylesi cennette bile bulunmaz, Esma'nın memesinden de tatlı, hele bir somur."

Hüseyin "kötü Memo"nun yanında erkekliğe bok sürmek istemedi, gözlerini yumdu, derin bir soluk çekti, boğulayazdı, gözleri değirmen taşına döndü, öksürmeye başladı.

Memo dört parmaklı elini yumruk yapıp Zebun'un sırtına vurdu:

"Sarıkız'ın tadına varmamış yiğit, yiğit olamaz."

Hüseyin sarhoştu. Ötekiler de doldurdu:

"Sen ne diyon oğlum, Hüseyin'in sırtını değil sarıkız, Esma bile yere getiremez."

"Güreşte yener mi diyon?"

"Yener elbet, avradı kaç kez yere çalmıştır."

Bu şenlik yılda birdi, eğlenecek, davulun bir altına, bir üstüne vurulacak zamandı. Tas tas boğma rakıları bir solukta tükeniyordu.

Esma endişeli gözlerle Hüseyin'e, gençlere ve Veysel'e baktı. Veysel de işretçilerdendi ama Hüseyin var diye aralarına karışmamıştı.

Otçu tası yeniden uzattı:

"İç hele zemzem suyundan, iç ki saban demirin ışıldasın, kolay mı lan, bütün bir yıl işledi, vay ki vay zebun Hüseyin, vay ki vay fıkara dölü, Şatıroğulları'nın tüm tarlasını, topal mopal demeden, karpuzun yamuğu..."

İtin densizliği Hüseyin'in canını sıktı:

"Ne dırlanıp duruyon deminden beri, dilinin altında bir bakla varsa çıkar, yoksa ben gırtlağını sıkıp çıkartmasını bilirim."

Dokuzparmak burnunun dibinde koca yumruğu görünce yılıştı:

"Kızma be ağam, bizimkisi yarenlik."

Aşağıda koç Zebun hep Veysellere çalışıyor, birinden inip birine seğirtiyordu. Sonunda öteki koçlar kıskançlık krizine tutuldular. Kıyasıya bir savaş başladı, toslaşıyor, tozu dumana katıyorlardı.

Yukardaki Zebun da sıçrayıp doğruldu:

"Hadi Karoğlan, göster kendini şu köye, el mi yaman, bey mi yaman.."

Halil Çavuş coştu:

"Ben aşağı iniyom, bu döğüş kaçırılmaz."

Taşkafa Memet de ona katıldı:

"Ben de geliyom!"

Hüseyin birlikte gitmek istedi, Memo sinsi bir gülüşle kolundan tutup oturttu:

"Dellenme hele, taş düştüğü yerde ağır, fırlayıp öne geçersen ne derler sana."

"Ne diyeceklermiş?"

"Köylüyü bilmezmiş gibi, Söbalanlı'nın ağzı torba değil büzesin, büzük değil düzesin, ne demezler ki, koçuyla adam olmaya kalktı, bir köre Esma'yı kaptırıp..."

Dokuzparmağın densizliğine yeniden bozuldu, şamarı tam yüzüne indirecekti, Memo havadaki eline boğma tasını tutuşturdu:

"Hele bak şu senin koça, it kapıda zebun gerek demişler ya, valla, bok yemişler, senin Zebun birinden atlayıp birine biniyor, ulan Hüseyin, ulan rezil, dersini iyi belletmişsin."

Meşelikten esen akşam yeli kaçan, kovalayan, dört dönen koçlar ve koyunların çıkardığı tozları seyircilere üfledi.

Veyselle Kasım "Nisan"ı tepeden izliyorlardı. Rüzgâr ağızlarını, gözlerini tozla doldurdu.

Şatıroğlu tükürdü:

"Erken başladı meret!"

Kasım bir gözünü oynattı:

"Çok geçmez millet dağılır."

"Öveç yemeğine gidek mi?"

Kasım iki gözünü birden oynattı:

"Nerde yenecekmiş?"

"Kahyalarda ellaam."

"Durulur mu!"

"Sen bilin. Hele önce Kahya emmimin yanına bir varak, Dudu yengem ne pişirmiş öğrenek."

Kasım Veysel'in koluna girdi. Aşağı doğru yavaş yavaş inmeye başladılar.

Haydar'ın şansı iyice açılmıştı, kazandığı cevizleri torbaya doldururken sağdan soldan takılıyorlardı:

"Bahtın yaver gardaşlık, bu dünyada işin iş, ama öte dünyada çekeceklerin var.."

"Ulan niyeymiş?.."

"Niye olacak, Zalha bacımızın yüzünü güldüremedin, koçlara aç koyun gibi bakıyor."

Veysel'le Kasım geldiler. Damat yanında uçkur şakası yapılmadığından, erenler sözün seyrini değiştirdi:

"Yaşadın Veysal oğlum, kaynatan yıllık yeyiminizi iyisinden denkledi, cevizleri yığdı ki aboovv, Kayseri'nin Erciyeş Dağı gibi.."

Veysel güldü, yanakları gamzelendi, sarkık bıyıklarını keyifle sıvazladı.

Kahya birden bağırdı:

"Şu karakoçta bir hal var, koyunların belini kıracak amanın.."

"Essahtan da.."

"Kudurmuş zahir.."

"Zebun'un koçu, kişniş otu yedirmeye?"

"İyi dedin valla... Şu koca kuyruklu, Veysalların değil mi, hayvan yerde debelenip duruyor.."

Ötede gençlerin keyfine diyecek yoktu. Boğma rakısını içtikçe coşuyor, nara atıp ortalığı inletiyorlardı. Dokuzparmak, bol esrarlı, çift kâğıtlı bir sigara daha sardı. "Sarıkız" elden ele dolaştı. Memo hünerini gösterdi:

"Bu sarıkızı içen Hurilerle hemdem olur. Huriler pek nazlıdır, seslenmeyince gelmezler, evliyadan, embiyadan açacan ille, yiğitlerden söz edecen."

Bir masala başladı. Zaloğlu Rüstem'in yiğitliklerini anlatıyordu. Hüseyin Rüstemleri karıştırdı:

"Ali Rüstem'in anasını..."

Yaşıtlarından biri takıldı:

"Rahmetli Gülüzar Ana'nın suçu ne?"

Soruyu bir başkası yanıtladı:

"Anlayamadın mı avanak, buna Hüseyin demişler, dirilerin kaydını dürdü, sıra şimdi mevtalarda, hiç Aşık kitabı okumadın mı, aşıkla maşuk mevtalıkda halleşir. Aha Kerem, sağlığında çözemedi Aslı'nın uçkurunu, vuslatı, fıslatı divana kaldı.

"İyi konuştun valla. Ferhat Şirin için gürz ile dağları yardı da ne oldu. Sağlığında bastırıp alabildi mi altına?"

Gençlerden biri çözülmesi güç bir bilmeceyi topaç gibi saldı:

"Peki Tahir ile Zöhre'ye ne demeli, mevtalıklarında bile Kara Batak kara bir çalı gibi girdi aralarına. Peki niye girdi?"

Birbirlerine baktılar. Bilmeceyi Memo çözdü:

"Besbelli ortadan çöplenecek.."

Hüseyin birden dikkat kesildi, aşağıda bir şeyler oluyordu. Rakıdan ve esrardan gözleri iyice dumanlanmıştı, olanları seçemedi, Memo'yu dürttü:

"Sürünün içindeki Halil Çavuş değil mi?"

Memo önce oturduğu yerden, sonra ayağa kalkarak baktı:

"Heye!"

"Yanında biri daha var, Taşkafa ellaam?"

"İyi bildin."

Aşağıda Halil Çavuş ve Taşkafa, koyunların belini kırar diye Hüseyin'in koçu Zebun'u boynuzlarından çekip sürüden uzaklaştırmaya çalışıyorlardı.

Hüseyin bir anlam veremedi.

"N'örüyor bunlar?"

Ötekiler de ayağa kalktı:

"Senin koçu, "Zebun"u çıkarıyorlar."

"Essah mı?"

Yangını körüklediler:

"Vay kahpe dinliler.."

"Ulan, yezit yapmaz bunların yaptığını.."

"Ne istiyorlar fukara koçtan, yılda bir gün bayram edecek, çok mu gördünüz.."

"Nisan'ı da bok ettiler, ne yani, bağırtıyla, gurultuyla mı geçmeli.."

En çarpıcı söz otçu Memo'dan geldi:

"Dinime imanıma Veysal'ın işi, senin "Zebun" koyunlarına seğirttiğinden bozuldu, hısımlarını saldı aşağı, meydan Şatıroğulları'na kaldı."

Hüseyin'in gözleri öfkeden büyüdü, kocaman oldu, Söbala.. tarihinin en korkunç sesiyle sarsıldı:

"Savulun Zebun geliyor!"

Donu, gömleği sıyırıp attı, çırıl çıplak, kaya parçası gibi sürünün içine indi.

Köylüye eğlence yeni çıktı. Esma'nın yüreği hop etti. Ortalık birden sus pus kesildi. Şimdi yalnız Hüseyin'in narası duyuluyordu:

"Burda bir Zebun daha var.. savulun Zebun geliyor.."

Veysal bibisoğlu İbrahim'e sordu:

"Bu Hüseyin niye bağırıp duruyor?"

İbrahim de olanlara bir anlam veremiyordu:

"Delirdi ellaam, cıscıplak sürünün içine daldı."

Köylüler itiş kakış aşağıya doğru koştular. Kıllı kalın gövdesiyle Hüseyin, akşamın alaca karanlığında, çırılçıplak, adını masallarda duydukları gulbayaniler gibi, iki ayaklarını genişçe açmış, kollarını öne doğru uzatmış, kafası ileride, koçlara meydan okuyordu. Bu garip yaratık karşısında ne yapacaklarına koçlar bile karar verememişti. Alık alık baktılar beniademe. İlk saldıran da yine beniadem oldu. Koçlardan biri şaşkınlığı üstünden attı. Arka ayaklarıyla toprağı oyup fırlattı, açılan çukurlara ayaklarını yerleştirdi, güç aldı, başını dikti, soludu. Islak siyah burnundan buğular fışkırıyordu. Saldırıya geçti. Doğanın üstün yaratığı insan, şimdi silahsız olarak, doğanın bir başka canlı yaratığıyla ve eşit koşullarda karşı karşıyaydı. Vuruştular.

Hüseyin'in alnından kanlar akıyordu, ama acısını duyduğu yoktu.

Memo muradına ermişti, esrar sigarasını parlatıp sinsi sinsi seyirle yetiniyor, gençler bağırıyordu:

"Hadi Zebun.. Veysalların koyununa.."

"Esma'ya bin Esma'ya, çökert belini.."

"Topal Yeter'i yetim koma.."

"Bu it boğadan beter, Şatıroğulları bedava damızlık bulmuş ki ne güzel.."

Veysel'in çiçek bozuğu yüzüne sonsuz bir acı ve öfke çöktü, gözlerindeki kırmızı et büyüdü, elini alnına götürdü, kararsız, saçlarını bir boy sıvazladı, sarkık bıyıklarını ağzına alıp çiğnedi, bir kaç kılı koparıp attı. İbrahim durumu anladı. İleri atılır, tökezlenip düşer diye kolundan tuttu. Yine de zaptedemedi. Veysel bir silkeleyişte fırlattı İbrahim'i. Kollarını iki yana açıp kalabalığı yardı.

Esma uzaktan uzağa, sürekli, kocasını kolluyordu. Tam koşarken anası kolundan tuttu:

"Dur kızım, çok öfkeli, döver möver, köylüye rezil olursun."

Dinlemedi, silkinip kolunu kurtardı anasından, Veysel'in yanına koştu. Veysel düşmüş, bir kıymık yüzüne saplanmıştı. Kan köylünün aklını başına getirdi. Hüseyin de yara içindeydi ama yüzünden akan kanları akşamın alaca karanlığı gizliyordu. İlk telaş kadınlardan geldi.

"Amanın uşak kendini öldürecek."

Himmet Ağa'nın karısı Güllü kızının ilk gözağrısını kolladı, Kahya'nın önüne dikildi:

"Ne duruyon, koçlar oğlanı öldürecek, bir de muhtar olacan."

Kahya, Haydar, Halil Çavuş, Taşkafa Memet ve bir kaç köylü sürünün içine girdiler. Hüseyin kıpkırmızı, hâlâ koçlarla toslaşıyordu.

"Zebun"u sırtlayıp evine götürdüler.

Hüseyin'in yaralarına örümcek ağı, tütün ve ot bastılar. Yedi gün ateş içinde yattı, savaşı, Adana'nın pamuk, Bafra'nın tütün tarlalarını, Mersin'in portakal ve sebze bahçelerini, çobanlık günlerini sayıklayıp durdu. Söbalan'ın yaşlıları zaman zaman uğradılar, Güllü başından hiç ayrılmadı. "Natura"sı sağlam olduğu için ölmedi. Ateş düşüp kendine geldiğinde Himmet Ağa'nın karısını tanıdı:

"Bir ayran çarp ana" dedi.

Güllü, Tanrı'ya, Ali'ye, Ehli Beyte dua etti.

Hanife'den haber sordu. Kadın yaşlı gözlerle yanıtladı:

"Gidiş o gidiş hey oğul."

Kapının önüne çıktı, dibek taşına oturdu, bir süre, dalgın, küllükte eşinen tavuklara, yan evin bacasından tüten, mavi ince çizgilerle gökyüzünde kaybolan dumana baktı. Yaptığı rezilliği, zebani gibi çıplak, koçlarla toslaşmasını anımsadı. Memo'nun otundan mı? Yalnızlık mı? Yoksulluk mu? Zebunluk mu? Sevda mı? Aklını başından alan neydi?

Dere yatağına indi, nemli otların üstüne yatıp gökteki yıldızları seyretti bir süre. Bir yıldız kaydı. Doğruldu, sırtını armut ağacına verip oturdu. Dereden kalkan dumanlar taşlar arasına giriyor, göğe yükseliyordu. Yerden bir taş aldı, kendirlere doğru attı, birkaç kuş havalandı, otlar arasından hışırtılar duyuldu, kurbağalar ötmeye başladılar. Gürültü iyi geldi, yalnızlığına ortak bulmuştu hiç değilse. Adana'nın pamuk tarlalarını düşündü, ortalıkta sivrisinek olmadığı halde ellerini havada çırptı, nasırlı avuçlarına bakıp güldü. Elleri neler görmüştü ve neler görecekti. Mırıldandı:

"Bizi gurbet temizler!"

Önce, Esma'yı görmeli, yaptığı densizlik için özür dilemeliydi. Ama nerde ve nasıl? Kalktı, dere yukarı, köye doğru tırmandı, tam evine yönelirken Veysellerden bir karaltının çıkıp, elinde ibrik ayak yoluna gittiğini gördü, ay ışığında Esma'yı seçti, hızla yürüyüp, Karaca'lara süzüldü, ahıra girdi.

Esma takunyaları çıkarıp odaya yönelirken ahırın kapısı açıldı, bir el kolundan tutup içeri çekti. Hüseyin'i tanıdı, usul bir sesle çıkıştı:

"Aklını mı oynattın, bağırır evi başıma toplarım."

"Yanlış anlama, dinle.."

Esma kaçmaya çalıştı, elindeki ibrik düştü.

Veysel gürültüye uyandı, döşeği yokladı, karısına seslendi:

"Esma! Esma!"

Kalktı, çevreyi dikkatle dinledi, bir gürültü daha duydu, ahırdan geliyordu.

Esma kapıdan çıkarken kocasıyla karşılaştı, soluğunu tuttu, taş kesilip yerinden kıpırdamadı.

Veysel ahıra daldı, kapatıp önüne dikildi kapının, öfkeyle bağırdı:

"Kimdir o?"

Hüseyin yanıtlamadı.

Veysel yeniden bağırdı:

"Kimdir o?"

Ekledi:

"Soluğundan tanıdım, Hüseyin'sin sen."

Soluğa doğru saldırdı. Bir körebe oyunudur başladı. Hüseyin duvar diplerine kaçıyor, çıkmaya çalışıyor Veysel çekirge gibi sıçrayıp karşısına dikiliyordu. Ortasından çift elle tuttuğu övendireyle, kolları bir kulaç daha uzamıştı ve çarmıhtaki öfkeli bir İsa'yı andırıyordu..

Veysel bir ara düşünce Hüseyin pencereden atlamayı başardı. Gürültüye koşan Ali Rüstem'le Yeter, ahırda sağa sola sıçrayan yalnız bir Veysel buldular.

Zeliha hamur açıyordu. Kızının halini görünce döğünmeye başladı:

"Vışş.. bu ne hal yavrum, kişin mi?"

"Heye."

"Vay ocağı batasıca, dellenmiş iyiden.

Elinin hamurunu tekneye döküp, kızının yüzündeki çürükleri incelemeye koyuldu:

"Elleri kırılasıca, öldüreyazmış, sahipsiz mi sandı seni. Ne oldu, yine neye pirelendi?"

Esma olanları anlattı. Kızının yüzüne dik dik baktı:

"Sakın şeytana uyup bir halt karıştırmayasın?"

"Valla yok ana, ölü yüzünü öpüyüm, biliyon huyunu, hep kuruntu, ölsem gitmem o eve."

Zeliha kaşlarını çattı:

"Gitmezmiş, gişin değil mi, döver de, sever de, avrat kısmı sopadan yılmayacak, baban kaç deynek kırdı başımda."

"Avrat olmayınan. Erkeklerinki can da bizimki patlıcan mı?"

"Rabbülalemin böyle yaratmış, kitapta bile yeri var, avratlarınızın kabahatini görürseniz döğün diye buyurmuş."

"Kabahatim olsa gam yemem. Hem o nasıl Allah'mış. kulları arasında ikilik gözetiyor."

Esma'nın sözünü kesti anası:

"Töbe de. Çarpılın ha."

Zeliha yeniden girişti hamura ve ana kız arasında dalaşma yeniden başladı:

"Ölürüm gitmem o eve."

"Köy içinde rezil mi edecen bizi, suçun yoksa eşşek değil ya herif, anlar hatasını, yok şeytana uydunsa orasını bilmem."

"O nasıl söz, kuruntulunun teki, attığım her adımdan işkilleniyor diyom, sen ne söylüyon."

"Kuruntulanması seni sevdiğinden, daha ne istiyon, sevdiğimi esen yelden, yerdeki karıncadan sakınırım demişler. Erkek kısmı gençliğinde delicoş olur, yaşlandıkça durulur, git evine, erim de, sırım de, kişinin elini öp."

Ağlamaya başladı Esma. Kızının gözyaşlarına dayanamadı Zeliha, yavrusunu dizlerine yatırıp saçlarını okşadı:

"Yazık değil mi gözyaşlarına, elbet bir kolayı bulunur, karıncaya can veren kurban olduğum Allah, neylerse güzel eyler. Sabah ola hayrola, döşeğini ser de yat."

Esma'nın Hüseyin'e uçkur çözeceğine Rüstem de, Yeter de inanmıyordu:

"Yanılmayasın kardaşım. kendi yok, Allah'ı var, kötü bir şeyini görmedik, öyle değil mi Yeter?"

"He ya, namus meselesi bu, göznen görmeyince, bastırıp yakalamayınca bir avradın ahı alınmaz."

Veysel çıkıştı:

"Hangi göznen göreydim.

Ali Rüstem sordu:

"Kapıya kulağını verip dinledin mi, konuşuklarını duydun mu?"

"Yok."

"Daha ne demiye işkilleniyon?"

"Gün gibi üryan, ayakyolundaymış, bu söze şoncağız çocuk kanmaz."

"Biz gitmiyok mu gece ayakyoluna. Yeter gitmiyor mu, peşlerinden mi koşak, tövbe tövbe, avrat yerlerine kilit mi vurak? Esma'yı dinliyek bir de, Yeter o değilden ağzını arasın, gözün dışardaysa, Hüseyin'deyse, ele güne rezil olmadan tatlılıkla bu işi halledelim desin."

Gün ağarmaya başlamıştı. Sedirin üstüne ince bir ışık demeti düştü. Odada çıt çıkmıyordu. Ali Rüstem başını çevirip dışarı baktı. Tavuklar küllükte deşinmeye başlamışlardı bile, çil horoz, Söbalanlılara yeni bir

günün başladığını duyurmak için uzun uzun öttü, sonra gözlerini hareme dikti, iri ayaklarıyla, beğendiği sultana yaklaştı, bir sıçrayışta ibiğine yapıştı. Ali Rüstem Yeter'i götürdü.

Ne yapacağını şaşırmıştı Veysel. Doluya koysa almıyor, boşa koysa dolmuyordu. Yanılıyor muydu acaba? Kendi kendine mırıldandı: "Var bir bit yeniği, var ama n'örecen, şahit yok, ıspat yok. Vay sütü bozuk. Kapımızdaki bir azab ile..."

Odada dönüyor, "ne yapsam, ne etsem" diye söyleniyordu. Bir an, bu yerlerden uzaklaşmak geldi içinden. Sıkıntılı zamanlarında doğaya açılır, çiçeklerin rayhasıyla, yaprak hışırtısıyla garip gönlünü avutur, derdini Güldede'ye açardı. Çarıklarını çekti.

İki saat kadar yürüdü. Güneş dik vuruyordu, ter içinde kaldı, bir gölgeye oturdu, yüzünden akan terleri sildi. Kalktı, deyneğiyle yoklaya yoklaya, az ötede akan küçük çayı buldu, mendilini suda ıslattı, yüzünde, gözünde, ensesinde gezdirdi. Uykusuzluk, üzüntü, harab olmuştu. Ağzına lokma koymadığından dizlerinde derman kalmamıştı, titriyordu. Serin su iyi geldi, ferahladı. Kana kana içti, tahta kepçeyi yeniden doldurdu, sen de serinle baba deyip suyu türbe duvarına döktü. Sırtını duvara dayadı, başındaki ağırlık gözlerine indi. Karanlık, tatlı bir boşluğa aktı...

Yalnızca seslerden oluşan bir rüya gördü. Ali Rüstem'in sonradan, kendisi şekillendirerek karısı Yeter'e naklettiği haliyle şöyleydi Veysel'in gördüğü rüya:

"Kabaran bir ırmağın içindeydi. Sular dalga dalga üstünden aşıyor, bir batıp bir çıkıyordu. Esma ırmağın kıyısından, ellerini uzatmış, bağırıyordu: "Veysal tut elimi, tut elimi." Kıyıya yanaşmak istedikçe kütük gibi dalgalar durmadan ırmağın orta yerine çekiyordu onu. Öteki kıyıda kocaman bir ateş yanıyordu. Alevlerin boyu ağaç doruklarına kadar yükseliyordu, gölgeleri suların üstüne vuruyordu. Kabaran ırmağın içinde, alevlerin ateşiyle yanıyor, yüzünden dalga dalga akan terler sulara karışıyordu. Bir sala binmişti Esma. Dalgaları yara yara, onu kurtarmaya geliyordu, durmadan bağırıyordu: "Veysal.. Veysal". Sonra kayboldu Esma, alevlerin dibinden, sakalı göbeğinde, iri yarı bir derviş belirdi, uzattı kollarını, ırmaktan alıp ateşin yanına bıraktı onu. Alevler yüzünü yalıyordu dervişin. Ak sakallarını sıvazlayıp konuşmaya başladı: "Gönlünün gözleriyle bak, bildin mi, kimim, güvercin donuna büründüm, Horasan'dan ayak bastım Uruma, Kadıncık Ana'nın damına kondum, yürüyen duvarı yürüten benim." Bir de aslan belirdi, derviş iri elleriyle yelesinden yakalayıp kucağına aldı. Sevinçle kükredi aslan, dervişin kıllı ellerini yaladı. Taş kesilmiş, yarı aralık dudaklarından Pir'in adı dökülmüştü: "Tanıdım, Hünkar Bektaş Velisin." Hünkar elini alevlerin içine daldırdı: "İki konuk getirdim sana." dedi. Birinin başı traşlıydı, kaşları, kirpikleri kazınmıştı, yüzü ağaç kabuğu gibi kuruydu. Elindeki badeyi uzattı: "Bana Derviş Yunus derler, baştan ayağa yare, Hak yolunda avare, Hakkın badesini getirdim sana, bu badeyi içtiğinde aşkın gerçek yolunu bulursun, yüreğin

yanar önce, korkma, bu alev aşk ateşinin alevi, Haktan gelen kutsal aşkın, sonra bir esenlik yayılır içine, ballar balını buldum, kovanım yağma olsun, der, yönünü Hakka dönersin." Çatma kaşlı, başı traşlı Derviş Yunus'un yanındaki öbür konuk ufak tefekti. İnanmışların kıvancı, ışığı vardı yüzünde. Gülümsüyordu, "Bana Pir Sultan Abdal derler, Banazlı Haydar, Yıldızeli'nden, sana bu kitabı getirdim, oku, okut, dinle, dinlet, halk badesidir bu kitap, baldan tatlı. Okuyanlar halk ateşiyle yanar, halkının acılarıyla kıvranır, halkın dertlerini dile getirir, gerekirse halkı için, benim gibi dara çekilir, ölümsüzlüğü bulur, göveriben bostan, halkının dilinde destan olur, kara topraktan üstün olur. Halkın sesi Hakkın sesi, sen o sese kulak ver, ballar balını işte ancak o zaman bulursun" diyordu. Pir Hacı Bektaş Veli, yüzü ışık içinde bakıyordu Veysel'e. Veysel Yunus'a doğru yöneldi. Pir Sultan sırtını döndü. Ağaçların doruğuna kadar uzanan alevler söndü. Hacı Bektaş Veli karanlığa gömüldü."

Kanter içinde uyandı. Yüzünden terler boşanıyordu. Kolunun yeniyle terleri sildi. Gördüğü düş alabildiğine yormuştu onu. Ferhat gibi sırtında dağları taşıyordu sanki. Kalktı, zamanı öğrenmek için elini gözeye soktu, su henüz soğumamıştı. Değneğiyle yoklayarak ağır adımlarla ilerlemeye başladı. Tatlı bir rüzgâr çiçek bozuğu yüzünde oynaşıyor, Söbalanlı Aşık'ın saçlarını okşuyordu. Dünyaya yeni gelmiş gibiydi. Tüm canlılara karşı sonsuz bir sevgi belirdi yüreğinde. Dağ çiçeklerini soludu. Çayın kıyısında durdu, suyun sesini dinledi, oturdu, ellerini yöresinde gezdirdi, katır tırnaklarını okşadı. Çimenlerde gezen elleri bir pelit fidanının ince gövdesini buldu. Doğruldu, incitmeden tuttu yaprakları, "Tanrım bunca varlığı ne güzel yaratmış" diye düşündü. Karşısında biri varmış gibi yüksek sesle konuşuyordu: "Biz de canlıyız, bu ağaçlar, bu dallar, bu çiçekler de. Gözleri var görüyorlar, kulakları var duyuyorlar. Hışır hışır yel estikçe olan yaprak titreşip konuşuyor, seher yeliyle koklaşıyorlar. Kimi ufak, kimi iri, her zaman ayak üzeri. Dallarına kuşları kondurup Pirin önündeki dervişler gibi hu çekiyorlar. Yeyip içiyorlar, bir fidana su verme ossaat kurur. İnsanı yaratan Tanrı, bitkileri, dağ çiçeklerini, katır tırnaklarını, yaban güllerini, ağaçları, yel vurdukça hışırdayan yaprakları da yaratan Tanrı. Topraktan gelip toprağa dönüyor insan, ten karışıp toprağa toz oluyor, ama ruh Tanrısını kanatlanıp buluyor. Bitkiler de öyle, ilk yazda doğuyor, güzün yapraklarını döküp toprağa karışıyorlar. Onlar bizle besleniyor, biz onlarla. Haşır neşir olmuşuz. Bedenin özü, can, devri daim ediyor. Ölümsüzlük bu mu acep, yeniden doğuş bu mu?" Işık içinde yatası Hasan Baba'nın sözleri geldi usuna: "Tanrı'ya götüren yol sevgi yoludur". Birden karanlık dünyasının içinden bir gölge gibi beliriverdi Esma. Şu yalan dünyada sevmek sevilmek varken ne diye birbirleriyle didişiyorlardı? İki gündür harap etmişti kendini, belki karısının da vebalını almıştı... Yürüdü. Gölge de yanında yürüyordu sanki. Ürperdi. "Tanrı beni mi sınıyor acep." diye söylendi. Köye giderken yönünü kuz'a döndü. Ağıldaki koyunları, kuzuları sevmek, seslerini dinlemek geldi içinden. Davarların çan sesleri uzaktan uzağa duyulmaya başladı.

Elif keçileri sağıyordu, kardaşını görünce koştu, kucakladı:

"Neredeydin, bir çıktın, bir daha dönmedin. Ödümüz koptu sana bir hal oldu diye."

Kızın kumral saçlarını okşadı.

"Nerde olacağım ki, şurda burda, yağmur oldum sepelendim, toprak oldum tepelendim işte."

Külekten bir avuç tuz alıp karakoyunu sesledi, sevdi, ıslak burnunu öptü.

Sekiz yıl önce evlendiklerinde, Esma ergenliğe ayağını yeni atmış onbeşinde toy bir kız, Veysel yirmibeş yaşında delikanlıydı.

Karacahmet'in, az konuşan, sessiz ve dingin oğlu, topraktı, küldü.

Haydar'ın düşlerle dolu kızı, maşa ve soluk bekleyen, parlamaya hazır, külün altındaki ateşti.

Ardarda gelen yanlış olaylar, Kör Kamer'in miyop tek gözüyle, Camızoğlu'nun gelini üstündeki Memo'yu Hüseyin sanması, "Döl Ayı"nda yamaçtaki rezillik, Hüseyin'in, belki bir hafta süren yüksek ateşin şaşkınlığı yüzünden, gurbete çıkmadan önce Esma'dan özür dilemek için ahıra girişi kötü ortamı hazırladı. Veysel karısını sık sık döğdü. Köylü bitmek tükenmek bilmeyen dedikodusuyla maşa oldu, külün altını sürekli kurcladı, ateş kıvılcımlar saçarak çıktı, tutuşmak için şimdi yalnız bir soluk bekliyordu.

Ali Rüstem'le Veysel alışveriş için şehre indiler, alacaklarını aldılar, lokantada şehir yemeği yediler, kahvede eğleştiler, hava iyice kararınca da hanın yolunu tuttular.

Şarkışla'nın tek hanı, Nazım'ın hanıdır. Çarşının hemen girişinde büyücek toprak bir yapı. Altında hayvanlar yatar, üstünde köylüler. Köylünün çocuğu ölse kadın yenisini doğurur, ama öküzü, eşeği ölse yaşam düzeni bozulur. Bu yüzden hayvanına kendinden daha çok önem verir. Nazım'ın hanında da aşağıdaki hayvanlar, yukardaki sahiplerinden daha rahattı. Şarkışla'nın köylüleri ikişer, üçer, bir yatakta beraber yatıyorlardı. Söbalanlı Veli, Mersin'den konuk gelen bir Çerkezle koyun koyunaydı. Ali Rüstem'le Dıdış duvarın hemen dibindeydi. Mescitten Fındıkçı Musa'yla Mamaz bir yatağı bölüşmüşlerdi.

Keyfi yerindeydi Veysel'in, canı yarenlik istedi, Mersin'den gelen Çerkez'le konuşmaya başladı:

"Sana Mersin'den bir tanıdık sorsam bilin mi? Oralarda bir Söbalanlı var, Veli derler?"

Çerkez hemen yanıtladı:

"Bilirim ya, bilmem mi, bizim hısımlardan kız aldı."

Sözü sürdürdü Veysel:

"Bir de Ali Rüstem var, karısının adı Yeter, bildin mi?"

Çerkez yanıtladı:

"Bilirim bilmem mi, iyi adam, sayesinde çok para kazandım."

Ali Rüstem gülmemek için kendini zor tuttu.

"Dıdışı da tanın mı?"

"Elbet tanırım, tanımam mı?"

"Fındıkçı Musa Ağayı da bilin elbet, avradının adı Fındık olduğundan ona Fındıkçı derler."

"Sorduğun adama bak, beraber suculuk ettik. Ohoo, Mersin'de, birlikte kaç eşşek yükü su taşıdık."

Söbalan'ın, Mescit'in köylüleri fıkır fıkır öttüler. O ara, Çerkezle aynı yatıkta yatan Veli bir "gavarat" çekti, Çerkez yatakta duramaz oldu, "Tüü, tüü" deyip öteye gitti. Veli yeniden yellenip bir "gavarat" daha çekti, Çerkez "Allah belanı versin" deyip yatağı terketti.

Köylüler gülmekten bir hal oldular. Veysel gözlerini sildi, "Çok gülmek iyi değil, Allah hayıra yora, bir vukuat olmaya" diye söylendi.

"Vukuat" oldu:

Harman kalktıktan sonra Söbalanlı dere kıyısında kazanlar kurar, yıkadığı buğdayları kaynatır, hediği hasırların, kilimlerin, çul çaputun üstüne serip kurumaya bırakır, kurt kuş yemesin, el gün çalıp kendi buğdayına katmasın diye, kuruyuncaya dek, geceleri de başında yatar.

Ali Rüstem'le Veysel, Şarkışla'da, Nazım'ın hanında, Yeter'le Elif evde uyuyor, hediği Esma bekliyordu. Hiçbir şey yapmadığı, uçkuruna el attırmadığı halde köyde adı çıkmıştı ve kocası, işin aslını, astarını aramadan sürekli döğüyordu onu. Ali Rüstem'le Yeter seyirci kalıyor, eski evine kaçsa, babası, anası geri gönderiyordu. Başkası almıyor madem, öcünü kendi alacak, Hüseyin'in altına yatacaktı.

Gecelerin ve kötülüklerin prensi, Şeytanın gözleri ışıdı, Hüseyin'in kulağına fısıldadı: "Vakit geç oldu Zebun, haydi evine!"

Esma Hüseyin'i girerken gördü, doğruldu, ortalığı kolladı, kimseler yoktu. Karanlığın içinden yılan gibi süzülüp, Etlik'in ölümünden sonra büsbütün yoksullaşan ve içinde tek bir kilim bile bulunmayan çıplak eve aktı.

"Zebun"un, bütün gece, bütün gün, bütün günler ve bütün gecelerce, eskiden ve şimdi de, kanat vurup Söbalan'ın üstünde, ve bakıp pencerelerden ve girip bütün evlere, konacak dudak arayan yalnız soluğu Ateş'in üstüne kondu.

Ateş tutuştu.

O geceden sonra dedikodu şıp diye kesildi. Ateş olmadığı halde duman tütüyordu, şimdi ateş var, duman yok! Zebunla Esma sık sık buluştular. Nerde mi? Yaylalarda yataklarda, odalarda otaklarda, koyun gibi koytaklarda. Ne mi yaptılar? Elbette türkü çığırmadılar...

Hüseyin sürekli işledi Esma'yı, en iyisi kaçmak dedi.

Karataşta kar kalmadı, eridi, Söbalan'ı çayır çimen bürüdü. Dallar yel estikçe dalgalanıyor, kuşlar şakıyor, ağaçlar kuğu dilleriyle türlü sada veriyordu. Çimenler kükremiş, güller açılmış, bahçeler, bağlar al şala bürünmüştü. Şeme Dağı pusluydu ama, karşıda Beserek yeşil yaprak giyinmiş, çiğdemler, kardelenler kubarmıştı. Turnalar katar katar, keklikler zurba zurba uçuyor, kayalarda kumrular kuğulduyordu. Doğayı menekşe, zambak ve kekik kokusu tutmuştu.

Esma, elinde süt bakracı, keklik gibi sekerek Ayıpınar Otlağı'na geldi, koyunları sağmaya başladı.

Hüseyin belirdi.

Süt sağmayı bırakıp çevreyi kolaçan etti Esma:

"Gelirken gören oldu mu?"

"Oldu, olmaz mı?"

"Kim?"

"Kurtlar, kuşlar."

"Sana göre hava hoş, benim gibi evli olsan böyle dalga geçmezdin."

"Veysal yine dırdırlanıyor mu?"

"Önüne gelene, Esma'yı köre yar etmem demişsin."

"Etmem elbet."

"Laf."

"Laf ağzına."

"Kılçığı boğazına."

"Ali Rüstem sağda solda hava atmış, Hüseyin'in bir kötülüğünü gözümle görsem gardaşımdan önce sıkar boğazını ben gebertirim demiş, tavuk boğazlıyor."

"Yeter un öğütmeye gidecek."

"Un öğütmeye mi? Ne zaman?"

"Yarın'dan sonra."

"Ali Rüstem'le?"

Esma bir kahkaha attı:

"Veysal'la gidecek değil ya.. bir kör ilen bir topal.. tövbe tövbe.."

"Kaçmanın tam zamanı."

"Dellenme..."

"Asıl sen dellenme, aklını başına devşir. Ömür billah körün başını bekleyemezsin."

"Ele günü rezil oluruk valla.."

"Eli değil, kendini düşün, iki laf eder, unuturlar. Kulağını aç dinle, Ali Rüstem'ler gittikten sonra gece Veysal'ı uyutup Koytağa gel. Seni orda beklerim. Dört gün, bilemedin beş günde yallah babam Bafra'ya varırız."

"Uşağı bırakmam, biliyon."

"Sakın ha, uşağı alırsak kaçamak, izimizi sürecekler elbet, dağdan belden gideceğik, icabında gündüz uyuyup gece yol alacağık. Bu iş bebeyle olur mu? Hemen yakalanırık. Uşak senin nasıl olsa, bir biçimine getirip mutlak alırım çocuğu, söz."

"Korkuyom Hüseyin... Bir de yakalanırsak... Veysal sağ komaz beni, canımı alır."

"Hiç korkma, her bişeyi düşündüm, yarın Adana'ya çalışmaya gidiyom diye helallaşıp köyden ayrılırım. Yokluğumuzu anladıklarında Adana'ya kaçtığımızı sanıp yanlış yola düşerler. İzimizi kaybettirip Bafra'yı boylarık. Bafra'yı bulalım, gerisi kolay."

"Ya duyup oraya da gelirlerse?"

"Hele gelsinler, asker arkadaşlarım var ki abov.. Kimse saçının teline dokunamaz. Sen hanım olursun, ben bey."

"Yine de çok korkuyom, Allah çarpar adamı, aç değil açık değilim, sabi sübyanı beşiğinde bırakıp.. Hep senin yüzünden.. Köyde başka kadın, kız yokmuş gibi."

Hüseyin güldü:

"Var ama senin gibi güzeli yok..."

Esma'yı kolundan tutup çekti:

"Hadi sevişek."

Esma bir yalan uydurdu:

"Şimdi olmaz, sıkma kolumu, canımı acıtıyon, Elif nerdeyse gelir."

"Atma.."

"İki gözüm elime gelsin."

"Gidiyom, unutma ha, Koytakta bekliyecem. Uşağı alma sakın, yolumuz uzun. Kıvır zıvırla doldurma bohçanı."

Ali Rüstem'le Yeter seklemleri kağnıya yüklediler.

Veysel, Yeter yengesine takıldı:

"Gardaşıma mukayyet ol, Çepni'nin avratlarına kaptırma ha...

Dayanamaz oldu Esma'nın. Çıktı. Küllükte toprakla oynayan çocuğuna uzun uzun baktı. Gözleri buğulandı, birkaç damla yaş, siyah kirpiklerinden yanaklarına süzüldü. Elindeki süt bulaşığını eteğine sildi, çocuğu kucağına aldı, bağrına bastı, doyasıya öptü. Çocuk, ellerini annesinin koynuna sokmaya çalıştı, acıkmıştı. İri göğsünü çıkardı, memeyi uşağın ağzına verdi. Somurdu çocuk, yanakları pembeleşti. Ağzını çekti, çakıl taşı kadar küçük avuçlarıyla memeyi mıncıklamaya başladı... Sekiz yılını geçirdiği eve, küllükte eşinen tavuklara, horozlara, duvardaki tezeklere, aşıboyalı kapıya baktı. Sekiz yıl, dile kolay. Bu eve geldiğinde bacak kadar çocuktu. Seferberlik yıllarıydı, kıtlık vardı, kıran vardı, davul zurna ne gezer, üç beş yeni yetme, ellerinde bayrak, ata bindirip getirmişlerdi. Ayakları üzengiye yetişmiyordu bile, düşecek oldu da yeni yetmeler koşup kurtardılar. Yazmasının ibiğiyle yaşları sildi.

İçeride, odada Veysel'in de içinde büyük bir sıkıntı vardı, çitidiği çarığı bırakıyor, yönünü pencereye dönüp, dalgın düşünüyordu. Kimi vardı şu dünyada, önce anası koyunlar kuzularken, ardından babası çekip gitmişti. Kalıcı değil ölümlü dünya, iki kapılı bir han. Bir kapısından girer, gündüz gece demeden, bir boğaz telaşına yürür, yürür, sonra çıkarsın öteki kapıdan. Kimi vardı Esma'dan, uşağından gayri? Ali Rüstem kardaşıydı, iyi adamdı ama, kardaş kardaşa ne kadar sırt verir. O da kendi telaşasındaydı, kör bir adamı sırtına alıp, yallah babam ömür boyu taşıyamazdı ki!

Esma, kucağında bebe, eve girdi. Elif hayat'ta bulaşık yıkıyordu. Eline birkaç kirli çamaşır tutuşturup kızı dereyatağına gönderdi.

Az sonra da, bostanı sulamak için Veysel çıktı.

Dere, köyün damarıdır, canıdır. Bostanlarını sular, hem çamaşırlarını yurlar, hem kendilerini.

Kirlileri dağ gibi yığmış, eksiketekler tepik tepiyor, tokaç sallıyorlardı. Az ötedeki Yunakta da kadınlar kocalarını yığkıyorlardı. El işteydi, göz oynaşta, fısıldaşıyorlardı:

"İnsanın edebi udu kalmadı, yeni yeni görenekler türedi."

"Neymiş? Çıkar dilinin altındaki baklayı."

"Ne olacak, evli bir avrat kişisini bırakıp kaçacakmış."

Elif'in yüreği cız etti, içinden söylendi: "Sakın Esma yengem olmaya?" Hüseyin zebununun Adana'ya gittiğini anımsadı, ferahlar gibi oldu. Yine de rahat edemedi, içine kuruntu girmişti bir kez, kadınların ağzını aradı, bir şey öğrenemedi. Öfkesini çamaşırlardan aldı, tokacı bir Esma'nın, bir Zebun'un başına vuruyordu: "Bu, kardaşımnan döğüştüğün için, tepene tepene... bu, yengemle oynaştığın için, tepene tepene... bu, beni şamarladığın için..."

Eve girerken Veysel'in ayağı kapı dibindeki buğday çuvalına takıldı. Düşeyazdı. Öfkeyle bağırdı:

"Esma... Esma dedim, nerdesin!"

Esma çıktı:

"Burdayım, uşağa zıbın dikiyom, ne bağırıyon.."

"Elbette bağırırım, şuna bak avrat haliyle dikleniyor."

"Avrat olmaynan, esirin miyim senin?"

"Dırlanma da seklemi içeri götür."

"Erkek olacan, niye kendin sırtlamıyon..."

Veysel çileden çıktı:

"Orospu sıpası!"

Esma da çileden çıktı:

"Orospu senin anan, kör it!"

Elinde çamaşır leğeni Elif geldi:

"Ölmüş anamdan ne istiyon yenge?"

Esma öfkeyle yanıtladı:

"O benim anamdan ne istiyor. Bir de hısım olacak, anam orospuysa Şatıroğulları boynuzlu gavat."

Veysel yeniden buyurdu:

"Götür dedim seklemi!"

Esma direndi:

"Götürmüyom işte!"

Elif araya girdi:

"Dövüşme, niye dövüşüyon kardaşımnan, ben taşırım seklemi."

Esma elini kalçasına dayayıp bağırdı:

"Hayır, o götürecek, erkeklik taslamayı biliyor, eli götünde dolaşacağına seklemi yüklensin de babayiğitliğini görek."

Bir yandan da göz ucuyla kocasını kolluyordu. Veysel yumruklarını sıktı, atıldı, Esma yana sıçradı. Elif kardaşına sarıldı:

"Kurbanın olayım yapma, altı üstü bir seklem, ben taşırım."

Esma eve girdi, oda kapısını sürgüledi. Elif seklemi sırtlandı.

Nereden nereye gelmişlerdi. Evliliğin altın tası şimdi silme acı suyla doluydu. Bu suyu taşırmak için tek bir gül yaprağı yeterdi. O gül yaprağı da bu son kavgayla düştü. Esma kesin kararını verdi. Kaçıp gidecekti bu evden, nereye olursa olsun. Talih belki bundan sonra yüzüne güler, gerçekten hanım olurdu.

Uzun boylu düşündü. Kuruntulunun tekiydi kocası, "ürüzgâr"dan nem kapar, şurda pire zıplasa sıçrar ayağa kalkardı. Ürkütmeden sıvışmanın yollarını aradı. Şirin davranmalıydı, ve gündüz uyutmamalıydı.

Veysel çarık çitiyordu. Çevresinde dolandı bir süre, tatlı sözler söyledi. Gözündeki kırmızı ete baktı, küçülmüş, eski halini almıştı. Öfkesi dinmişti demek. Çiçek bozuğu, kuru yanaklarından öptü, gönlünü aldı... Türlü bahaneler buldu, odaya girip girip çıktı, kapıları sertçe çekti, kabı kacağı tıngırdattı. Uşak da anasına yardımcı oldu, susmak bilmedi.

Güneş battı... İçmesine her zaman homurdanırken akşam çilingir sofrasını severek hazırladı. Maşrapaya boğmayı bolca doldurdu.

Son horozlar da sesini kesince döşeği serdi. Uyur gibi yaptı, kocasının horultusunu bekledi... İsli kandilin solgun ışığında, uzun uzun beşiğe baktı. Gözleri nemlendi, gözyaşlarını, hıçkırıklarını tuttu. Doğrulmaya kalktı, Veysel elini üstüne attı. Bekledi. Bir süre sonra Veysel öte yana döndü. Bekledi. Uyuyup uyumadığını anlamak için usulca seslendi:

"Veysal... Veysal..."

Veysel'den ses gelmedi. Yatağın dışına kaydı. Yavaşça kalktı. Çıktı. Küçük bir bohçayla döndü. Beşiğin başına diz çöktü. Gözlerinden yaşlar süzüldü. Tam kapıyı açarken, uşak ağladı. Veysel uyandı, eliyle yatağı yokladı:

"Nerdesin Esma?"

"Uşağı emziriyom."

Memesini hemen çıkarıp çocuğun ağzına verdi.

Veysel doğrulup yatağın içinde oturdu:

"Uykum kaçtı, tütünü getir hele.."

Henüz doğmaya başlayan güneş fırından yeni çıkmış büyücek bir çöreği andırıyordu.

Hüseyin gocuğun altından başını çıkardı. Kalktı, uzakları gözledi, Esma görünürlerde yoktu.

Gavur Mezarlığı'ndan sefil bir baykuş öttü. Gocuğu yeniden çekti başına. Uyku tutmadı. Sefil kuş yeniden öttü. Huylandı. Bir taş attı. Kuş kalkmadı, mezarlıktan bir keklik zurbası havalandı. Bir taş daha attı. Baykuş yine kalkmadı. Uğursuzun cinsine cibilliyetine söğdü. Gözeye indi. Soğuk yayla suyuyla yüzünü yıkadı. Otlarda kırağılar küçük cam parçaları gibi ışıldıyordu. Çimenleri ezerek bir süre gezindi. Yeniden duydu baykuşun çığlığını. Örenlerin gece kuşu ne hikmetse tan vakti de ötüyordu. Bir uğursuzluk vardı mutlak. Acaba vaz mı geçti Esma? Gelmeyecek mi? Suç baykuştaydı. Eline geçen bütün taşları Gavur Mezarlığı'na fırlattı. Uğursuz yaratık yine kalkmadı.

Veysel olup yatmıyordu.

"Miğdemde bir ağrı var" dedi.

Güleç bir sesle yanıtladı:

"İşretten... küpün dibini bulmazsan miden de iyileşir."

"Günde üç öğün bulgurdan demiyon da.."

Esma içinden söylendi: "Kazansaydın biz de eller gibi et yerdik." Böyle dese herif celallenirdi ki aboov... İçinden geçeni değil, diline geleni söyledi:

"Eller onu da bulamıyor ya!"

Kocasına yalvardı:

"Uyku gözümden akıyor valla, uyuyak."

Veysel uzandı. Canı Esma'yı çekti. Uçkuruna el attı. Hayır dese kıyametler kopardı. İçinden söylendi: "Giderayak son defa nasiplensin fukara." Tumanını sıyırdı. Gavur Mezarlığı'ndaki sefil baykuş öterken Veysel de Esma'nın üstüne tünemişti.

Hüseyin'in gözü yollarda kaldı. Yaprak hışırdasa Esma'nın ayak sesi sanıyordu. Çimenleri tepe tepe bir zaman daha dolaştı. Oturdu, sırtını ağaca verdi... Koyunların çıngırak sesleri geldi. Esma hâlâ görünürlerde yoktu. Sefil baykuşa yeniden söğüp saydı. Sonra birden kendini toparladı: "Ulan suç fukara baykuşta mı, Veysal olacak körün gecesi gündüzü mü belli. Mutlak yatağa girmedi.."

Bir koyun yanaştı. Eski çobanın canı taze süt çekti, koyunun altına girdi, ağzını verip memelerini emdi. Esma'nın memelerini düşündü. Bir süre daha dolaştı, çam kozalaklarını tekmeledi. Aklına kötü şeyler geldi. Vaz mı geçti yoksa? Yüreği sızladı... Sefil baykuş kendiliğinden pırr deyip havalandı. Ve uzaklardan Esma göründü.

Veysel, öfkeli, şaşkın, bir süre ne yapacağını bilemedi. Alnındaki damar parmak kalınlığında şişmişti. Dudakları oynuyordu: "Mutlak köy içinde kahpe, ya anasının, ya hısımlarının evinde gizleniyor. Beşikteki bebe belledi bizi. Gece el ayak çekilince yallah babam Zebun'la tutacaklar Adana'nın yolunu."

Evden çıktı. Önce olmaz olası Haydargillere uğradı. Zeliha döğünüyor, eteklerine vuruyordu. İçinden söylendi: "Avrat aklıyla beni kandıracak, şuna bak şuna." Sesine yaklaştı, belini doğrultup dikildi:

"Esma nerde, nerde dedim?"

Zeliha yaşlı gözlerle yanıtladı:

"Bilmiyom oğlum, başına bir hal geldi mutlak."

Dövünmeye başladı, ağıta durdu:

"Vah kızım vah, sırma saçlım, kara gözlü çekme kaşlım, ceylanım yavrum, kurda kuşa yem mi oldun..."

Kaynanasına çıkıştı:

"Kimi kandırıyon büzük? Esma'yı saklayıp da..."

Hayat'a, ordan samanlığa geçti, kulak kesildi, "kahpenin" soluğunu aradı.. Duyamadı, çıktı.

Başka bir eve girdi. Şalvarı lime lime, solgun, arık bir kadın, çiroz memesini, süt bulmak umuduyla somurup duran çocuğunun ağzına bırakmıştı. Yanında yüzü çökmüş, kara kuru bir adam, yufka dürümünü avurtlarını şişirerek yiyordu..

Tam bağıracaktı, uşak daha baskın çıktı, ağzına süt gelmeyince yaygarayı bastı. Şatıroğlu sağa sola girip dinledi. Yılanı soluğundan bulur, deliğinden çıkarır, öyle keskindi kulakları. Esma orda da yoktu.

Üçüncü eve girdi.

Trahomlu yaşlı bir avrat çaputları fırlamış lime lime bir minderi Veysel otursun diye tandırın yanına koydu. Yarı bele dek çıplak, donsuz çocuklar, sümüklerini yalayarak, gelen adama baktılar.

Yaşlı kadına bağırdı:

"Esma burda var mı?"

Kadın sağırdı, duymadı.

"Ne dedin Veysal oğlum?"

Yeniden bağırdı:

"Esma burda var mı?"

Sağır kadın bu kez duymuştu. Önce kendi kendine mırıldandı:

"Burda.. davar, ha, davar."

Şaşkın, Veysel sordu:

"Davar mı? Hangi davar? Bizim davarımız yok ki!"

Kadının duymazlıktan gelmesine huylandı. Demek Esma burdaydı..

Çıkıştı:

"Esma burda var mı dedim avrat, oyun oynama benle, hesabını verecen."

Yaşlı kadın sevindi, boynuna sarıldı:

"Allah senden razı olsun, rüyalarım çıktı, demek davar verecen."

Nineleri sevindi diye çocuklar da fırlayıp Veysel'in bacaklarına yapıştılar.

Veysel büsbütün öfkelendi:

"Çekilin lan, yallah, seyir mi var eşşoğleşşekler."

Çocuklar donuk gözlerle baktılar... Evi aramak için yürüdü, sırtüstü yuvarlandı, uşakların pisliğine basmıştı. Esma'ya, Söbalan'a, sağır avrada lanetler okudu. Bağırarak dış kapıya yöneldi:

"Yerin dibinde olsa çıkartmayan Veysal'ın..."

Birkaç eve daha daldı, bulamadı. Yer yarılmış içine girmişti "kahpe" Köy içinde uzun süre dolandı. Naralandı, gürledi, kedileri ürküttü.

Duvar diplerinde "aşık" oynayan çocuklar kör adama gülerek baktılar. Bir kaçı taşlayacak oldu, ötekiler bırakmadı:

"N'örüyon lan, Allah ona vurmuş vuracağı kadar."

Başta hısımları -aralarında elbette Haydar'la Zeliha yoktu, hangi yüzle geleceklerdi- Söbalan'ın erkeği, kadını Veysellere taşındı. Esma'nın kaçtığına inanamadılar. Ölgündü kocasına, evine de ölgündü, bostana, çifte çubuğa seve seve giderdi, esvaplarını yurdu, yamasını yamardı. Şeytana uydu mu acep? Ne şeytanı, insan öğütledi onu, şu körün başını niye bekliyon diye belki aklını çeldiler.

Bütün köyü yeniden arayıp taradılar. Koydunsa bul Esma'yı. Durmasın gelsin diye Çepniye, Ali Rüstem'e haber saldılar. Az sonra rahmetli Molla'nın sığırtmaç oğlu girdi, durum aydınlığa kavuştu. Esma ile Hüseyin'i yayla yolunda görmüştü... Kahya Veysel'i alıp evine götürdü. Köyün yavuz delikanlılarından, Şatıroğulları'na hısım, Halil Çavuş, Süleyman ve Taşkafa Mehmet'i çağırttı. Gençler sedirin ucuna ilişip Kahya'nın buyruğunu beklediler. Halil Çavuş'a:

"Belli Adana'ya kaçıyorlar, Garözüne bile varmamışlardır daha, yarı yola kalmadan yakalarsınız" dedi.

Halil Çavuş öğündü:

"Elimden uçan kuş kurtulmaz, bilin, avradı tuttuğumnan Hüseyin'in sutına bağlayacam, köye kadar taşısın itoğlu it."

"Bu pisliği mutlaka temizlemeliyik, avratlara kötü görenek olur, başedemek, herkes birini bulduğu gibi yallah babam savuşur."

Taşkafa onayladı:

"Savuşur valla."

Kahya takıldı:

"Sen de mi avrada güvenemiyon, tarlasını süremiyon ellam."

Yaptığı densizliğin birden ayrımına vardı, söz ağzından kaçmıştı bir yol, göz ucuyla Veysel'e baktı, Şatıroğlu bıyıklarını yiyor, alnının sol yanındaki damar seyirip duruyordu. Çiçek bozuğu yüzü koyulaştı, içinden "daha yeni sürdük tarlasını" diye söylenip öfkeli bir sesle çıkıştı:

"Gevezeliğin zamanı değil Kahya emmi. Bir an önce atlara atlasınlar!"

Kahya karısına seslendi:

"Hokkayı diviti getir, möhrü de unutma."

Veysel'e dönüp sözünü tamamladı:

"Resmi nikâhın olmadığından elimiz kolumuz bağlı. Kâğıda, memedeki uşağını dağa atıp kaçtı yazak, cenderme de yardım eder."

Tutanağı Halil Çavuş'a verdi.

İzleri süre süre çay kıyısına geldiler. Halil Çavuş atından inip otları, taşları inceledi. Çevreyi iyice taradılar, kovuklara baktılar, aramadık tilki ini, taş dibi bırakmadılar:

"İz bırakmamak için sudan gitmişler."

Atları su kıyısından sürdüler. Akşam olmuş, güneş batmıştı. Uzakta yanan bir ateşin dumanlarını gördüler. Gözleri parladı:

"Bastırdık namussuzları. Atlar kişner, inin" dedi Halil.

Sine sine yürüyüp ateşe yaklaştılar. Gölgeler sayılabiliyordu:

"Yanına adam almış!"

"Avradı göremiyom."

"Ağıldadır."

Sürünerek iyice yaklaştılar. Halil Çavuş Süleyman'ı dürttü:

"Askerlik yapmamışsın gibi.. O nasıl tüfek taşımak.. Şurdan kavra, namluyu uzak tut.."

Süleyman gülümsedi:

"Hele rezil, biliyok o kadarını, kendini hâlâ manga başı mı sanıyon.."

Kuşlar yuvalarına, kaplumbağalar kabuklarına çekilmişlerdi. Yabancı yaratıkların sürünerek kendine yaklaştığını gören bir kirpi, savunma güdüsüyle, dertop olup dikenlerini mızrak gibi çıkardı. Elini atan Taşkafa can havliyle bağırdı:

"Kirpiymiş, anasını...

Halil Çavuş ağzını kapattı ama iş işten geçmişti.

Ateşin önündeki gölgeler yerlerinden fırladı. Karşıdan bir ses geldi:

"Kimdir o! Kim var orda."

Ses yinelendi:

"Kimdir o, kim var orda, kimseniz çıkın ortaya!.."

Rüzgâr gölgelerin sözlerini taşıdı:

"Koşun tüfekleri alın!"

Halil çavuş mırıldandı:

"Dört kişi saydım ben, irisi Hüseyin olacak, gözü karadır namussuz, askerliğinden bilirim, dikkat edin, kurşunlarınızı iyi kullanın, hava ışıyana dek oyalıyak, silah sesine köylüler gelir inşallah."

Karşıdakiler bağırdı:

"Kim varsa orda ortaya çıksın, kurşunu beynine yer yoksa."

Halil Çavuş yanıtladı:

"Deprenmeyin namussuzlar, silahlarınızı atıp adam gibi teslim olun!"

Aynı ses yeniden bağırdı:

"Kimsiniz?"

Halil Çavuş attı:

"Cenderme!"

Karşıdakiler mekanizmaları çekti. Bir kurşun vınlayıp Süleyman'ın kulağı dibinden geçti. Halil bir kurşunla yanıtladı. Arbede başladı. Kertenkeleler kaya yarıklarına girdi, kirpi iyice büzülüp kozalak kadar kaldı. Kuşlar kanatlanıp başka dallara göç ettiler. Kara yılan deliğinden başını çıkardı, kurşun az ötesindeki kayadan parça kopardı, yılan toprağın derinliklerine kaydı...

Halil Çavuş fişekliğini yokladı, kurşunlardan yarısı şimdiden tükenmişti. Havaya baktı, güneşin ağarmasına daha çok var. İşaretle Mehmet ve Süleyman'ı yanına çağırdı:

"Cephaneleri bol namussuzların, yağmur gibi yağdırıyorlar. Arkadan kuşatak, bizi kalaba sanırlar. Süleyman sen burda, bu taşın ardında kal, Memet sen karşıdaki kayayı siperlen, ben ağılın ardından dolanacam, üç yandan yaylım ateşe tutak."

Üç yönden ateşe başladılar. Hem ateş ediyor, hem çekirge gibi sıçrayıp durmadan yer değiştiriyorlardı. Oyun tutmuştu, karşıda telaş başladı, Halil Çavuş konuşulanları rahatça duyabiliyordu:

"Bu cendermelerden kurtuluş yok, hayli kalabalar, ağılı ateşe verip ayıngayı yakak."

"Ayıngayı yakarsak biz de yandık demektir, elimizde avucumuzda ne varsa bu tütüne yatırdık."

Halil Çavuş içinden söylendi:

"Sakın ayıngacılar olmaya bunlar, konuştuklarına bakarsan.."

Bağırdı:

"Teslim ol Hüseyin, Esma'yı yar etmek sana."

Bir süre sessizlik oldu... Karşıdan yanıt geldi:

"Burda Hüseyin, Esma mesma yok."

"Kimsiniz?"

"Reciye tütün götürüyok kumandan efendi."

Belli, Gemereğin tütün kaçakçılarıydı. Emin olmak istedi:

"Cenderme falan değilik, Hüseyin'le kaçırdığı evli avradı arıyok, aranızda böyle birileri yoksa silahlarınızı atıp ateşin önüne dizilin."

Kurşun yağdıran yedi kişi halkalanıp oturmuşlar, çaylarını höpürdetip kaçak tütün sarıyorlardı:

"Ne iştir, az kalsın birbirimizi vuracaktık, ne demeye kendinizi cenderme tanıttınız?"

Süleyman gülerek yanıtladı:

"Bu bizim Halil, çavuşluğunu unutamadı."

Öteki kaçakçı sordu:

"Hangi köydensiniz?"

"Söbalan'dan."

"Irmağın ötesinde hani bir Çerkez köyü var, ordan mı?"

Halil Çavuş yalan söyledi:

"Heye."

"Yahu kim bu Hüseyin?"

"Evli bir avradı kaçırdı, yoklamadık taş dibi, tilki ini bırakmadık, kar suyu gibi eriyip kayıplara karıştı namussuzlar."

"Nasıl biriydi?"

"Orta boylu, iri yarı, yağırnıklı, kafası bu Memmedinkinden büyük."

"Avrat?"

"Orta boylu, esmer, kırmızı libaslı..."

Kaçakçı, arkadaşlarına döndü:

"Kırmızı libaslıymış, yolda rastladığımız değil mi bunlar, karı kocayız demişlerdi, Kavak köyünden Çökük Hasan'ın evini sordular, askerlik arkadaşıymış."

Ötekiler de onayladı:

"Doğru valla, avrat konuşurken herife Hüseyin diyordu."

Halil Çavuş'un gözleri parladı. Çayını bitirmeden doğruldu:

"Besbelli oyuna geldik, Adana'ya değil Bafra'ya gidiyorlar, tevekkeli yol ayrımında izler kayboldu, Bafra'yı iyi bilir Hüseyin, gurbetçi durdu orda, zaman kaybetmeye hiç gelmez, atlayalım atlara.."

Süleyman ayıngacılara sordu:

"Kavak ne kadar çeker?"

"Hızlı sürerseniz iki saat. Bilemedin iki buçuk.."

Halil Çavuşu oturttu:

"Dur hele, atlar cılk ter içinde, çatladı çatlayacaklar, biraz dinlendirelim, yoksa büsbütün yolda kalırık, yerlerini nasıl olsa öğrendik, belki Kavak'ta geceleyecekler."

Süleyman'ı Taşkafa da onayladı:

"Kıçım nasır tuttu valla."

Ayıngacılar demi tazelediler. Sigaralar sarıldı, sohbet koyulaştı, askerlik anılarını anlatıp gülüştüler. Sonuna doğru söyleşinin tadı kaçtı. Ayıngacılar sözü "alevi milletine", kızılbaş tayfasına getirdiler. Biri bırakıp biri anlatıyordu:

"Çerkez bir çerçi, bir kızılbaş ortağıynan köy köy dolanıp patates satarmış. Patates çuvalını eşşeğe yükleyip ortağını bir kızılbaş köye yollamış. Akşam olmuş dönmemiş herif. Yassı ezanı okunmuş, dönmemiş. Başına bir hal mı geldi diye meraklanıp köye varmış. Bakmış ortağı sağ esen, "kendi milletiyle" yiyip içiyor, konup göçüyor. Al yanaklı, allıklı avratlar dizi dizi hizmette. Dut rakısı küp ile. Sofraya buyur etmişler, oturmuş. Rakı tasını eline tutuşturmuşlar. İçer görünmüş ama aslında içliğinden aşağı boşaltmış rakıyı. Evlikte kızılbaş avratlar güle oynaya koca bir tavada yağ kızdırırlarmış meğer. Yeyip içtikten sonra Çerkez'e "ağzına kızgın yağ aktarıp seni öldüreceğik" demişler. Fukara şaka bellemiş. Çökmüşler başına, aktarmışlar kaynar yağı boğazından aşağı. Ağzı, dili, ciğeri haşlanmış. Bir çuvala koymuşlar. Patates satıyok diye ev ev dolaştırmışlar. Biri patates alacak olsa, çuvalın ağzını açmadan başka evin kapısını çalarlarmış. Ağzı, dili, ciğerleri haşlanmış herifin, bağırıp yardım isteyemez, aha istese kimden medet umacak, tekmil köy kızılbaş. Sonra bu Allahsızlar, Allah diye, tövbe tövbe Ali'ye tapanlar, herifi götürmüşler bir tarlaya, kesmişler. Başını bir yana, gövdesini bir yana atmışlar. Fukaranın avradı, bir gün beklemiş kişisi yok, iki gün beklemiş, kişisi yok, üçüncü gün var bunda bir iş deyip kızılbaş köyüne yollanmış, elbet yalnız başına değil, yanında uçarı, kaçarı vuran bir düzine Çerkez yiğidi. Aramadık dam, tilki ini, taş dibi bırakmamışlar. Sonunda başı kopuk bir adam ölüsü bulmuşlar. Parmağındaki yüzükten tanımış kişisini, ağıdı kaldırmış fukara avrat, ne çare giden gelir mi!"

"Bunlar ana avrat, kız kızan doluşurlarmış bir odaya, yakarlarmış mumu, getirirlermiş bir kızıl kanatlı horoz, çırpınca kanadını horoz, mum söner, tutan tuttuğunun üstüne çıkarmış!"

"Ali'yi Allah bilir, bir de Şeytana taparlarmış."

"Kitapları ne olabilir?"

"Kitapları yok, bilmiyom, belki vardır, lakin kitap sayılmaz."

Söbalanlılar, öfkeden sarkık bıyıklarını dişleyerek, dinlediler. Bir öykü de Halil Çavuş anlattı:

"Bir evliya yatır var, adı Pamuklu Baba, kendi toprağın altında ama bir ayağı sinden dışarı, toprağın üstüne fırlamış. Ayağını onun için pamukla sarmışlar. Hiç duydunuz mu, neden ayağı dışarda?"

Ayıngacılar birbirlerine baktılar:

"Duymadık."

Halil Çavuş sözü sürdürdü:

"Bu Pamuklu Baba'nın türbesi önünden iki adam geçermiş, türbeyi görünce durmuşlar, sormuşlar yatırın bekçisine, bu türbe kimin demişler. Kerbelada şehit düşen Cafer Babanın türbesi demiş bekçi. İki yolcu dudaklarını büzmüş, aleviden yatır olur mu diye söylenmişler. İşte o zaman bu yatır Cafer Baba çıkarmış ayağının tekini mezardan, ulan softalar, aleviden yatır olmazsa bu koca gövdeyi nerde yatıracam ben, orospu ananın orasında mı diye bağırmış."

Ayıngacılar kötü kötü birbirlerine baktılar.

Halil Çavuş mangasına buyurdu:

"At bin!"

Kuş ötmüyordu. Ablak yüzlü ay çiçekleri, başları önde, gecenin sessizliğini ve yanıp sönen cırcır böceklerini dinliyor, rüzgâr kaçak sevgililerin kaval kemiklerinde, kesik kara elleri andıran yapraklarda ıslık çalıyordu.

Esma, ayaklarında hayır kalmamış, topallayarak yürürken sordu:

"Kavak köyüne çok var mı?"

"Şu tepeyi aşınca görürük."

Hırkası çalılara takıldı, geride kaldı. Hüseyin dalları kırıp attı. Esma söylendi:

"Anam yeni örmüştü, yazık."

"Üzme tatlı canını, hele bir Bafra'ya varak, ne hırkalar alırım sana."

Tepeye geldiler. Solgun yıldızların altında uykuya yatmış evler uzaktan, yere inmiş bulut kümelerini andırıyorlardı.

Ayağının acısını unuttu, tepeden hızla inmeye başladı Esma. Taşa takıldı, düştü, can havliyle haykırdı:

"Ellerim, diken battı, ocağı batasıca."

Hüseyin dikenleri çıkarmaya çalıştı:

"Karanlıkta göremiyom, hay aksi şeytan."

Aksi Şeytan dalların arasından, yeni bir yaşama yürüyen gezginlerle alay ediyor, Kır Tanrısı Pan, çifte cinsin uyuduğu sol baldırını tatlı tatlı oynatıp, çiçekler ve koylarla taçlı alnının yöresinde iki parlak boncuğa benzeyen gözleriyle kaçakları izliyordu. Bir çıtırtı duydular, Hüseyin kolundan tuttu Esma'yı:

"Bir karaltı var şurda, sin çabuk, Halil'dir mutlak, it gibi iz sürer o, sus."

Kıpırdamadan korkuyla beklediler. Ağaçların arasından birkeçi çıktı.

Köye girdiler. Görünürde kimseler yoktu. Evlerin pencereleri mahpusların ya da ölümü bekleyen yaşlıların yorgun gözleri gibi koyuydu. Bacaların dumanı uyuyanların soluklarıyla birlikte yay gibi kıvrıla kıvrıla göğe

uzanıyordu. Bir köpek havladı, bir kedi önlerinden geçti. Hüseyin kara kediye sövdü. Gün doğmamıştı henüz, Ay'ın soğuk kolları köyün üstünden yorgun gözlü evleri kucaklıyordu. Yürürken uyuyan Esma'nın başı torba gibi öne düştü. Can içinden çekilmiş, ayaklarında hayır kalmamıştı. Bir evin önüne geldiklerinde Hüseyin dürttü:

"Hasan'ın damı her hal bura. Boyu kısa olduğu için Çökük derdik."

Kapıyı çaldı. Beklediler, kimse yoktu. Bir daha çaldı. Yukardaki pencereden bir kadın başı çıktı:

"Kim o?"

"Benim, Hüseyin."

"Sesini alamadım, hangi Hüseyin?"

"Hasan yok mu?"

"N'apıcan?"

"Yabancı değilim bacım. Hasan'a söyle, askerlik arkadaşın Söbalanlı Hüseyin gelmiş de, o bilir."

Baş kayboldu. Az sonra kapı açıldı. Hasan elinde fenerle çıktı:

"Kimi görüyom, kimi.. Bizim Hüseyin, hangi rüzgâr attı, içeri girin hele."

Hoşgeldin etti, Esma'yı gösterip sordu:

"Yengemiz mi?"

"Heye."

"Nerden böyle, köyden mi?"

"Bafra'ya çalışmaya gidiyok."

Çökük Hasan elini havada salladı:

"Bıkmadın gitti gurbetçilikten, nasıl köyünüz varmış, bizimkini beğenmesek de karnımızı doyuruyor çok şükür. Karnımız dedim de aklıma geldi, yahu açsınızdır siz, hiç düşünmedik tüh.."

Karısına seslendi:

"Melek, Melek, bir şeyler hazırla."

Hüseyin karşı çıkacak oldu:

"Zahmet vermeyek."

"Zahmeti mi olurmuş, kırk yılda bir gelip de.. Gayri bahtınıza, yavan yaşık ne varsa, misafir umduğunu değil bulduğunu yer demişler."

Dışarda köpekler havlamaya başladı. Hüseyin huylandı, kalktı, pencerenin önüne gitti, baktı. Telaşı Çöküğün dikkatini çekti:

"Tedirginsin, hayrola?"

Esma çıktı. Hüseyin askerlik arkadaşına derdini döktü:

"İyi bildin, tedirginim, anlayacağın yengeni kaçırdım. Üstelik evli, resmi nikâhı yok ama uşağı var. Mutlak Halil Çavuş'u takmışlardır peşime, it gibi iz sürer eşşoğleşşek, tilkiyi ininde bulup çıkarır."

"Koca Söbalan'da ergen kız mı bulamadın be Hüseyin, evli avrat kaçırılır mı?.. Neyse, bir cahillikdir etmişsin. Bize geleceğini bilen var mı?"

"Yoldan geçen birilerine seni sordum."

Hasan tırnaklarını kemirdi, bıyıklarını çiğnedi, alnını kaşıdı. Kalktı, kapıdan karısına seslendi:

"Gardaşımı uyandır, buraya gelsin."

Hüseyin'e döndü:

"Bizim Hüsnü cin gibidir, gözleri kartal gözüne benzer, kulağı tavşan kulağı, tilki dağda ininden çıksa bunun kulağı evden çıtırtısını duyar."

Hüsnü uykulu gözlerle girdi, şaşkın şaşkın bakındı. Hasan kardeşine çıkıştı:

"Hoşgeldin etmek yok mu?"

Askerlik arkadaşını tanıttı:

"Hüseyin bu, say ki gardaşın. Hani sık sık sözünü eder dururdum, ensesi kalın olduğundan askerde biz buna Pehlivan Hüseyin derdik."

Döndü:

"Yalanım var mı?"

Hüseyin yanıtladı:

"Yalanın yok ta yanlışın var, hadi çıkar ağzındaki baklayı."

"Canım bazan Pehlivan, bazan da Ayı Hüseyin derdik işte."

Gülüştüler. Kardeşine buyruklarını verdi:

"Hüseyin'in peşinde adamlar varmış. Sen şimdi köyün ucuna git, tepeyi gözle. Aşağı, atlı yaya, cendermeymiş, yabancıymış, birilerinin indiğini görürsen koşup bize haber ver. Gözünü dört aç ha, uyumak falan yok."

Hüsnü sevindi:

"Uyunur mu hiç."

"Hadi fırla."

Sofra kuruldu. Eski silah arkadaşları, ev halinden, çoluk çocuktan konuştular, söz askerlik anılarına geldi, Hüseyin sordu:

"Azerbeycandaki kızı hatırladın mı?"

Hasan iç çekerek yanıtladı:

"Unutulur mu hiç?"

"Kiçine balam deyip nasıl kızdırırdı seni..

"Ne günlerdi. Deli gençlik!"

Bütün savaş görenler gibi Hasan da kendini yaşlanmış duyumsuyordu.

Eski aşklardan sonra sıra ölüp kalanlara geldi, birbirlerine ilk önce ölenleri söylediler.

Halil Çavuş atın dizginlerini çekti:

"Durun, bu çalılarda bir gariplik var."

İndi, çalıları dikkatle inceledi, kırık dalları buldu:

"Burdan geçmişler, avradın hırkası takılmış, işte ayak izleri, şunlar, belli, Hüseyin'in, kayık gibiler. Şunlar de Esma kahpesinin. Ayıngacıların sözü doğruymuş."

Uyku Taşkafa'nın gözlerinden akıyordu, atın üstünde devrildi devrilecek. Sordu:

"Ne meret köymüş, daha ne kadar var dersin?"

Halil Çavuş öfkeyle çıkıştı:

"Nerden bilecem, tapusu cebimde mi! Benim de anam ağladı.. Ulan Hüseyin ibnesi, elime geçmeye gör, bu meşakkati Çanakkale'nin Kilitbahri'nde çekmedim."

Atına bindi, gülmeye başladı:

"Kilitbahir dedim de aklıma geldi. Şu İngiliz gavuru nasıl millet, ağzında pipoyla savaşır. Tüysüz bir oğlan, bibimoğlu Zeynel kadar. Süngü müngü bir yana fırlamış. Ben ibiğine çökmüş boğuyom, oğlan piposu düşmesin diye uğraşıyor. Yolunuz bir gün Çanakkale'ye uğrarsa bir dal parçasıyla toprağı deşin, mutlaka bir pipo çıkar."

Tam yatacaklardı, dış kapıya hızla vuruldu. Hüsnü telaşla girdi:

"Tepeden üç atlı iniyor!"

Hüseyin hemen kalktı:

"Halil Çavuş'tur, zaman kaybetmeye gelmez."

Esma'yı çağırdı:

"İzimizi buldular, toparlan gidiyoruz, dikilme, çarıklarını, hırkanı mırkanı giy."

Hasan arkadaşının önüne durdu:

"Telaşlanma, dur hele beni dinle. Böyle yola düşerseniz hemen yakalanırsınız. İlerde bir mağra var, Uzun Mağra, Hüsnü götürür sizi, yarım saat, bilemedin bir saatinizi alır. Yengenin ayağı berbat, yorgunsunuz, uyku gözlerinizden akıyor, işiniz ne, bütün gün uyuyun, ben haber salıncaya kadar yerinizden kıpraşmayın. İki at yollarım Hüsnü'yle, yola gece atla gidersiniz. Otluk köyünü geçince önünüze Isıtma çıkar. Atları Taşçoğlu Haydar'a bırakıp ordan dağlara vurun."

Karısına seslendi:

"Azık hazırla, bol olsun, elini çabuk tut!"

Hüsnü'yü tembihledi:

"Arka kapıdan çıkın, mısır tarlasına dalın."

Hüseyin, Esma ve Hüsnü mısır tarlasında yürürken Kavak Köyüne üç atlı girdi. Yalnız bir tek evin ışığı yanıyordu. Halil Çavuş başıyla işaret etti:

"Şunlara sorak."

Atlarını sürdüler. Evin önüne gelince Halil Çavuş indi, kapıya vurdu. Ses çıkmadı. Bir daha vurdu. Pencere açıldı. Hasan'ın başı çıktı:

"Kim o?"

"Benim, Halil Çavuş."

"Halil Çavuş mu, çıkaramadım."

"Tanımazsın.. Bir ev arıyok."

"Kimin evi?"

"Hasan'ın.. Çökük Hasan derlenmiş."

"Tam yerine geldiniz. Aradığınız benim. Hayrola?.."

Diğerleri de attan indiler:

Halil Çavuş:

"Hayırdır, hayır. Söbalan'dan selam getirdim, Hüseyin'den, asker arkadaşınmış."

"Hoş gelmişsiniz, beklen kapıyı açayım."

Hasan elinde fenerle çıktı.

Halil Çavuş birden sertleşti:

"Evini arayacağık."

Hasan şaşırmış göründü:

"Evimi mi? Ne hakla? Hem niye?"

"Nedenini sen bilin, Hüseyin itini teslim et."

"Tövbe, tövbe.. Eşkiya mı kesildiniz başıma."

Tüfekler doğrulunca söze gerek kalmadı. Önce evi aradılar. Halil Çavuş yatağa feneri tuttu. Üç çocuk gözlerini oğuşturup, şaşkın şaşkın baktılar. Samanlığa girdiler, ot yığınına dirgeni sapladılar, "Zebun" ile "Kahpe"yi kalbura çeviremediler.

Hasan yumuşak bir sesle:

"Burada Hüseyin müseyin yok, yemin billah, müslüman değil misiniz yahu." dedi.

Halil Çavuş gülerek yanıtladı:

"Değilik, kızılbaşık, horoz çırpındırırık."

"Alay et n'olacaksa, kızılbaş da müslüman, Ali'yi Allah bilmeyinen hoş.."

Halil Çavuş yakasına yapıştı:

"Bırak Ali'yi Veli'yi, ibiğine çökerim. Duyduk, izlerini sürdük, doğrulayıp sana gelmişler, evli avradı kaçırdı cibilliyetsiz."

Hasan yüksek sesle söylendi:

"Vay sütsüz vay.. Askerde ayı Hüseyin derdik, gerçekten ayıymış ha, çüş, ergene kıran mı girmiş, şu yapılacak şey mi?"

Söbalanlılar birbirlerine baktılar. Süleyman, Halil'i:

"Ne yapacağık şimdi? Atlarda hayır kalmadı, çatladı, çatlayacaklar." dedi.

Halil Çavuş Çöküğe sordu:

"At bulamak mı?"

"Yarın pazara gidecek köylü. Zaten kaç evde at var ki, dilerseniz konuğumuz olun.."

Taşkafa Mehmet yakındı:

"Çok yorulduk Halil, sabahı beklesek diyom."

Esma kaçıp tufan dindikten sonra ilk sorun beşikteki çocuk oldu. Ne ineğin sütünü beğendi, ne de koyunun, keçinin. Çorbayı da içmedi. Cebeliğin gelini emzikliydi, ancak uşak memesini beğenmedi. Topal Yeter'in işi başından aşkındı. Şuncağız Elif n'öörsün, havada hoplatmayla aç bebe susar mı?

Veysel kucağında sürekli ağlayan bir çocuk, şaşkın, ev içinde dolaşıyor, belki sesi kesilir diye dışarı çıkartıyor, bir eli uşakta, bir elinde deynek, Çenenin başında, çaresiz, aşağı yukarı, gidip gidip geliyordu.

Ali Rüstem yaklaştı:

"Ayıngacılar geçerken söyledi, ikisini Kavak yolunda görmüşler, Halil Çavuş'a rastlamışlar daha sonra, cenderme sanıp az daha vuracaklarmış birbirlerini. İzlerindeymiş Çavuş, benim bildiğim Halil boş dönmez."

Veysel öfkeyle yanıtladı:

"Elime bir geçirsem, Hüseyin'in ibiğini elime bir geçirebilsem, gırtlaklarına çöküp canlarını almayınca..."

Rüstem sözünü kesti:

"Aman ha gardaş, gitme hırsın atı ile."

Gök gürledi, şimşek çaktı, çocuk sesini daha da yükseltti. Şansını bir kez de Rüstem denedi, uşağı kardeşinden aldı, iki salladı, ardında Veysel'i ve çocuk sesleri bırakarak eve doğru yürüdü. Yağmur indirdi.

Yeniden yalnız kalan Veysel "yazgımızda bu da varmış" diye söylendi. Dünyası büsbütün karardı, yüreğini kasvet bürüdü. Yağlığını çıkarıp yüzündeki, yağmur sularına karışan göz yaşlarını sildi. Neden kaçmıştı sanki? Aç mıydı, açıkta mıydı, kusur gözlerindeyse bilerek evlenmişti. İçini çekti. Boğulacak gibi oldu. Dere Yatağı'na indi. Armut ağacına yaklaştığında yağmur, Esma'nın sesini, çok eski günleri taşıdı:

"Veysal bu ana!"

Duygulanmadı, tersine, öfkesi geri geldi. Çamurlu ayakları onu bu kez de köyün alt yanındaki Mezarlığa götürdü. Taşların üstünde tek tek ellerini gezdirerek anasının mezarını buldu. Diz yıktı. Sözcükler ağıt eder gibi aktı dilinden:

"Dokuz ay karnında gezdirdin beni, uçurdun yuvadan yürüttün beni, hasta düşsem kan uykudan kalkardın, ben yürürdüm güler bana bakardın, kucaklardın, okşar severdin anam, senin varlığından oldu bedenim, emzirdin, salladın, uyuttun anam, taşlı tarlalarda avuttun anam, çirkin huylarını soyuttun anam, anam anam dertli anam, gün görmeden ölen anam, derdi derman gördü bize Yaradan, oğlun rezil oldu köy içinde, adam önüne çıkacak yüzü kalmadı."

Yaşlar yağmur sularıyla birlikte göz uçlarından aktı.

Yeniden yaşamak için, rüya kapılarını aralayarak uykuları dolaşan ölmüş analar, ellerinde çıra, alay alay, sinlerinden doğrulup köy sokaklarında gezinmek, aş pişirdikleri kazanların, yufka yaptıkları saçların, hamur yoğurdukları teknelerin başına yeniden geçmek, dertli çocuklarını avutmak isterlerdi ama büyücü Ümmühan bile kendi aralarındaydı ve onları hortlatıp Söbaları yollarına dökecek çocuk Esma yoktu artık.

Veysel hüzünle doğruldu.

Esma çürük odun kokusuna benzer bir kokuyla, üşüyerek uyandı. Mağra soğuk ve nemliydi, duvarlardan iplik iplik sular sızıyordu. Doğrulup oturdu. Başını kaldırdı, tavan hayli yüksekti. Çıranın alevi dalgalanıyordu, demek esinti vardı, ateş yakabilirdi. Yalnız çıkmaya korktu, Hüseyin'i uyandırdı:

"Üşüdüm, ateş yakak. Çalı çırpı toplayak dışardan.

Ateşin iki ustası üç taşı üçgen biçiminde, üstüne önce ot, sonra çalı çırpıyı koyup tutuşturdular. Mavi, beyaz ve kırmızı bir ışık çıktı, duman giderek azaldı, beyaz kırmızıya dönüştü. Alevlere ve alevlerin duvarlardaki dev gölgelerine bakıp mırıldandı Esma:

"Ateş topraktan boşandı.

Dalıp giden gözlerinin önünde sallanan bir beşik vardı. Siyah kirpiklerinden süzülen birkaç damla yaşı Hüseyin göremedi:

"Acık daha uyuyum" deyip uzandı eski çoban.

Esma anlatmaya başladı:

"Ne garip, yatağa girdiğimde hep yorganı başıma çeker, kendimi karanlık bir mağrada düşünürdüm, saklambaç oynar gibi. Şimdi gerçek bir mağradayım ama gün ışığını istiyom. Loşluk bile korkutuyor insanı, kuşku salıyor yüreğe, sanki birileri girdi girecek. Veysal'ı yenile anlar gibiyim.. Burdan bir an önce kurtulsak. Yola ne zaman çıkarık Hüseyin?"

Yanıt yerine yalnızca Zebun'un horultusu geldi.

Esma ile Hüseyin Isıtma Köyü'nde atları Taşçoğlu Haydar'a teslim edip, üç dört saat soluklandıktan sonra dağa vurdular. Yürüdüler. Güneş on mızrak boyu. Ter içindeydiler. Yürüdüler. Güneş altı mızrak boyu. Terleri yanık tenlerinde kurudu. Güneş battı. Yürüdüler... Gün ağardı, ağaracak. Bozkırın üstüne süt rengi bir ışık indi. Uzaklardan çan sesleri duyuldu. Hüseyin elinin tersiyle usulca Esma'nın döşüne vurdu:

"Çan seslerine bakarsan Otluk Köyü'nün yakınındayız."

İnce bir kaval sesi geldi:

"Çoban kaval ile aşık saz ile, yanılmamışım" dedi Hüseyin.

Tepeyi tırmandıklarında sürü göründü. İlk karşılayan öfkeli bir çoban köpeği oldu. Dikenli demir tasması parlıyor, havlayarak hızla geliyordu üstlerine. Hüseyin Esma'yı kolundan tuttu:

"Çabuk çök!"

Oturdular. Köpek durdu. Havlamayı kesmiş, sivri dişlerini gösterip hırlıyordu. Hüseyin çobana bağırdı:

"Parçalayacak bizi, sesle şunu!"

Çoban kavalı bıraktı:

"Karabaş! Karabaş!"

Karabaş döndü, kuyruğunu sallayıp efelenerek koştu.

Selamlaştılar:

"Merhaba dost!"

"Merhaba.. yabancısın ellam."

"Otluğa çok var mı?"

"Aha tepeyi aşınca, bir cuğara içimi, geldiniz say."

Bir cuğara içimi yol gide gide bitmedi. Azıkları tükenmiş, açlık bastırmış, Esma'nın ayaklarında hayır kalmamıştı. Mısırdan kaçtıktan sonra, çölün çetin koşullarına dayanmayıp Musa'nın karşısına dikilen İsrail Kavmi gibi Hüseyin'in önüne dikildi!

"Ben gelmiyom!"

Bağdaş kurup oturdu ve sözcükleri tespih tanesi gibi birbiri ardına çekti:

"Ölsem bundan daha iyi. Neden beni Söbalan'dan çıkardın? Bu kuş konmaz, kervan göçmez yerlere getirmek için mi? Ne bir damla suyu var, ne guşguşu, ne yemlik, ne dağında böğürtlen, ne bağında bir salkım üzüm!"

Kızgın bir öğlen sıcağında Bafra göründü. Evlerin erguvan kiremitleri alev gibi yanıyordu.

Terlerini sildiler.

Esma bağırdı:

"Hanım olmak istiyom!"

Hüseyin bağırdı:

"Bey olmak istiyom!"

Birbirlerine sarılıp kendilerinden geçtiler. Bafra'ya dek yürüdükleri bir saat boyunca gerçekten "hanım" ve "bey" oldular.

Sağ oldukça umut yaşar. Seksen, doksan, yüz yıl olsa, teneşire çıkana dek umut yaşar.

Sevisi karşılıksız, tek yanlı kalan aşk kırgınının yüreğinde umut saman çöpü gibi ışıldar. Acısı yumuşaktır, bir öğlen sonrası gökyüzünde uçan yorgun kırlangıçlara benzer, konacağı bir dal vardır.

Sevilip de sevgilisi başkasıyla kaçan, umudu değil, çok karmaşık bir ruhsal durumu yaşar. Önce şaşırır, sonra korkunç bir öfkeye kapılır, aramadık yer, tilki ini, taş dibi bırakmaz. Öfke ve şaşkınlıktan ne yaptığını bilmez, hazırda para yoksa evin eşyasını satar, silah alır, sevileni ve onu elinden alanı öldürmeyi düşünür. Giderek öfke diner, yerini bekleyiş alır. Kulakları kapıda, gözleri yollardadır. Çıtırtıyı, kedi girse ayak sesini duyar, sevilen geldi sanır. Uzaktan gördüklerini, köşe başlarından dönüp kaybolanları sevgiliye benzetir, koşar. Başlangıçta, giden sevgiliyi ve yakınlarını suçlarken sonra kendi yanlışlarını, davranışlarını, fizik yapısını araştırır. Birçok eksikler bulur kendinde, suçluluk, güvensizlik, aşağılık duygusuna kapılır. İnsanların alay ettiğini sanar. Örneğin bir gün, Veysel eve gelirken, Ali Rüstem'in küçük oğlu Muharrem elindeki koca deyneği bir it eniğinin kafasına vurdu, enik kesik kesik, acı bir sesle bağırdı ve Veysel bu acı hayvan sesini bir kadının alaycı gülüşlerine benzetti, bu kadar şaşkınlaşmıştı. Gölge gibi girdiği evinden hiç çıkmaz oldu. Üzüntü, sıkıntı, üzüntü, sıkıntı. Yemeden içmeden kesildi. İyneden ipliğe döndü. Derin acılar unutulmaz ama yorulur, şiddetini yitirir... Altı, sekiz ay geçti, geçmedi, Veysel'in acısı da tam yorulurken Şatıroğullarına kuşun kanadıyla haber uçtu: "Zebun'la Kahpe Söbalan'a dönüyor. İki üç güne kalmaz ordalar.."

En çok sevinen Halil Çavuş, Süleyman ve Taşkafa Mehmet oldu. Az mı çekmişlerdi onlar yüzünden. İz sürmesiyle ünlü, tilkiyi ininde bulup çıkaran Halil Çavuş'un namına gölge düşmüştü. Üç silahşörler atlarına atladılar. Halil Çavuş bağırdı:

"Kahpeyi bağlayacam sırtına, hele gık desin Zebun, yumruğumu tıkaç gibi ağzına basacam.."

Söz kulaktan kulağa değişerek yayıldı:

"Zebun'u da, Kahpe'yi de asacam..."

Kadınlar kapı kapı dolaştı:

"Zebun Hüseyin ile Esma'yı Şatıroğulları asacak. Halil Çavuş yemin içmiş.."

"Deme?"

"İki gözüm aksın!"

"Ne zaman?"

"Ellam bu gece, köye girdi gireceklermiş."

Çoluğu çocuğuyla, herifi avradıyla bütün köy Yamaç'ta toplanıp beklemeye başladı. Kadınlar seyrin tadına daha iyi varmak için yanlarında fındık, fıstık, ceviz de getirmişlerdi. Hepsinin gözü uzaklardaydı ama akşamın karanlığında pek bir şey göremiyorlardı. Erkekler de beklerken acıktılar. Avratlara buyurdular:

"Gidin evden yiyecek bir şeyler getirin!"

Avratlar kıpırdamıyordu:

"Ya biz gelmeden asarlarsa?"

"Siz gelmeden astırmak."

Kadınlar, ellerinde fenerler, lüks lambaları, evde ne buldularsa, koyun kucak taşıdılar. Yufkaları, çökeleği, soğanı dürüm yapıp hem kocalarına verdiler, hem kendileri yediler. Köyün sabırsız uşakları daha fazla bekleyemediler. Analarına, babalarına ilk müjdeyi vermek için koşup yola dağıldılar. Atlı yayan her gelip geçeni "Zebun'la Kahpe" sandılar:

"Aha geliyorlar!"

Köylü sel gibi Yamaç'tan aktı. Ne gelen vardı, ne giden. Babaları uşakları şamarladı.

Baktılar bu iş uzun sürecek, köyün delikanlıları rakı buldular. Boğmaları yudumlayıp, körpe hıyarları çıtır çıtır yiyerek kafayı çektiler. Gözleri dumanlandı:

"Niye asacaklar ki avradı, bize verseler cennetlik olur.."

"Tadına bakarık ki, aboov, Söbalan'da onca yiğit varken Bafra'da işim ne deyip şakır şakır göbek atmaya durur."

"Ne diyon sen lan, Hüseyin onun gözünü çoktan doyurmuş.."

"O halde ne demeye geliyor?"

"Hiiç."

"Ne hiçi, Hüseyin'in pili bitmiş, avrada yeni pil gerek."

Askerliğini yapanlar daha usturuplu konuşuyordu:

"Şuna Hüseyin'in akü sü boşalmış desene."

"Kaba Türkçe, tokmağı davula vuramamış."

Az ötede kadınlar davula tokmağı vuruyorlardı. Her kafadan ayrı ses çıkıyordu:

"Vışş.. yazık değil mi? Niye asacaklar avradı. Gönlü Hüseyin'i çekmiş.."

Biri ah edip göğüs geçirdi:

"Çektiyse çekti, ne hakkına, bizim canımız yok mu?"

Kadınlar bakıştılar, diyecek söz bulamadılar önce. Bir diğeri coştu:

"Asılsın kahpe!..

Ötekiler de coştu:

"Asılsın!"

Tokmağı davula köyün yetişkin ve yaşlı erkekleri başka türlü vuruyordu:

"Kanun var, nizam var, nasıl asabilirlermiş?"

"Halil Çavuş rezilinin gözü kara, yapar mı yapar, sonra da dağa çıkar.."

"Kumandan Zülkarneyn Efendi başkalarına benzemez, rüşvet falan dinler mi, atına atladığıynan yılanın deliğinden çıkarır bunları.."

"Sahi bizim Kahya nerde?.."

Halil Çavuş, Zebun ile avradı gerçekten asar diye muhtar Kahya toz olmuştu. Söbalanlı Yamaç'ta hayli bekledi. Uşaklar koşturup durdu, yığın yığın yola aktılar. Erkeklerin gözleri mahmurlaştı, avratlara buyurdular:

"Kop, semaveri getir!"

Avratların canı sıkıldı. Onca bekledikten sonra..

Çaresiz evlere koştular. Semaverler kuruldu, doldu boşaldı. Gün ağardı, Zebun'u, Esma'yı sallanırken göremediler. Bir söz ortalıkta dolaştı:

"Isıtmada eğleşmişler. Köye yarın, el ayak çekilince gireceklermiş."

Çaresiz dağıldılar. Erkekler karılarını tembihledi:

"Uyuya kalırsam beni uyandır."

Haber çevre köylere de yayıldı. Ortaköy'ün, Mescit'in, Viranyurt'un erkeği kadını Söbalan'a akın etti. Çerkez olduklarından yalnız Topaçlılar gelemedi. Yamaç panayır yerine döndü. Herkes hazırlıklıydı. Ateşler yakıldı, keklikler, bağırtlak kuşları, yaban ördekleri çubuklara geçirilip közün üstüne kondu. Semaverler kuruldu. Kadınlar örgülerini de birlikte getirmişlerdi. Uşaklar ilk haberi müjdelemek için yine yollara koştular. Gençler çilingir sofralarını kurarken Çerçi Memo da sergisini açtı, üstüne boyalı şekerleri, horoz şekerlerini, halkalı şekerleri, mavi gözdeğmezlikleri, boncukları, küpeleri, gerdanlıkları dizdi. Kıyısı dantelli şehir yazmalarını, halisinden patiskaları özene bezene yaygının uç köşelerine koydu. Eskişehir'in lüle taşından takımları, Erzurum taşından tespihleri yaygının ayrı bir yanına yerleştirdi. Nasıl haber aldılarsa, yola dağılan çocuklar serginin başında bittiler ve boyalı şekerleri görmeleriyle kendilerini yere atıp

feryat figan toz toprak içinde yuvarlanmaları bir oldu. Memo hayli yaygara yaptıysa da sergisi ilk kez rağbet görmedi, herkes, gözü yollarda "asılacaklar"ı bekliyordu. Memo sergiyi toplayıp işretçiler arasına karıştı. Çok geçmeden sohbette, en gevezeleri bile bastırdı. Dört parmaklı elini önce gösteriyor, sonra yumruk yapıp havada sallıyordu:

"Ne haddine kesebilsin gavur parmağımızı, bir tüfenk var, Alaman yeni bulmuş, dakkada bin kurşunu ardardına sıralayan mitralyoz. Almışım mitralyozu elime, biçiyom İngilizi, ekinin başı gibi düşüyor gavurun başı. O sıra mitralyoz tepmez mi bizi, bir sırtüstü düştüğümü biliyom, bir de hastanede gözümü açtığımı. Enver Paşa buyruk salmış, hekimlerim bu yiğidi mutlak sağaltsın demiş. Hayli düşman teptik devirdik ama ne çare, elden gitti bizim fukara parmak."

Bir açıkgöz gece Şarkışla'ya koşmuş, okkalarca şehir ekmeği getirmişti. Bağ bıçağıyla keserek dilim dilim satıyor, yoksullar, yufkaya dürüm yapıp, ekmeği ekmeğe katık ediyorlardı. Kadınlar fındık fıstık yerken bazan Esma'yla Hüseyin'i, bazan Topal Yeter'le Rüstem'i, bazan da birbirlerini çekiştiriyor, bugüne bugün adam asacak Halil Çavuş'un anası sağa sola buyruklar yağdırıyordu:

"Çay verin.. sallanma kız.. az mı çektim oğlandan, birine kancayı takmasın, ibiğini kurutur valla.."

Vakit gece yarısını da geçti. Ne gelen vardı, ne de asılan.. Köylünün sinirleri beklemekten iyice yıpranmıştı. Söylenmeye başladılar:

"Halil Çavuş'unki de tümden palavra.."

"Adam olsa zamanında yakalardı.."

"Zibidinin teki.."

Halil Çavuş'un anası konuşulanları duydu. Yamacın tepesine çıkıp bağırdı:

"Kim ne laf diyebilirmiş benim oğluma, koca bir Halil Çavuş, sıktığıynan hepinizi un eder.."

Gençlere oyun çıktı:

"Avradı omuzlayak. Ağzı iyi söz tutuyor valla, bizim muhtardan yürekli.."

Feryatlarına aldırmadan yaşlı kadını omuzladılar. Askerlikte öğrendikleri marşlarla insan içinde dolandırdılar. Alkışlar yükseldi. Sağdan, soldan bazı kendini bilmezler de bağırdı:

"Bunu asak!"

Dokuzparmak Memo bir kıyıda sessiz soluksuz duran, palabıyıklı adamı arkadaşına gösterdi:

"Beni seyreyle, şu herif cambazların piri, arkasına geçecem, gık demeyecek."

Camızoğlu eskiden cömertçe dağıttıklarını şimdi ufak ufak topluyordu.

Uşaklar bağırarak koştular:

"Geliyorlar ana, yemin billah. Halil Çavuş avradı Zebun'un sırtına vurmuş."

Gençler yaşlı kadını silkeleyip attılar. Köylü sürü halinde Yamaçtan aktı. Bazıları yaşlı kadını çiynedi. Kadın can havliyle bağırdı:

"Yetişin adam öldürüyorlar!"

Çocukların sözü bu kez doğru çıktı. Önde, Esma'yı sırtlamış Hüseyin, arkada üç atlılar Yamaç'a geldiler.

Halil Çavuş buyurdu:

"At in!"

Köylülere seslendi:

"İki sıra olun!"

Köylüler iki sıra oldular, ortadan geçen sevdalılardan iki gece uykusuz beklemenin acısını aldılar. Sürekli bağırıyorlardı:

"Hiç utanma var mı şonlarda!"

"Hangi yüzle geldiler!"

"Rezil avrat!"

"Bunların bu köyde yeri yok!"

Hüseyin sırtındaki yüke rağmen dimdik yürüyor, Esma şehirli ağzıyla budalalara kargışlar yağdırıyordu:

"Sizi davarlar, sığırlar, gidi orospu dölleri, kocalarını çekiştirip duran kahpeler, şimdi namıslı mı oldunuz. Boynuzlu beylerinizde şuncacık akıl olsa, samanlıkları basar, şalvarınızı dut dalına asarlar.."

Gençler işin dalgasındaydı:

"Kırkpınara yollayak seni Hüseyin, Söbalan'ın namı duyulsun."

"Böyle avradı bulsam ben de sırtımda taşırım."

Halil Çavuş çalımla, kamçısını havada sallayarak, avını Şatıroğlu Veysellere doğru götürüyordu. Düş kırıklığına uğrayan kadınlardan birkaçı şaşkın ve üzgün söylendiler:

"Hani asacaklardı?"

Yanıtı o sırada yanlarından geçen Memo verdi:

"İp bulamadık!"

Kadınlar bakışıp gözden kayboldular, az sonra, herbirinin elinde ip, döndüler.

Dokuzparmak, avratların hamaratlığına şaştı:

"Ağaç yok, bir ağaç sökün getirin." deyip yürüdü ve içinden söylendi: "Bunlardan korkulur valla, sırf biri asılsın diye Meşeliği kökünden sırtlayıp getirirler."

Topluluk "aşıklar"ı türlü sözlerle izledi:

"Ne günlere geldik, başımıza taş yağacak.. Cezalanmaz mı bunlar.. Cendermeler çalar sopayı.. Çalsınlar ellerine sağlık.. Çektikleri yeter, tükrüğe boğuldular, yazık değil mi?.. Veysal nerde kele?.. Keşke kör olmasa da bunları görse idi.."

Çocuklar da boş durmuyor, taş atıyordu.

Esma'yı eve getirdiler, Veysel'le bir odaya kapattılar, kapıyı zerzeledi-ler. Veysel'in kendisini döğmesinden korkuyor, sürekli bağırıyordu Esma, kapıyı yumrukluyor, tekmeliyordu.

"Çıkarın beni burdan, çıkarın, açın kapıyı elleri kırılasıcalar."

Dışarda Kahya söylendi:

"Hem suçlu, hem güçlü."

Ali Rüstem ekledi:

"İnşallah gardaşımın elinden bir kaza çıkmaz, büsbütün kudurtacak Veysal'ı avrat.."

Esma sürekli bağırıyordu:

"Açın kapıyı diyom, öldürecek beni bu."

Şatıroğlu, ayakta, bir süre ses çıkarmadan dinledi. Sonra sordu:

"Niye kaçtın?"

"Ateş olmayan yerde duman tüttürdüler. Sen de yangına körükle gittin. İnanmadın sözüme. Sonunda olan oldu. Yüzüne bakacak yüzüm kalmadı.Baktığın yüzü kirletme, kirlettiğin yüze bakma demişler."

"Hadi kaçtın, niye döndün, nasıl çıkarım insan içine?"

"Gurbette iş tutamadık. Sefil perişan olduk."

Veysel Kahya'ya seslendi:

"Ben davacı değilim, ne hali varsa görsün.

Veysel artık davacı değildi ama Esma uşağını sözde dağa attığı için bir de Karakol'da ifade gerekiyordu.

Ortaköy'ün Karakol Komutanı Zülkarneyn Çavuş, evinin bahçesinde, küçük kızları Dilber ve Sıdıka'yla koşmaca oynarken yazıcısı Hıdır onbaşı damladı:

"Kaçan avradı getirdik komutanım."

Zülkarneyn Çavuş, bir tahta masa ve iki kırık sandalyeden oluşan çıplak odada iskemleye gönülsüzce oturdu. Ali Rüstem, Topal Yeter, Veysel, Esma, Hüseyin ve köyün muhtarı Kahya doluştular. Komutan bağırdı:

"Ahır mı burası, çıkın dışarı, tek tek girin makama!"

Önce Veysel'i aldı içeri:

"Uşak dağda mı?"

"Hayır evde."

"O halde?"

"Gidip getirek."

"Getirin."

Esma'yı dinledi:

"Valla dağa atmadım, evde bıraktım."

"Niye bıraktın?"

"Hüseyin razılık göstermedi Kumandan efendi."

Hüseyin'i çağırtıp ikisini yüzleştirdi:

"Kazık kadar herifsin, sabi sübyan bir uşakla ne alıp veremediğin var?"

Ali Rüstem'e parmağıyla Veysel'i gösterdi:

"Gardaşı oluyon bunun?"

"Heye."

"Bu kör, sen de mi körsün, avrada niye sahip olamadın?"

Ali Rüstem önüne baktı. Sıra muhtar Kahya'ya geldi:

"Biz burda kâğıt diye kıvranırken sen yalan tutanak yazıp devletin kâğıdını harcadın. Bir kâğıt kaç para haberin var mı?"

Kahya ses çıkarmadı.

"Söyle lan kaç para?"

Muhtar bilemedi.

Hepsine tek tek sordu:

"Kaç para?"

Hiçbiri bilemedi. Zülkarneyn Çavuş büsbütün öfkelendi:

"Şuraya bak, daha bir kâğıdın kaç para olduğundan haberleri yok, uşak davası güdüyorlar. Uşak sizin neyinize, evleri çocuk doldurun bakalım, biz burda kâğıt bulamazken."

Soruşturma gittikçe derinleşiyordu. Ali Rüstem'den cesurca bir yanıt geldi:

"Muhtar bilmezse biz nerden bilek kâğıdın kaç para olduğunu?"

Zülkarneyn Çavuş'un kan beynine sıçradı. Ali Rüstem'e bir tokat attı:

"Devlete karşı mı geliyon?"

Jandarmaları çağırdı:

"Yıkın şunu falakaya!"

Yeter, dışarda, jandarmaların önüne dikildi:

"Nereye götürüyonuz?"

"Sopanın altına."

Bağırdı:

"Önce beni götürün, ölüm çiğnenmeden gişimi vermem!"

Jandarmalar sevindi:

"O halde gel!"

Komutan odadakileri kovdu:

"Çıkın!"

Hıdır onbaşıya buyurdu:

"Yaz!"

"Yazıyom."

"Davacı falan filan, davalı falan filan, oraları dosyadan tamamlarsın... Resmi nikâhı bulunmayıp uşak da dağda değil evde olduğundan salıverildiler, ancak muhtar Kahya yalan tutanak yazıp devleti kırk kuruş zarara soktuğundan..."

Zülkarneyn Çavuş birden durdu, kendi kendine söylendi:

"Bir kâğıt kırk kuruş olur mu, kırk kuruşa iki tavuk alınır yahu."

Yazıcısı Hıdır Onbaşı'ya sordu:

"Sahi bir kâğıt kaç para?"

Hıdır başını kaşıdı:

"Bilmiyom kumandanım."

"O kâğıdı at, yenisini al, muhtara şimdilik dokunmayak, üst yanı aynen kalsın, dışardakilere parmaklarını bastır, ben eve gidiyom, incelenecek daha çok dosya var."

Veysel Şatır Şeme Dağı'nın eteğine oturdu. Ali Rüstem, İbrahim, Gazöz, Keleş, buralarda saz çalıp eğlendikleri eski mutlu günleri düşündü. Küllenen acıları yeniden harlanıyordu. Koyunlu, kuzulu, şişeli dağlar!

☆ ☆ ☆

Yönetmen yardımcısı Belma, biraz da Erkan'ın aşkıyla şımarmış, usta yönetmen ayaklarında çırpınıyor, hem kendini, hem oyuncuları boşuna yoruyordu. Bir kez daha bağırdı:

"Kamera stop!"

Ve ayağını yere vurdu:

"Olmuyor, istediğim gibi olmuyor işte, baştan alıyoruz sahneyi."

Erkan gülümseyerek durdu, yaklaşmadı, çekimin bitmesini bekledi. Sonra yanlarına geldi. Bir havlu buldu, Belma'nın terini sildi. Ceketini çıkarıp omzuna koydu. Usul bir sesle:

"Burası yayla, hiç anlamazsın, hastalanırsınız, çekime son ver" dedi.

Belma direndi:

"En çarpıcı sahnelerden biri bu, yeniden çekmeliyim."

Erkan elini süeterin boynundan içeri soktu:

"Şu haline bak, tere batmışsın, uçan kuştan, esen yelden sakınırım, kıska..."

Belma'nın kaşları çatıldı. Erkan da sert çıktı:

"Buraya kadar sultanım. Kendine acımıyorsan başkalarına acı, şu hallerine bak, senden beterler. Çekim bitti, yaylan, yallah babam gidiyoruz, bir güzel değiştir üstünü, yapacak başka işimiz de var.."

Bahri ortalığa topaç gibi bir söz fırlattı: "Yemeği elma bahçesinde yiyek."

Oyuncular bağırdılar:

"Babana rahmet!"

Yeni yapılan ev yollarının üstündeydi, Aşık'ı inşaatın başında buldular. Harcı sıvanmış duvarları bir bir yokluyor, parmağını deliklere sokarak ustaya takılıyordu:

"Bu deliğe ben mi saklanacam?"

Usta da hoş sohbetti. Sözün altında kalmıyordu:

"Ben körüm, sen de mi körsün, göster doldurak."

Bir süre oyalanıp, üstünü değiştirmeye giden Belma'yı beklediler.

Esma'lara uğradılar. Yoksul bir ev. Küçük pencereli bir odada iki yaşlı yanyana oturuyordu.

Söze Bahri girdi:

"Hatırını sormaya geldik ana."

Esma Ana, genç kızlığındakine pek benzemese de tatlı bir kahkahayla yanıtladı:

"Git deli, git. N'örecen hatırımı, filimcilerden bana da para çıkarsan ne var."

"Bu paralı iş değil, paraya ihtiyacın varsa söyle, ne istersen alayım, almadım mı yani?"

"Babandan ayrıldım diye.."

"Ben n'örüyüm, senin hatan."

"Başıma neler geldi, aha bak yalnız kaldık.."

"Bir ayranını içmiycek miyik şimdi?"

"Ayranımız yok."

"Vardır, var."

Erkan araya girdi:

"Şart değil ayran içmek, sohbet edelim..."

Bahri sigara tuttu.

"İçmiyon mu?"

Esma Ana şaştı:

"Avrat kısmı cuğara içer mi?"

Bahri Belma'yı gösterdi:

"Bak, Belma hanım içiyor."

"O içer, şehirli."

Sözü Belma aldı:

"Kaç çocuğun var ana?"

"Beş. Hepsi de Almanya'da. Malı davarı sattılar gitmek için. Yoğurdum yok ki size çalkama yapam."

"Aşık'ı bırakıp Hüseyin Ağa'yla kaçtın. Kim kimi kandırdı, doğru söyle."

Hüseyin inmeliydi, konuşamıyor, yalnızca gülüyordu.

"Avrat erkeği nasıl kandırsın, uşağıdım, küçük bir bebe idim."

"O zamanlar Aşık şiir yazar mıydı?"

Esma Ana, şaşkın, Bahri'ye baktı:

"Şiir de ne ki uşak?"

Erkan araya girdi:

"Türkü söyler miydi yani?"

"Haa.. söylerdi, ama öyle Ankara'ya, İstanbul'a gitmezdi. Düğünlerde çalardı, benden ahret suali sormayın ya heeri.."

"Geçiminiz nasıldı, iyi miydi?"

"Zengindik, ne idik ya..

Bahri takıldı:

"Zengindin de niye kaçtın babamdan?"

Esma Hüseyin'i gösterdi:

"İşte gaçtım, bunu göynüm çekti, aslına bakarsan adımı çıkardı bu kel Hüseyin, insan içine çıkacak yüzüm kalmadı.. Benimle dalga geçme."

Belma:

"Aşık sana türkü yaktı mı?"

Esma ana eski kahkahalarından birini attı:

"Dumanlı dağları yaktı ellaam.."

"Aşıkla dargın mısınız? Konuşur mu seninle?"

"Aşık belki konuşmak ister ama ben konuşamam ki, bilmem ne ettiğin yüze bakma, baktığın yüze bilmem ne etme demişler. Allah insana yüz vermiş, her yerini örtmüş de yüzünü açık koymuş utansın diye. Utanırım, nasıl konuşam. Bizim çocuklarla konuşurdu, sever onları, Hüseyin'le konuşmaz."

Erkan sözü aldı:

"Ünlü bir Aşık olacağını bilsen kaçar mıydın?"

"Kaçar mıydım hiç, kaçmazdım elbet. Amaaan.. o zamanlar bana ettiğini düşünüyom da.. Dünya gözümde yoğidi. Sevdiğinden ediyordu elbet. Sevdiğimi günden sakınırım demişler. O da zahir sevdiğinden, döverdi beni."

Erkan sordu:

"Nasıl döğecek, gözleri görmüyor ki!"

"Gözleri görmez ama yılanın deliğinde olsan bulur çıkarır, soluğundan bilir, soluğundan..."

Bahri'ye döndü:

"Deli ananı kızdırmışlar. Musa'nın çocuğu gelmiş İstanbul'dan. Benim resmimle Aşığın resmini koymuş yanyana, nasıl etmişse yeni bir resim olmuş, Aşıkla ben beraber. Göstermiş anana, bu bunu yeniden alacak demiş. Harmandan dönüyodum, vıiyk, neler etti anan bana... Namısı olsa bu eve gelmez demiş. N'idiyim, ha kör Veysal, ha kel Hüseyin. Artık benim için, ikisi de uçtu gitti. Ben de oldum onlar gibi.."

Sözü Erkan'a bakarak bağladı:

"Siz hep bunları mı düşünüyonuz? Benim derdim bana yeter, düşmüşüm boğaz telaşasına.."

Çıktılar.

Belma:

"Sanki pişmanmış gibi."

Bahri:

"Bir gün Esma ana çeşmeden su doldururken babam geçiyormuş. Kaçmasam da vara kapısında iti olaydım demiş."

Bahri ayrıldı, ağır ağır yürüdüler. Erkan anlatıyordu:

"İlginçti Esma Ana'nın söyledikleri. Aşık'tan söz ederken," gözleri görmez ama, seni yılanın deliğinde olsan bulur, çıkarır, soluğundan bilir" dedi. Özürlüler bir duyuyu yitirdiklerinde başka bir duyu güçleniyor. Veysel'in gücü kulaklarında toplanmış. Yıllarca görmediği insanı sesinden tanıyor. Ama öte yandan, yemeğini bile kendi yiyemez. Kaşığı çorba tasına sokamaz. Bırak çorba tasını, ağzını bile bulamaz. Çalarken kimi zaman perdelere yanlış basar. El yordamı gelişmemiş. Senaryoda da belirttim, Aşıkta boyut kavramı yok. Örneğin insan yüzünün yuvarlak, kolların, bacakların uzun, gövdenin dikdörtgen biçiminde olduğunu bilmiyor. Nesneleri biçimleyemiyor. Bu yüzden Aşık rüya görmez, düş kuramaz. Bir şiirinde ağaçları anlatırken "*Hayal bilmez, ürüyasız*" der. Bilerek ya da bilmeyerek bu gerçeği dile getirir. Aynı şeyi bir başka şiirinde şöyle vurgular. "*Göz ile görülmez duyulan sesler/Şekilsiz, gölgesiz canlar nefesler* " Toprak adamı Veysel'i gizemciliğe, tasavvufa götüren bence gözlerinin görmemesi. Oysa özünde tam bir çiftçi. Toprak şiirini bir düşün. "*Koyun verdi, kuzu verdi, süt verdi/Yemek verdi, ekmek verdi, et verdi/ Kazma ile döğmeyince kıt verdi/Benim sadık yarim kara topraktır*" diyor.

Yani toprağı, topraktan geldik, toprağa gideceğiz diye değil, insanları beslediği için seviyor."

"Ya şiirlerindeki renk cümbüşü?"

"İyi bir noktayı vurguladın. Aşık kendisi de bunun araştırmasını yapar. Bir şiirinde: "*Dalgın dalgın seyreyledim alemi/Irenkler ne, çiçekler ne, koku ne*" diyor. Özellikle doğa betimlemelerindeki dizeleri ebem kuşağına benzer. Yedi rengi bulursun içinde: "*Kavlettim yar ile ahdım var idi/Birlikte dermeye mor çiçekleri*", "*Al yeşil giyinmiş dağlara bir bak*" "*Bülbül figan eyler kırmızı güle*", "*Lale, sümbül, mor menekşe, gül yarim*", "*Bir eşim var, kızıl sarı*", "*Boz bulanık bir sel oldum yürüdüm*", "*Saz çalarlar sarı telden*", "*Açmış menekşeler yeşil çemenli*" diyor. Bana iki rengi anımsayabildiğini söylemişti. Biri kırmızı, biri de siyah. Kırmızı belleğinde, çiçeğe yakalandığı günlerden kalmış. Babasının çıkarttığı nüfus kâğıdında, kendi deyimiyle, "Kafa Kâğıdındaki" mühür kırmızı imiş. Siyaha gelince, onu kömür karasından çıkarıyormuş. Babası Karacahmet zaman zaman odun kömürü yapıp satarmış.. Sanırım bu iki rengi de bilmiyor. Boyutları da, renkleri de, asıl halleriyle değil, başkalarından duyduğu şekilde belleğine yerleştirmiş. Birileri, olmaz ya, salt yanıltmak için konuşurken hep "al menekşe" deseydi Aşık'ın şiirlerine de menekşe al bir renkle girerdi."

Elma bahçesindeki pikniğe Aşık da katıldı. Rakılar buz gibi suya yatırıldı. Zeytin, peynir, haşlanmış tavuk, salam, yumurta, yufka ekmeği ortaya kondu. Ahmet yeşil soğan ve nane getirdi. Şişeler tek tek gözeden çıktı.

Veysel iki üç lokma yeyip kalktı. Dalları tek tek yokladı, elmaların çürüğünü sağlamından ayıkladı. Bir ağaçtan topladığı küçük elmaları getirip sofraya koydu:

"Biz bu ağacın elmasını büyümeden bitiririk, küçüktür ama yemesi hoştur" dedi.

Rakı istedi, Ahmet karşı çıktı:

"Gardaşlarım yemin içirdi, mideni kestiler biliyon, bugün ayrana talim edecen."

Aşık bir fıkra anlattı:

"Kızın biri evlenmiş. Evine gelenler, kız kocan da pek çirkin demişler. Şu karşılığı vermiş: varsın çirkin olsun, babamın evinde bu da yoktu ya. Bizimki de o hesap, babamın evinde o da yoktu ya, n'örek, biz de ayran içerik."

"Deli Bahri" babasının bardağına rakıyı doldurdu:

"İyidir, yarayı dağlar!"

Az sonra Aşık'ın bir yaşıtı geldi. İki köylü arasında kaba şakalar başladı, kadınlara aldırmadılar:

Veysel sordu:

"Nasılsın?"

"İyi değilim, içimde dert var."

"Üzülme, çıkaran bulunur elbet."

Öteki düşündü, altta kalmamalıydı:

"Domatesin tatlıdır senin, topla da yiyek."

Aşık yanıtı verdi:

"Domatesim buruştu, hıyarım körpe!"

Bütün şişeler devrilip rakının damlası kalmayınca havanın karardığını ilk kez erkekler gördü. Köyün yolunu tuttular.

Erkan'ın dediği çıktı. Belma üşütmüştü ve sabahleyin ateş içinde uyandı. Erkan Şarkışla'ya gitti, doktor ve ilaç getirdi. Titiz yönetmen yardımcısı dört gün ateş içinde yattı, kızını ve bir kezinde de bir erkek ismi sayıkladı, Mardin Kapıydı. Tam dört gün başından ayrılmadı, ilaçlarını içirdi, yemeklerini zorla yedirdi. Ateşli bir kimseye şekerli besinler yedirilmemesi gerektiği halde, bilmeden, iyi niyetle, köylünün aklına uyup ağzına bol bol bal verdi:

"Arı neler çekiyor bu balı yapmak için, her çiçeği tek tek dolanıp şifa topluyor, ye yarasın."

Dört gün sonra ilaçlar etkisini gösterdi, ateş düştü. Köylüler haklı çıkmıştı:

"Bal şıp diye ateşi keser!"

Erkan, ancak Belma iyileşince kendi perişanlığının ayrımına vardı, bir gün taş gibi uyudu.

Oda arkadaşı kadın oyuncular, biraz da kıskanarak, olup biteni anlattılar Belma'ya:

"Sende şeytan tüyü mü var, adam deli gibi aşık -aslında senin neyine aşık demek istiyorlardı- dört gün başından ayrılmadı, ilacını içirdi, yemeğini yedirdi."

Belma duygulandı. Bir erkekten ilk kez bu kadar yakınlık görüyordu.

"Kamera?"

"Hazır."

"Işık?"

"Hazır."

"Başla!"

Aşık:

"Dönüp köye geldiler. Aldırmıyormuşum gibi ıslık çalıp köy içinde dolandım, olmadı... Yakasının ibiği elime geçer de altıma alırım diye günlerce Hüseyin'in yolunu kolladım, olmadı. Köylünün sözünü duymamak için eve kapandım, olmadı. Sıkıntıdan öldüm öldüm dirildim. Dünyam büsbütün karardı. Üzüntü, sıkıntı, üzüntü, sıkıntı, iğneden ipliğe döndüm... Zaralı bir Kasım vardı, ortağına bizim bostanı ekerdi..."

☆ ☆ ☆

Şatıroğulları'nın dere yatağındaki bostanım ortağına eken Kasım, bir derenin kıyısına yan gelip yatan, eline geçirdiği şiirleri, bu iyi diye ayırıp bu kötü diye suya atarak ya da ateşte yakarak, Türkmen Dervişi Yunus'u sigaya çeken Molla Kasım değil, Zaralı bir Kürt Kasım'dı.

Sık sık söylediği Kürtçe türkünün ezgisinde yar, bir nişan yüzüğü ve kırık bir kalp vardı. Belki sevda, belki toprak kavgası yüzünden köyüne kahredip gurbete çıkmış, gide gide yolu sonunda Söbalan'a düşmüştü. Şatıroğulları sahip çıktılar garibe, yalnız bostanı ortağına vermekle kalmayıp iyisinden bir de "avrat" buldular, evin üstüne içgüveyi girdi.

İyi adamdı. Yoksul olduğu için yoksulun halinden anlardı. Dertli olduğu için dertlinin halinden anlardı.

Bazı garip huyları vardı. Üstüne sinek konmuş gibi gözlerini ve omzunu sürekli oynatır, durmadan ensesini kaşırdı. Önemli şeyler söylemezdi pek, ama yine de, başını boynunun çevresinde yarım yaylarla döndürür, düşmanla kuşatılmış gibi bir sağa bir sola bakar, söze ondan sonra başlardı.

En çok Aşıkları, bir de yemeği severdi. Şöyle bir şey anlatırlar: Kasım bir gün Şarkışla'ya giderken yaşlı Şeyh Ahmet Höyük'te önüne çıkmış. "oğlum babana rahmet, canım işkembe çekti, ben gidemiyom, kasap Hacıda veresiyem var, bir kilo dana işkembesi al, hesabıma yazdır" demiş. Akşam olmuş, bu Kasım bir danayı yularından çeke çeke getirmiş Şeyh Ahmet'e, "işkembenin ölüsü yok, dirisini buldum emmi" demiş. Şaşırmış Ahmet Efendi, sormuş: "Yaşlı halimle koca bir danayı nasıl yerim ben oğul?" Boynunu bükmüş Kasım, mahcup bir sesle mırıldanmış: "Birlikte yerik emmi, iki güne kalmaz biter."

Üzüntü sıkıntı, üzüntü sıkıntı.. Dağlar çiçek açtı Veysel dert açtı. Sıkıntıdan öldü öldü dirildi. Haline acıdı Kasım:

"Gel seninle Zara'ya, bizim köye gidek, gurbet derdin ilacıdır, yeni insanlarla konuşur tanışırsan derdin hafifler" dedi.

Şatıroğlu Veysel'in Söbalan'dan ilk uzun çıkışı böyle oldu.

Düştüler yola.

Zara göründü. Kasım omzunu oynattı:

"Geldik, büyük yerdir, Şarkışla'ya benzemez.. Üç dört saate kalmaz köye varırık.. Anama bir şeyler alsam."

"İyi olur, sevinir fukara."

Dükkânları geçtiler, bir manifaturacının önünde durdular:

"Girek" dedi Kasım.

Veysel kolundan tutup az öteye çekti:

"Pazarlık et ha, kazıklanma, tükrükle bezi, çitile, boyası moyası çıkmasın."

Satıcı, eli sazlı, bıyığı sarkık kızılbaşları süzdü. Kör olduğunu görüp ilk işi Veysel'i oturtmak oldu. Sordu Kasım'a:

"Hoş gelmişsiniz, ne verek?"

"Anama bir şalvarlık kessen."

"Ölçüsü ne?"

Kasım şaşırdı, bıyığını sıvazladı:

"Bildiğin anam işte, ölçüsü mü olurmuş."

"Şişman mı, zayıf mı?"

Kasım söyleyecek söz bulamadı. Kaç yıldır uzaktı köyünden. Satıcı oyalanmadı, raftan bir top indirdi, helebinin ucunu taktı:

"Anlaşıldı, bir helebi bir buduluğuna, bir helebi bir buduluğuna, bir helebi de çatuluğuna.."

Veysel pirelendi:

"Bir helebi çatuluk olur mu manifaturacı efendi?"

Adam ölçmeyi sürdürdü:

"Elbet olur, sen nerden bilecen."

Veysel direndi:

"Gördün mü ki çatuluğunu?"

Manifaturacı takıldı:

"Gördüm, görmem mi!"

Kasım bir gözünü oynattı. Satıcının boşboğazlığı Şatıroğlu'nu kızdırdı:

"Okkaladın da ellaam!"

Kasım huylandı, iki gözünü birden oynattı. Anasını düşündü, çiroz gibi bir avrat, köy yerinde şişman karı ne gezer. Bir helebi apış arası, tövbe tövbe.. Görmeyeli şişti mi ki... Ulan bu kendini bilmez yezit, yoksa gercekten?...

Satıcıya çıkıştı:

"Nerden gördün anamın çatuluğunu?"

Bekleyen müşteriler olmasa "yezit" söyleyeceğini bilirdi. Kızılbaşları gülerek selametledi:

"Şaka ettim ağalar, şaka.."

Şehrin göbeğine panayır kurulmuştu. Bir çadırın önüne geldiler. Çığırtkan bağırıyordu:

"Deniz kızı Eftelya burda, yarı balık, yarı insan. Beni âdem bir balıkçıya sevdalanmış. denizaltındaki saraylarını bırakıp yallah babam takılmış arkasına. Burdaki yalnız kafası, tamamını görmek isteyen üç kuruşu bastırsın, içeri girsin. Sorun soracağınızı, alnınızda yazılanı okusun, geçmişini geleceğini bir bir saysın. Suda bir oynayışı var ki değme çengiye taş çıkartır."

Çadırın önünde dört yanı kapalı tahta bir kürsü, kürsünün üstünde ağzı açık cam bir "kavanoz", kavanozun içinde, kaşını gözünü cilveyle oynatan, kızıl saçlı bir kadın başı vardı. Kasım gördüklerini Veysel'e anlattı, Eftelya'yı merak etti. Girdiler, en ön sıradaki üç, beş kişinin yanına oturdular. Yarım saate yakın beklediler. Kasım'ın canı sıkıldı, omzunu oynattı:

"Yahu kimse gelmiyor" dedi Veysel'e.

Şatıroğlu yanıtladı gülerek:

"Herkes bizim gibi avanak mı?"

Birkaç "avanak" daha çıktı. Perde yine açılmıyor. Homurdandılar.. Çadırcının gönlü oldu. Kirli perdenin ardından pul pul yeşil gövdesi, kuyruğuyla deniz kızlarının Perisi göründü. Saçları kınalı, yanakları elma gbi kıpkırmızıydı. Kipriklerini oynatıyor, gerdan kırıyor, göz süzüyordu. Belki suda solumayı unuttuğundan, başı dışardaydı.

Kendini bilmezin biri "tavaya koymadan çıtır çıtır yeyim kılçıklarını" gibilerden söz atacak oldu, ötekiler susturdular:

"Balık olmayınan, günahtır, o da bir beni âdem sayılır, Yunus Peygamber efendimiz kaç yıl bir balığın karnında yaşadı.."

Sorular soruldu. Eftelya kaş yıkıp gerdan kırdı, soru sahiplerinin geçmişini, geleceğini okudu. Kasım, uşağının hasretine dayanamayıp Esma'nın bir gün mutlaka Veysel'e döneceğine inanıyordu. Bunu bir de Eftelya'nın ağzından duymak istedi. "Senin bahtına fal tuttum, periye sorak" dedi. İki kuruşa kıydı.

Deniz kızı konuşmaya başladı:

"Gözün üzüm siyahı, saçın kömür karası, bıyığının her telinde adam asılır, bahtın gayetle açık, kadınlar senin için kuyruğa girmiş..."

Kasım'ın kolunu dürttü Veysel:

"Anlaşıldı, kalk gidek."

Panayırda bir süre daha dolaştılar. Çadırların birinde kasnak atılıyordu. Bostancı şansını denedi, denk düşüremedi. Veysel sordu:

"N'örüyon?"

"Karşıda paketler var, kasnağı geçirecen, becerirsen cuğara senin."

Eski sapancı kasnağı iyice yokladı, attı, kasnak döndü, bir pakete cuk oturdu. Kasım omzunu oynatıp bağırdı:

"Cuğarayı aldın, ulan Veysal, afferin."

Kasnakçı içinden söylendi: "Boşuna dememiş atalarımız, körün taşından kendini sakın."

Her yerden çeşitli sesler geliyordu:

"Korkulu yer, cin peri oyunları, cambazlar, hokkabazlar burda, Karagözü, Hacivatı, Zenneyi, İbişi dinleyin ağalar..."

Sergiler kurulmuş, kefenlik Amerikan bezinden, Hint ipeklilerine, atlas fistanlıklara kadar her türlü patiska, Acem halıları, incik boncuklar, küpeler, bilezikler, takılar üstüne yayılmıştı.

Panayırın bir başka köşesi yağ, yoğurt, peynir ve çökelek bakraçlarıyla doluydu. Az ötede kırmızı, kara biber, Hint biberi, kardeş kanı ve çeşitli baharat satılıyordu. Ayaklarından bağlı horozlar, tavuklar, sıcaktan dillerini çıkarmış, feryat figan ötüyorlardı.

Birden, bir ses dikkatini çekti Veysel'in:

"Türküler alır, türküler satarım... Satlık bende Yahudi bezirganların bile satmadığı, ağaların, beylerin tatmadığı, zamanın ve bilimin el atmadığı... Satlık bedenlerim var, yersiz yurtsuz, odsuz ocaksız. Ne isterseniz burda, görülmemiş zenginlikler, kelepir mücevherler, kaydı kuydu yok. Satlık yeni seslerim var, ölü kız var Yemen işi, Hindistan'dan getirdim. Bir saat var çalmayan. İnen bir kilise, çıkan bir göl var ve aç ve susuz olduğunuz an, biri var sizi avlayan..."

Kasım'a:

"Nane şekercisi her hal, türkü alıyor, gidip görek, belki benim türküleri de satarık herife" dedi.

Sese doğru yürüdüler.

Bağıran, otuz yaşlarını aşkın, saçı sakalına karışmış, ayağı dizinden kesik biriydi. Önünde kocaman ve bomboş bir yaygı vardı.

Bağırıyordu sürekli:

"Kelepir mücevherler, cin peri oyunları, sadık aşıklar için acımasız ölümler, uyum sıçramaları, yeni sesler, hesap makinaları..."

Kürt Kasım boş yaygıya baktı, baktı, bir anlam veremedi. Yakınındaki adama sordu:

"Deli mi ne?"

Adam gülerek yanıtladı:

"Elbette deli. Yabancısınız galiba, Zaralılar hep bilir. Aslan gibi oğlandı, Medresede okudu. Biri kulağına sokmuş, deden hacdan dönerken Yemen'de öldü, kuşağındaki kemer silme reşat altını doluydu, Aden'in eşrafından falancaya emanet etti, demiş. Kalktı Yemen'e gitti ve böyle döndü. Başına güneş çarptı zahir..."

Çarşıya girdiler, bir süre avare dolaştılar... Aşevinin önünden geçerken kebap kokusu Kasım'ın aklını başından aldı, omzunu oynattı:

"Girsek mi?"

Veysel sürükledi:

"Yemenli gibi sen de delirdin, güneş başına vurdu ellaam.."

Kasım yürümek istemedi... Girdiler. Bostancı, kebabı yutarken şakadan tembihledi Veysel'e:

"Avrada söyleme ha, aş evi boş evi deyip başını alır gider.."

Gülüştüler.

Karşı masada oturan kadınla erkeği görünce Kasım'ın iki gözü birden oynadı. Hayretinden Veysel'in kör olduğunu bile unuttu:

"Yahu, şu, Deniz Kızı değil mi? Elbette o, yanındaki de çığırtkan dürzüsü. Ne kuyruk kalmış avratta, ne pul.."

İnce bir gülücük Veysel'in yüzüne yayıldı:

"Hep kuyrukla dolaşacak değil ya, aşka gelip atmış fukara."

"Avanak yerine koydular bizi!"

Öfkesinden öyle yüksek sesle bağırmıştı ki müşteriler bir vakit avanakları seyretti. Deniz Kızı Eftelya da el salladı, gerdan kırıp, söz attı:

"Gözün üzüm siyahı, saçın kömür karası, bıyığının her teline adam asılır."

Kürt Kasım çalımla koca bıyığını sıvazladı.

Bir kahveye girdiler.

Rahmetli Molla ustası son soluğunu verirken "Aşık demek gezici ozan demek. Söbalan'a kapanma, gez dolaş, ünün duyulsun, saz toprağın verdiğinden daha çok verir adama, çal çağır, hem kendini eğlendirirsin, hem elleri, keseni doldurur, yoksulluktan kurtulursun" demişti. Kasım'a sordu:

"Bahtımı bi denesem mi?"

"Anlamadım."

Saz çalsam diyom. Molla emmimin vasiyeti var, rahmetli boş konuşmazdı, gün görmüş devran görmüş adamdı, kendi başına çalmış çağırmışsın neye yarar, elin para görmeli dediydi, yalan da değil."

Kasım boynunu kaşıdı:

"Bilmem ki. Saz Bektaşi göreneği. Sünniye bakarsan şeytan işi. Boşuna mı Kazak Abdal, Şeytan bunun neresinde demiş. Kimbilir neler gelmiş başına."

"Yine de bi deneyek, zaman değişti, bakarsın..."

Kahveci çırağı sormadan iki çay sürdü önlerine. Söbalanlı Aşık yönünü bostancıya döndü.

"Gürültüye bakarsan, kalabalık."

"Ağzına kader, zınk diye dolu. Kasabalı n'örecek başka. İş yok, güç yok. Köylü çalışsın, onlar yesin."

Veysel ağzına attığı kırtlamayla bir solukta bitirdi çayı.

"Çalmaya başlasam mı?"

"Sen bilin."

Sazının libasını ağır ağır çıkardı. Düzenlemeye durdu. Domino ve pul şakırtıları, kirli yağlı iskambillerin sesleri insan seslerine karışıyor, arı kovanından beter uğulduyordu kahve. Telleri duyamadı. Eğildi. Başını tekneye dayadı, kulakları, mırıldanarak bir büktü, bir gevşetti.

Tiz ve ince bir ses kahvedeki bütün gürültüleri bastırdı: "*İhtiyat mı ettin geri bakmaya/Ne has geldin kefenimi dikmeye/Sıva kollarını suyun dökmeye/Necip sana kurban canım, ağlama.*"

Uğultu kesildi. Dominocular taşlarını ters yüz ettiler. Tavlacılar zarları bırakıp doğruldular. Kâğıtçılar kirli iskambilleri avuçlarında toparlayıp önlerine koydular. İskemleler Veysel'in masasına yaklaştı. Halka gittikçe genişledi. Söbalanlı çalgıcı üstünden çekingenliği, ürkekliği atmıştı tümden. Daha bir coşkuyla söylüyordu: "*Hasta dediler de geldim yanına/Şifa geldi cesedime canıma/Böyle işler düşer miydi şanına/Onun için küstüm Necip, söylemem.*"

Geçenler yanık sesi duyunca giriyorlar, ite kaka sahibini görmeye çalışıyorlardı. Herşeye rağmen, bir iki kumarcı oyunu bırakmamıştı. Domino taşlarını şaklatıyorlar, göğüslerini yumruklayarak zarları fırlatıyorlardı. Ancak, şamataları Veysel'in coşkun sesinin yanında sivrisinek vızıltısı gibi kaybolup gidiyordu. Duygulandı Kasım. Bu kalabalığı Söbalanlıların görmesini ne kadar isterdi. Ezgiler su gibi dökülüyordu Veysel'in ince dudaklarından.

Çarşı camisinin imamı ezan okumaya giderken durdu. Kahveden gelen türküye kulak verdi. Camdan baktı. Herkes ayaktaydı. İçeri daldı. Kalabalığı yardı. Çalgıcıyı görünce kan tepesine fırladı. Gökgürültüsünü andıran bir sesle bağırdı:

"Bre cehennemlik adam, almışsın eline kerih şeytan icadını, günaha girdiğin yetmezmiş gibi ümmeti Muhammet'i de günaha sokuyon, müslümanın elinde sazın işi ne? Ali'ye Allah diyen kızılbaşlardan mısın yoksa?"

Türküyü kesti Veysel. Başını kaldırdı. Yüzünün sağ yanındaki damar şişmişti. "Başımıza bir hal gelmese" diye söylendi içinden Kasım ve omzunu oynattı.

İmam adamın kör olduğunu görünce dinginleşti. Naçar birine bağırdığı için kasabalının kendisini kınamasından çekindi. Uysal bir sesle:

"Azadan noksanmışsın. Üç beş kuruş almaksa muradın, gel cami avlusunda mendil aç, saz çalıp çağırmaktan daha iyi." dedi.

Kapalı dudakları aralandı Veysel'in. Kasım'ın korktuğu başına geliyordu. Huyunu bilirdi Söbalanlı'nın. Az konuşurdu, öz konuşurdu ama diyeceğini de tam derdi:

"Ben bir azadan noksanım, sen bin azadan. İnsanoğlu kuş olmuş havada geziyor, sen kör baykuş gibi viranede ötüyon, karanlığa tünüyon. Hikmetullah'ın sözcüsü müsün. Kâinat'ın gözcüsü mü? Sen mi attın Dünya'nın temel taşını? Ne biliyon Yaradan'ın işini? Yetişemeyeceğin yerlere niye elini uzatıyon. Ben bilirim diye halkı aldatıyon. Saçma sapan sözler sayıp durdun. Ben çaldım, bir kahve dolusu adam dinledi. Bu cemaat müslüman değil mi? Biz müslüman değil miyik? Bir sen misin amentüye iman eden. Allah, senin Allah'ın mı yalnız? Bilir bilmez yerlerde Hikmetullah'ı ağzına alma. O derin bir deryadır, içine senin gibiler girerse boğulur. Bana cehennemlik diyorsun. Cehennem benim değil yobazların yoludur."

Çarşı camisinin imamı şaşırdı. Bir kör adamın boyundan büyük sözler edeceğini düşünmemişti. Şaşkınlığı geçince kendini toparladı. Adamınki düpedüz kızılbaş konuşukları. Yumruklarını sıkıp bağırdı:

"Hele kötü dinli hele, hele kızılbaş hele. Ulan horoz çırpındırıp ana bacı, birbirinize dalan siz değil misiniz? Tövbe tövbe, Allah'ı inkar eden, Ali'ye Allah diyen siz değil misiniz? Gavura kurban olun, hiç değil Allah'ın varlığını kabul ediyorlar. Doğru yolu, ar bilmez, namus bilmez kızılbaştan mı öğrenecem."

Veysel sözün altında yine kalmadı:

"Kızılbaş ne demek. Hep bir gardaş değil miyik? Bu alemi yaratan bir. Herşeye yalnız o kadir. Alevi sünni varvarası edenlerin ne amaç güttüğünü Yaradan da bilir kul da. Alevi deyip Türk'ü ayırıyon, halkı birbirine düşürüyon. Cümle canlı Yaradan'dan varoldu. Kürtü, Türkü, Çerkezi hepsi de Adem Babamızın, Havva Anamızın oğlu, kızı."

Ahret söylevleri çeken imamı gençler de sevmiyordu. Aşık'ın sözünden hoşlandılar. Koca bir imama kafa tutulması yaşlıları kızdırdı, homurdandılar.

Kasım Veysel'in kolundan tuttu, kahveden çıkarmak, uzaklaştırmak istedi. Veysel oralı olmadı.

İmam sinek kadar herifi ayağının altına alıp tepeleyecekti ya körlüğü elini koluğu bağlıyor, dile düşmekten korkuyordu. "Gücü naçar bir köre mi yetti" diye tefe kordular adamı. Kasabanın yerlisi değildi, Kayseri'den gelmişti. Sivas'lılar da zaten "evel evveli" sevmezdi Kayseri'liyi. Lafını lafla yenip, sözle tepelemeliydi Kızılbaşı. İçinden, şuna öyle bir soru soruyum ki ağzı kilitlensin, dili damağına yapışıp kalsın, diye söylendi. Sözcüklerin üstüne basa basa başladı:

"Dede'lerden üç beş kelam bellemişsin, ötüp duruyon. Bilimin derin ise haydi soruma cevap ver de görek. Magrıptan Maşrıka bir top atıldı, atan kimdir, tutan kim?"

Gülümsedi Veysel:

"Beşikteki bebe bilir, atan Allah, tutan Peygamber Efendimiz."

İmam sakallarını sıvazladı. "Herif çetin ceviz ellam" diye mırıldandı. Bir süre düşündü, elini şalvarının peykine attı, apışını okkaladı. Tesbihi şakırdattı. Gözleri parladı. Kızılbaşın sırtını yere çalacak soruyu bulmuştu. Kendisiyle alay eden gençlerin yüzüne çalımla baktı. Kerhribar tesbihini dürdü büktü, avcunda ovaladı. Sorusunu sordu:

"Kendine pek güveniyon. Hadi de bakıyım, yedi maddi gufranın, yedi manevi gufranın ne olduğunu söyle de görek."

Veysel cevapladı:

"Beşikteki bebe bilir. Yedi maddi gufran şu: Her müslüman ihtiyacı olanlara yiyecek, içecek verecek, cılbakları giydirip kuşatacak, hastalara bakacak, tutsakları tutsaklıktan kurtaracak, mahpusları görmeye gidecek, yoksullarla yolcuları barındıracak, ölüleri gömecek. Yedi manevi gufrana gelince: Her müslüman cahilleri okutacak, günahkârları doğru yola getirecek, dertlileri, acılıları avutacak, öğüt verecek, düşmanlarını bağışlayacak, başkalarının hatalarına katlanacak, ölüler ve diriler için dua edecek."

Veysel gufranları sayarken imam da taneleri tek tek çekip tespihle kızılbaşın hesabını tutuyordu.

Veysel, ince dudaklarını yay gibi gerip, gülümseyerek sordu:

"De bakalım Efendi, müslümanlık sınavını verdim mi, şimdi halkın önünde sen de doğruyu söyle, bu ondört gufranın hangisini yerine getiriyon?"

Kan başına fırladı imamın, yüzü kıpkırmızı oldu. Dinsizi ayaklarının altına almak için fırladı, gençler bırakmadılar. Kasım gözlerini sağa sola oynatıp Veysel'i koltukladı, kahveden çıkardı.

"*Uzun ince bir yoldayım, gidiyorum gündüz gece*" der ozan. Kasım'la Veysel Zara'dan çıkıp uzun, ince yollara yeniden düştüler ve yolları üstündeki Yalıncak Tekkesine uğramayı kararlaştırdılar.

Kayseri'den, Sivas'tan zahire, pastırma, sucuk ve kavurma yükleyip Ankara'ya, İstanbul'a götüren bezirganların, Kars'tan, Erzurum'dan sürek indiren cambazların, İstanbul'dan patiska, halis ipek, atlas libas, Acem halısı ve gümüş, bakır kapkacağı Anadolu'ya getiren kervanların uğrak yeriydi Yalıncak Baba Tekkesi. Bezirganlar hem kendilerini, hem develerini doyurur, dinlenir, taş odalarda geceyi geçirdikten sonra devri gün erhorozda yola revan olurdu. Tekkeye yalnız kervanlar değil, "mübareğin" türbesine yüz sürmek için, ziyaretçiler de gelirdi. İsli ve karanlık odalarda

bir odun yere düşse uğultusu bir vakit kesilmezdi. Anlatılana göre taş hücrelerde hâlâ eski derviş babaların ruhları hu çekermiş ve şimdi paslı kazanlardan her biri bir zamanlar bir deveyi pişirir, kepçelere manda başı sığarmış. Ağalar, beyler; attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kırdırır, tepe gibi yığarlarmış etleri. Tüm açlar doyar, arta kalanla itler bayram edermiş. Göl gibi sağılan sütleri koyacak yer bulunmazmış.

"İşte geldik" dedi Kasım.

Çiçek bozuğu yüzüne tatlı bir gülücük yayıldı, ince dudakları gerildi, çenesi uzadı Veysel'in:

"Babam rahmetliden sık sık duyardım bu tekkenin adını, şükür ziyaret bana da kısmet oldu."

Kanatlı büyük kapıdan girdiler. Avluda develer geviş getiriyorlar, çanları yumuşak bir ezgiyle çalıyordu.

Bir havuzun önünde durdular. Kasım gördüklerini anlattı:

"Ölü suyuna benzer kara bir su, içi sakatlarla dolu. Gençten biri geldi, orta boylu, zayıf, bizden de yoksul, pırtıları lime lime, sarışın, seyrek sakalları var çenesinin ucunda. Yanında iri yarı, koca sakallı hir herif... Gel hele, az daha yanaşak yanlarına.."

İyice sokuldular. Konuştuklarını duyabiliyorlardı. Sakallı:

"Gir." dedi.

Cılız oğlan yanıtladı:

"Peki Yahya Emmi."

Kasım bilgi verdi Veysel'e:

"Sakatları, hastaları suya daldırıp çıkarıyor. Birine yanaştı, inmeli, iki kişi kolundan tutmuş, kille oğuyor sırtını buyanki. Yemin billah, inmeli herif elini kolunu oynatmaya başladı. Havuzdan çıkıyor hiç yardımsız. Ulan yürüyor bile, şuraya bak şuraya, babayın anayın aşını içiyim... Kim acep bu mübarek arık oğlan, Yatırın'ın torunlarından olmaya?"

Veysel bostan çapalamaktan öte bir şey bilmeyen Kasım'm cehaletine şaşmadı:

"Mübarek olan o tellak değil avanak, havuzun suyu" dedi.

Gülüzar pencereden bakınca elinde saz bir Aşık gördü, Şirin Anasına koştu:

"Bir Aşık geliyor."

Şirin Ana mantı yoğuruyordu, başını kaldırmadan yanıtladı:

"Ne var şaşacak, hep gelirler."

Kasım kolundan çıkmış pınardan su içiyor, Veysel deyneğini vura vura yürüyordu. Gülüzar dikkatle baktı:

"Kör ellaam!"

Şatıroğlu, güneş altına serilmiş, dili dışarda, tatlı tatlı uyuyan it eniğine bastı, enik can havliyle sıçrayıp dişlerini bacağına geçirdi. Gülüzar takunyaları giydiği gibi fırladı. Şirin Ana bağırdı:

"Kız nereye?"

"Yazık değil mi Ana? Kör Aşığı köpek daladı."

Veysel kör sözünü duydu, kızardı, yıllardır bu söze alışamamıştı.

Gülüzar koluna girdi.

Kimi tekkelerde "babalar" oturur, kimi tekkelerde ise Yatır'ın bakıcısı "eğleşir". Hamza efendi Yatır Yalıncağın bakıcısıydı. Şirin anası, oğlu ve geliniyle türbeye hizmet edip, konup göçeni ağırlıyorlar, yeyimleri aradan çıkıyordu. Gelen gidenleri çok olduğundan, yaşlı bir adamdan genç yaşında dul kalmış Gülüzar'ı da sevabına "hizmetkâr" tutmuşlardı.

Hamza Efendi konuklara anlatıyordu:

"Türlü türlü renk var gökkuşağında. Bu kadar renk nerden türemiş erenler?"

Erenlerden yanıt gelmedi. Bir süre sessizlik oldu. Erzurum'dan sürek indirip Tekke'ye konan, Şarkışla'nın sığır tüccarı Hacosman da erenlerin içine karışmıştı. Sakallarını sıvazladı. Yanıtı buldu:

"Allah'tan."

Hamza Efendi tespihini şaklattı:

"Herşey elbet Allah'tan onu biliyok, ama Allah niye böyle yapmış? Niyesini ben söyleyim. Aleğimsağma'nın yedi rengi aslında üçten türeme. Biri kırmızı, Ali Efendimiz'i camide namaz kılarken soysuz Mervan hançerledi, ortalık kırmızı kana bulandı. Biri yeşil, Hasan'ı karısı Afiyet zehirledi. Hasan ölürken yemyeşil kesildi. Biri sarı, Hüseyin Kerbela'da susuzluktan sararıp soldu."

Kasım ile Veysel girdi. Konukları kızılbaş usulü selamladılar, el avuçladılar, dudaktan "pus" ettiler, bağdaş kurup oturdular.

Hamza Efendi Kasım'a sordu:

"Aşık oğlumuz kim?"

"Veysal, Söbalan'dan."

"Rahmetli Karacan'ın oğlu mu yoksa?"

"Heye."

Kalktı, Veysel'i yanaklarından öptü:

"Sevindim gördüğüme, hep senden söz ederdi rahmetli, saz çalmanla övünürdü.."

Veysel üzgün bir sesle yanıtladı:

"Severdi sazı, bazan efkarlanır, teline dokun da dinliyek derdi, sonra anama dönüp eklerdi, iyi ki bellemiş uşak şu sazı.."

Oğluna seslendi, Hamza Efendi:

"Anana söyle, aş hazırlasın."

Kasım:

"Biz kebap yedik" dedi.

Erenler birbirlerine baktı, Kızılbaş yediğiyle içtiğiyle öğünmez.

Hamza Efendi buyurdu:

"Semaveri tazeleyin o halde."

Çaylar içilirken son yazdığı deyişi okudu:

"Hamza der ki bahtın yaver, yar oldu ol dilaver
Elde subuhu saver, ol gonca dem beraber."

Ardından açıkladı:

"Ol gonca dem dediysem sakın dişi mahlukattan söz ediyom sanman. Gonca dem aha bu içtiğimiz çay, rengi gonca gibi kırmızı, subuhu saver de çay ama sabalı çayı."

Erenlerden biri sordu:

"Peki, "Hamza der ki bahtın yaver" ne anlama geliyor?"

Hamza Efendi bir vakit düşündü, bıyıklarını sıvazladı:

"Orası tasavvufa gider."

Bir başka konuk araya girdi:

"Ne anlarık Arapça dilaverden, saverden Hamza Efendi, kaba Türkçesi yok mu bunun, Karacaoğlanın, Pir Sultan'ın demelerini anlıyok ne güzel!"

Hacosman adamı tersledi:

"Arapça gibi var mı? Necip kavim, Peygamberimiz'in dili."

"Necip" düşüncesini ötekilere de onaylatmak istedi:

"Yanlış mı ağalar?"

Ağalardan ses gelmedi. Aldırmadı, "kıçıkırıklar" bilmiyordu namını. Şarkışla'da Hacosman soracak da ötekiler susacak, ne hadlerine. Söbalan'lı Kör'le Kürd'e gelince, her hal iyi duymamışlardı. Sorusunu Veysel'e yöneltti:

"Yanlış mı Veysal oğlum?"

Ummadığı bir yanıt aldı:

"Yanlış!"

Bacağını altına soktu, tespihi öfkeyle çekti:

"Neresi yanlışmış bunun?"

"Türküz türkü çığırırık, Arab'ı, Arapça'yı değil."

Kökten Arap Hacosman, Hamza Efendi'ye döndü:

"Ne diyor bu cahil oğlan. Yavuz Sultan efendimizin aklı yok muydu yani? Hilafeti çekti aldı Mısırlı avanaklardan, niye, Osmanlı şenlensin diye. Kuran'ın, duaların dili nece, Arapça, Allah'ın önüne hangi dille çıkıyok, Arapça'yla. Yanlış mı Hamza Efendi?"

Yanıt yine inatçı cahil oğlandan geldi:

"Yanlış!"

Sığır tüccarı büsbütün bozuldu:

"Neresi yanlışmış bunun?"

"İnsan inandığı dinin önce özünü bilmeli. Dinin tek bir dili olmaz, Tanrı tek dille konuşmaz, bütün insanlığın diliyle söyler, dinler."

Ayranı kabardı Hacosman'ın:

"Allah Türk mü demek istiyon yani. Tövbe tövbe... Arap olmasa Anadolu'da İslamlık olur muydu?"

Şatıroğlu sözcüklerin üstüne basarak yanıtladı:

"Kayseri'de, Ürgüp'te Hıristiyan keşişi dağlara kovuklar açıp manastırını kondurmuş, dört duvarı doldurmuşlar haç ile. Bektaş Veli Efendi'miz esnafın piri Ahi Evran'la el ele verip Hıristiyanı sürgün etmeseydi Anadolu'yu tüm keşişler tutardı da bin Hacosman baş edemezdi."

Cambazların piri sakallarının dibini kaşıdı:

"Arap olmasa n'örürdü Türk'ü, Osmanlısı?"

Büyüklerin yanında uzun boylu konuşmak yakışık almadığından Veysel birkaç sözcükle konuyu bağlamak istedi:

"Bir sorum var Hacosman Efendi, Hüseyin Efendimiz Kerbela'da nasıl şehit oldu?"

Sığır tüccarı düşündü:

"Beşikteki bebe bilir, susuzluktan... ırmağa iniyorlardı, Muaviye'nin askeri kılıçtan geçirdi fukaraları.."

"Kaç gün dayanabildiler susuzluğa?"

Hacosman attı:

"Kırk gün."

"Türk'e Arap din verdi, dil verdi, Arap olmasaydı Türk'ü, Osmanlı'sı acından ölürdü diyon. Anadolu Arab'ın can damarı. Dicle'nin, Fırat'ın suyu olmasa kırk günde kırklara karışırlar."

Pir Hacosman yeniden kaşıdı sakallarını. Dili uzun "kör itin" sırtını yere çalmak için güç sorular aradı. Hamza Efendi araya girdi:

"Boş verin Arabı çorabı, kendi keyfimize bakak!"

Tütün torbasını ortaya koydu:

"İçin erenler."

Bir sigara kendine sardı, bir de Veysel'e sarmak istedi. Şatıroğlu piposunu çıkardı:

"Yorma kendini boşuna, yamalıklı pipom var, tütünü bas içine."

Hamza Efendi hiç pipo görmemişti, aldı, dikkatle inceledi:

"Pipo dediğin bu mu?"

"Heye."

"Nereye konacak cuğara."

Veysel gülümsedi:

"Gavurun icadı bu. Basıyon tütünü ağzına. Kâğıt yuvarlamaya, cuğara sarmaya hacet kalmadan içiyon işte."

"Nerden buldun?"

"Rüstem cepheden dört tane getirdi, öldürdüğü İngilizlerden miras."

Pipoyu doldurdu verdi:

"Bak bakıyım, tamam mı?"

Veysel baş parmağıyla yokladı:

"Heye."

Hamza Efendi sigarasını uzattı:

"Yak."

"Pipo dediğin cuğarayla yakılmıyor Hamza Efendi, bildiğin ateşi koyacan üstüne tütünün, nargile gibi."

Hamza Efendi semaverden bir ateş çekip pipoya koydu:

"Yandı mı?"

Şatıroğlu gülümsedi:

"Burnumun ucunu denetle, duman çıkıyorsa anla yanmıştır."

Konuklar gülüştüler.

Veysel'i dinlemek için erenler can atıyor, Hamza Efendi'den buyruk bekliyorlardı. Tekke bakıcısının rehavet çökmüştü üstüne, tütünün tavana yükselen mavi dumanlarına dalıp gitmişti gözleri.

Erenlerin en yaşlısı destur diledi:

"İznin olursa Efendi, Aşığın sazını dinleyek."

Bağlamayı kollarında yayladı Şatıroğlu:

"Saz dediğin akılsız adama benzer. Kulaklarını bükek de akıllansın." deyip tellere düzen verdi. Az konuşurdu, ama çalmaya başlamadan önce bir fıkra söylemeyi adet edinmişti. Molla ustasından öğrendiği eski bir öyküyü anlatmaya başladı:

"Siz iyisini bilirsiniz erenler, bizimki kulaktan dolma, şurdan burdan duyma. Vaktı zamanında ünlü bir gezgin varmış. Evliya Çelebi. Gitmiş Frenk iline. Gavurlar, ola ki sultanın tedbil kıyafet bir elçisidir diye tavatır ağırlamışlar, sofrada kuş sütü eksik. Ardından kendi çalgıcılarının hünerini göstermek istemişler. Toplayıp getirmişler. Çalgı dediğinin her biri aynı sesi, aynı düzeni tutturacak. Ne gezer. Kimi inceden, kimi kalından gitmiş, Kürt çalıp Çingen oynuyor."

Kürt sözünü duyunca Kasım bir gözünü oynattı. Hamza Efendi'nin kafası evliya sözüne takıldı:

"İnsan sağlığında evliya mı olurmuş, Çelebi adında Yatır duymadım."

Veysel onayladı:

"Haklısın Hamza Efendi. Kendi evliya değil adı Evliya. İşte bu Evliya Çelebi nezaketen sonuna kadar dinlemiş herifleri, sonra taşı gediğine koyup Frenk'in ileri gelenlerine, "Çok beste talim eylediler amma bir türlü icrayı ahenk edemediler" demiş. Şaşkınlar mırın kırın "bizim sazlar çok sesli" gibilerden uyduruk sözler etmeye kalkmışlar.

Gavurun densizliğine sığır tüccarı kızdı:

"Sanki bizimki az sesli, Şarkışlada davula tokmağı vur gümbürtüsü Kayseri'den duyulur."

Evliya'nın sözleri Hamza Efendi'nin hoşuna gitti:

"Ağzına sağlık Çelebi'nin, dersini almış kâfir."

Öyküyü bitirdikten sonra sazın tellerinde gezdirdi parmaklarını. Ezgileri mırıldanıp aradığı sesi buldu, burnunu çekti, gırtlağını temizledi. Coşkun ve yanık bir ses doldurdu odayı.

Hayat'ta işlenen Şirin Ana'yla Gülüzar sese doğru kaldırdılar başlarını: "*Dostum beni niçin zar incidirsin/Verdiğin ikrardan dönen değilim/ Senden gayrısına gönül vermedim/Uçup daldan dala konan değilim.*"

Emrah'tan sonra Emlek yörelerinde pek ünlü Yıldız türküsüne başladı Veysel: "*Havalanma telli durnam/Uçup gitme yele karşı/Sarı yıldız, mavi yıldız/Niye doğdun ele karşı?*"

Gülüzar satırı bıraktı. Şirin Ana'ya yalvardı:

"Eşiğe oturup dinlesek ya."

Hamza Efendi eşikteki anasıyla Gülüzar'ı içeri çağırdı:

"Kuru yerde oturmayın, gel ana, sen de Gülüzar, şu postu altınıza alın."

Veysel'in dost parmakları tellere vurmuyor da, sanki öpüp okşuyordu onları.

Üç kapıdan çıkıp dördüncüsüne, **Gerçek** kapısına girdi Aşık, büyük din ulularından ve Kızılbaşların Piri Hatayi'den okudu. Ali'ye hançer vuran ele bin iki yüz yıl sonra bir kez daha kargışlar yağdı. Kerbela'da Hazreti Hüseyin ve çocuklarına yapılan kıyım dile geldi. Çöl eski acıların öcünü alıyor, Şirin Ana, Gülüzar ve, Hacosman'ın dışında, tüm konuklar ağlıyordu.

Öğlen yediği bulgur bastırmış, Hamza Efendi'nin rehaveti artmıştı. Duygusal bir insandı, belki de yıllardır bir Ölü'nün başını beklediği için zaman zaman hayaller görürdü. Gözleri pencereden dışarı dalıp gitti. Gizli bir el doğadaki tüm güçlerin devinimini durdurdu. tavuklar eşelenmeyi bıraktı, kazlar boyunlarını kanatlarının altına soktu, kuşlar gürültü yap-

maktan korkar gibi dallara sessizce tünediler. Eylemsiz, devinimsiz, boş kalıplara benziyordu yaratıklar. Bir sevi dile geliyordu Veysel'in yanık sesinde, tellerin ezgilerinde. İnsandan, gelmiş, gelecek çağlardan, dünyadan, aydan, yıldızlardan öte bir sevi gökkuşağı gibi Evren'i sarıyordu. Hamza Efendi toprağın altındaki tohumun, ışığa kavuşmak için kıpırdanışını duyumsar gibi oldu. Gözlerini pencereden ayırıp tek tek odadakiler üstünde gezdirdi. Veysel, başında ebabil kuşları, bir denizin içinde çırpınıp dönüyor, kıyıya köpük köpük inciler saçıyordu. Hacı Bektaş güvercin donuna bürünmüş, Şirin Ana'sının ak saçlı başındaydı. Hacosman, gözleri mağra kadar karanlık, koca bataklığın içinde, çırpınıyor, çırpındıkça ağzına çamur doluyordu. Sonunda kendini de sinek olarak gördü, havadan düştü, kanatları üstünde hızla dönüp kalakaldı. Birden ürperdi, düşden uyanmış gibi, belli belirsiz mırıldandı: "Tanrım, bu kör Aşığı söyleten senin dilin, tele vuran senin elin."

Et kütükte bekliyordu, Şirin Ana'yla Gülüzar kalktılar.

Derin acılar unutulmaz, us ve yürek oyalanınca zaman zaman yeğniyip, hafiflerse de, bir olay ve bir söz, çağrışımlarıyla acıyı yeniden taşır. Yollar, yeni insanlar, Zara, Deniz kızı Eftelya ve Kasım'ın avanaklığı, kasnağı sigaraya cuk diye oturtması, Hacosman'la yaptığı tartışma, Hatayi'den okuduğu türküler, Hüseyin'in Kerbela'da ölümü ve başkalarının döktüğü gözyaşları dertli yüreğini oyalamıştı ama, Hamza Efendi'nin eşikteki anasını ve Gülüzar'ı adıyla ünleyerek içeri çağırması, tek sözcük, Gülüzar, onu alıp Söbalan'a götürdü, erenleri, odadakileri unuttu, acıya ve anılarına döndü. Ayıntaplı Hasan'ın aşk türküsü kanatlanıp Tekke'nin ıslı taş odalarını dolaştı:

"Yolumuz uğradı mahi güzele
Güzel için güzel bakmak güzeldir
Güzelin buyruğu, emri üzere
Güzel ile yola gitmek güzeldir

Güzel giyer güzel, şalı abayı
Güzel gezer güzel ili obayı
Güzel doğar güzel Muharrem ayı
Güzel ile matem tutmak güzeldir

Hal böyle böyle, var yare söyle..

Türkünün son dörtlüğünü yineleyip duruyordu.

Konuklar birbirlerine baktılar, bir anlam veremediler, Hacosman ossaat anladı. Kalktı, Hamza Efendi'nin kulağına eğildi. Arab'a dil uzatan körden öcünü almak için herkesin duyabileceği bir sesle fısıldadı:

"Avradı kaçtı bunun yanaşmalarıyla, uşağını dağa bırakıp..."

Söbalan'lı çalgıcı aynı türküyü baştan aldı. Hamza Efendi'nin canı sıkıldı, bir şey söylemedi, kalktı.

Gülüzar'la Şirin Ana et döğüyordu. Gülüzar Şirin Anası'na sordu:

"Bozuk plak gibi niye böyle cızırdayıp duruyor?"

O sırada Hamza Efendi girdi. Gülüzar'a "pınardan soğuk su doldur" dedi. Tekke'nin hizmetkârı güğümü kapıp fırladı, mutlak Hamza emmisi yine anasıyla gizli bir şey konuşacaktı. Kız çıkınca:

"Yazık, acıdım Karacahmet'in oğluna ana, avradı uşağını dağa atıp yanaşmalarıyla kaçmış." dedi.

Türkü sürüp duruyordu:

"Hal böyle böyle var yare söyle
Beni Mecnun etti, kendisi Leyla..

Devam etti:

"İşte böyle, aynı türküyü yineliyor boyuna, besbelli, gerçekten Mecnun'a dönmüş.."

Gülüzar kapıya kulağını vermişti ama pek bir şey duyamıyordu. Hamza emmisi çıkar çıkmaz içeri girdi. Türkü sürüp duruyordu:

"Güzel giyer güzel şalı abayı
Güzel gezer güzel, ili obayı...

Sorusunu yineledi Gülüzar:

"Niye böyle cızırdıyor?"

Kızdan kurtuluş yoktu. Yanıtladı:

"Avradı kaçmış."

Ahret soruları başladı:

"Avradı mı kaçmış, nereye?"

"Kocaya."

Hak verdi Gülüzar:

"Kaçar kaçar."

Sordu:

"Hangi kocaya?"

Şirin Ana satırı yana bıraktı. Soruların ardının kesilmeyeceğini biliyordu. İşi alaya döktü:

"Kendi kocasına."

Gülüzar üzüldü:

"Tüüh, yazık adama, demek bundan cızırdayıp duruyor."

Şirin Ana satırı yeniden eline aldı.

Gülüzar biraz düşündü:

"Karısının kocası bu değil miymiş?"

Şirin Ana lahavle çekti:

"Heye buymuş."

"Avradı kendine mi kaçmış?"

"Heye!"

Gülüzar sözcüklerin üstüne bastı:

"Kendine kaçmayınan... Dünyanın sonu mu geldi.."

Şirin Ana daha fazla dayanamadı:

"Herifin avradı kendine değil, başka herife kaçmış.."

Gülüzar anladı:

"Niye söylemiyon ana..

Et döğmeyi sürdürdüler. Kızın satırı havada durdu:

"Aşık mı olmuş?"

"Her hal..

"Kerem gibi mi?"

"Pek o kadar değil."

"Niye?"

"Allah Kerem'in derdini kimseye vermesin. Aslı'nın düğmelerini çözemeyince ah etmiş duman tepesinden çıkmış. Bu herif kör haliyle hiç değil uşak doğurtmuş avrada.."

Gülüzar'dan bir soru daha geldi:

"Kerem kör müymüş Ana? Niye çözememiş Ermeni kızın düğmelerini?"

Şirin Ana sustu. İş çığrından çıkıyordu... Çıktı da. Söylendi Gülüzar:

"Gavur eziyeti besbelli, müslüman bir avrat olsa tumanını yallah babam sıyırıp atardı.."

Şirin Ana ellerini kaldırıp tavana baktı:

"Allah'ım gücüne gitmesin ama, bu kızı yaratırken niye fazla dalgındın."

Erhorozda uyandı Veysel. Şalvarını giydi, çarıklarını bağladı, çıktı. Deyneğiyle yoklayıp adımlarını saya saya yürüdü. Kapının eşiğinden aşarken bir el yakaladı elini. Küçüktü, yumuşaktı, erkek eline benzemiyordu. İçinden söylendi: "Taze bir kadın eli, nasır tutmamış. İpek gibi, körpe bir el, damarlar irileşmemiş henüz, yirmisinde ya var ya yok."

Yürüdüler. Toprağı döğen takunya seslerinden sahibini de çıkardı.

Gülüzar sessiz ve usul Veysel'e ayak uyduruyordu. Avluya çıktılar. Kanatlı kapının sağ yanından tatlı bir su sesi geldi. Pınarın önüne vardılar. El, Hamza Efendi'den, Şirin Ana'sından öğrendiklerini sayıp dökmeye başladı:

"Küççük bir su akarmış burdan önceleri, serçe parmak kalınlığında ya var ya yok. Derviş önünde durmuş. Dağdan gürül gürül bir su kopup gelmiş mübareğin ayağı dibine. Bu pınarı yapmışlar."

Deyneğini taşa dayadı. Demir maşrabayı buldu, kana kana içti. Sarkık bıyıklarından akan suları sildi. Gülüzar, Ceneviz taşlarındaki eski zaman heykellerini andıran adama dikkatle bakıyordu.Yeniden elini tuttu. Yatırın türbesine geldiler. Söbalanlı Aşığın ince dudakları oynuyordu. Gülüzar ellerini kaldırıp duaya durdu. Veysel bir mendil çıkardı, düğümü açtı, parmak uçlarıyla yokladı, seçip ayırdığı nikel kırk ve yirmi paraları avcunda topladı, sin taşının kıyısına usulca bıraktı. El yeniden konuştu:

"Mübarekler üç kardaşmış, biri buraya konmuş, biri Zara'ya, biri yitik, belkim Şam'a konmuştur."

Veysel şaka yaptı:

"Ortaköye konmasın sakın, orda da bir Yatır babamız var."

Durakladı Gülüzar. Şirin Ana'sından duyduklarını ansıdı:

"Yok, o değil, Yalıncak Babamız'ın Musta Aptal Babamız'la ilişkisi yoğmuş... Bilimi bir başkaymış, Yalıncak Babamız'ın gayet keskinmiş soluğu. Her kim için bir şefaat dilese o kimsenin yeri cennet olurmuş."

Şatıroğlu ekledi:

"Tekmil iyileştirirmiş hastaları."

Gülüzar, boş bulunup, elini yüzüne sürse körlerin gözü açılırmış diyecekti ki birden karşısındakinin de kör olduğunu düşündü, sustu. Başka bir olayı anlatmaya başladı:

"Dün birini getirdiler, kötürüm, atın üstüne bağlamışlar. Mübareğin türbesinin yanına yatırdılar. Sabah oldu, herif yürüyerek çıkıp gitti."

Mırıldandı Veysel:

"Allah'ın bir hikmeti."

El ekledi:

"Yatır babamızın soluğunun gücü."

Yalıncağın hizmetkârı, kısık sesiyle, ne gördü, ne duyduysa bir bir sayıp döküyordu.

Döndüler.

Veysel'le Kasım, Tekkede bir gün kalıp yola devam edeceklerdi. Araya umulmadık bir olay girdi. Hacosman'ın cambazlarından, Ballı köyünün ağası, Yalıncak Baba'ya bir Aşık geldiğini duyunca koştu. Torunlarını sünnet ettirecekti. Hamza Efendi'ye yalvardı. Hacosman da araya girdi, düğünü onurlandıracağına bile söz verdi.

Kazığa geçirilmiş kuzular harlı ateşin üstünde dönüyor, çağrılılar bağdaş kurmuş, boğma içip, nar gibi kızarmış etleri gövdeye indiriyorlardı. Ötede üç sünnet çocuğu, başlarına gelecekten habersiz, süslü yatakta itişiyorlar, kuru üzüm, leblebiyi tıka basa ağızlarına dolduruyorlardı... Kara kuru bir adam da maşayı dizine koymuş, üstüne vuruyor, demirin tok sesi eşliğinde bir şeyler söylüyordu.

Veysel boğmayı içti, tam lokmayı ağzına atarken, düğün sahibi sarhoş cambaz densizleşti:

"Tavşan eti, ye yarasın."

Şatıroğlu tınmadı:

"Üstten ayrı girseler de alttan aynı çıkıyorlar."

Cambaz yılıştı:

"Kaç türkü bilin Aşık?"

"Burdaki konuklar kadar."

"Yani?"

"Yanisi konukları tek tek sayacan."

Cambaz üşendi, başını kaşıdı:

"Bir türkü çal da dinliyek."

Veysel oralı olmadı. Önce yemeğini bir güzel yedi, rakısını içti, sonra bağlamayı istedi:

"Biz yedik içtik, saz acından ölüyor."

Kulakları büktü, tellere düzen verdi, söylemeye başladı:

"*Dostum beni niçin zar incidirsin...*"

Cambaz türkünün bitmesini bile beklemedi:

"Şöyle neşeli olsun çalacaan.."

Veysel türküyü değiştirdi:

"*Armut daldan, cilveli yardan ayrıldım vay vay..*"

Konuklar bu oynak türküden bile hoşlanmadılar. Bağırdılar cambaza:

"Nerden buldun bu uydurma Aşığı?"

Hamza Efendi Veysel'in kulağına eğildi:

"Kusurlarına kalma, sarhoşlar. Bir oyun havası vur, kurtlarını döksün yezitler..."

İçki göl gibiydi. Cambaz'ın dili peltekleşmeye başladı. İşaretle ötede oturan iki genci çağırdı. Öğünerek gösterdi Hacosman'a:

"Bunlar benim çobanlarım ellerinden öperler."

Hacosman da boğmayı fazla kaçırmıştı. İlgilenir görünmek için iki laf attı:

"Maşallah, babayiğitler."

Cambaz sözü sürdürdü:

"Şu, bunu güreşte yener ama yarışta geçemez.."

Ardından ekledi:

"Hadi keyfinize bakın.."

Çobanlar dönüp içkiye devam ettiler. Yüzleri allak bullaktı. Biri, maşrabadaki boğmayı soluk almadan tüketip ötekine döndü:

"Sen beni güreşte nasıl yenebilirmişsin?"

Öteki yanıtladı:

"Yenerim besbelli, ağam söyledi.."

Buyanki çılgına döndü, içliğine yapıştı arkadaşının:

"Kalk öyleyse güreş tutak!"

Ortaya fırladılar. Konuklar kızıştırdı:

"Bastır oğlum, kır ensesini şunun..

"Sarmayı tak, sarmayı.."

"Vur boyunduruğu, durma..

"Bahse tutuşan var mı, benden üç kırmızı..

Sonunda güreş güreş olmaktan çıktı. Çobanlar yumruk, tekme birbirlerine girdiler. Kavga yayıldı. İlk yumrukları, ayırmaya çalışan iyi niyetliler yedi, ama sonra onlar da hınçlarını aldılar. Kemikler, maşrapalar, taşlar havada uçtu. Bir odun da Veysel'in başına geldi. Söbalanlı sırtüstü devrildi. Kasım uzaktan olayı gördü, koştu. Veysel'i kaldırdılar. Şakağından oluk gibi kan akıyordu. Hacosman baktı:

"Şuncacık sıyrık" dedi.

Tütün bastılar, sardılar, kan durmadı, örümcek ağı koydular, beklediler.

Sabah oldu. Kan yine durmamıştı. Hamza Efendi Hacosman'a bağırdı:

"Söyle cambazına, bir araba hazırlatsın, adam ölüyor..

Veysel ateş içinde yanıyor, Şirin Ana'yla Gülüzar eğilmiş, yaraya bakıyorlardı. Kapının dibinde Hamza Efendi'yle Kasım ayakta bekliyordu. Şirin Ana mırıldandı:

"Kötü, sıraccalanmış yara."

Gülüzar telaşlandı:

"Ne yapsak?"

Hamza Efendi araya girdi:

"Anamı getirek köyden, Bereket hala mutlak bilir devasını, otlardan melhem yapar.."

Kapıdan oğluna bağırdı:

"Atla ata, Yapraklıya git dört nal. Bereket Kıble halana, babam sesledi, acele gelecen de, dur ulan, sahi, kızına bir şey oldu sanır, Gülüzar sağ esen, bir Aşık yaralı de."

Çıktılar. Odada yalnız Kasım kaldı. Veysel sayıklıyordu:

"Gülüzar.. Gülüzar.. anam.. anam mı geldi?.."

Kasım sirkeye batırılmış bezi sık sık değiştirip Şatıroğlunun alnına koydu.

Her birey başlıbaşına bir dünyadır derler. Ayrıntılar hesaba katıldığında doğru. Ama genelde üç türlü insan vardır: Birincisi ve en yaygın olanı, kayıtsızlardır. Yalnız kendilerini yaşarlar, suya sabuna dokunmazlar, örneğin ırmağa düşen birini görseler, can korkusundan çok, suyun soğuk olduğunu düşünüp kurtarmaya yanaşmazlar, rahatlarını bozmazlar: Hacosman gibi... İkinciler, acı çeken sürekli mutsuzlardır. Tüy yataklar bile onlara diken olur. Yalnız kendi yüreklerindeki sesc kulak verir, yalnız kendi acılarını düşünürler. Bunlar başkalarının sayrılıkları karşısında suskundurlar. Hamza Efendi'nin gelini gibi... Sade ve sevecen insanlar vardır, fırından yeni çıkmış bir ekmek kokusu, çocukların oyunları, sesleri, yeni bir giysi, kışın sıcak bir çay, yazın ayran, gelip geçenleri izlemek, yaşadıklarını, varoluşlarını duymak mutlu eder onları. Gülüzar yaşamı olduğu haliyle seven, en yalın şeylerden mutluluk duyan, başkalarının derdini de kendine dert edinen sade insanlardandı. Bulaşık yıkarken aklı yaralı Veysel'deydi.

Taşmak üzere olan süt tasını tandırın üstünden aldı Gülüzar. Bal çıkardı, bir tepsiye yufka, haşlanmış yumurta, küp peyniri koydu. Şirin Ana'nın gelini hizmetkârı göz ucuyla izliyordu:

"Kaynatama mı götürüyon?"

Gülüzar ses etmedi. Gelin yeniden sordu:

"Veysal'a mı?"

"Heye, yesin de yarası sağalsın garibin."

Kasım odada yoktu. Veysel'i yarım doğrulttu, siniyi önüne koydu. Söbalanlı hâlâ sayıklıyordu:

"Ana, ana.."

Sütü içirdi, konuşarak yedirdi:

"Arı neler çekiyor bu balı yapmak için, her çiçeği dolanıyor senin gibi.."

Şatıroğlu morlaşan dudaklarını diliyle yaladı, kendine biraz gelir gibi oldu:

"Kasım... Kasım?"

Benim, Gülüzar, Kasım ağa Hamza emrinimin yanında.."

Veysel yeniden sayıkladı:

"Şuncacık çocuğu bırakıp kaçtın, Allah hesabını sorar... İbiğini bir geçirsem elime Hüseyin'in..."

Gülüzar üzüldü:

"Boşuna sıkma canını, elbet bir kolayı bulunur..." dedi.

İçeri, Hamza Efendi, Şirin Ana ve saçları bembeyaz, yüzü değirmen taşı kadar yuvarlak, büyük memeleri karnına uzanan, iri kalçalı, yaşlı bir kadın girdi. Gülüzar kadını kucakladı:

"Anam benim, tatlı anam, hasretinden ölüyom."

Bereket yarayı inceledi. Kırlara açıldı, ot topladı, merhem yaptı.

Yaraya sürerken söyleniyordu:

"Taş gibi, naturası sağlam."

Merhem tasını kızına verdi:

"Günde üç dem yarasına çalacan, deden hasta, ben gidiyom, merhemi düzenli sürer, yiyimine bakarsanız sağalır."

Şatıroğlu on gün ateş içinde yandı. On gün boyunca Gülüzar Veysel'in başında durdu, yarasına merhem sürdü, alnını, bedenini sirkeli bezle oğdu, kucaklayıp oturttu, yemeğini yedirdi. Söbalanlı çalgıcı sağalmaya yüz tuttu, sayıklamıyordu artık, ateşi de düşmüştü.

Veysel, sırtını duvara vermiş, piposuna tütün dolduruyordu. Tütün kesesini korken maşrapayı devirdi, Kasım uyandı:

"Erken kalkmışsın, uyuyamadın mı?"

"Uyudum... Çok yük olduk insanlara, artık gitsek diyom."

"Görünmez kaza işte, nerden bilecen, on gün ateş içinde yattın, sayıklayıp durdun. Kendi yok Allah'ı var, iyi baktı sana Gülüzar. Bebe gibi yedirip içirdi.."

"Kaç yaşlarında bu Gülüzar?"

Kasım omzunu oynattı:

"Nerden biliyim, anası bilir... say ki çocuk."

Veysel'in yüzü ciddileşti:

"Çocuk mu?.."

Kasım güldü:

"Eh işte, ikiz uşağı rahat doğurur."

Veysel de güldü:

"Sarışın mı, kumral mı, nasıl biri?.."

"Kızıl sarı, bir saçları var aboov, kubartıp çalımla geziyor, hele de salınışı, dünya güzeliyim der gibi."

Veysel'in kıza gösterdiği ilgi Kürt bostancının hoşuna gitti. Önce bir, sonra öbür gözünü oynattı:

"Ha şöyle kendine gel, tek avrat Esma mı, Dünya'da, karı mı yok erkek kısmına, elini sallasan ellisi, bu saz bu ses olduktan kelli..."

"Bırak palavrayı... Kalk pınara gidip yüzümüzü yıkayak."

Gece rüyasında Gülüzar, Yalıncak Yatır Baba'yı gördü. Yatır Babası ona "Sen Veysel'in külünü dökeceksin" dedi. Rüya bilinçaltına itilmiş gizli düşüncelerin ve gizli özlemlerin açığa çıkmasıdır. Demek ki Gülüzar Söbalanlı çalgıcıya ilgi duyuyordu. Bu ilginin derecesi neydi? Ateşin kalıntısı "kül" aşkın da simgesidir. Ateşin cinleri mavi ve kırmızı küller üstünde danseder. Bedenin doğal ısısı uzaktan seyredilen tatlı ateşe benzer. Isı yükselince insan değişir. Veysel ateşler içinde yatarken Gülüzar kısık ve tatlı bir sesle hem konuşuyor, hem de Söbalanlı çalgıcının alnını, yüzünü, göğsünü, kollarını, bacaklarını sirkeyle oğuyordu. Böylece ateş, ses ve okşama aynı uyum içinde birleşip cinsel titreşimler doğuruyordu. Gülüzar bilincinde değildi ama Söbalanlı çalgıcının tenindeki ateş ve bu cinsel titreşimler onun bedenine akıyordu. Gerçi evlilik yatağından geçmişti, ne var ki onu yaşlı ve sayrı bir adamla evlendirmişlerdi. Tensel tadın henüz yabancısıydı. Bu duyguyu ilk kez Söbalanlı çalgıcının küllü kolları kollarına, sıcak eti etine değerken tadıyordu. Rüyasına işte bu yüzden "kül" girdi. Yürek küllenmiş ateştir.

Pınarın başında dalgın duruyor, rüyasını yoramıyordu. Sabah güneşi doğdu doğacaktı. Bir süre suda yansıyan yüzüne baktı, "güzel miyim acaba" diye düşündü. Kendini beğenmedi, Esma kimbilir ne kadar güzeldi! Ne kadar güzel olsa da Veysel'in görmediği hiç aklına gelmedi.

"Dalmışsın.."

Sıçradı. Gelindi.

"Ödümü kopardın."

"Kös kös ne düşünüp duruyon?"

"Hiç... Gördüğüm ürüyayı."

"Hayırdır inşallah, ne gördün?"

"Yatır Yalıncak Baba bana sen Veysal'ın külünü dökecen dedi, ne demek istedi acep?"

Hamza Efendi'nin gelini düşündü, o da yorumlayamadı:

"Kaynanama sorak."

Gülüzar telaşlandı:

"Dellenme, Şirin Anam öldürür beni. Ya Hamza emmimin kulağına giderse..."

"Senin adını vermek, avradın biri şöyle şöyle bir ürüya görmüş, yorumunu bizden sordu. Bilemedik, hayır mı şer mi derik.."

Bakraç dolmuş taşıyordu. Pınarın önünden aldı Gülüzar, döndü, hemen yakınlarında duran Veysel'le Kasım'ı gördü. Utandı. Her şeyi duymuşlardı.

Şirin Ana'nın sesi geldi:

"Gülüzar, kız Gülüzar!"

Gülüzar koştu.

Şirin Ana unu tekneye koymuş, su bekliyordu:

"Kaymakam konuğumuz bu akşam. mantıyı severmiş, işimiz çok."

"Gelecek zamanı buldu!"

Şirin Ana ters ters baktı:

"O nasıl söz, nicedir bekliyordu Hamza. Çekemezler Ankara'ya taşınıp, Yalıncağı gammazlamış. Tekkeleri kapıyor Gazi Paşamız tek tek."

"Haklı!"

Şirin Ana başını kaldırdı, kızın huysuzluğuna şaştı.

"Bizim bura tekke değil, insan bilmezliğinden adını öyle koymuş. Tekkelerde "babalar" oturur. Hamza "baba" mı?"

"Baba diyor ya Ali."

"Ali oğlu, elbet baba diyecek."

Bir süre konuşmadılar. Gülüzar sordu:

"Çok mu güzelmiş karısı?"

"Elbet güzel olacak, koca kaymakamın avradı."

"Demek ondan sazı yanık çalıyor."

"Ne biliyon kaymakamın saz çaldığını."

Aklı rüyasında ve Veysel'de olduğundan Gülüzar Şirin Ana'sını şöyle böyle dinliyordu. Bu kez de o şaşırdı:

"Ne kaymakamı?"

Şirin Ana sustu ve bir daha konuşmadı.

Gülüzar'ın şaşkınlığı yufka açarken de sürdü, birkaçını parçaladı. Et döverken nerdeyse elini kesecekti. Kasım, Veysel, Hamza Efendi ve Ali süte ekmek doğrayıp yerlerken Gülüzar önce testiyi devirdi, sonra ekmek

selesini düşürdü, taslara süt korken ölçüyü de kaçırdı. Ana, oğul bakıştılar. Hizmetkar bir ara çıkınca Hamza Efendi sordu:

"Hasta mı ne?"

"Önüne geleni devirdiğine bakarsan var bir hal."

Gülüzar bir çıktı, pir çıktı ve dönmedi. Pencerenin önüne oturup sayfaları çevirdi. Ağaç altında saz çalan bir oğlan ve dalda bir kız. Dağlara tokmakla vuran bir herif. İki mezar, mezarların ortasında bir çalı. Kaşı keman kirpiği ok, saçları belini aşmış bir kız, giysisinin önü boydan boya düğme, karşısında bir oğlan, elleri düğmelerde, ağzından alevler fışkırıyor.

Şirin Anasını görünce sakladı.

"Nedir o?"

"Hiç!"

Şirin Ana kitabı aldı, sayfaları çevirdi:

"Aşık kitabı, ne var bunda saklayacak.."

"Kızarsın diye korktum."

"Kızılır mı? Buradaki demelerin çoğunu ezbere bilirim.

"Essah mı ana, ne iyi."

Resimleri gösterdi Gülüzar:

"Şo kim?"

"Bu saz çalan Karacoğlan, dala tüneyen de maşukası Elif."

"Dağa tokmağı vuran?"

"Tokmak değil onun adı, gürz. Dağı delen de Ferhat. Amasya'ya suyu getirirsen Şirin'i veririk demişler."

"Adaşın he mi?"

"Heye!"

"Şonlar kimin sinni?"

"Tahir ile Zöhre'nin, aradaki çalı da Karabatak."

"Hiç duymadım böyle bir çalı."

"Çalı değil, bir herif, ölünce bile aralarına girmiş, sonra anlatırım, daha mantı sıkılacak, sallanma yürü."

Gülüzar mantı muskalarını da perişan edince Şirin Ana'nın aklı yattı, kız hastaydı, bu haliyle ancak bulaşığa yarardı, suyun başına yolladı.

Gelinine:

"Aklını Aşıklarla bozmuş" dedi.

"Biliyom."

"Neymiş bildiğin?"

"Veysel'a taktı, ürüyasında Yalıncak Babamız 'sen veysal'ın külünü dökecen' demiş."

"Gülüzar'a?"

"Heye, tastamam böyle söylemiş, yorumu neyse."

Şirin Ana gelininden duyduklarını oğlu Hamza'ya açtı, Hamza bir süre nargilesinde oynayan suya baktı. Düşü birlikte yorumladılar:

"Yatır Yalıncak Babamız mutlak kıza, Veysal'ın avradı ol, yumuşuna koştur demek istedi. İkisi de gün görmediler. Birinin avradı kaçtı, öteki ihtiyarın yatağını boşa ısıttı. Sevabına bunları birleştirek."

"Nasıl edek?"

"Sen kızın ağzını ara, ben de Veysal'ı yoklayım."

"Gökten zembille inmedi ya hoş, herifi Mahmut'la Bereket görsün, bakarsın 'hayır' derler."

Hamza başını kaşıdı:

"Hayırda hayır vardır."

Oğlu tasavvufa kaçtığından anası sözün derinini kavrayamadı.

Yalıncak Baba'nın gizemli eli kafesi açtı, Gülüzar kuş oldu, "Veysel'le Kasım nerdeyse o da oraya kondu. Ne hikmetse Kürt bostancı, umulmadık bir incelikle, gözünü omzunu oynatıp, Ali Cengiz oyunuyla ortalıktan kayboluyor, Veysel'in elini tutma görevi Gülüzar'a kalıyordu. Kız yine madımak toplayacaktı sözde. Söbalan'lı Aşığa sordu:

"Biz severik madımağı, Söbalan'da biter mi?"

"Ölülerden pek hoşlanır, nerde mezar orda madımak."

Gülüzar'ın içi karardı, böyle bir yanıt beklemiyordu. Veysel kızı ürküttüğünü sezinleyip güldü:

"Şaka ediyom, madımak gibi var mı, yoksulun eti, biz de severik."

"Zara'nın toprağı başka, Söbalan'ın daha bir başkadır her hal."

"Söbalan yayla, toprak verir, bire üç, bire beş de olsa verir. Eli sıkıdır, nekestir, ama aç koymaz adamı, Karataş'ta karlar erimeye başlayınca buğulanır, burcu burcu kokar toprak, doyum olmaz rayhasına. Burçlardan keklikler havalanır, al kanatlı turnalar uçuşur zurba zurba. Dağlarda mor menekşe, sümbüller biter. Kuzu kulakları olur, koca koca, el kadar. Madımağı vardır ki aboov! Hele de içine Kayseri'nin pastırmasından atarsan. Ebegömeçleri, göz göz, ye beni diye koyun gibi melil melil bakar adama. Yemlikleri olur, bütün yaz köyün uşağını besler. Guşguşu'yu bilin mi, suya bastıkça kabarır, kabarır da dağ kadar olur."

"Söbalan aşiret mi?"

"Türkmen'de aşiret yoktur."

"Göreneğiniz göreneğimize uyar mı acep?"

"Uyar elbet, uymaz mı, insan her yerde aynı."

Gülüzar'ın aklı gördüğü düşteydi, belki de daha çok Veysel'in yorumundaydı. Düşünü anlatıp sordu:

"Yalıncak Baba niye böyle söyledi ola?"

Söbalanlı Aşık'ın kulağını bükmüştü Hamza Efendi. En acılı, en yalnız günlerinde Gülüzar'dan gördüğü ilgiye sevinmiş, karanlık dünyasında yeniden tutunacak dal bulmuştu. Yorumu yaptı:

"Yürek dediğin Gülüzar küllenmiş bir ateştir. Yalıncak Baba belki de "külü dök de Veysel'in yüreği ortaya çıksın." dedi."

Dilsiz "lalık" aşka düşsün bülbüle döner, şakır. Saf Gülüzar sözün derinini hemen anladı, Veysel'in elini şükranla sıktı:

"Yeter yengem, Rüstem ağam sever mi beni acep?"

"Benim sevdiğimi onlar da sever Gülüzar."

"Sen yanımda ol benim, yumruk kadar ekmek versen yetişir."

Gülüzar'ın kısık sesinde, yalnız kendisinin duyabildiği gizli bir hüzün vardı. Tekkede kapılanıp ona buna hizmet etmekten, gelinin dırdırından, kocasını sevmediği halde onu kıskanmasından, Hamza Efendi'nin nargilesinden, Şirin Ana'nın sancılarından bıkıp usanmıştı artık. Aşkı işte bu yüzden tıpkı bir çağlayan gibi yalıyardan hızla indi. Ve çok duygulandığı için üşüdüğünü sandı:

"Hava soğudu mu ne?"

Veysel usulca elini cebine soktu, para kesesini avcunda dertop edip şalvarına kaydırdı, ceketini çıkardı, Gülüzar'a verdi:

"Omzuna at!"

Gülüzar sevindi. Bir erkekten ilk kez bu kadar yakınlık görüyordu.

İki gönül bir olunca samanlık seyran. İki gönül birdi. Alan razı, ama ya satan? Gülüzar'ın babası Mahmut Ağa, anası Bereket Kıble, dedesi Ali Ağa verimkar mıydı?

Tekkenin kapısında bir at arabası durdu. Sözde Yapraklı'dan geçiyormuş, Gülüzar babasını, anasını, dedesini, Hamza Efendi'yle Şirin Ana köyü özlemiş, Veysal da gelse iyi olurmuş, gelinin aptalca deyimiyle, gözü değil de göynü açılırmış, Kürt Kasım'sa Yalıncak Yatır Baba'nın, avanak gelinle kocasının başını beklemeliymiş.

Arabacı atlara deh derken Gülüzar bağırdı:

"Sazını da alsın Veysal!"

Hamza Efendi onayladı:

"Nasıl unuttuk!"

Bu alışverişte Veysel'in en büyük başlığı sazdı.

Yapraklıda hemen duyuldu:

"Bir Aşık gelmiş amanın."

"Deme."

"Hemi de kör."

"İnanmam?"

"İki gözüm aksın."

Gülüzar'ın dedesi Ali Ağa Aşıklar'ı çok severdi. Birkaç yıldan beri kulakları ağır duyuyordu ama sevgisi eksilmemişti. Hangi türkü çalınıdığını tezenenin tellere vuruşundan sezinliyordu.

Önce ayran içildi, ardından yemek yendi. Hamza Efendi göz kırptı. Ali Ağa daha tadına varamadan Yapraklı'nın kadını, kızı, -Gülüzar'ı kandırarak- Aşık'ı evlerine uçurdular.

Söze Hamza Efendi başladı:

"Karacahmet'i bilin, rahmetlik, Söbalan'dan."

Mahmut Ağa yanıtladı:

"Bilinmez mi, çok efendi adamdı, sözü sohbeti dinlenir."

"Oğlu da öyle, babası gibi."

"Doğuştan mı kör?"

"Yok, yedi yaşında, çiçek afatı... Çalışkandı Karaca, uşakları malsız, mülksüz bırakmadı, tarlası, tapanıymış, davarıymış malıymış her bi şey tamam. Hali vakti çok iyi. Şatıroğlu dendi mi namını duymayan yok. Hepsi bir yana, bu Aşığa Allah öyle bir ses ihsan etmiş ki..."

Gülüzar'ın dedesi Ali Ağa konuşulanları duymuyordu. Oğlunu dürttü:

"Ne fısıldaşıyonuz ağzınızın içinden, gizliniz saklınızdan bıktım usandım."

Mahmut Ağa birkaç kez bağırarak söyleneni anlattı. Babası tutturdu:

"Getirin dinleyek."

Evlere haber gitti.

Veysel Çamşıkı dolaylarından türküler söyledi, Ali Ağa çok beğendi. Bereket Kıble erkekler arasına karışmamıştı, Şirinle birlikte yan odadaydı. İçli ezgileri dinlerken ağlıyor, gözyaşları buruşuk ama hâlâ güzel, ay yüzünden süzülüyordu. Mahmut Ağa da duygulanmıştı. Kadayıfın altı kızarıyordu. Hamza Efendi ayran bahanesiyle Gülüzar'ı sesleyip göz kırptı, Veysel yeniden yok oldu. Yalıncak Tekkesi'nin mengüçsüz "baba"sı, alıştıra alıştıra kızı istedi. Mahmut Efendi şöyle bir durup sarsıldı:

"Ne dedin, ne dedin?"

"Gülüzar kızımıza iyi bir kısmet dedim, anama söylemiş, gönlü var."

"Delirdin ellaam."

"Ne delirecem, hoş kız değil o da, dul."

"Çok yaşlıydı gişisi."

"Yaşlı maşlı, yanında mıydın gece?"

"Orası doğru."

İlk sarsıntı geçince Mahmut Ağa sorunu ciddi ciddi düşündü, çıkar yol bulamadı:

"Kör adam ne işe yarar, öküz değil ki çifte koşasın!"

Bereket kızı vermekten yanaydı. Hamza Efendi'ye güveniyordu. Ayrıca, gençlik yıllarında, yanında Gülüzar, ot toplarken Söbalan'dan da geçmiş, Şatıroğullarının namını duymuştu. Ama inatçı kocası direniyordu.

Garip bir adamdı bu Mahmut Ağa. Bir sözü kafasına takmaya görsün, tek sözcük çıkarmadan, tek sözcük eklemeden, aynı şeyi saatlerce, günlerce, haftalarca yineleyip dururdu. Kafasını kızın kısmetine takmıştı. Hamza Efendi ve Veysel'in kaldığı iki gün boyunca köyün öte ucundan kendinden önce sesi geldi:

"Kör adam ne işe yarar, öküz değil ki çifte koşasın!"

Veysel Gülüzar'ı istediğine de isteycceğine de bin pişman oldu.

Kocasının dırdırından Bereket Kıble de usandı, adamın yakasına yapıştı:

"Ne ötüp duruyon?"

Mahmut Ağa kızdı:

"Çifte koşulur mu?"

"Koşulmaz."

"O halde?"

Bereket biraz düşündü, kocasına bağırdı:

"Öküz mü bu herif?"

"Değil.."

"O halde?"

Mahmut Ağa kafasını kaşıdı, yumruklarını sıkıp karısının üstüne yürüdü:

"Başka şey mi söylüyom, kör adam ne işe yarar, öküz değil ki çifte koşasın diyom."

Karı koca anlaşamadılar, son sözü evin büyüğü, Ali Ağa'ya bıraktılar.

Doksana bastığı halde yaşını elli sanan Ali Ağa önce gelinini dinledi:

"Kıza bir kısmet çıktı, kör mör, varlıklı yerden, Gülüzar'ı verek diyom."

Sıra oğluna geldi:

"Kör adam ne işe yarar, öküz değil ki çifte koşasın."

Ali Ağa yalnız yaşlı değil, bunak ve sağırdı da. Duyduğu üç dört sözcüğü yanyana getirip kararı verdi ve son sözü söyledi:

"Madem çifte koşulmaz, kesin gitsin kör öküzü."

Karı koca baştan aldılar, ahırdaki öküzün değil de, kızın kısmetinin kör olduğunu bağıra çağıra bir daha anlattılar. Ali Ağa yine duymadı ama bozuntuya da vermedi:

"Ne haliniz varsa görün, Aşığı sesleyin bana, tellere iki vursun" dedi.

Söz kesilemedi.

Hamza Efendi Söbalanlıları Tekkeden uğurlarken Veysel'e tembihledi:

"Dediğim gibi, sen iki dünür gönder gidince. Ali Ağa beni kırmaz, Mahmut Ağa da zaten babasının sözünden çıkmaz."

Topal Yeter'le, Veysel'in "bibisoğlu" İbrahim bir sabah erkenden yola çıktılar. Üç gün sonra da Veysel Çene'nin başına dikilip beklemeye başladı.

İki gelin uzun uzun baktı Veysel'e:

"Topal Yeter'le İbraam geçenlerde bir yerlere gittiler, var bir hal."

"Ser verir sır vermez bunlar."

Kayboldular.

Akşam oldu, güneş Şeme Dağı'nın üstüne bir mızrak boyu indi. Eve dönmeye hazırlanırken üç karaltı uzaktan belirdi.

Bir ses geldi:

"Veysal! Veysal!"

İbrahim'in sesiydi. Veysel'in yüzünde çizgi kıpırdamadı.

Bir ses daha geldi:

"Veysal! Veysal!"

Topal Yeter'in sesiydi. Veysel'in yüzünden endişe bulutları geçti.

Üçüncü ses coşkuluydu:

"Veysal! Veysal!"

Gülüzar'ın sesiydi.

Çiçek bozuğu yüzüne tatlı bir gülücük yayıldı, ince dudakları gerildi, çenesi uzadı.

Gülüzar koşup sarıldı.

☆ ☆ ☆

Film bazı şeyleri değiştirdi. Köylünün bostandaki, bahçedeki ürünü değerlendi. Yufka şehir ekmeği gibi her zaman alıcı buldu. Kümesler ıssız kaldı. Kuzuların bir kısmı koyun olduklarını göremeden yalan dünyadan göçüp gittiler. Bugüne bugün, kendi değilse bile kopyası filme giren Halil Çavuş Söbalan'da çalım satarak gezdi, her evin kapısında durup anlatıyordu: "Otluk Köyünde bize, bir gırmızı libaslı avradınan bir erkek geçti dediler, sürdük atları, Bayazıt'a vardık. Bayazıt'tan Çermiğe, Çermikten Çitvermez beline geldik. Derken Zile'yi boyladık, çıktık doğru cenderme gumandanına. Az daha gitseymişik elimizle koymuş gibi yakalıyacaktık Zebun ile Esma'yı." Boşboğazlığı yüzünden Esma'yla yeniden küsüştüler. Sinemaya gitmiş az sayıda üç beş köylü bir filmin nasıl çekildiğini görünce şaşırdılar: "başı kıçı belli değil." Sinemaya gidememiş olanlar ise artık hayıflanmadılar: "Film dedikleri de bu muymuş? İki kişi dineliyor, öteki kâğıttan okuyup ne diyeceklerini söylüyor, yiğitseler kâğıtsız konuşsunlar... Atı sürdükleri yok ya, bir o yana, bir bu yana... Veysal'ın büyüdüğü ev diye başka evin içini çektiler, adam gandıracaklar." Esma, kopyası oyuncu avrada "gençlik halimden güzelsin" dedi ve içinden söylendi: "boya güzelliği, n'idiyim?". Çekimin sonlarına doğru, kızının yanındaki Gülüzar İstanbul'dan döndü. Kına yaktığı için saçları yine kızıldı ve elbette, altmışında olduğu halde bir tek beyaz tel yoktu. Kopyasını gösterdiler, "İşte bu Gülüzar" dediler. Adını gerçekten Gülüzar sandı, kısık sesiyle sordu: "İsmini deden mi koydu?"

Belma'yı da değiştirdi bu film. Erkan çekim yaparken o, oklar ve yeni notlarla dolu senaryoyu, romanı uzun uzun okumuş, bazan Esma'da, bazan Gülüzar'da kendini yaşamıştı. Bakışlarının rahatı kaçtı, siyah gözlerindeki canlı ışığın yerini bulanık bir hüzün aldı. Artık Erkan'la konuşurken ya gözlerini kaçırıyor ya da hüzünle bakıyordu.

Oyuncular rahatladı. Ağır bir yükü omuzlarından atıp köyü gerçekten tanımak için evlere dağıldılar. Bazlama yesinler diye Ahmet Belma'yı, Erkan'ı ve oyunculardan bazılarını "bibisi" Elif'lere götürdü. Söbalanda ekmek imeceyle yapılır. Komşu kadınlar, Aşık'ın köyden evli kızı Zöhre ve bir iki gelin de ordaydı. Tandırın başında kimi hamur açıyor, kimi sacın üstündeki yufkayı çeviriyordu.

"Kolay gelsin" dedi Ahmet.

"Kolaysa başınıza gelsin."

"Sizi filme alacaklar."

"Bizim filme alınacak ne yanımız var Oturaklı Ahmet, asıl seni filme alsınlar."

Bir gelin türkü meraklısı bekçiyi gösterdi:

"Aha filmlik adam bu. Bir türkü söylesin de dinleyin."

Bekçiye döndü:

"Hadi söyle lan.."

Bir kadın bekçinin eline maşayı tutuşturdu:

"Bunun sazı da maşa... Söyle lan, ne çekiniyon, başka zaman olsa kimse susturamaz."

Bekçi maşaya vura vura sıradan bir türkü söyledi. O bitirince Ahmet kadınlara döndü:

"Şimdi de sıra sizde.

Birbirlerine bakıyor, cesaret edemiyorlardı:

"Hadi Zöhre, söyle."

"Sen söyle, senin sesin güzel."

"Hatça söylesin."

"Oturaklı Ahmet" bacısına buyurdu:

"Zöhre başı sen çek, toplu söyleyin.

Gelinler ve kızlar yanyana dizilip, yel değmiş kavaklar gibi bir sağa bir sola salınarak kına türküsünü söylediler:

"Çattılar çatma taşını
Kurdular düğün aşını
Kız ağlatma gardaşını
İşte koyup gidiyorum
Sılayı terkediyorum...

Bir başka türküye geçtiler:

"Şu taşı kaldırmalı
Derviş Baba varey, varey!
Yılanı öldürmeli
Derviş Baba varey, varey!
Küçükten yar seveni
Derviş Baba varey, varey!
Cennete göndermeli
Derviş Baba varey, varey!..

Son kısmı coşkuyla söylüyor, "varey, varey!" derken topluca nara atıyorlardı. Elif Hala genç kızlığını anımsamış olacak ki Esma'dan söz etmeye başladı:

"Ölgündü kocasına, evine de ölgündü, çifte çubuğa seve seve giderdi, esvabını yurdu gardaşımın, yamasını yamardı, insan öğütledi onu, şu körün başını niye bekliyon diye diye aklını çeldiler."

Göğüs geçirdi, anasından, babasından söz etti.

"Anam babamdan önce, dölde öldü, koyunlar kuzulayınca..."

Ahmet, Erkan ve Belma geldiğinde Aşık sedirde oturmuş piposunu içiyor, Gülüzar Ana, başında çatkı uyukluyordu. Sordu Aşık:

"Nerelerdeydiniz?"

"Bibimlerde, ekmek yapıyorlardı, bazlama yedik, türkü falan dinledik. Beribenzer bir şey değil ya, iki çağırıp sustular."

Zöhre elinde lüks lambasıyla girdi. Sözü Erkan aldı:

"Kitabını inceledim Aşık, bilmem söylemiş miydim, içinde çok yanlış var. Yalnız dizgi yanlışları değil üstelik."

Belma araya girdi:

"Erkan yine başladı ahret sorularına."

Erkan sordu:

"Nasıl çıktı bu kitap?"

"Yaşar Kemal buraya, köye geldiydi. Cumhuriyet Gazetesi'nde çalışıyordu o zamanlar. Şu şiirleri bir yayın evine verek de yayınlayak dedi. İki gün kaldı köyde. Karlı bir zamandı, çok kar yağıyordu. At bulduk komşulardan, bindirdik. Bir de adam gattık yanına, Şarkışla'ya kadar. Attan inmiş, yayan yürümüş sonra. Köyde herkesten önce kalkıp ormana yukarı giderdi. O zaman hep ağaçlıktı buralar. Konuşmuş Yaşar Kemal. Maarif Kitabevi ile anlaştık, mülkiyetini oraya devrettik şiirlerin."

"Basıma geçmeden önce prova, yani basılacakların bir örneğini göndermediler mi sana? Doğru mu, yanlış mı diye sormadılar mı?"

"Yok, soran eden olmadı."

"Yaşar Kemal'den başka hangi yazarları, ozanları tanıdın?"

"Başta Kutsi Tecer, çok iyiliğini gördüm. Bedri Rahmi, Sabahattin Eyüboğlu, Sait Faik, Orhan Veli ile oturduk sohbet ettik. Orhan Veli şiirlerini okurdu bana, beğenirdim."

"Şu isimleri duydun mu, Turgut Uyar, Edip Cansever, Cemal Süreya, Ece Ayhan?"

"Duymadım, hiçbirinin adını duymadım."

"Enstitüdeki öğrencilerinin arasından yazar, şair çıktı mı? Örneğin Fakir Baykurt, Talip Apaydın, Mahmut Makal."

"Yok. Bilmiyom daha doğrusu. Fakir Baykurt buraya, köye geldi. Mahmut Makal ile Ankara'da görüştük."

"Bazıları senin şiirlerini ve türkülerini aranjman adı altında başka türlü, gürültüyle çalıp çağırıyorlar. Nasıl buluyorsun onları?"

"Her kuş öter ama sesi bülbüle benzemez. Haklarını yemiyek, her yiğidin kendine göre bir yoğurt yeyişi vardır."

"İlk saz ustan Molla Hüseyin'di. Başka ustan oldu mu?"

"Çamşıklı Ali Ağa'dan da çok yararlandım. Köyüne kahderip gurbete çıkmış, yolu Sivralan'a düşmüş. Burda eğleşip kaldı. Bir süre bizim bostanı ortağına ekti. Sonra Şatıroğulları'na içgüveyi girdi Ali Ağa. Aşık demek dertli demektir zaten, çalarken ağlardı. Bir oğlu vardı. Esrara alışmış. Uğraştılar kurtaramadılar. Delirdi sonunda oğlu, Adana'ya tımarhaneye götürdüler, orda öldü. Ölümü perişan etti Ali Ağayı, "Diyarı gurbete gitti gelmedi" diye söyler, iki çalınca sazı bir yana bırakıp ağlamaya başlardı. Ben oturur sadece dinlerdim. Yetişkin olmadığımdan soru sormazdım."

"Gazetelerde okudum, sen radyoda söylerken Atatürk sesini duymuş, çok beğenip aratmış. Nasıl oldu o olay?"

"Radyoda okuduktan sonra bizim köyden bir kapıcının evine gitmiştim İbraam'lan. Ne bilecen. İstanbul kazan, adamlar kepçe. Aramadık ne han koymuşlar, ne hamam.. Devrisi gün işittim Gazi Hazretleri'nin arattığını. Koştum huzuruna varmaya. Bırakmadılar, çıkarmadılar, "dün akşam gelseydin o başka" dediler. Tersyüz olduk, geri döndük kapıdan. Kısmet.."

"Yanımda İbraam vardı dedin. İlk plaklarınızı da birlikte yapmıştınız, çift sesli. Gözün görmediğinden hep yanında biriyle dolaşırdın. Başka kimlerle dolaştın?"

Belma yeniden araya girdi, çıkıştı:

"Çok oluyorsun artık, Aşık'ı fazla yordun."

Erkan Belma'ya döndü:

"Bunlar yarına belge olarak kalacak. Bir daha Sivralan'a ya gelir ya gelmeyiz. Kentlerde çok karşılaştık ama böyle soru soracak zaman olmadı. Aşığı her gören sazı eline verdi, yalnızca türkü dinledi."

Aşık'a sordu:

"Haksız mıyım?"

"Haklısın. Ama niye gelemiyecekmişsin, hemşerim değil misin, her zaman beklerik."

Bahri girdi. Belma Gülüzar Ana'yla sohbete başladı:

"Geçenlerde Esma halaya uğradık. İki fotoğrafı yanyana koyarak oyun etmişler, Aşık, Esma'yla yeniden evlenecek diye kızdırmışlar seni."

Gülüzar Ana zor duyulan, kısık bir sesle yanıtladı:

"Aşık'ın kısmeti ben gelince açıldı. Önceden böyle Aşıklığı yoğidi. Onun bunun demelerini söylerdi. Çarık çitirdi, zorlu çarık çitirdi."

Erkan Aşık'a baktı:

"Duydun mu Gülüzar Ana'yı, onunla evlenmesen ünün böyle dünyaya yayılmazmış.."

Veysel gülümsedi:

"Sen ona bakma adam, o anormal, hoş anormalin ne olduğunu da bilmez ya."

Sordu Erkan:

"Sen anormal misin Gülüzar Ana?"

"O da ne ki uşak?"

"Aşık sana anormal diyor."

"O diyorsa iyi diyordur, doğrusunu o bilir, ben ne biliyim."

Bahri anasına takıldı:

"Dün yediğin yemek neydi, hadi söyle bakim?"

Gülüzar Ana kızdı:

"Uğraşman benimle, Aşığı nidem, ışığı nidem."

Belma araya girdi:

"Kızma ana, şakadan takılıyorlar, boş ver onlara da gördüğün rüyayı anlat."

"Yalıncak Baba düşümde sen Veysal'ın külünü dökecen dedi. Aldı beni bir merak. Kül dökmek de ne imiş? Geline sordum bilmedi.."

Parmağıyla Aşığı gösterip devam etti:

"Aha buna sordum, bildi."

"Anlaşılan o zamanlar iyice takmışsın Aşığa."

"Heye taktım."

Zöhre geldi, sofra karşı odada hazırdı.

Rakılar açıldı, fıkralar anlatıldı, şiirler okundu. Nasıl olduysa, söz dönüp dolaşıp ölüme dayandı. Aşık, Erkan'a:

"Her zaman söylüyom çocuklarıma, şimdi sen de tanığımsın, öldüğümde beni doğduğum yere, Ayıpınar Otlağı'na kömsünler." dedi.

Bahri araya girdi:

"Otlak uzak, gelenin gidenin olacak, oralara kim çıksın, Elma Bahçesine kömek."

"Anam beni Ayıpınar'da doğurdu, doğduğum yerde yatmak istiyom."

Bahri direndi:

"İnat etme baba!"

Aşık kızdı:

"Kes sesini. Kömülecek olan ben miyim, sen mi? Canım nereyi isterse oraya kömülürüm."

Yeniden Erkan'a döndü:

"Duydun vasiyetimi. Üstüme aman ha aman, taş koymayın. Ot bitsin, çiçek bitsin, koyun kuzu yer, yarayışlı bir şey olsun."

Belma sordu:

"Ölümden korkar mısın?"

"Yoo, ne korkacam, ölüm benim arkadaşım, hiç insan arkadaşından korkar mı."

"Sen zaten ölmeden ölümsüz oldun" dedi Erkan.

Aşık iç çekti:

"Dünya dediğin ne ki, iki kapılı bir han, birinden girer, ötekinden çıkarsın. Yetmiş küsur yıl yaşadım, daha dün doğmuş gibiyim. Hayat yalan, ölüm gerçek. Amaaan!"

Titreyen elleri rakısına uzandı. Kaşığını sulu bulgur köftesine daldırdı. Ağzına giderken sallanan kaşığın içinde üç köfte vardı. Güldü:

"Kör gibi üç köfteyi birden almışım."

Sordu Erkan:

"Kör sözüne kızar mıydın?"

"Canımı alsalar daha iyiydi, o kadar ağırıma giderdi. Ama sonra alıştım, geniştim. Gördüğün gibi, ben de kendime kör diyom."

Bir süre sustu, devam etti:

"Ömrüm karanlıkta geçti, yine de şikayetçi değilim. Gözüm görse Sivralan'a ancak çoban dururdum. Kör oldum Veysal oldum."

Aşık yatar yatmaz uyudu. Erkan dosyasını çıkardı, sofrada konuşulanları romanına ekledi. Son tümceyi yazdı: "Söbalanlı Kör Veysel ünlü bir halk ozanı oldu, iki kapılı bir handa gündüz gece dolaştı ve Ayıpınar Otlağı'na doğru, toprak ayakları altında kayıncaya dek yürüdü." Noktayı koydu. Şimdi sıra romanın adına gelmişti. Boş bir kâğıt aldı, üstüne büyük harflerle SÖBALAN yazdı. Baktı, beğenmedi, çizdi. Hüseyin'le Şatıroğlu Veysel'e kendisinden, Esma'yla Gülüzar'a Belma'dan bir şeyler katmıştı. Kâğıda ÜÇ AŞK ÖYKÜSÜ yazdı. Baktı, güldü. Karabatak gibi arada mı çöplenecek? Çizdi. Usuna birden Aşık'ın son sözleri geldi: "Gözüm görse Sivralan'a ancak çoban dururdum. Kör oldum Veysal oldum." Kâğıda KÖR OLDUM VEYSAL OLDUM yazdı. Baktı, beğendi. Sadece bir küçük değişiklik yaptı, Veysal'ın "a" sını karaladı, üstüne bir "e" kondurdu.

Sivralan'ın son evleri de gözden kayboldu. Ortaköy'ü geçtiler, az sonra Kızılırmak ve Topaç göründü. Çeşme başında durdular. Şişeleri buz gibi soğuk suya yatırdıktan sonra oyuncular eski piknik yerine koştular. Nerde

rakı, orda Necmi, arkalarından gitti. Çok geçmeden Topaç'ın Çerkez'leri, etekleri, sepetleri, salatalık, sebze dolu, bittiler.

Belma'yla Erkan yalnız kaldılar. Dağ çiçekleri solmaya yüz tutmuştu ama kekik kokusu kaybolmamıştı:

"Kekik kokusu serinletiyor." dedi Belma.

Erkan gözlerini uzaklarda ve sonsuz mavide hüzünle gezdirdi. Gelecek mi buralara? Ölümlü Dünya, gidip te dönmemek var, gelip te görmemek var. Aşık'ın çok sevdiği bir şiirini anımsadı:

"Zaman gelip göçler geri dönerken
Güzellerin yaylasından inerken
Dilberler doldurup bade sunarken
Veysel Şatır hatırlara düştü mü!"

Bakışları Belma'nın üstünde durdu:

"Sakın kımıldama!"

"Ne var?"

"Bir kelebek, Sevita."

Usulca yaklaştı Erkan. Belma sordu:

"Nerde?"

Belma'yı uzun uzun öptü. Sonra parmağıyla kendi dudaklarını gösterdi:

"Burda."

Belma kaşlarını çattı, dargın bir yüzle baktı. Az uzaklaştı, döndü. Sağ ayağını öne attı, ayağının ucunda hafifçe yükseldi. Sol ayağını öne attı, ayağının ucunda hafifçe yükseldi. Rond yaptı, rüzgâr eteklerini açtı. Siyah gözlerinden büyülü bir ışık çıktı. Uçar gibi yürüyerek Erkan'ın yanına geldi:

"Sevitamı geri ver."

Dudaklarını uzattı. Öpüştüler. El ele tutuştular, "Yallah babam" diye bağırıp mısır tarlasında gözden kayboldular.

Şarkışla'nın gazete bayisi ve ilçe başkanı Dokuzparmak Mehmet Efendi, rafları bir karış toz tutmuş, içinde üç dört perişan defter ve günlük gazetelerden başka şey bulunmayan tek ve tenha dükkânında Ermeni Garnik'le tavla oynuyordu. Kemiği öptü, zarını attı, pulu aldı ama eli havada durdu. Karşıdan bir taksi, bir pikap ve burunsuz acayip bir araç geçmiştir.

"Bunlar da kim?"

Garniğin sırtı camekana dönüktü. Geçenleri görmek için kalkıp kapıya yürüdü, Mehmet Efendi zarını oynadığı gibi acele birkaç pulun da yerini değiştirdi.

Ermeni Garnik geçenleri tanıdı:

"Bunlar Veysal'cı, sen yoktun, burayı da filme aldılar."

Dokuzparmak içini çekti:

"Dünyaya kör gelmek varmış!"

Ve az önce atan kendisi değilmiş gibi zarları yeniden eline aldı:

"Sıra bende."

10 eylül 1990

BİTTİ

Erdoğan ALKAN Samsun'da doğdu (1935). Babaocağı Şarkışla.

Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni (1960) ve Belçika IMBEL Enstitüsü'nü (1965) bitirdi.

"TRT Bilimsel Araştırma Başarı Ödülü"nü (1970), Rimbaud şiir çevirileriyle "YAZKO Çeviri Büyük Ödülü"nü (1982) ve KÖR OLDUM VEYSEL OLDUM adlı senaryosuyla "TRT Dizi Film Senaryo Ödülü"nü (1989) kazandı.

Beş betikte yayınladığı şiirlerini "EYLÜL ÇALGICISI"nda bir araya getirdi.

Verlaine, Rimbaud, Baudelaire, Mallarmé, Aragon, A.France, E.Zola, Balzac ve Sartre gibi Fransız şair ve romancılarından yaptığı şiir ve düzyazı çevirileri değişik yayınevlerince yayımlandı.

Sizlere sunduğumuz KÖR OLDUM VEYSEL OLDUM adlı bu roman, kendisi de Şarkışlalı, Veysel'le hemşeri olan Erdoğan Alkan'ın, "Aşık"la otuz yıla yakın dostluğunun ve çevresine değgin birikimlerin ürünüdür.

Dünya şiirinin temeltaşı büyük ozanları dilimize aktaran, öte yandan, salt kendine özgü, izlenimci ve simgeci bir şiiri sürdüren ALKAN, kökeniyle bağlantısını kesmedi. Sivas'ın kıraç bozkır toprağı ozan yönünden bereketlidir. Yazarımız da, elinde saz, dilinde söz, bu geleneğin içinde buldu kendini. Aşık Veysel'le uzun dostluğunda ve bu romanı yazmasında bu geleneğin payı büyüktür.

Şiirinde izlenimci ve simgeci Erdoğan ALKAN, Türk romanında "İzlenimciliğin" ve "Sembolizmin" örneğini veriyor.